

Národný projekt:
„Rozvoj stredného odborného vzdelávania“

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA,
VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Prioritná os 1: Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy

Opatrenie 1.1: Premena tradičnej školy na modernú

Kód ITMS projektu: 26110130548,

Cieľ: Konvergencia

ABSOLVENTI STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL NA TRHU PRÁCE

Výsledky dotazníkového prieskumu z roku 2014 a 2015

Spracoval riešiteľský tím pod vedením : PhDr. Mária Hrabinská, PhD.
vedúca aktivity 1.1.4

Riešiteľský tím:

PhDr. Ľubomíra Srnánková
Mgr. František Blanár
Ing. Silvia Draková
Mgr. Pavol Hašan, PhD.
PhDr. Margita Kollárová, PhD.
Mgr. Igor Laciak
Mgr. Terézia Šimová
Mgr. Ľubica Špírková
Mgr. Veronika Zelmanová

Bratislava 2015

Abstrakt:

Závěrečná správa obsahuje analýzu údajov z prieskumu o pripravenosti absolventov stredných odborných škôl pre vstup na trh práce. Prvé dve kapitoly sú venované prvému pracovnému miestu a súčasnej práci. Je sledovaný čas, ktorý absolventi potrebovali na nájdenie si prvej práce, jej charakteristiky, problémy pri hľadaní práce, charakteristika súčasnej práce, uplatnenie odbornej kvalifikácie, platové podmienky, migrácia za prácou apod. Osobitná časť správy sa zaoberá všeobecnými a odbornými kompetenciami. Odborné kompetencie boli analyzované osobitne u absolventov vo vybraných skupinách odborov, a to v Strojárstve a ostatnej kovospracúvacej výrobe, v Elektrotechnike, Potravinárstve, Stavebníctve, geodézii a kartografii a v Poľnohospodárstve, lesnom hospodárstve a rozvoji vidieka. Ide o prvý experimentálny vstup do tejto problematiky. Posledná kapitola sa venuje konfrontácii predstáv absolventov o svojom uplatnení s realitou trhu práce.

Kľúčové slová:

Absolvent strednej odbornej školy, všeobecné kompetencie, odborné kompetencie, kľúčové kompetencie, prvé pracovné miesto, súčasná práca absolventov stredných odborných škôl

OBSAH

ÚVOD	8
ZHRNUTIE VÝSLEDKOV PRIESKUMU.....	10
1 CIELE PRIESKUMU A METODOLÓGIA	14
1.1 Základné ciele prieskumu, výskumné otázky a ukazovatele	16
1.2 Technika zberu údajov.....	19
1.3 Zostavenie prieskumného súboru a zber údajov	20
1.4 Štruktúra prieskumného súboru a reprezentatívnosť údajov.....	21
2 PRECHOD ABSOLVENTOV STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL NA TRH PRÁCE	29
2.1 Čas potrebný na nájdenie prvého pracovného miesta	30
2.2 Aktivita absolventov pri hľadaní prvého pracovného miesta	32
2.3 Kde si absolventi našli prácu	34
2.4 Využívanie nástroja absolventskej praxe	35
3 SÚČASNÁ EKONOMICKÁ AKTIVITA ABSOLVENTOV STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL	38
3.1 Súčasná práca.....	39
3.1.1 Kde a na akých pracoviskách absolventi pracovali.....	40
3.1.2 Príjem z práce	44
3.1.3 Migrácia za prácou	47
3.1.4 Uplatnenie odbornej kvalifikácie a využitie vedomostí, schopností a zručností v súčasnej práci.....	48
3.1.5 Stabilita práce.....	51
3.1.6 Spokojnosť s prácou a zvažovanie zmeny	55
3.2 Nezamestnaní absolventi stredných odborných škôl.....	59
4 VŠEOBECNÉ, KLÚČOVÉ A ODBORNÉ KOMPETENCIE – TEORETICKÉ A METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ.....	62
4.1 Všeobecné (klúčové) kompetencie	63
4.2 Odborné kompetencie	68
4.3 Metódy štatistického spracovania	69
5 PRÍSPEVOK ŠKOLY K CELKOVÉMU ROZVOJU VŠEOBECNÝCH A ODBORNÝCH KOMPETENCIÍ.....	71
5.1 Hodnotenie celkového rozvoja všeobecných a odborných kompetencií.....	71
5.2 Prínos odborného výcviku a odbornej praxe pre pracovné uplatnenie absolventov	75
6 PRÍSPEVOK ŠKOLY K ROZVOJU KLÚČOVÝCH KOMPETENCIÍ	77
6.1 Príspevok školy k rozvoju klúčových kompetencií s prevahou kognitívnej a operatívnej zložky.....	77

6.1.1	Jazykové zručnosti	80
6.1.2	Počítačové zručnosti.....	82
6.2	Príspevok školy k rozvoju osobnostných predpokladov.....	84
7	VŠEOBECNÉ A ODBORNÉ KOMPETENCIE ABSOLVENTOV PODĽA VYBRANÝCH SKUPÍN ŠTUDIJNÝCH A UČEBNÝCH ODBOROV (Experiment).....	87
7.1	Príspevok školy k celkovému rozvoju všeobecných a odborných kompetencií podľa cieľových skupín odborov.....	88
7.2	Príspevok školy k rozvoju jednotlivých kľúčových kompetencií podľa cieľových skupín odborov.....	92
7.3	Príspevok školy k rozvoju odborných kompetencií podľa cieľových skupín odborov.....	98
8	KONFRONTÁCIA PREDSTÁV A AMBÍCIÍ ABSOLVENTOV S REALITOU TRHU PRÁCE	102
8.1	Predstavy o práci	102
8.2	Problémy pri vstupe absolventov na trh práce	103
8.2.1	Prekážky na strane trhu práce.....	104
8.2.2	Subjektívne problémy.....	107
8.3	Spätný výber študijného alebo učebného odboru a školy	110
	ZÁVER.....	114
	POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE:	116

Zoznam obrázkov, tabuliek a grafov

Zoznam obrázkov:

- Obrázok č. 1: Percentuálne podiely absolventov, ktorí si hľadali prvé pracovné miesto dlhšie ako rok alebo si ho vôbec nenašli, v krajoch SR
- Obrázok č. 2: Kraje SR podľa percentuálneho podielu absolventov, ktorí v nich majú trvalé bydlisko a pracujú v inom kraji alebo v zahraničí
- Obrázok č. 3: Kraje SR podľa percentuálneho podielu absolventov, ktorí mali obavy z možnej straty práce

Zoznam tabuliek:

- Tabuľka č. 1: Porovnanie prieskumného a základného súboru podľa dosiahnutého stupňa vzdelania absolventov stredných odborných škôl z roku 2011
- Tabuľka č. 2: Porovnanie prieskumného a základného súboru podľa skupín odborov, v ktorých absolventi ukončili štúdium
- Tabuľka č. 3: Absolventi podľa kraja, v ktorom mali trvalé bydlisko
- Tabuľka č. 4: Súčasná ekonomická aktivita absolventov stredných odborných škôl
- Tabuľka č. 5: Prevod kľúčových kompetencií do ukazovateľov a otázok v dotazníku
- Tabuľka č. 6: Celkový prínos strednej odbornej školy k zdokonaleniu sa v oblasti všeobecných a odborných kompetencií
- Tabuľka č. 7: Prínos strednej odbornej školy k celkovému zdokonaleniu sa v oblasti všeobecných a odborných kompetencií – hodnotenie absolventov technických a spoločenskovedných odborov
- Tabuľka č. 8: Prínos odborného výcviku/odbornej praxe v škole k pracovnému uplatneniu absolventov
- Tabuľka č. 9: Hodnotenie rozvoja všeobecných kompetencií po ukončení štúdia v strednej odbornej škole
- Tabuľka č. 10: Výučba cudzích jazykov v strednej odbornej škole
- Tabuľka č. 11: Hodnotenie ovládania cudzieho jazyka, ktorý sa absolventi učili v škole ako prvý
- Tabuľka č. 12: Hodnotenie počítačových zručností
- Tabuľka č. 13: Prispenie školy k rozvoju osobnostných predpokladov
- Tabuľka č. 14: Absolventi stredných odborných škôl podľa cieľových skupín odborov v projekte RSOV
- Tabuľka č. 15: Výučba prvého a druhého cudzieho jazyka podľa cieľových skupín odborov

Zoznam grafov:

- Graf č. 1: Absolventi podľa najvyššieho ukončeného stupňa vzdelania (%)
- Graf č. 2: Absolventi podľa hlavných skupín odborov vzdelávania (%)
- Graf č. 3: Absolventi podľa skupín odborov vzdelávania (%)
- Graf č. 4: Absolventi podľa kraja, v ktorom mali trvalé bydlisko (%)
- Graf č. 5: Absolventi podľa charakteru miesta trvalého bydliska (%)
- Graf č. 6: Absolventi podľa veku (%)
- Graf č. 7: Absolventi podľa pohlavia (%)
- Graf č. 8: Čas potrebný na nájdenie prvého pracovného miesta (%)
- Graf č. 9: Absolventi podľa počtu poslaných žiadostí o prijatie do zamestnania na ich prvé pracovné miesto (%)
- Graf č.10: Absolventi podľa počtu poslaných žiadostí o prijatie do zamestnania – muži a ženy (%)
- Graf č.11: Absolventi podľa počtu poslaných žiadostí o prijatie do zamestnania – absolventi technických a spoločenskovedných odborov (%)

- Graf č.12: Prvé pracovné miesto – sektor (%)
- Graf č.13: Uplatnenie odbornej kvalifikácie na prvom pracovnom mieste (%)
- Graf č.14: Absolventi podľa počtu zamestnaní (%)
- Graf č.15: Využívanie nástroja absolventskej praxe (%)
- Graf č.16: Využívanie nástroja absolventskej praxe – muži a ženy (%)
- Graf č.17: Využívanie nástroja absolventskej praxe – absolventi technických a spoločenskovedných odborov (%)
- Graf č.18: Súčasná ekonomická aktivita absolventov stredných odborných škôl (%)
- Graf č.19: Druhy pracovných aktivít absolventov stredných odborných škôl (%)
- Graf č. 20: Pracovný úväzok absolventov stredných odborných škôl (%)
- Graf č. 21: Pracovná zmluva absolventov stredných odborných škôl (%)
- Graf č. 22: Absolventi podľa sektorov práce – muži a ženy (%)
- Graf č. 23: Absolventi podľa pracovnej zmluvy – muži a ženy (%)
- Graf č. 24: Absolventi technických a spoločenskovedných odborov podľa pracovného úväzku (%)
- Graf č. 25: Absolventi technických a spoločenskovedných odborov podľa pracovnej zmluvy (%)
- Graf č. 26: Podniky, v ktorých absolventi pracujú, podľa počtu zamestnancov (%)
- Graf č. 27: Priemerný hrubý mesačný príjem z práce absolventov stredných odborných škôl (%)
- Graf č. 28: Priemerný hrubý mesačný príjem z práce – muži a ženy (%)
- Graf č. 29: Priemerný hrubý mesačný príjem z práce – absolventi technických a spoločenskovedných odborov (%)
- Graf č. 30: Absolventi podľa miesta pracoviska – kraj (%)
- Graf č. 31: Hodnotenie využitia vedomostí, schopností a zručností v práci (%)
- Graf č. 32: Uplatnenie odbornej kvalifikácie (%)
- Graf č. 33: Absolventi podľa uplatnenia svojej odbornej kvalifikácie na prvom pracovnom mieste a v súčasnej práci - porovnanie (%)
- Graf č. 34: Absolventi technických a spoločenskovedných odborov podľa uplatnenia svojej odbornej kvalifikácie (%)
- Graf č. 35: Absolventi podľa uplatnenia svojej odbornej kvalifikácie a podľa sídla pracovísk – kraje (%)
- Graf č. 36: Obavy pracujúcich absolventov z novej straty práce (%)
- Graf č. 37: Obavy absolventov technických a spoločenskovedných odborov z novej straty práce (%)
- Graf č. 38: Obavy absolventov z novej straty práce – muži a ženy (%)
- Graf č. 39: Obavy absolventov z novej straty práce podľa práce, ktorú vykonávali (%)
- Graf č. 40: Obavy absolventov z novej straty práce podľa veľkosti podnikov, v ktorých pracovali (%)
- Graf č. 41: Konfrontácia reálnej práce s predstavou absolventov o práci, ktorú chceli vykonávať (%)
- Graf č. 42: Spokojnosť absolventov s vykonávanou prácou (%)
- Graf č. 43: Spokojnosť absolventov s vykonávanou prácou podľa využitia získanej kvalifikácie (%)
- Graf č. 44: Absolventi podľa toho, či uvažujú o zmene práce (%)
- Graf č. 45: Dôvody novej zmeny práce (%)
- Graf č. 46: Absolventi technických a spoločenskovedných odborov podľa toho, či uvažujú o zmene práce (%)
- Graf č. 47: Trvanie obdobia nezamestnanosti (%)
- Graf č. 48: Dôvody odchodu z posledného pracovného miesta u nezamestnaných absolventov (%)
- Graf č. 49: Celkový prínos strednej odbornej školy k zdokonaleniu sa v oblasti všeobecných a odborných kompetencií podľa hodnot indexu
- Graf č. 50: Hodnotenie štúdia v strednej odbornej škole absolventmi z hľadiska podielu teoretickej a praktickej zložky (%)

- Graf č. 51: Prínos strednej odbornej školy k zdokonaleniu sa v oblasti všeobecných a odborných kompetencií podľa hodnôt indexu – technické a spoločenskovedné odbory
- Graf č. 52: Prínos odborného výcviku/odbornej praxe v škole k pracovnému uplatneniu absolventov – poradie podľa hodnôt indexu
- Graf č. 53: Hodnotenie rozvoja všeobecných kompetencií po ukončení štúdia v strednej odbornej škole – poradie podľa hodnôt indexu
- Graf č. 54: Hodnotenie ovládania cudzieho jazyka, ktorý sa absolventi učili v škole ako prvý, podľa hodnôt indexu
- Graf č. 55: Hodnotenie počítačových zručností podľa hodnôt indexu
- Graf č. 56: Príspevok školy k rozvoju osobnostných predpokladov – poradie položiek podľa hodnôt indexu
- Graf č. 57: Celkový prínos školy k zdokonaleniu sa v oblasti všeobecných a odborných kompetencií podľa cieľových skupín odborov
- Graf č. 58: Hodnotenie práce majstra odborného výcviku, organizačného zabezpečenia a možností práce s moderným strojovým vybavením počas odborného výcviku / odbornej praxe podľa cieľových skupín odborov
- Graf č. 59: Hodnotenie komunikačných a prezentačných zručností podľa cieľových skupín odborov
- Graf č. 60: Stupeň ovládania prvého cudzieho jazyka podľa cieľových skupín odborov
- Graf č. 61: Osvojenie si odborných kompetencií podľa cieľových skupín odborov – celkové hodnotenie (index)
- Graf č. 62: Absolventi cieľových skupín odborov podľa miery neúspešnosti vo vedomostných úlohách (%)
- Graf č. 63: Predstavy absolventov o práci, ktorú chcú vykonávať (%)
- Graf č. 64: Predstavy absolventov o práci, ktorú chcú vykonávať – absolventi technických a spoločenskovedných odborov (%)
- Graf č. 65: Prekážky pri hľadaní práce na strane zamestnávateľa (%)
- Graf č. 66: Nedostatok akýchkoľvek pracovných miest ako častý problém pri hľadaní práce u absolventov technických a spoločenskovedných odborov (%)
- Graf č. 67: Nedostatok pracovných miest v odbore ako častý problém pri hľadaní práce u mužov a u žien (%)
- Graf č. 68: Nízke finančné ohodnotenia ako častý problém pri hľadaní práce u mužov a u žien (%)
- Graf č. 69: Subjektívne problémy pri hľadaní práce (%)
- Graf č. 70: Nedostatok poznatkov o výhodách a nevýhodách podnikania ako častý problém pri hľadaní práce u absolventov technických a spoločenskovedných odborov (%)
- Graf č. 71: Neschopnosť presadiť sa ako častý problém pri hľadaní práce u absolventov technických a spoločenskovedných odborov (%)
- Graf č. 72: Neschopnosť presadiť sa ako častý problém pri hľadaní práce u mužov a u žien (%)
- Graf č. 73: Spätný výber odboru/školy (%)
- Graf č. 74: Dôvody zmeny odboru/školy pri spätnom výbere (%)
- Graf č. 75: Dôvody zmeny odboru/školy pri spätnom výbere – absolventi technických a spoločenskovedných odborov (%)

ÚVOD

Obdobie prechodu zo škôl na trh práce predstavuje v živote mladých ľudí významnú životnú etapu. Jej priebeh výrazne ovplyvní ďalšiu pracovnú kariéru čerstvého absolventa, od ktorej sa odvinie jeho celkový spôsob života a vnútorný pocit seberealizácie, vyrovnanosti a spokojnosti. Nie je to jednoduchý proces. Svedčia o tom aj tisícky nezamestnaných z ich radov, ktoré sa každoročne objavujú v slovenských štatistikách. V súčasnosti je bez práce 11 343 absolventov so stredným odborným vzdelaním, pričom 1725 sa o to pokúša dlhšie ako jeden rok (údaj z mája 2015; ÚPSVaR).¹

Na zaraďovaní sa absolventov škôl do pracovného procesu sa podieľa viacero faktorov. Zvládnutie tejto náročnej etapy je v mnohom závislé najmä od osobnostnej výbavy a od vzťahu jedinca k odboru, v ktorom získal kvalifikáciu. Absolvent, ktorý sa z rôznych dôvodov vzdelával v odbore, v ktorom sa ocitol bez osobitnej záujmovej väzby a ani počas štúdia si k nemu nedokázal vytvoriť pozitívny vzťah, bude mať pravdepodobne viac problémov pri rozvíjaní svojej profesijnej kariéry a jeho snaha po seberealizácii môže zostať nenaplnená. Na druhej strane, vstup absolventov na trh práce a ich úspešnosť v mnohom závisí aj od vonkajších faktorov. Ide o zložitú problematiku a v súčasnosti je k nej k dispozícii pomerne málo poznatkov.

Riešitelia v projekte Rozvoj stredného odborného vzdelávania a prípravy uskutočnili v priebehu rokov 2014 až 2015 sociologický prieskum uplatnenia sa absolventov stredných odborných škôl na trhu práce. Jeho cieľom bolo preniknúť hlbšie pod povrch tohto javu a priniesť pre pedagógov, riadiacich pracovníkov v oblasti vzdelávania a aj pre manažment podnikov v oblasti riadenia ľudských zdrojov poznatky, ktoré by mohli využiť pri usmerňovaní a koordinácii vývoja v tejto citlivej oblasti.

Realizácia prieskumu nebola jednoduchá. Popri vecných problémoch so zostavovaním dotazníka tak, aby prieskum priniesol údaje v súlade s vytýčenými cieľmi, komplikovali jeho priebeh aj technické a organizačné problémy. Absolventi sa po ukončení štúdia a prípravy rozprúchnu po celom Slovensku i mimo neho a je veľmi zložitá zostaviť východiskový základný súbor, z ktorého by mohlo vychádzať zostavenie prieskumného súboru. Navyše ide o veľmi rôznorodú skupinu, čo komplikuje výber vhodnej techniky pre zber údajov. Problémom sú najmä sociálne slabšie skupiny, ktoré sú ťažšie osloviteľné, pričom z hľadiska skúmanej problematiky predstavujú významný segment.

Z obsahového hľadiska bol osobitným problémom prienik do problematiky kompetencií u absolventov stredných odborných škôl, ktorá predstavovala dôležitú časť prieskumu. Skúmať pôsobenie školy na rozvoj kompetencií dôležitých pre začiatok pracovného života u absolventov stredných škôl je pre výskum veľká výzva. Doterajšie analýzy zväčša končili pri spracovaní dostupných štatistických údajov a kompetenciám sa nevenovali. Príčiny sú pochopiteľné – táto problematika je po metodologickej stránke ťažko uchopiteľná. Dotazník musí byť vytvorený tak, aby bol pre respondentov zrozumiteľný, jednoduchý na vyplnenie, ale aj pre nich akceptovateľný. Kompetencie sú totiž citlivou témou dotýkajúcou sa aj osobnostných aspektov, u ktorých sa na strane respondentov prejavuje tendencia k odpovediam, ktoré ich ukážu v „lepšom svetle“, alebo ich takéto otázky od odpovede odradia. S vedomím ťažkostí sa riešitelia projektu o takýto prieskum pokúsili a získali zaujímavé údaje, ktoré poskytujú prvý reálny obraz o skúmanom jave. Prieskum je z tohto hľadiska možné považovať za experiment, ktorý naznačuje cesty, ktorými by sa mohol výskum v tejto oblasti v budúcnosti uberať.

¹ Podrobnejšie o nezamestnanosti absolventov stredných škôl, vrátane nezamestnanosti absolventov stredných odborných škôl, in: Herich 2015.

Závěrečná správa o prechode absolventov stredných odborných škôl na trh práce obsahuje v kapitole 1 charakteristiku prieskumu z hľadiska jeho cieľov a metodiky.

V kapitolách 2 a 3 je analýza údajov o prechode absolventov stredných odborných škôl na trh práce a o ich ekonomickej aktivite po zhruba dvoch až troch rokoch od ukončenia vzdelávania a prípravy.

Kapitola 4 obsahuje vymedzenie pojmov „kompetencie“, „všeobecné (kľúčové) kompetencie“ a „odborné kompetencie“ a ich operacionalizáciu a transformáciu do súboru ukazovateľov pre prieskum.

V kapitole 5 sú výsledky hodnotení respondentov za celkový príspevok školy k rozvoju všeobecných a odborných kompetencií vrátane hodnotenia úrovne odborného výcviku a odbornej praxe v škole. V tejto časti sú zahrnuté údaje za celý prieskumný súbor.

V kapitole 6 sú analyzované údaje o všeobecných (kľúčových) kompetenciách v celom prieskumnom súbore. V triedeniach sme u niektorých ukazovateľov poukázali na rozdiely medzi absolventmi s technicky a spoločenskovedne zameranými odbormi.

Kapitola 7 obsahuje analýzu údajov podľa cieľových skupín odborov, pričom v prvej časti tejto kapitoly sú analyzované údaje o všeobecných (kľúčových) kompetenciách, v druhej údaje o odborných kompetenciách.

Kapitola 8 obsahuje údaje o predstavách a ambíciách absolventov v pracovnej sfére a ich konfrontáciu s realitou trhu práce v ich reflexii.

ZHRNUTIE VÝSLEDKOV PRIESKUMU

Prieskum o absolventoch stredných odborných škôl a ich prechode zo škôl na trh práce priniesol viacero výsledkov, ktoré odrážajú hlbšie stránky tohto javu a môžu byť podnetom pre riadenie a usmerňovanie procesov v oblasti stredného odborného školstva, kariérneho poradenstva, ale aj trhu práce.

Veľká časť absolventov po skončení štúdia v strednej odbornej škole nevstupuje na trh práce, ale pokračuje ďalej v štúdiu, a to zväčša na vysokej škole. Z respondentov prieskumného súboru pokračovala vo vysokoškolskom štúdiu viac ako štvrtina, pričom relatívne viac vysokoškolákov je medzi absolventmi spoločenskovedných ako technických odborov. Silnejšia ambícia žiakov v spoločenskovedne orientovaných odboroch pokračovať v štúdiu na vysokej škole je zrejmá už na začiatku ich štúdia na strednej škole, ako na to poukázali aj výsledky z prieskumu o atraktivnosti stredného odborného vzdelávania (Hrabinská a kol. 2015a, str. 10).

Z absolventov, ktorí vstupujú na trh práce má približne štvrtina vážne problémy s nájdením si pracovného miesta, pričom približne desatina zostáva dlhodobo nezamestnaná. Najrizikovejší sú absolventi z Banskobystrického kraja, ale podobné problémy mal aj pomerne vysoký počet respondentov z Nitrianskeho, Košického a aj Bratislavského a Žilinského kraja. Problémy so zamestnateľnosťou absolventov stredných odborných škôl sú ovplyvnené celkovou situáciou na regionálnych trhoch práce, odborovou štruktúrou absolventov a kvalitou prípravy v stredných odborných školách, ale môžu byť podmienené aj postojom zamestnávateľov k prijímaniu čerstvej absolventskej pracovnej sily.

Na problémy s odborovou štruktúrou absolventov v spojitosti so situáciou na trhu práce poukazuje aj fakt, že **viac ako polovica z absolventov, ktorí sa zamestnali, si našla prácu mimo odboru, v ktorom získali kvalifikáciu.** Vo svojom alebo v príbuznom odbore sa zamestnala necelá polovica respondentov. Aj po dvoch až troch rokoch pracovalo stále približne 45% z pracujúcich respondentov v oblasti, ktorá vôbec nebola v súlade s kvalifikáciou, ktorú získali v strednej škole. Svoju kvalifikáciu nevyužívali najmä absolventi v Banskobystrickom, Trenčianskom, Košickom a v Žilinskom kraji, ale pomerne vysoký počet týchto absolventov bol aj v Bratislavskom kraji.

Viac ako tretina z pracujúcich respondentov uvádzala, že majú inú prácu ako chceli vykonávať, čo môže súvisieť s už uvedeným javom, keď pomerne veľká časť respondentov vykonáva prácu, ktorá nie je v súlade s ich kvalifikáciou. Väčšina z tých, ktorí konštatovali, že ich predstavy o práci boli iné ako realita, zdôvodnila vykonávanie takejto práce tým, že to bola jediná dostupná možnosť. Je potrebné uviesť, že napriek nesúladu práce s predstavami u značnej časti respondentov, bola väčšina s prácou, ktorú vykonávajú spokojná.

Nepriaznivá ekonomická situácia a nedostatok pracovných miest sa odráža aj na migračných trendoch absolventov. **Migrácia za prácou je najčastejšia u absolventov s trvalým bydliskom v Banskobystrickom kraji. Pomerne veľa migrujúcich absolventov mal aj Trnavský kraj,** najmenej ich bolo v Bratislavskom a v Košickom kraji. Z Nitrianskeho kraja nepracoval v inom kraji ani jeden respondent. Kvôli nízkemu počtu respondentov, od ktorých sme získali odpovede na otázky k tejto téme, ide o informatívne údaje, ktoré ale naznačujú súvislosti s regionálnymi rozdielmi v ekonomickom rozvoji na Slovensku.

Absolventi stredných odborných škôl sú zamestnaní zväčša v súkromnom sektore, v štátnom alebo verejnom sektore pracovala necelá štvrtina. Podnikaniu sa venoval veľmi malý počet absolventov (necelých 7%), čo môže súvisieť s ich nízkym vekom a s nedostatočnými skúsenosťami s pracovnou aktivitou, ale aj s možnou slabšou prípravou pre takúto profesijnú dráhu v strednej odbornej škole.

Prieskum poukázal na niektoré významné odlišnosti medzi absolventmi spoločenskovedne a technicky zameraných odborov, ktoré naznačujú **menej výhodnú pozíciu absolventov spoločenskovedne orientovaných odborov na trhu práce.**

Absolventi technických odborov si v porovnaní s absolventmi spoločenskovedných odborov relatívne častejšie našli prácu vo svojom alebo v príbuznom odbore. Absolventi, ktorí získali kvalifikáciu v niektorom zo spoločenskovedných odborov zároveň podstatne častejšie uvádzali, že vykonávajú prácu, ktorá nevyžaduje žiadnu odbornosť (26%, z absolventov technických odborov len 6%).

Rozdiely medzi oboma skupinami sa prejavili aj v pracovných podmienkach. Aj tu boli na tom absolventi technických odborov lepšie. Častejšie ako absolventi so spoločenskovedným zameraním pracovali na celý pracovný úväzok a takisto vyšší bol u nich percentuálny podiel absolventov s pracovnou zmluvou na neurčitú dobu.

Výrazné diferencie bolo možné sledovať v príjmovej oblasti. Zatiaľ čo z absolventov spoločenskovedných odborov uvádzalo priemerný hrubý mesačný príjem z práce do 700€ viac ako 80%, z absolventov technických odborov to bolo necelých 60%. Na druhej strane, príjem vyšší ako 700€ uviedlo 40% absolventov technických odborov, z absolventov spoločenskovedných odborov necelých 20%.

U absolventov spoločenskovedných odborov boli frekventovanejšie aj obavy z možnej straty práce a takisto sa u nich častejšie ako u absolventov technických odborov objavovali tendencie k zmene práce v blízkej budúcnosti.

Výsledky prieskumu naznačili aj **rodovo podmienené rozdiely, a to v neprospech žien.**

Muži pracovali relatívne častejšie ako ženy v súkromnom sektore, ženy boli zamestnané častejšie vo verejnom alebo štátnom sektore. Ženy mali zároveň častejšie ako muži pracovné zmluvy na dobu určitú (62%, z mužov len 29%).

Priemerný hrubý mesačný príjem takmer všetkých pracujúcich žien sa pohyboval v intervale do 700€ (90%), vyšší príjem mala len približne desatina z nich. Z mužov mala príjem do 700€ viac ako polovica (54%), vyšší ako 700€ takmer polovica respondentov (46%).

Menej priaznivá pozícia žien na trhu práce sa u nich prejavila aj tým, že podstatne častejšie ako muži vyjadrovali obavy z možnej straty práce (30%, z mužov len 14%).

Absolventi, ktorí sa zúčastnili prieskumu, hodnotili pozitívne príspevok školy k teoretickej a odbornej príprave, **menej často jej príspevie k rozvoju praktických a manuálnych zručností. Kriticky sa vyjadrovali aj k úrovni odborného výcviku a odbornej praxe,** pričom najviac negatívnych hodnotení sa vyskytovalo pri možnosti pracovať s moderným strojovým vybavením (až 38,1%), ale pomerne nepriaznivo hodnotili aj možnosti uplatniť získané odborné vedomosti, organizačné zabezpečenie odborného výcviku alebo praxe a prácu majstra.

V oblasti kľúčových kompetencií poukázal prieskum u absolventov stredných odborných škôl na **slabšie rozvinuté komunikačno-prezentačné kompetencie,** z nich najmä kompetencie spojené s diskutovaním a prezentáciou odborných tém na poradách a odborných podujatiach. Tieto výsledky korešpondujú aj s prieskumom u učiteľov stredných odborných škôl, ktorí pri uvádzaní metód a spôsobov dosahovania lepších výsledkov vo vzdelávaní uvádzali pomerne zriedkavo také, ktoré podnecujú rozvoj týchto kompetencií u žiakov (projektové vyučovanie, účasť žiakov na medzinárodných podujatiach, diskusné fóra). Nedostatky v tejto oblasti odkryl aj prieskum v zamestnávateľských organizáciách (Hrabinská, M.a kol. 2015c.)

U respondentov boli odkryté **nedostatky aj v matematickej gramotnosti**.

Pomerne vážne problémy možno konštatovať vo výučbe cudzích jazykov. K tomu, že nerozumejú hovorenému cudziemu jazyku, ktorý sa učili v strednej odbornej škole, sa priznala viac ako tretina respondentov, k neschopnosti komunikovať v cudzom jazyku o odborných témach sa priznali až dve tretiny respondentov. **Neovládanie cudzích jazykov pritom patrilo k relatívne častým problémom, s ktorými sa absolventi stretli pri hľadaní práce** (uviedlo ho 26,0% respondentov). Takisto z hodnotení tejto kompetencie u zamestnávateľov vyplýva, že ide o jedno z boľavých miest vo vzdelávaní a v príprave žiakov stredných odborných škôl, najmä ak ide o ich ovládanie na pokročilej úrovni.

Z kompetencií zameraných na sociálne zručnosti je potrebné upozorniť najmä na **pomerne vysoký počet negatívnych hodnotení u vedomostí z oblasti financií a ekonomiky** (vyskytli sa u štvrtiny respondentov).

Rezervy v práci škôl možno konštatovať aj pri podpore rozvoja niektorých osobnostných dispozícií. Z tých, u ktorých uvádzali respondenti najčastejšie negatívne body a u ktorých sa ukázali najčastejšie problémy, možno uviesť najmä schopnosť viesť ľudí, schopnosť tímovo pracovať, schopnosť racionálnej organizácie práce, samostatné rozhodovanie a predpoklady pre podnikanie.

Výsledky prieskumu o odborných kompetenciách absolventov stredných odborných škôl sú vyústením **experimentálneho zisťovania**. Odborné kompetencie boli sledované u týchto skupín odborov: Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba, Elektrotechnika, Stavebníctvo, geodézia a kartografia, Potravinárstvo a Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

Pri hodnotení odborných kompetencií boli najlepšie výsledky získané u absolventov elektrotechnických odborov, na druhej strane najproblematickejšou skupinou sú absolventi poľnohospodárskych a lesníckych odborov. Za problematiku by vo svetle získaných údajov mohla byť považovaná aj skupina absolventov strojárskych odborov.

Nejednoznačné výsledky hodnotení boli získané u absolventov potravinárskych odborov. Samotní absolventi hodnotia osvojenie si odborných kompetencií počas prípravy v škole pozitívne, ale v riešení vedomostných úloh zo svojho odboru sa umiestnili na poslednom mieste.

Absolventi sú zväčša rozhodnutí pracovať v odbore, v ktorom sa pripravovali, menšia časť z nich plánuje ďalšie štúdium. Z absolventov v prieskume malo ambíciu pracovať v inej oblasti ako bol ich vyštudovaný odbor 20,6%. Ďalšie štúdium zvažujú najmä absolventi spoločenskovedných odborov.

Z problémov, ktoré absolventi uvádzali ako časté pri prechode do pracovného procesu je potrebné **na strane zamestnávateľov a trhu práce uviesť: absenciu praxe, nízke finančné ohodnotenie, nedostatok pracovných miest v blízkosti bydliska a nezáujem o absolventov stredných odborných škôl.** Pomerne často bol uvádzaný aj **nedostatok pracovných miest v odbore. Zo subjektívnych dôvodov** vyplývajúcich z osobnostnej výbavy a vnímania osobných problémov pri zaraďovaní sa do pracovného procesu boli **častejšie uvádzané absencia odborných zručností a praktických skúseností, nedostatočné odborné vedomosti a absencia poznatkov o podnikaní.**

Závažným zistením je fakt, že pomerne veľký počet absolventov by si pri opätovnom možnom rozhodovaní zvolil iné študijné zameranie (v prieskume až 41,1% respondentov). Medzi najčastejšie uvádzané dôvody patrili: **problémy s hľadaním zamestnania, ďalej**

nedostatočná príprava v škole a prekvapil najmä pomerne vysoký počet respondentov, ktorí uviedli, **že ich práca v danej oblasti jednoducho nebaví** (uviedlo ho v prieskume až 30,2% a bol v poradí tretím najčastejšie uvádzaným dôvodom u respondentov, ktorí by si zvolili iné študijné zameranie).

V prieskume neboli pri zvažovaní prípadnej zmeny študijného zamerania zistené štatisticky významné rozdiely medzi skupinou absolventov technicky a spoločenskovedne zameraných odborov, ani medzi mužmi a ženami. Rozdiely sa ale prejavili pri uvádzaní dôvodov takéhoto uvažovania. **Absolventi spoločenskovedne zameraných odborov uvádzali v porovnaní so skupinou absolventov technických odborov častejšie ako dôvod zmeny študijného zamerania ťažkosti pri hľadaní práce**, čo potvrdzuje problémy s uplatnením osôb s humanitne a spoločenskovedne zameranou odbornou kvalifikáciou. Na druhej strane je zaujímavé, že **ťažkosti s nájdením si práce uviedla ako dôvod prípadnej zmeny študijného zamerania aj viac ako tretina absolventov technických odborov**. V porovnaní s absolventmi spoločenskovedných odborov argumentovali absolventi s technickými odbormi častejšie takými dôvodmi prípadnej zmeny študijného zamerania, ktoré súviseli skôr s podmienkami práce (zlé pracovné podmienky, ťažká práca).

Dôvod „nebaví ma práca v tomto odbore“ pri zmene študijného zamerania uvádzali častejšie absolventi spoločenskovedných odborov a zároveň častejšie ženy ako muži. Navodzuje to viaceré otázky, ktoré sa dotýkajú motivácie, ktoré rozhodli o výbere tohto študijného zamerania u týchto absolventov.

1 CIELE PRIESKUMU A METODOLÓGIA

Proces zaradovania sa čerstvých absolventov škôl do pracovného života je výsledkom prelínania sa ekonomických faktorov a faktorov odvíjajúcich sa od systému školského vzdelávania.

Z ekonomických faktorov sú to najmä ekonomický rast a tvorba pracovných miest, ktorých parametre kolíšu v závislosti od ekonomických cyklov. Počas fázy expanzie dochádza k výraznejšiemu nárastu počtu nových pracovných miest a zvýšenému dopytu po pracovných silách. V týchto podmienkach je aj vstup mladých ľudí na trh práce „hladší“. Fáza recesie prináša spomalenie ekonomického rastu a nárast nezamestnanosti a pre mladých ľudí zhoršenie podmienok pre uplatnenie sa na trhu práce. Ako sa uvádza v štúdií Z. Kostolnej, „v podmienkach vysokej nezamestnanosti šance mladých ľudí na získanie prvého zamestnania zreteľne klesajú v dôsledku silného konkurenčného tlaku zo strany preferovanej zamestnávateľmi pracovnej sily, ktorá disponuje praktickými zručnosťami a odbornými skúsenosťami“. (Kostolná, Hanzelová 2010, str. 9).

Zamestnanosť mladých ľudí môže podporovať alebo brzdiť aj pružnosť trhu práce. Určujú ju legislatívne podmienky upravujúce podmienky zamestnávania a podnikania, disponibilita ekonomicky aktívnych osôb aplikovať tieto podmienky v praxi, uplatňovanie rôznych modelov organizácie práce a pracovného času a pod. Dôležitá je tiež otvorenosť trhov tovaru a služieb a možnosti pracovnej mobility aj mimo domácich trhov práce.

S cieľom pomôcť absolventom pri prechode zo škôl na trh práce vytvára štát nástroje aktívnej politiky trhu práce zamerané na túto rizikóvu skupinu. Sú to rôzne mechanizmy na podporu tvorby pracovných miest pre mladých ľudí zacielené na zamestnávateľov a taktiež nástroje, ktoré umožňujú mladým ľuďom, ktorí ukončili školské vzdelávanie a nenašli si vhodné zamestnanie, ďalej sa vzdelávať, skvalitniť odbornú prípravu alebo si ju rozšíriť o nový odbor, absolvovať učňovskú prípravu, alebo stáž. Rozšírená je spomedzi nich najmä absolventská prax, ktorá umožňuje absolventom získať odborné zručnosti a praktické skúsenosti formou pracovnej stáže u zamestnávateľa.

Pre prechod absolventov škôl na trh práce sú kľúčové najmä **faktory spojené so systémom vzdelávania**. Dôležitý je obsah vzdelávania a jeho organizácia a v rámci nich najmä spôsob realizácie odborného vzdelávania a podiel teoretickej zložky a praktickej odbornej prípravy. Aktuálnou požiadavkou je, aby vzdelávací systém dokázal pružne reagovať na meniacu sa situáciu na trhu práce a prispôbovať k nej tvorbu vzdelávacích programov a podmienky pre ich realizáciu na školách. Cieľom je, aby výstup zo systému vzdelávania, ktorého nositeľmi sú absolventi škôl, t.j. ich vedomosti, schopnosti a zručnosti, boli v súlade s aktuálnymi požiadavkami zamestnávateľskej sféry na kvalifikačný profil pracovnej sily, ktorú potrebujú a hľadajú.

Previazanosť ekonomických faktorov a faktorov systému vzdelávania sa v súčasnosti javí ako nedostatočná. Poukazuje sa na „priepasť“ medzi štruktúrou kvalifikačných požiadaviek dopytu po práci a kvalifikačnou kompozíciou ponuky práce absolventov škôl a na „nízku elasticitu a senzitivnosť vzdelávacieho systému k potrebám trhu práce“ Na druhej strane treba spomenúť absenciu anticipačných mechanizmov, ktoré by poskytovali prehľad o vývoji kvalifikačných potrieb trhu práce a nedostatočnú motivačnú silu k intenzívnejšej spolupráci so školami na strane zamestnávateľov. Problémy sú pritom najmä v oblasti legislatívy a pri zavádzaní finančných mechanizmov a daňových úľav. (Kostolná, Hanzelová 2010, str. 10).

Ambíciou štátu je efektívne riešiť problém zamestnanosti mladých ľudí. Ciele v tejto oblasti sú zakomponované do strategických materiálov ministerstiev a vlády. V národnej stratégii zamestnanosti sú napríklad v kapitole venovanej komplexnému programu na podporu zamestnanosti mladých ľudí uvedené tieto zámery:

- Podporovať vytváranie pracovných miest vo všetkých sektoroch národného hospodárstva a zabezpečovať integráciu mladých ľudí na trh práce, najmä tých, ktorí nie sú zamestnaní a nie sú ani v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, vrátane mladých ľudí ohrozených sociálnym vylúčením. Osobitnú pozornosť zacieliť na trvalú podporu prvého pravidelne plateného zamestnania.
- Pripraviť koncept práva na prvé zamestnanie mladých ľudí – absolventov škôl.
- Pripraviť a overiť programy podpory vytvárania pracovných miest pre mladých ľudí formou absolventskej praxe u zamestnávateľa s využitím prvkov školenia, zapracovania, mentoringu a pod.
- Zohľadňovať percentuálny podiel vytvorených, resp. podporených pracovných miest pre mladých ľudí pri posudzovaní žiadostí o poskytnutie štátnej pomoci. (MPSVaR SR 2014, str. 41)

Na strane vzdelávacieho systému bola v roku 2013 spracovaná Správa o stave školstva na Slovensku, ktorá obsahuje aj časť venovanú strategickým cieľom do roku 2020. V časti venovanej strednému odbornému vzdelávaniu sú medzi úlohami uvedené:

- Zvýšiť kvalitu odborného vzdelávania a prípravy tak, aby jeho absolventi boli schopní bezprostredne po skončení štúdia priamo vstúpiť do pracovného procesu. Pritom sa zdôrazňuje potreba spolupráce so zamestnávateľmi pri príprave štátnych a školských vzdelávacích programov, uvádza sa tiež nutnosť zavádzať do odborného vzdelávania a prípravy prvky duálneho systému.
- Posilniť úlohy zamestnávateľov v oblasti odborného vzdelávania a prípravy. Spolupracovať pri monitorovaní a prognózovaní potrieb trhu práce s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny a s výskumným a akademickým prostredím,
- Prijat' opatrenia na podporu záujmu žiakov o odborné vzdelávanie v súlade s potrebami trhu práce (MŠVVaŠ SR 2013, hlavný materiál, str. 41-43.)

Dať mladým ľuďom vzdelanie, ktoré im umožní nájsť si v spoločnosti miesto, a ktoré bude v súlade s ich schopnosťami a vedomosťami a zároveň s požiadavkami na ich vzdelanostnú úroveň a profesijnú prípravu zo strany zamestnávateľských organizácií je náročný cieľ a jeho plnenie okrem iného vyžaduje dôkladnejšie poznanie reality.

Štatistiky o zamestnanosti a nezamestnanosti a takisto štatistiky o absolventoch škôl a o ich nezamestnanosti, ktoré sú v súčasnosti k dispozícii, sú dôležitým zdrojom základných údajov o situácii, ale nemôžu postihnúť všetky špecifiká jednotlivých odborov a najmä samotnú kvalitu zamestnanosti jednotlivých skupín absolventov škôl. Hlbší prienik do procesu prechodu mladých ľudí zo škôl na trh práce sa teda nezaobíde bez sociologických prieskumov zameraných na rôzne skupiny subjektov, ktoré sú účastníkmi tohto procesu. Takéto prieskumy môžu priniesť poznatky, ktoré pomôžu školám a zamestnávateľom lepšie prispôbovať svoje vzdelávacie programy situácii na regionálnych trhoch, ale zároveň aj centrálnym riadiacim orgánom v oblasti vzdelávania a trhu práce pri usmerňovaní a koordinácii vývoja v tejto citlivej oblasti. Prieskumov tohto druhu je málo a navyše len s obmedzeným záberom z hľadiska vzorky a obsahu, a to kvôli komplikovanej organizácii takého prieskumu.

Riešitelia v projekte Rozvoj stredného odborného vzdelávania a prípravy sa preto rozhodli uskutočniť z hľadiska náročnosti realizácie priekopnícky **prieskum uplatnenia absolventov stredných odborných škôl na trhu práce**. Jeho realizáciu komplikovala najmä otázka kontaktovania samotných absolventov.

Absolventi stredných odborných škôl predstavujú pomerne rôznorodú skupinu z viacerých hľadísk. Sú diferencovaní podľa stupňa dosiahnutého vzdelania a takisto z hľadiska absolvovaného odboru. Po absolvovaní strednej školy sa rozpíchnu do jednotlivých regiónov a len minimum škôl sleduje ich ďalšie osudy. Kontaktné údaje, ktoré majú školy k dispozícii, sú často už po uplynutí relatívne krátkej doby neaktuálne kvôli presťahovaniu, migrácii za prácou a pod. Navyše, časť z nich, a to práve tí, ktorí môžu mať s uplatnením najväčšie problémy, nereaguje na takýto typ prieskumov pozitívne. Uskutočniť prieskum so zacielením na túto referenčnú skupinu je teda veľmi náročné.

Napriek uvedeným problémom bol prieskum zrealizovaný, a to s pomerne rozsiahlym záberom z hľadiska obsahového zamerania a so zacielením na relatívne rozsiahlu vzorku absolventov z hľadiska zastúpenia jednotlivých odborových a vzdelanostných skupín.

Získané výsledky z prieskumu sú využiteľné pre pedagogickú a riadiacu prax a môžu byť zároveň východiskom pre hľadanie vhodných spôsobov monitorovania problematiky uplatnenia absolventov stredných odborných škôl na trhu práce.

1.1 Základné ciele prieskumu, výskumné otázky a ukazovatele

Príprava žiakov pre ich budúce pracovné aktivity predstavuje realizáciu jedného z hlavných cieľov vzdelávania. Absolventov stredných odborných škôl možno považovať za hmatateľný výsledok („produkt“) vzdelávacej činnosti týchto škôl. Zo systémového hľadiska na absolventov nazeráme ako na tokovú veličinu, ktorá je výstupom vo vzťahu k systému stredného odborného vzdelávania a vstupom na trh práce (pri rešpektovaní možnosti pokračovania v štúdiu na vyššom stupni vzdelávania).

V súlade s vymedzením v štátnych vzdelávacích programoch pre stredné odborné vzdelávanie a prípravu je funkciou odborného vzdelávania a prípravy získanie kľúčových, všeobecných a odborných kompetencií a komplexnejšie a prakticky zameraných vedomostí a zručností, „... ktoré umožnia rozvoj a celkový úspech jednotlivcov na základe vlastnej aktivity, sebauvedomenia a spolupráce nielen v známych situáciách, javoch a problémoch, ale aj v nových podmienkach ich riešenia a aplikácie.“ (MŠVVaŠ SR, ŠIOV 2013, str. 9).

Na druhej strane, ako už bolo uvedené, pohyb absolventov na trhu práce podmieňujú aj ekonomické faktory, pričom bezprostredný vplyv na ich situáciu má najmä trh práce.

Základným cieľom prieskumu uplatnenia absolventov stredných odborných škôl na trhu práce bolo **zmapovať pripravenosť absolventov stredných odborných škôl pre vstup na trh práce z hľadiska všeobecných vzdelanostných predpokladov a odborného potenciálu, ktorý im poskytla stredná odborná škola**.

Kedže podmienky ich zamestnávania sú do značnej miery ovplyvnené aj **ekonomickými faktormi**, najmä situáciou na trhu práce, zamerali sme sa v prieskume aj na otázku, **aké faktory z tohto bloku môžu zohrávať významnú úlohu a do akej miery pôsobia na proces zaradovania sa absolventov stredných odborných škôl do pracovného procesu**.

Základné ciele prieskumu boli rozpracované do **týchto hlavných výskumných otázok:**

1. Ako prebieha vstup absolventa strednej odbornej školy na trh práce ?
2. Ako bol absolvent v rámci vzdelávacieho procesu na strednej odbornej škole pripravený vo vzťahu k potrebám a požiadavkám trhu práce ?
3. Ako absolventi spätne hodnotia svoj výber školy a odboru vzdelávania ?

Uvedené štyri základné výskumné otázky boli pretransformované do čiastkových výskumných otázok. Na ich základe prebehla identifikácia ukazovateľov, z ktorých sa odvinula konštrukcia dotazníkov.

Čiastkové výskumné otázky :

1. Prvý blok čiastkových otázok sa zamerail na **vstup absolventa na trh práce a na jeho pohyb v tomto prostredí**. Snahou riešiteľov bolo získať z tohto okruhu základné faktografické údaje, ktoré sa viažu najmä **na ekonomické faktory**. Faktografia je doplnená hodnotením pôsobenia týchto faktorov, t.j. vnímaním charakteristiky pracovného miesta vo vzťahu k získanej odbornej kvalifikácii a využitiu získaných vedomostí, schopností a zručností absolventmi, a posudzovaním problémov, ktoré museli riešiť pri hľadaní pracovného miesta. Keďže objektívne prekážky, ktoré súvisia s postojom zamestnávateľa, môžu byť úzko previazané s osobnostnými charakteristikami absolventov, venovali sme v tomto bloku pozornosť aj tomuto aspektu.

- Ako sa vyvíjal vstup absolventa na trh práce po ukončení školského vzdelávania ?

Ukazovatele:

Čas potrebný na nájdenie prvého pracovného miesta, počet podaných žiadostí, sektory, v ktorých si absolventi našli svoju prvú prácu (súkromný, verejný), prvá práca v odbore, v ktorom vyštudovali alebo v inom, ako často menili absolventi zamestnanie, využívanie nástrojov aktívnej politiky trhu práce – absolventská prax.

- Aká je súčasná situácia absolventov z hľadiska ich zamestnanosti ? Ako vnímajú perspektívu do budúcnosti ?

Ukazovatele:

Formy ekonomickej aktivity, resp. neaktivity v súčasnosti, nezamestnanosť – priebežná, aktuálna, dôvody ekonomickej neaktivity, sektory, v ktorých absolventi pôsobia, región, v ktorom pracujú (aj vo vzťahu k regiónu, v ktorom majú trvalé bydlisko – pracovná migrácia), charakteristika práce (podniky, v ktorých pracujú – veľkosť, práca v odbore, v ktorom vyštudovali alebo v inom, charakteristika pracovného úväzku, rozsah využívania nadobudnutých vedomostí, schopností a zručností, platové podmienky), stabilita práce, perspektíva do budúcnosti (chcú naďalej vykonávať aktuálnu prácu, alebo zvažujú iné pracovné uplatnenie, práca v zahraničí – motivácia).

- S akými problémami sa absolventi stredných odborných škôl stretli pri snahe nájsť si prácu ?

Ukazovatele:

Prekážky na strane zamestnávateľa, prekážky na strane absolventa.

2. Druhý blok sa zamerail na **faktory vzdelávacieho systému**. Tento blok je ťažiskový. Snažili sme ním zmapovať oblasť **prípravy absolventa a konfrontáciu s realitou trhu práce**.

- **Do akej miery je absolvent strednej odbornej školy pripravený pre začiatok svojej profesiovej kariéry z hľadiska všeobecných vedomostí, schopností a zručností ?**

Ukazovatele :

Celková spokojnosť s prípravou, ktorú poskytla škola, hodnotenie jednotlivých aspektov všeobecnej prípravy (čítanie s porozumením, schopnosti v oblasti písomného prejavu, komunikačné zručnosti, prezentačné schopnosti a zručnosti, ovládanie cudzích jazykov, základné počítačové zručnosti, schopnosť pracovať v tíme, podnikateľské zručnosti, vedomosti z oblasti financií a ekonomiky).

Ukazovatele boli vo vzťahu k respondentovi sledované prostredníctvom dvoch druhov otázok:

- sebahodnotenie absolventov pomocou päťstupňových bodovacích škál
- testovacie otázky, v ktorých mali respondenti preukázať úroveň získaných vedomostí a schopnosť ich aplikácie.

- **V akej miere stredná odborná škola prispela k celkovému osobnostnému rozvoju absolventa najmä vo vzťahu k jeho profesiovej kariére ?**

Ukazovatele:

Hodnotenie prínosu školy k rozvoju jednotlivých osobnostných charakteristík (komunikatívnosť, schopnosť viesť ľudí, ochota učiť sa, samostatnosť, zodpovednosť, spoľahlivosť)

- **Ako boli absolventi pripravení pre začiatok svojej profesiovej kariéry z hľadiska odborných vedomostí, schopností a zručností a praktickej prípravy?**

Ukazovatele:

Problematika bola sledovaná:

- **Vo všeobecnej rovine**, kde sme vytipovali spoločné ukazovatele a na ne naviazané otázky. V tejto časti sme sa venovali celkovému vnímaniu kvality odbornej prípravy a posúdeniu najmä kvality odborného výcviku z hľadiska jeho prínosu pre pracovné uplatnenie absolventov
- **Podľa vybraných skupín odborov v súlade so zadaním projektu**. V tejto časti boli pre jednotlivé skupiny odborov pripravené osobitné bloky testovacích otázok, prostredníctvom ktorých sa mala otestovať úroveň odbornej prípravy v rámci odboru, v ktorom absolventi ukončili vzdelávanie

3. Tretí blok sa zamerail na **konfrontáciu predstáv absolventov o svojom uplatnení s realitou trhu práce**.

- **Ako sú absolventi spokojní so súčasnou situáciou ? Venujú sa práci, ktorú chceli vykonávať? Čomu sa chceli venovať (konfrontácia predstáv s realitou) ?**

Ukazovatele:

Spokojnosť so súčasným zamestnaním, dôvody vykonávania inej práce ako boli predstavy absolventov, opätovný výber školy, odboru, stupňa vzdelania, dôvody zmeny výberu

V rámci jednotlivých obsahových blokov sa sledovali súvislosti s dosiahnutým stupňom vzdelania, s ukončeným odborom vzdelávania, regiónom, v ktorom absolvent žije a so základnými demografickými znakmi (vek, pohlavie).

1.2 Technika zberu údajov

V prieskume sme sa zamerali na rovinu vnímania, prežívania a reálnych skúseností samotných absolventov stredných odborných škôl.

Pre zber údajov bola zvolená **technika dotazníka**, ktorá umožňuje v relatívne krátkom období osloviť veľký počet respondentov v rozsiahlom priestore. Regionálne primerane rozvrstvené údaje boli pre nás dôležité z hľadiska relevantnosti výsledkov pre celé územie Slovenska. Pri zvažovaní možnosti efektívneho štatistického spracovania sme sa rozhodli pre **on-line verziu dotazníka** s využitím voľne dostupného formátu Lime Survey.

Z obsahového hľadiska boli do dotazníka zaradené otázky, ktoré nadväzujú na ukazovatele v predchádzajúcej časti.

Dotazník sa skladal z dvoch častí:

Prvá časť bola spoločná pre všetkých respondentov.

Druhá časť obsahovala otázky zamerané na overenie odborných kompetencií respondentov. Tieto otázky nadväzujú na ukazovatele, ktoré vyplynuli z druhého obsahového bloku čiastkových výskumných otázok a boli spracované osobitne pre jednotlivé skupiny odborov vzdelávania. Prieskum sa pritom zameril **na skupiny odborov, ktoré boli zedefinované v projekte Rozvoj stredného odborného vzdelávania a prípravy ako cieľové. Túto skupinu tvorili:** Hutníctvo, Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba, Elektrotechnika, Technická chémia silikátov, Technická a aplikovaná chémia, Potravinárstvo, Spracúvanie dreva, Stavebníctvo, geodézia a kartografia a Poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka².

Z hľadiska formy boli zvolené zväčša zatvorené alebo polozatvorené otázky. Časť otázok bola členená na položky zamerané na jednotlivé aspekty sledovanej problematiky, ku ktorým mali respondenti zaujať stanovisko prostredníctvom päťstupňových bodovacích škál. Bodovacie škály sme použili preto, lebo umožňujú využiť exaktnejšie matematicko-štatistické metódy pre celé bloky škálovaných položiek a výsledky porovnávať podľa jednotlivých skupín respondentov. Pri interpretácii údajov používame najmä aritmetické priemery a indexy vypočítané zo vzťahu dosiahnutého skóre k maximálne možnému počtu bodov.

Dotazník ako technika zisťovania bol zvolený kvôli relatívne krátkemu obdobiu, ktoré bolo k dispozícii v rámci projektu na získanie a spracovanie údajov, a problematickej realizácii zberu inými technikami (napr. rozhovorom), a to aj z kapacitných a finančných dôvodov. Zároveň si uvedomujeme obmedzenia, ktoré prichádzajú do úvahy pri zbere údajov prostredníctvom dotazníka (sprostredkovanosť informácie cez optiku respondenta, skreslenia vyplývajúce z nepochopenia otázky, tendenciou respondenta odpovedať v súlade s tým, „čo je správne“, neochota poskytnúť pravdivú odpoveď a pod.). Dotazník bol z dôvodu eliminácie možných skreslení testovaný na vzorke 24 dobrovoľníkov, ktorí nám po vyplnení poskytli spätnú väzbu o jednoznačnosti otázok, adekvátnosti rozsahu možných variantov odpovedí pri

² Podrobnejšie je problematika skúmania kompetencií a analýzy údajov rozobraná v kapitole 4.

zatvorených otázkach, zrozumiteľnosti otázok. Na základe výsledkov skúšobného testovania bol dotazník ešte pred konečným spustením zberu upravený.

Doplňujúce poznatky, mapujúce optiku zamestnávateľov, poskytujú údaje získané prieskumom na súbore reprezentantov zamestnávateľských subjektov.³

1.3 Zostavenie prieskumného súboru a zber údajov

Kľúčovou úlohou pri zostavení prieskumného súboru bolo získanie kontaktných údajov absolventov stredných odborných škôl z roku 2011. Keďže zatiaľ neexistuje funkčná databáza absolventov stredných škôl, nemohli sme osloviť všetkých absolventov ani použiť pri tvorbe prieskumného súboru ich náhodný výber podľa zvolených kritérií a kvôt.

Pomoc so zostavením adresára sme očakávali hlavne zo škôl, avšak mnohé školy nemajú kontakty na svojich absolventov.

Nakoniec prieskumný súbor vznikol dvoma spôsobmi:

Prvý súbor bol založený na adresách, ktoré poskytli stredné odborné školy. Pri jeho tvorbe sme postupovali v dvoch krokoch:

V prvom kroku sme oslovili prostredníctvom emailu všetky stredné odborné školy v Slovenskej republike s výnimkou zdravotníckych škôl a škôl podliehajúcich riadiacej kompetencii Ministerstva vnútra SR a Ministerstva obrany SR. Obsahom správy odoslanej emailom bola informácia o prieskume a žiadosť o zaslanie kontaktných údajov na absolventov ich školy, ktorí ukončili dennú formu štúdia v školskom roku 2010/11 (bez absolventov, ktorí získali vyššie odborné vzdelanie). Na výzvu reagovalo pozitívne 51 škôl, z ktorých sme získali 5419 kontaktov na absolventov škôl. Takmer všetky školy poslali poštové adresy absolventov (spolu 5223 adries), emailové kontakty poslala len 1 škola (196 emailových adries).

V druhom kroku sme oslovili absolventov stredných odborných škôl. Na získané adresy bolo rozposlaných spolu 5 223 zásielok, emailom bolo oslovených 196 absolventov. List a rovnako tak správa posiadaná emailom obsahovali informáciu o prieskume a prístupový kód spolu s heslom pre vstup do on-line dotazníka.

Oba spomenuté kroky sa realizovali v mesiacoch apríl až október 2014.

Prostredníctvom listových a mailových výziev sa podarilo získať 321 vyplnených dotazníkov. Pomerne veľký počet z nich bolo nutné vyradiť hlavne kvôli tomu, že v nich respondenti vyplnili len prvé údaje (dosiahnutý stupeň vzdelania, skupina odborov, do ktorej patrí nimi absolvovaný študijný alebo učebný odbor), ale ďalej už v odpovediach na otázky zamerané na vlastný predmet prieskumu nepokračovali. Z databázy boli odstránené aj dotazníky vyplnené chybné alebo nekorektne. Po kontrole a vyčistení zostalo v prieskumnom súbore 274 vyplnených dotazníkov.

Druhý súbor absolventov a údajov, sme získali prieskumom realizovaným cez Facebook. V priebehu mesiacov september 2014 až marec 2015 bola na tejto sociálnej sieti sprístupnená web-stránka s logom vyzývajúcim absolventov stredných odborných škôl, aby sa prostredníctvom voľne dostupného dotazníka vyjadrili k problematike všeobecných

³ Prieskum „Pripravenosť absolventov stredných odborných škôl na výzvy trhu práce“, ktorý sa uskutočnil v rámci projektu Rozvoj stredného odborného vzdelávania na súbore zamestnávateľských organizácií

a odborných kompetencií získaných počas prípravy v stredných odborných školách, a takisto, aby sprostredkovali svoje skúsenosti s prechodom na trh práce po ukončení stredného odborného vzdelávania. Dotazník, ktorý mohli respondenti vyplňovať cez facebookovú lokalitu, bol obsahovo aj formálne zhodný s verziou dotazníka, ktorý vyplňovali absolventi v rámci prvého zberu údajov. Na facebookovú verziu dotazníka reagovalo 237 respondentov. Po kontrole a vyčistení súboru v ňom zostalo 94 respondentov.

Pomerne nízka miera účasti na prieskume mohla byť spôsobená niekoľkými faktormi:

1. Samotným charakterom prieskumu cez web-rozhranie. Keďže pri prieskumoch tohto druhu nie je možné sledovať a usmerňovať účasť, je potrebné pri nich počítať s nižšou mierou účasti.
2. Časť respondentov odradili od vyplňovania otázky zamerané na overovanie získaných kompetencií, ktoré boli ale z hľadiska zamerania úlohy kľúčové.
3. Iná skupina respondentov nebola zrejme ochotná venovať prieskumu približne 15 až 20 minút.

Aj keď bol prieskum sprevádzaný uvedenými ťažkosťami, prináša výsledky, ktoré sú inšpiratívne a ktoré zároveň naznačujú smer, ktorým by sa prieskumy zamerané na túto problematiku mohli uberať.

1.4 Štruktúra prieskumného súboru a reprezentatívnosť údajov

Po kontrole, vyčistení a zlúčení súboru získaného prostredníctvom kontaktov zo škôl s prieskumom cez facebookovú doménu vznikol **konečný súbor**, ktorý obsahuje údaje od **368 respondentov**.

Prieskumom realizovaným cez kontakty zo škôl sme získali údaje od 282 respondentov, ktorí ukončili vzdelávanie na strednej odbornej škole v roku 2011 (tzv. čerství absolventi).

Pre voľne dostupný dotazník cez Facebook sme sa rozhodli nelimitovať účasť na prieskume rokom ukončenia štúdia, a to s cieľom získať pre prieskum čo najviac respondentov. Z účastníkov tohto prieskumu najviac opustilo školu v roku 2013 a 2012 (spolu 31), na trhu práce sa teda pohybovali len jeden alebo dva roky. V roku 2011 ukončilo vzdelávanie na strednej škole 8 respondentov z tohto prieskumu.

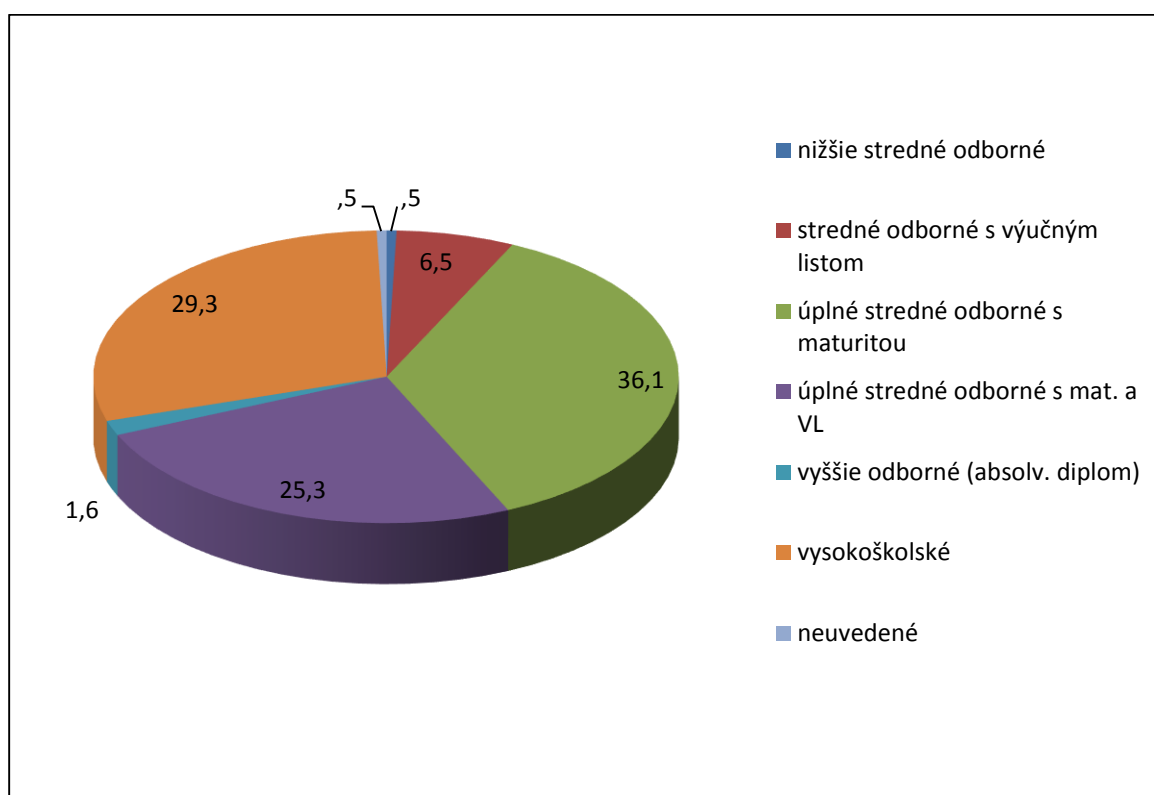
Zlúčením skupiny 282 respondentov z prieskumu cez kontakty zo škôl a 39 respondentov z facebookového prieskumu, ktorí ukončili vzdelávanie v rokoch 2011 až 2013, (39), dostávame **ťažiskovú skupinu 313 respondentov (85,1%), ktorí sú na trhu práce nanajvýš tri roky**. Sú to teda pomerne čerství absolventi, ktorí zbierajú na trhu práce prvé skúsenosti a predstavujú z hľadiska zamestnatelnosti problémovú skupinu.

Cez facebookovú doménu sa do prieskumu zapojilo 13 respondentov (3,5%), ktorí ukončili vzdelávanie na strednej škole v rokoch 2010 a 2009. Pred rokom 2009 opustilo strednú školu 23 respondentov (6,3%). Rok ukončenia štúdia na strednej škole neuviedlo 19 respondentov (5,2%).

Ukončený stupeň vzdelania

Najpočetnejšou skupinou boli absolventi s ukončeným úplným stredným odborným vzdelaním s maturitou – v prieskumnom súbore ich bolo 133 a predstavovali viac ako tretinový podiel (36,1%). Skupinu s ukončeným úplným stredným odborným vzdelaním s maturitou a s výučným listom zastupovalo 93 respondentov (25,3%). Stredné odborné vzdelanie s výučným listom (bez maturity) ukončilo len 24 respondentov (6,5%) a nižšie stredné odborné vzdelanie len 2 respondenti (0,5%). Na druhej strane sa medzi respondentmi nachádzali aj absolventi, ktorí už absolvovali aj vyššie stupne vzdelania. Medzi nimi bolo 6 s vyšším odborným vzdelaním (1,6%) a 108 s vysokoškolským vzdelaním pravdepodobne na úrovni prvého bakalárskeho stupňa (29,3%; graf č. 1). V tejto súvislosti uvádzame, že 115 respondentov z prieskumného súboru, teda takmer tretina pokračuje v súčasnosti v štúdiu na vysokej škole.

Graf č. 1: Absolventi podľa najvyššieho ukončeného stupňa vzdelania (%)

Z hľadiska posúdenia reprezentatívnosti je potrebné uviesť, že v prieskumnom súbore je silne podhodnotená skupina respondentov, ktorá získala nižšie stredné alebo stredné odborné vzdelanie bez maturity, zatiaľ čo prevažnú časť súboru tvoria absolventi s ukončeným stredným vzdelaním s maturitou, ktorí predstavujú podiel 92,3% (vrátane absolventov s vyšším odborným a vysokoškolským vzdelaním). Znamená to, že výsledky z analýzy je potrebné vo vzťahu k absolventom s nižšími vzdelanostnými stupňami vnímať s určitou rezervou (Tabuľka č. 1).

Tabuľka č. 1:

Porovnanie prieskumného a základného súboru podľa dosiahnutého stupňa vzdelania absolventov stredných odborných škôl z roku 2011

Dosiahnutý stupeň vzdelania	Prieskumný súbor		Základný súbor *	
	Počet absolventov	%	Počet absolventov	%
Nižšie stredné odborné	2	0,5	712	1,7
Stredné odborné	24	6,5	9 693	23,2
Úplné stredné odborné s maturitou a výučným listom	93	25,3	8 333	19,9
Úplné stredné odborné s maturitou (bez výučného listu)	133	36,1	23 113	55,2
Vyššie odborné	6	1,6	-	-
Vysokoškolské	108	29,4	-	-
Neuvedené	2	0,5	-	-
SPOLU	368	100,0	41 851	100,0

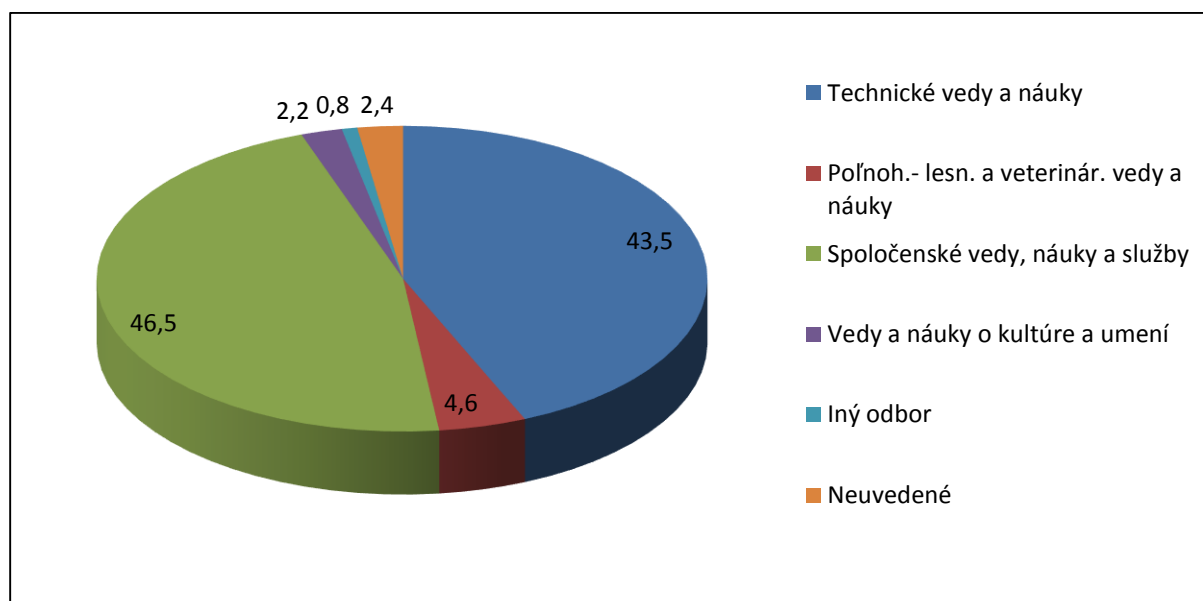
* Absolventi stredných odborných škôl, ktorí ukončili štúdium v roku 2011 v dennej forme v programoch s ukončeným stupňom vzdelania nižším stredným odborným, stredným odborným a úplným stredným odborným (nie sú zahrnutí absolventi pomaturitných foriem vzdelávania)

Zdroj údajov: databáza CVTI SR a absolventský prieskum

Absolvovaný odbor vzdelávania

V prieskumnom súbore bolo 160 respondentov, ktorí ukončili štúdium v niektorom z technických odborov vzdelávania (43,5%), v spoločenskovednom odbore ukončilo štúdium o 11 respondentov viac (171; 46,5%). Absolventov poľnohospodárskych, lesníckych a veterinárnych odborov bolo 17 (4,6%), absolventov, ktorí ukončili štúdium v odbore zameranom na umenie a kultúru bolo 8 (2,2%). V inom odbore ukončili štúdium 3 respondenti (0,8%). 9 respondentov neuviedlo odbor vzdelávania, resp. nebolo u nich možné určiť zaradenie do hlavnej skupiny odborov (2,4%).

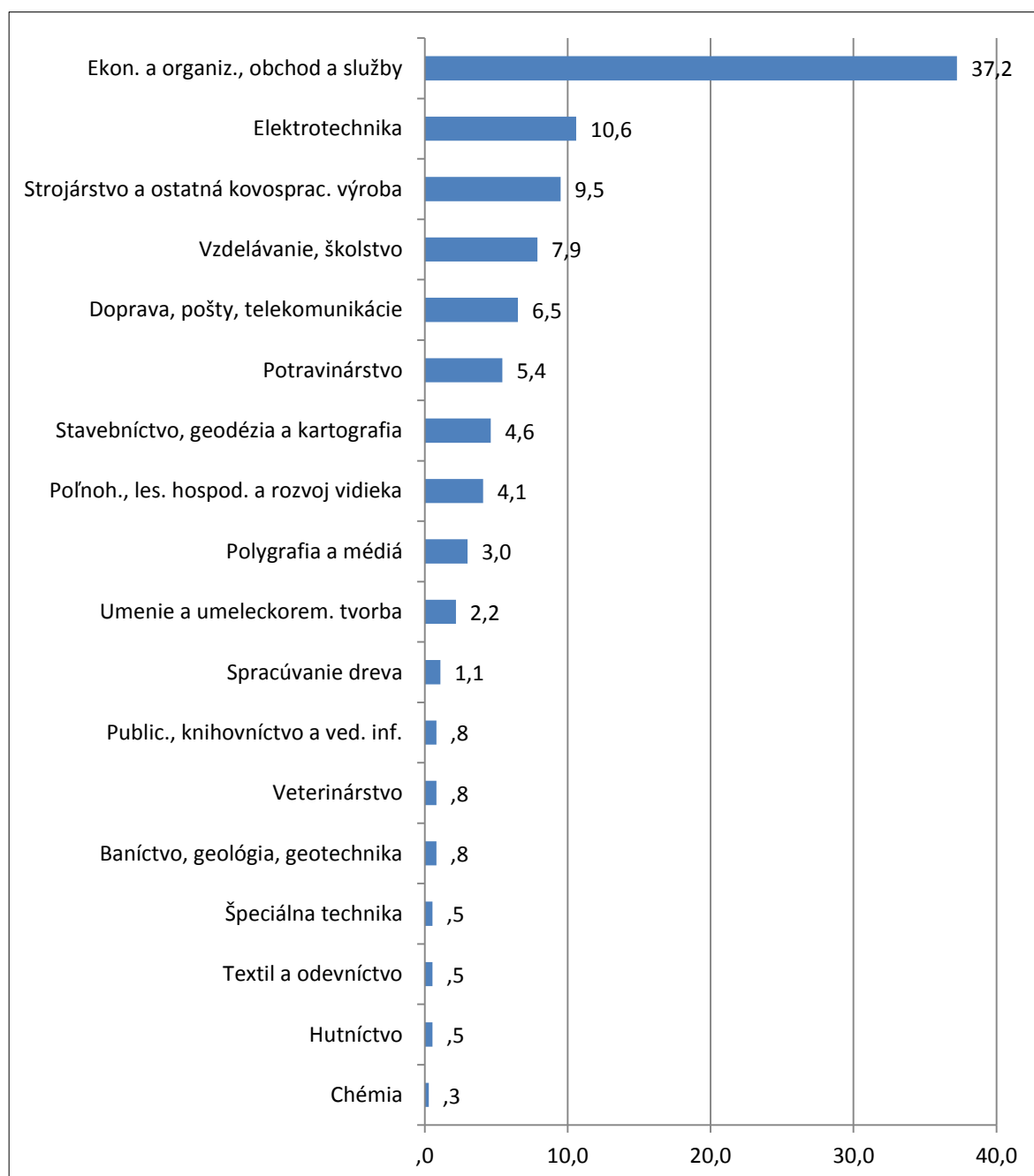
Graf č. 2: Absolventi podľa hlavných skupín odborov vzdelávania (%)

Nasledujúci graf č. 3 poskytuje detailnejší pohľad na štruktúru súboru podľa užších skupín odborov.

Z grafu je zrejmé, že v prieskumnom súbore bolo najviac absolventov, ktorí ukončili štúdium v odbore zo skupiny „Ekonomika a organizácia, obchod a služby“ – ich celkový počet bol 137 a v percentuálnom vyjadrení predstavovali podiel 37,2%. Druhou najpočetnejšou skupinou boli absolventi elektrotechnických odborov, ktorých bolo 39 (10,6%), treťou absolventi strojárskych a iných odborov z oblasti kovospracúvacej výroby (35; 9,5%). U ostatných skupín sa počet respondentov pohyboval pod hranicou 30 a v percentuálnom vyjadrení pod 8%.

Graf č. 3: Absolventi podľa skupín odborov vzdelávania (%)

Porovnanie s reálnymi dátami o absolventoch z roku 2011 ukazuje na pomerne dobrú zhodu základného a prieskumného súboru podľa hlavných skupín odborov vzdelávania. Uspokojivo možno hodnotiť aj distribúciu údajov podľa užšej špecifikácie odborov (Tabuľka č. 2). Väčší mínusový rozdiel oproti základnému súboru možno pozorovať len u skupiny absolventov odborov „Ekonomika a organizácia, obchod a služby“ (-8 percentuálnych bodov) a absolventov špeciálnych technických odborov (-4 percentuálne body), naopak, v prieskumnom súbore sú vyšším podielom zastúpení najmä absolventi odborov zameraných na oblasť výchovy a vzdelávania (+5 percentuálnych bodov) a s o niečo nižším rozdielom absolventi potravinárskych odborov (+4 percentuálne body). U ostatných skupín neprekročili rozdiely medzi prieskumným a základným súborom 2,5 percentuálneho bodu.

Tabuľka č. 2:

Porovnanie prieskumného a základného súboru podľa skupín odborov, v ktorých absolventi ukončili štúdium

Ukončený odbor vzdelávania	Prieskumný súbor		Základný súbor *	
	Počet absolventov	%	Počet absolventov	%
Baníctvo, geológia, hutníctvo	5	1,4	154	0,4
Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba	35	9,5	4 751	11,8
Elektrotechnika	39	10,6	4 832	12,0
Chémia	1	0,3	302	0,7
Potravinárstvo	20	5,4	688	1,7
Textil, odevníctvo, spracovanie kože, výroba obuvi	2	0,5	219	0,5
Spracúvanie dreva	4	1,1	807	2,0
Polygrafia a médiá	11	3,0	266	0,7
Stavebníctvo, geodézia a kartografia	17	4,6	2 512	6,2
Doprava, pošty, telekomunikácie	24	6,5	1 782	4,4
Špeciálna technika	2	0,5	1 692	4,2
Technické vedy a náuky spolu	160	43,5	18 005	44,6
Poľnohospodársko-lesnícke a veterinárske vedy a náuky	17	4,6	1 611	4,0
Ekonomika, organizácia, obchod a služby	137	37,2	18 110	44,9
Publicistika, knihovníctvo, vedecké informácie	3	0,8	137	0,3
Učiteľstvo, výchova, vzdelávanie	29	7,9	1 161	2,9
Iný spoločenskovedný odbor	2	0,5	-	-
Spoločenské vedy, náuky a služby spolu	171	46,5	19 408	48,1
Umenie a umeleckoremeselná tvorba	8	2,2	1 352	3,3
Iné odbory	3	0,8	-	-
Neuvedený odbor	9	2,4	-	-
SPOLU	368	100,0	41 851	100,0

* Absolventi stredných odborných škôl, ktorí ukončili štúdium v roku 2011 v dennej forme v programoch s ukončeným stupňom vzdelania: nižšie stredné odborné, stredné odborné a úplné stredné odborné (nie sú zahrnutí absolventi pomaturitných foriem vzdelávania)

Zdroj údajov: databáza CVTI SR a RSOV absolventský prieskum

Miesto trvalého bydliska

Štruktúru údajov podľa kraja trvalého bydliska obsahuje Tabuľka č. 3.

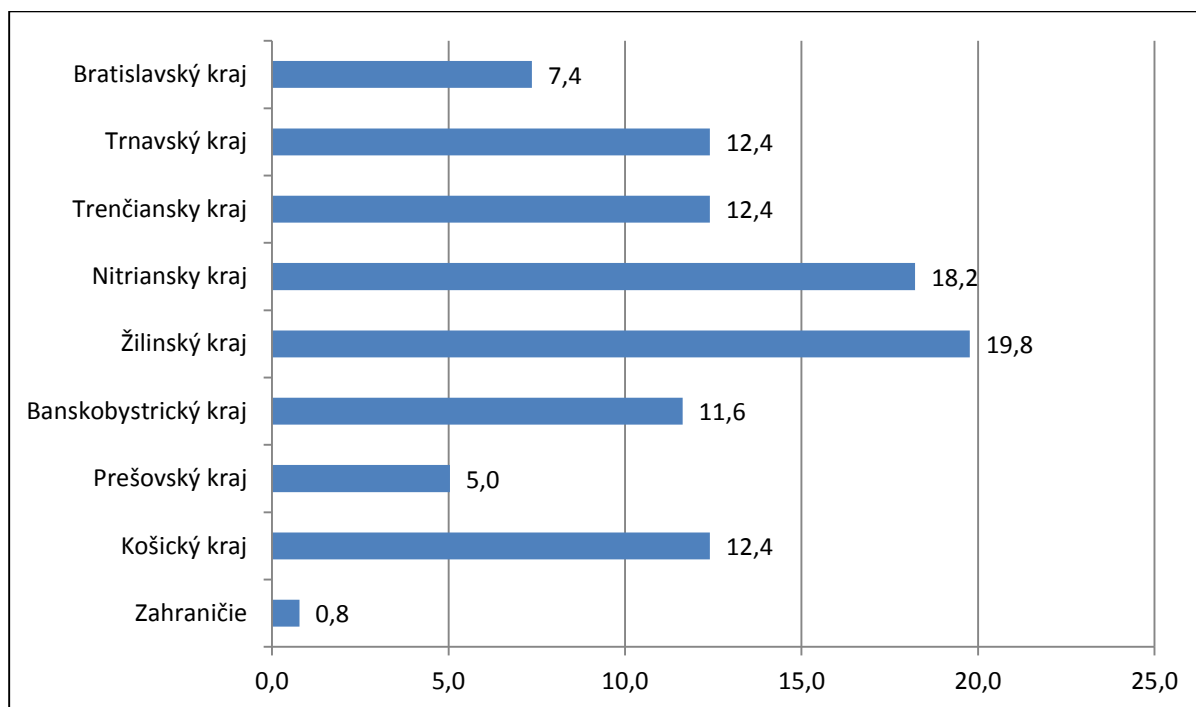
Najviac z respondentov, ktorí uviedli tento údaj, malo trvalé bydlisko v Žilinskom (51; 19,8%) a v Nitrianskom kraji (47; 18,2%), najmenej bolo zastúpený Prešovský kraj, z ktorého na prieskum reagovalo len 13 respondentov (5%). S počtom menším ako 20 sa na prieskume zúčastnili ešte absolventi Bratislavského kraja (19; 7,4%). V ostatných krajoch sa percentuálne podiely respondentov pohybovali na zhruba rovnakej úrovni 12% (v absolútnych údajoch od 30 do 32). Prieskumu sa zúčastnili 2 respondenti, ktorí uviedli trvalé bydlisko v zahraničí (0,8%). Z hľadiska pokrytia možno regionálne zastúpenie respondentov vo výberovom súbore považovať za primerané, iba Prešovský kraj je vzhľadom na svoju veľkosť reprezentovaný neúmerne nízkym počtom účastníkov prieskumu, čo môže predstavovať určité limity pri zovšeobecňovaní výsledkov aj vo vzťahu k tomuto regiónu a takisto pri používaní regionálneho aspektu ako triediaceho znaku (trvalé bydlisko neuviedlo 110 respondentov).

Tabuľka č. 3 : Absolventi podľa kraja, v ktorom mali trvalé bydlisko

Trvalé bydlisko - kraj	Počet absolventov	%
Bratislavský	19	7,4
Trnavský	32	12,4
Trenčiansky	32	12,4
Nitriansky	47	18,2
Žilinský	51	19,8
Banskobystrický	30	11,6
Prešovský	13	5,0
Košický	32	12,4
V zahraničí	2	0,8
SPOLU	258	100,0

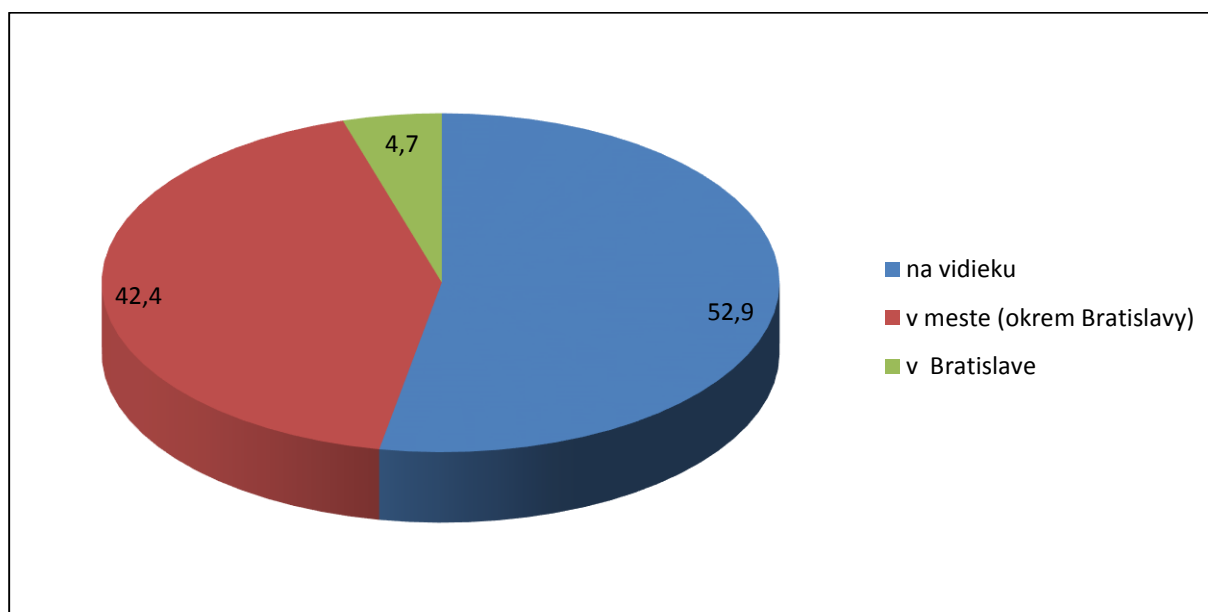
Poznámka: Tabuľka obsahuje údaje o respondentoch, ktorí uviedli trvalé bydlisko.

Graf č. 4: Absolventi podľa kraja, v ktorom mali trvalé bydlisko (%)

Z hľadiska **charakteru miesta trvalého bydliska** pochádzala väčšina z odpovedajúcich respondentov z vidieckych sídiel (135; 52,9%). V mestskom prostredí bývalo 108 respondentov (42,4%), z Bratislavy, ktorú sme vyčlenili osobitne, bolo len 12 respondentov (4,7%; charakteristiku trvalého bydliska neuviedlo 113 respondentov).

Graf č. 5: Absolventi podľa charakteru miesta trvalého bydliska (%)

Poznámka: Graf obsahuje údaje o respondentoch, ktorí uviedli údaj o charaktere trvalého bydliska.

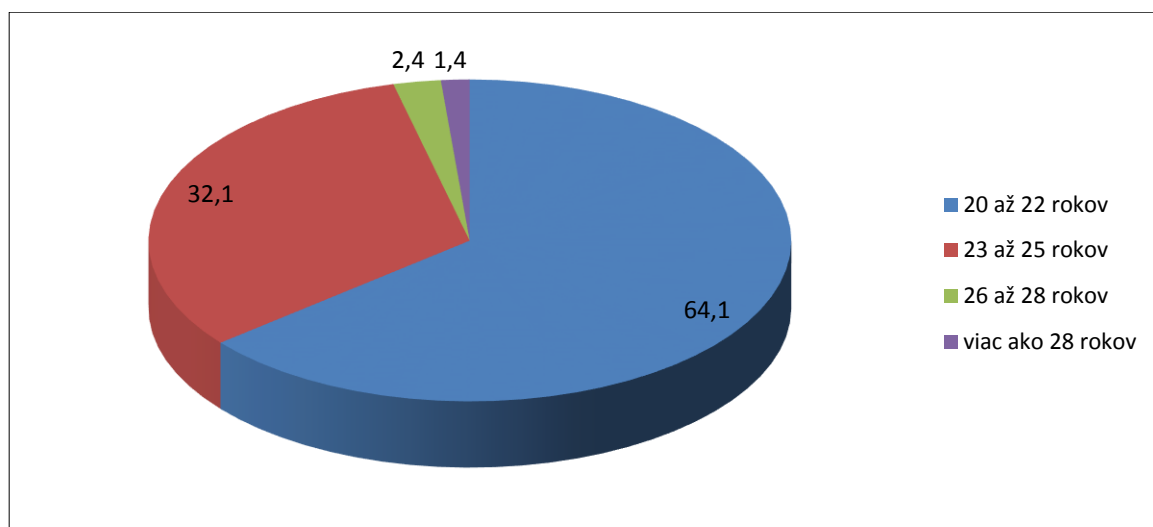
Zloženie prieskumného súboru podľa demografických znakov

Vek uviedlo 209 respondentov, z nich väčšina, takmer dve tretiny, sa nachádzala v rozpätí od 20 do 22 rokov (134; 64,1%), takmer tretina mala 23 až 25 rokov (67; 32,1%). Viac ako 25 rokov malo len 8 respondentov (3,8%).

Prieskumu sa zúčastnila viac ako polovica žien (149 z 258 respondentov, ktorí uviedli údaj; 57,8%), mužov bolo 42,2% (109; údaj o pohlaví neuviedlo 110 respondentov).

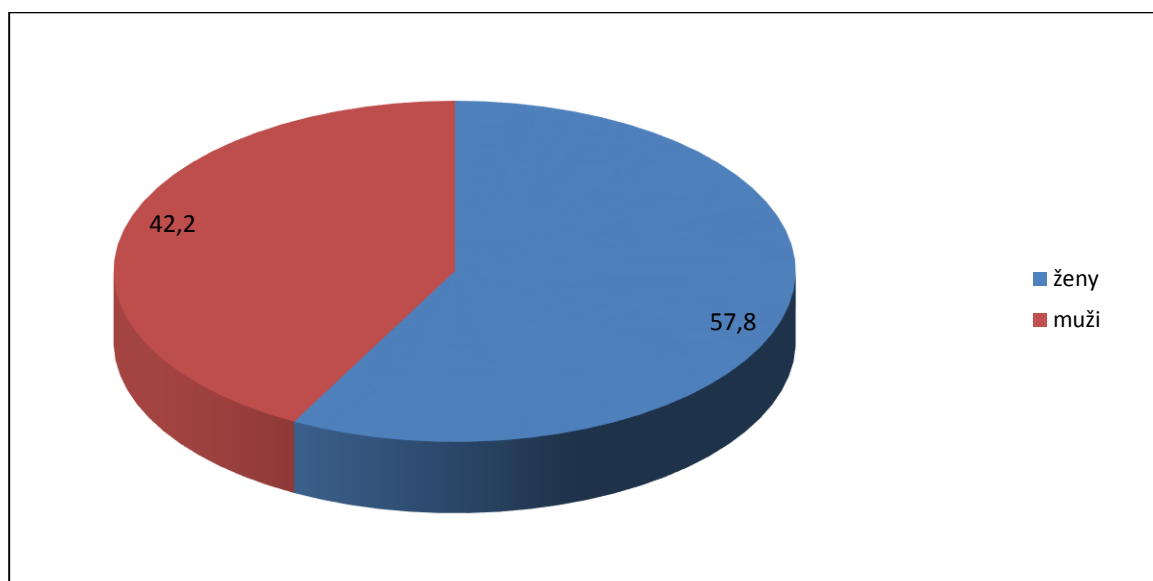
Približne dve tretiny z respondentov uviedli, že nemajú deti (239; 93,7%). Jedno alebo viac detí malo 6,3% respondentov (16; 113 respondentov neuviedlo na otázku odpoveď).

Graf č. 6: Absolventi podľa veku (%)

Poznámka: Graf obsahuje údaje o respondentoch, ktorí uviedli údaj o veku.

Graf č. 7: Absolventi podľa pohlavia (%)

Poznámka: Graf obsahuje údaje o respondentoch, ktorí uviedli údaj o pohlaví.

2 PRECHOD ABSOLVENTOV STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL NA TRH PRÁCE

Zaraďovanie sa mladých ľudí do pracovného procesu po ukončení súvislého školského vzdelávania je mimoriadne náročným procesom. Pre mladého človeka, ktorý začína novú etapu svojho života, sa navyše nemusí vyvíjať priaznivo, čo dokazujú pomerne vysoké počty absolventov stredných škôl, ktorým sa nepodarilo nájsť si prácu.

V súlade so zákonom č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti predstavujú absolventi škôl jednu zo skupín tzv. znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie⁴, pričom absolventi stredných odborných škôl predstavujú medzi nimi najväčšiu a nezamestnanosťou najviac ohrozenú skupinu.

V období od septembra 2013 do mája 2014 sa miera nezamestnanosti absolventov stredných škôl sa pohybovala na úrovni 18,0% (medián). Najvyššie riziko nezamestnanosti pritom postihovalo absolventov učebných odborov (medián 28,0%) a za nimi absolventov študijných odborov (medián 21,2%). V tom istom období sa miera nezamestnanosti absolventov vysokých škôl pohybovala na úrovni len 8,3% (Herich, 2015, str. 10).

V prieskume sme sa snažili priniesť hlbšie údaje o tomto zložitom procese. Použili sme pri tom optiku samotných aktérov tohto procesu, absolventov stredných odborných škôl.

Skupinu absolventov stredných odborných škôl možno rozdeliť na dve skupiny:

1. **Ekonomicky aktívne osoby (pracovná sila)**, do ktorej patria **pracujúci absolventi a nezamestnaní absolventi**. Za **nezamestnaného** považujeme absolventa, ktorý nemá platenú prácu a takúto prácu si aktívne hľadá.
2. **Ekonomicky neaktívne osoby (osoby mimo trhu práce)**, do ktorej patria **absolventi, ktorí sú bez práce a prácu si ani nehľadajú**. Patria sem absolventi, ktorí pokračujú vo vzdelávaní, najčastejšie na vysokej škole, taktiež absolventi na rodičovskej dovolenke, invalidní dôchodcovia a pod.⁵

Absolventi mimo trhu práce

Z celkového počtu absolventov, ktorí odpovedali na otázku o prvom pracovnom mieste, 78 patrilo do skupiny ekonomicky neaktívnych osôb (30,1%). Väčšina z nich pokračovala v ďalšom štúdiu, a to hlavne na vysokej škole (28,2% z celkového počtu respondentov).

Medzi absolventmi pokračujúcimi v ďalšom štúdiu boli **najmä vysokoškoláci (26,6% z celého prieskumného súboru)**.

V štúdiu na vysokej škole pokračovalo relatívne viac žien ako mužov. Zo žien predstavoval podiel ďalej študujúcich respondentiek viac ako tretinu (34,1%), z mužov necelú štvrtinu (22,4%).

⁴ Podľa § 8, ods. 1 Zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v aktuálnom znení je absolvent školy ako znevýhodnený uchádzač o zamestnanie zadaný ako „občan mladší ako 26 rokov veku, ktorý ukončil príslušným stupňom vzdelanie sústavnú prípravu na povolanie v dennej forme štúdia pred menej ako dvomi rokmi a od jej ukončenia nemal pravidelné platené zamestnanie“.

⁵ Vymedzenie ekonomicky aktívnych a ekonomicky neaktívnych osôb vychádza z definícií, používaných vo Výberovom zisťovaní pracovných síl. Metodika v tomto zisťovaní je zosúladená s odporúčaniami ILO a Eurostatu pre medzinárodné zisťovania v oblasti trhu práce a zamestnanosti (in: <http://slovak.statistics.sk/> link: Štatistiky – Demografia a sociálne štatistiky – Práca – Metaúdaje)

Viac respondentov, ktorí zostali mimo trhu práce z dôvodu ďalšieho štúdia bolo zároveň medzi absolventmi spoločenskovedných odborov. Medzi respondentmi, ktorí ukončili na strednej škole vzdelávanie v technickom odbore, bolo 19,3% pokračujúcich ďalej v štúdiu, ale medzi absolventmi spoločenskovedných odborov ich bolo až 35,8%.

Absolventi vstupujúci na trh práce

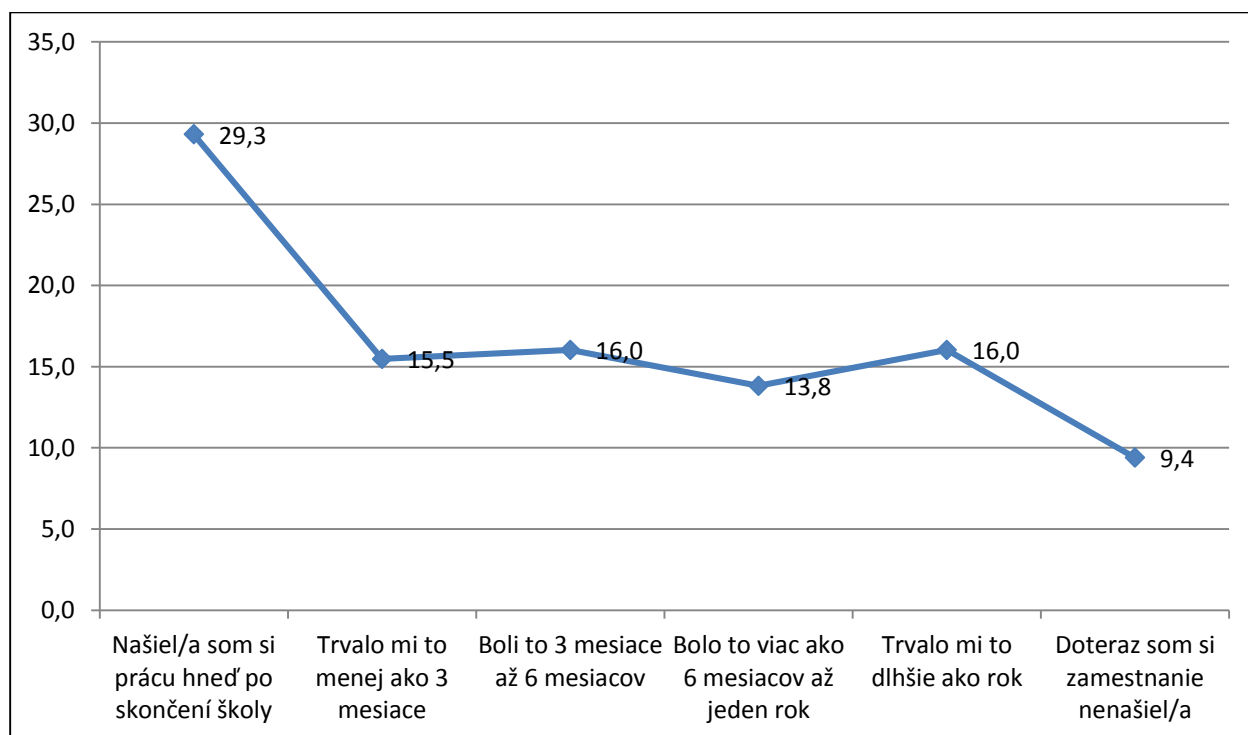
Do skupiny ekonomicky aktívnych osôb patrilo v čase po ukončení súvislého školského vzdelávania 181 respondentov (69,9% z celkového počtu respondentov).

2.1 Čas potrebný na nájdenie prvého pracovného miesta

Prácu mala už počas školy alebo si ju našla do 3 mesiacov necelá polovica absolventov

Necelá polovica z respondentov, ktorí sa pohybovali na trhu práce, uviedla, že prácu po ukončení štúdia na strednej škole už mali, alebo si ju našli do 3 mesiacov po vstupe na trh práce (44,8%). Medzi nimi bolo 26% respondentov, ktorí si prácu našli hneď po skončení školy a 3,3%, ktorí zostali pracovať vo firme, v ktorej absolvovali počas štúdia odbornú prax.

Graf č. 8: Čas potrebný na nájdenie prvého pracovného miesta (%)

Otázka:

Ako dlho Vám trvalo, kým ste si po skončení štúdia na strednej odbornej škole našli zamestnanie (platenú prácu) trvajúce nepretržite viac ako tri mesiace ?

V priebehu 3 až 6 mesiacov si pracovné miesto našlo 16% respondentov a necelej tretine to trvalo viac ako pol roka (29,8%).

Z ekonomicky aktívnych respondentov si prácu ani do dvoch rokov, resp. do času, v ktorom prebehol zber údajov, nenašlo a je stále nezamestnaných 9,4% absolventov.

Približne štvrtina absolventov mala vážne problémy pri hľadaní práce

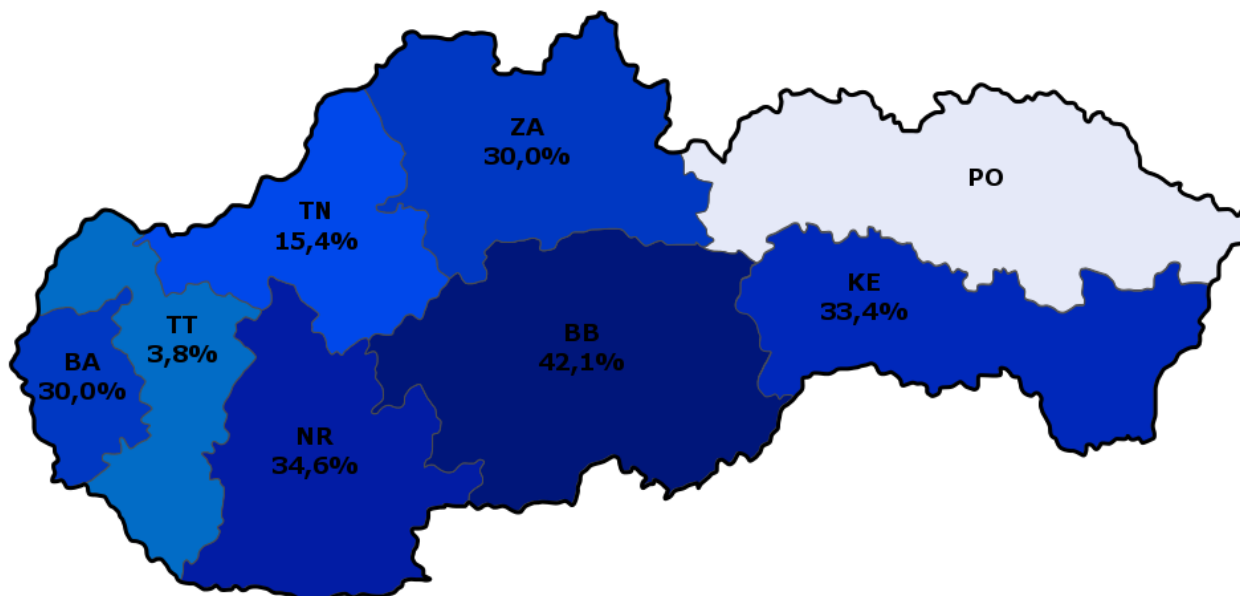
Z respondentov, ktorí po ukončení vzdelávania na strednej odbornej škole vstúpili na trh práce, približne jedna štvrtina sa zamestnala až po roku od absolvovania štúdia alebo si ju vôbec nenašli a v čase prieskumu boli stále nezamestnaní (25,4%).

Vo vzťahu k regiónu, v ktorom mali trvalé bydlisko, možno z hľadiska zamestnatelnosti považovať za najrizikovejších absolventov z Banskobystrického kraja. V tomto kraji si hľadalo prácu dlhšie ako rok alebo si vôbec nedokázalo prácu nájsť a zostalo nezamestnaných spolu až 42,1% absolventov. Viac ako tretina takýchto absolventov bola aj v Nitrianskom kraji (34,6%), približne tretina v Košickom kraji (33,4%) a takmer tretina aj v Bratislavskom a v Žilinskom kraji (v oboch po 30,0%). Len 15,4% absolventov s takýmito problémami bolo v Trenčianskom kraji a relatívne najmenej respondentov, len 3,8%, sa ocitlo v takejto situácii v Trnavskom kraji (Obrázok č. 1).

Medzi absolventmi podľa skupín odborov sa výraznejšie rozdiely neprejavili.

Obrázok č. 1:

Percentuálne podiely absolventov, ktorí si hľadali prvé pracovné miesto dlhšie ako rok alebo si ho vôbec nenašli, v krajoch SR

Poznámka: Kvôli nízkemu počtu respondentov nie je uvedený údaj v Prešovskom kraji.

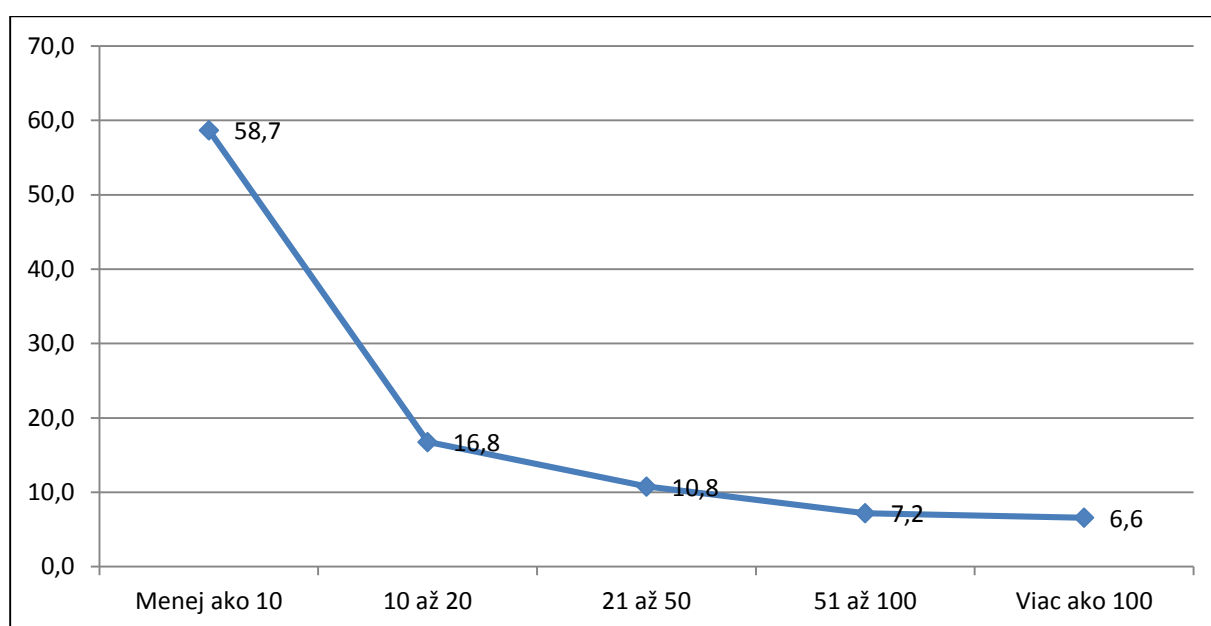
2.2 Aktivita absolventov pri hľadaní prvého pracovného miesta

O aktivite, ktorú absolventi pri hľadaní pracovného miesta vyvinuli, svedčí počet žiadostí o prijatie do zamestnania. Ide len o informatívny údaj o intenzite, s akou sa respondenti snažili o získanie svojho prvého pracovného miesta. Tieto informácie môžu pri väčšom počte respondentov s vyšším počtom žiadostí zároveň signalizovať väčšie problémy s hľadaním práce.

Počet podaných žiadostí sa zväčša pohyboval do 10 – tento údaj uviedlo 58,7% respondentov. 16,8% respondentov poslalo 10 až 20 žiadostí, 10,8% 21 až 50 a 13,8% viac ako 50 žiadostí.

Graf č. 9:

Absolventi podľa počtu poslaných žiadostí o prijatie do zamestnania na ich prvé pracovné miesto (%)

Otázka:

Koľko žiadostí o prijatie do zamestnania ste poslali pred tým, než ste si našli prvé zamestnanie ?

Poznámka:

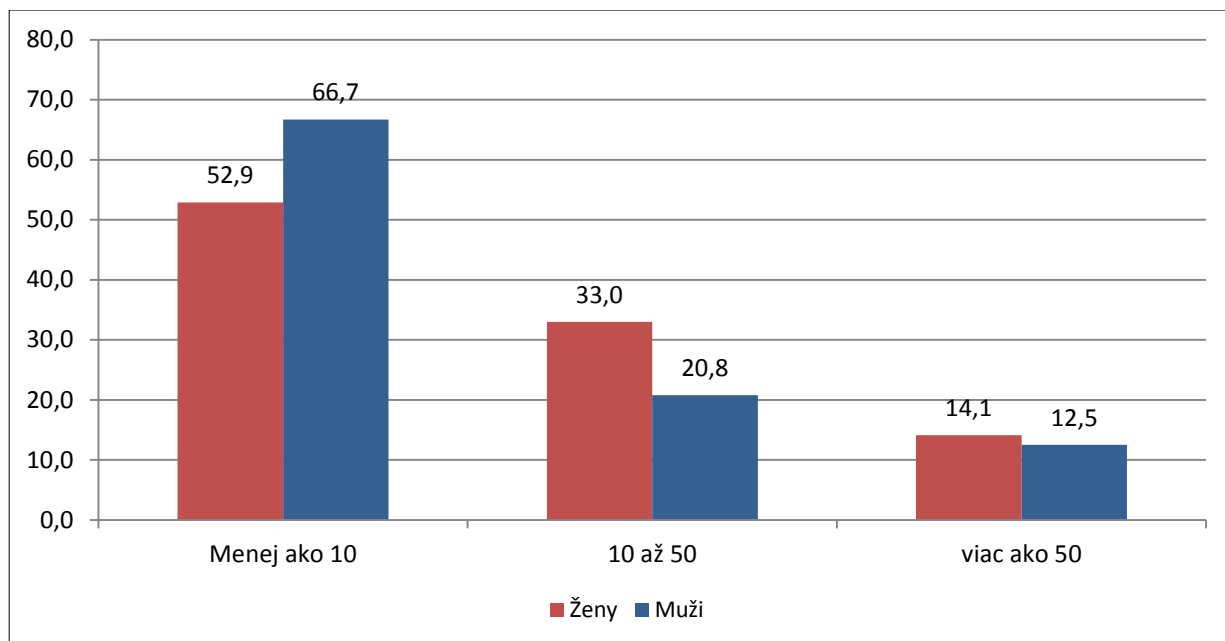
Percentuálne podiely sú vypočítané z údajov od 157 absolventov, ktorí si prácu hľadali (bez respondentov, ktorí zostali pracovať vo firme, v ktorej praxovali)

Viac žiadostí do zamestnania podávajú ženy ako muži

Menej ako 10 žiadostí o prijatie do zamestnania posielalo z mužov 66,7%, zo žien to bolo 52,9%, teda zhruba o 14 percentuálnych bodov menej. Naopak, zo žien si 10 až 50 žiadostí podalo 33%, zatiaľ čo z mužov 20,8%, teda o približne 12 percentuálnych bodov menej (graf č. 10). Toto zistenie môže súvisieť s väčším podielom žien s ukončeným štúdiom v spoločenskovednom odbore.

Ako ukazuje porovnanie situácie u absolventov dvoch veľkých skupín odborov, viac žiadostí podávali absolventi spoločenskovedných odborov, v ktorých sú prevažne ženy, než absolventi technicky zameraných odborov, v ktorých štúdium absolvovali prevažne muži (graf č. 11).

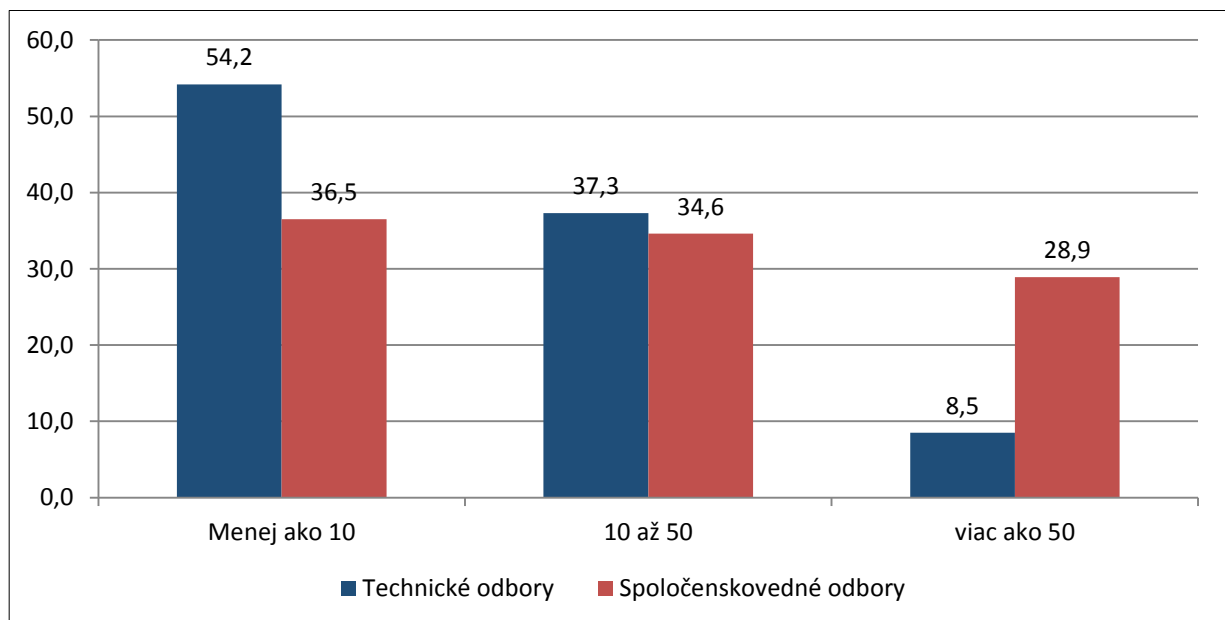
Graf č. 10:
Absolventi podľa počtu poslaných žiadostí o prijatie do zamestnania – muži a ženy (%)

Poznámka:

Graf obsahuje údaje o absolventoch, ktorí si hľadali prácu (bez respondentov, ktorí zostali pracovať vo firme, v ktorej praxovali).

Graf č. 11:
Absolventi podľa počtu poslaných žiadostí o prijatie do zamestnania – absolventi technických a spoločenskovedných odborov (%)

Poznámka:

Graf obsahuje údaje o absolventoch, ktorí si hľadali prácu (bez respondentov, ktorí zostali pracovať vo firme, v ktorej praxovali).

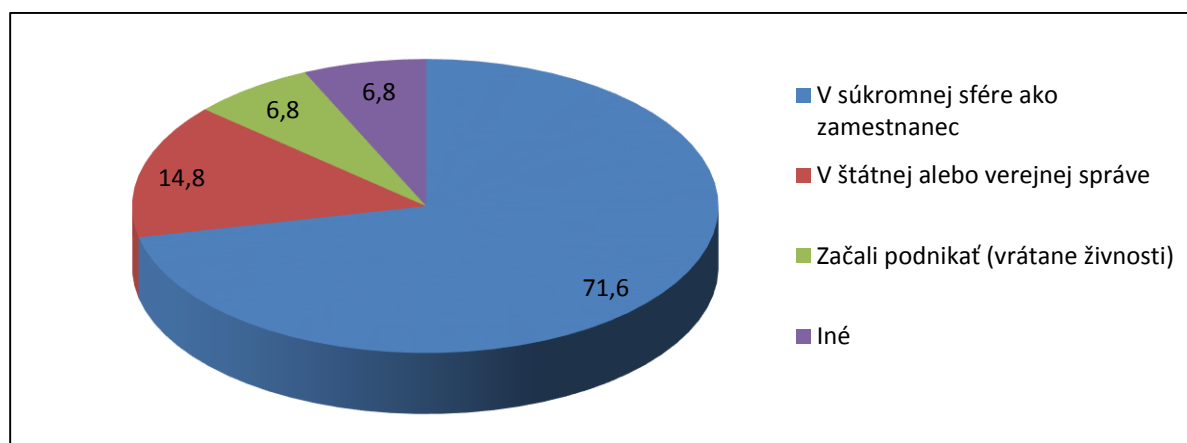
2.3 Kde si absolventi našli prácu

Z respondentov, ktorí si prácu našli a uviedli odpoveď, **sa väčšina zamestnala v súkromnom sektore (71,6%)**, štátnu alebo verejnú správu uviedlo 14,8% respondentov a podnikaniu sa začalo venovať alebo si otvorilo živnosť 6,8% respondentov. Inú formu pracovnej aktivity uviedlo takisto 6,8% respondentov.

Viac ako polovica z absolventov, ktorí začali pracovať, si prácu našla úplne mimo svojho odboru

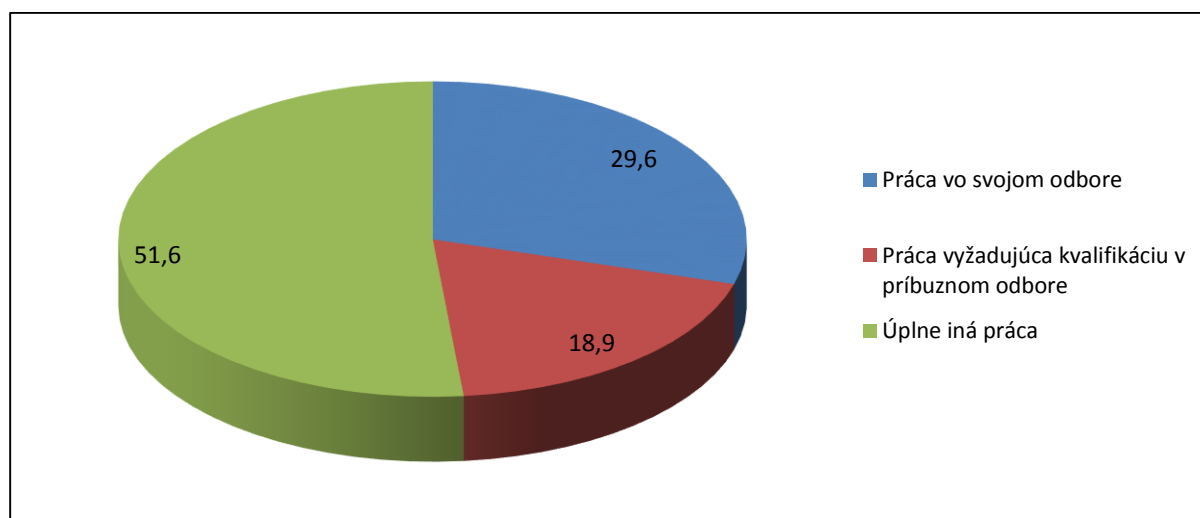
Pozoruhodné je, že viac ako polovica z absolventov, ktorí si prácu našli, uviedla, že to bola práca úplne mimo odboru, v ktorom získali kvalifikáciu (51,6%). Vo svojom odbore sa zamestnala len necelá tretina respondentov (29,6%), prácu v príbuznom odbore si našlo 18,9% respondentov.

Graf č. 12: Prvé pracovné miesto – sektor (%)

Otázka: Kde ste začali pracovať ?

Graf č. 13: Uplatnenie odbornej kvalifikácie na prvom pracovnom mieste (%)

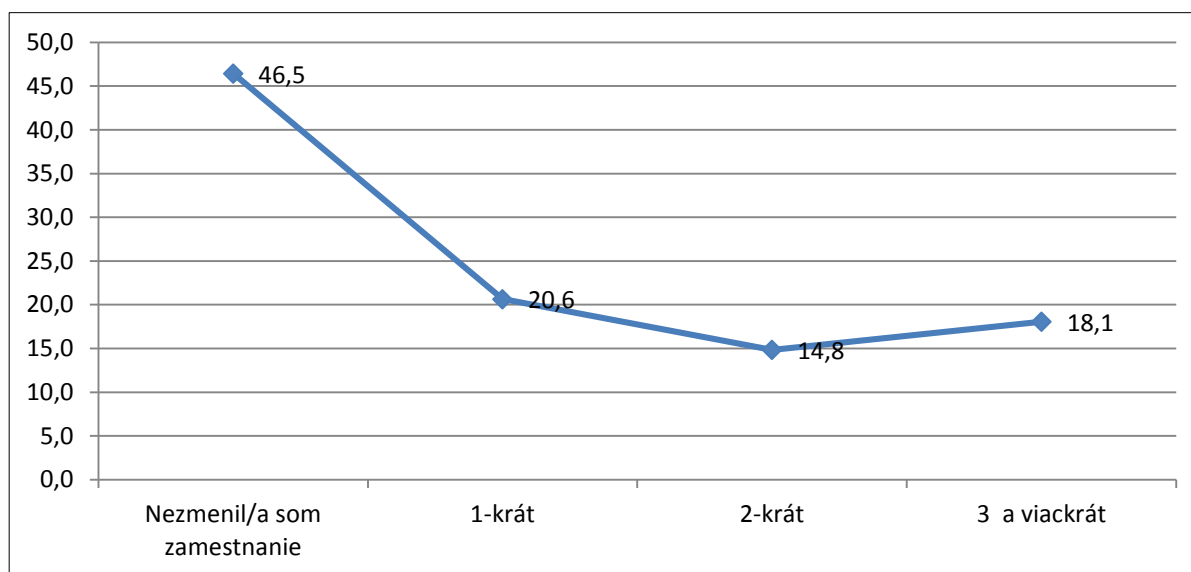

Otázka: Bola to práca (podnikanie) v odbore, v ktorom ste ukončili štúdium ?

Takmer polovica z respondentov, ktorí si našli prácu, zostala na svojom prvom pracovnom mieste až do doby konania prieskumu

Z respondentov, ktorí si po ukončení vzdelávania našli prácu takmer polovica zostala na svojom prvom pracovnom mieste až do doby konania prieskumu (46,5%). Viac ako tretina zmenila pracovné miesto jeden alebo dvakrát (35,4%), viackrát menilo pracovné miesto 18% respondentov.

Graf č. 14: Absolventi podľa počtu zamestnaní (%)

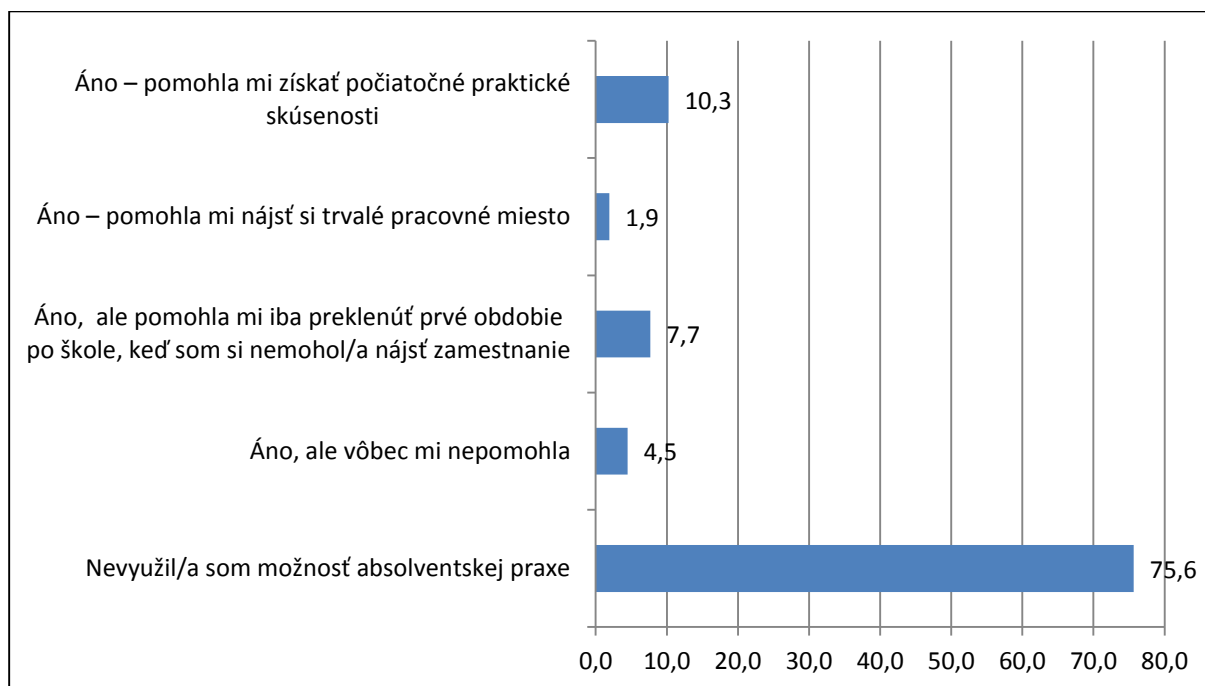
Otázka: Koľkokrát ste odvtedy zmenili zamestnanie (vrátane podnikania) ?

2.4 Využívanie nástroja absolventskej praxe

Absolventskú prax využila iba necelá štvrtina z ekonomicky aktívnych respondentov

Len 38 respondentov, čo je **necelá štvrtina z ekonomicky aktívnych respondentov**, od ktorých sme získali odpoveď, **využila možnosť pracovať v rámci projektu absolventskej praxe (24,4%)**. Len 3 z nich sa vyjadrili, že im absolventská prax pomohla nájsť si trvalé zamestnanie a 7 sa vyjadrilo, že im absolventská prax vôbec nepomohla. Necelej tretine z tých, ktorí absolvovali absolventskú prax (12), pomohol tento nástroj preklenúť prvé obdobie a 16 uviedlo, že im umožnila získať prvé praktické skúsenosti.

Graf č. 15: Využívanie nástroja absolventskej praxe (%)

Otázka: Využili ste možnosť absolventskej praxe ? Ako Vám pomohla ?

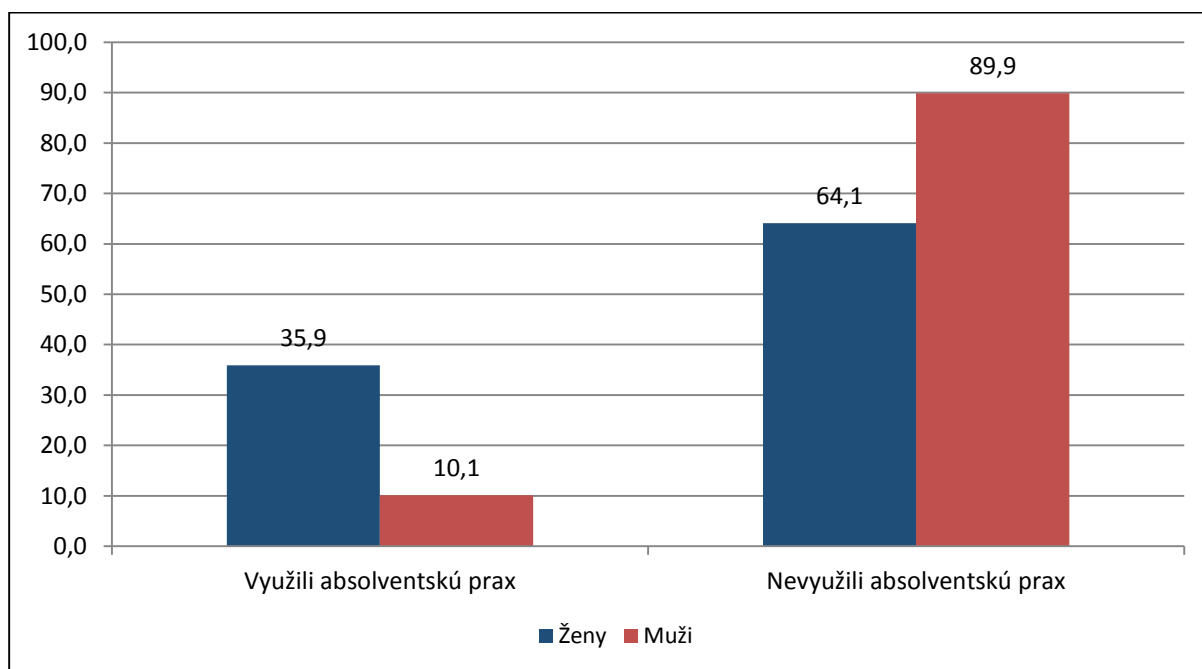
Nástroj absolventskej praxe použili častejšie ženy ako muži

Nástroj absolventskej praxe použili častejšie ženy ako muži, čo potvrdil aj štatistický test. Zo žien využilo absolventskú prax 35,9% respondentiek, z mužov len 10,1% (graf č. 16).

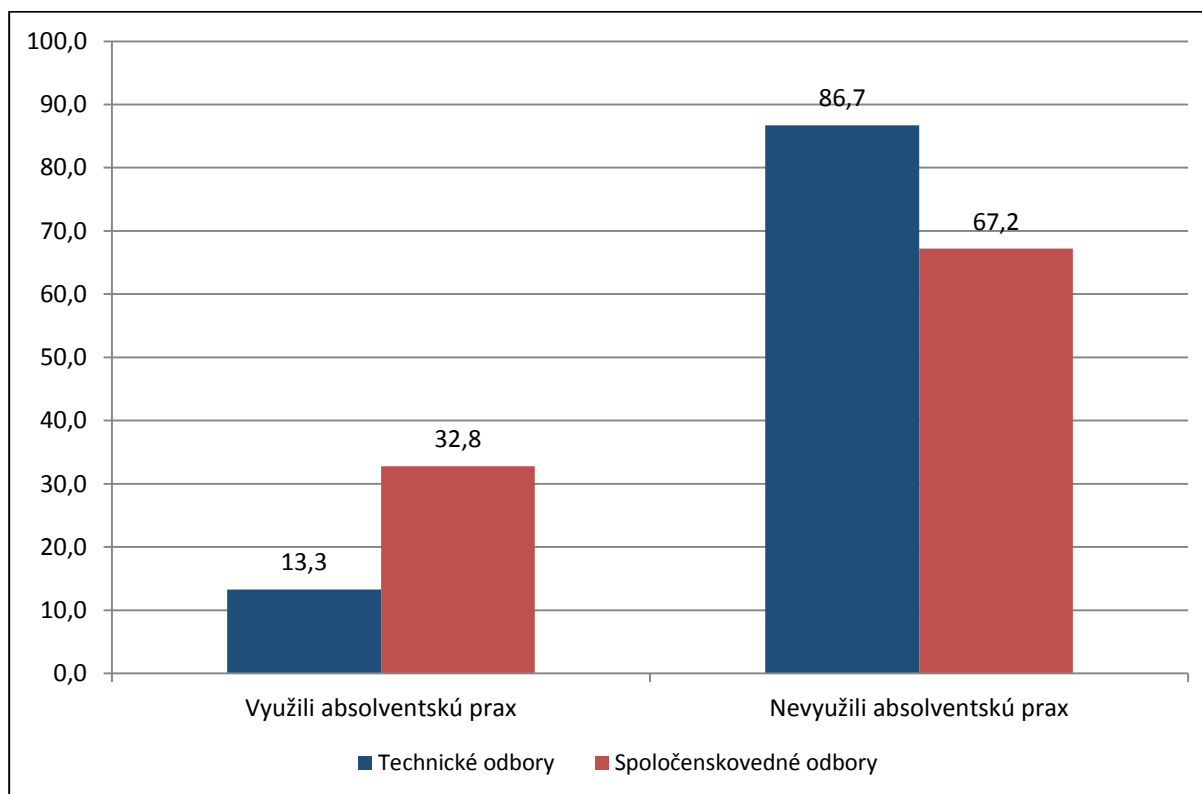
Absolventskú prax menej využívajú absolventi technických odborov

V súbore absolventov spoločenskovedných odborov využila absolventskú prax približne tretina (32,8%), zatiaľ čo v súbore absolventov v odboroch s technickým zameraním len 13,3% respondentov (graf č. 17). Z 22 respondentov spoločenskovedných odborov, ktorí využili absolventskú prax, 16, teda necelé tri štvrtiny uviedli, že im absolventská prax pomohla pri zaraďovaní sa do pracovného procesu, 6 respondentov uviedlo, že im využitie tohto nástroja vôbec nepomohlo.

Graf č. 16: Využívanie nástroja absolventskej praxe – muži a ženy (%)

Graf č. 17: Využívanie nástroja absolventskej praxe – absolventi technických a spoločenskovedných odborov (%)

3 SÚČASNÁ EKONOMICKÁ AKTIVITA ABSOLVENTOV STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL

Po približne dvoch až troch rokoch od ukončenia školského vzdelávania a prechodu na trh práce dostáva už profesijná kariéra absolventov konsolidovanejšiu podobu. Situácia v oblasti ich pracovných aktivít je už ustálenejšia ako bezprostredne po ukončení vzdelávania a má už o niečo jasnejšie kontúry aj smerom do budúcnosti.

Prieskum sa sústredil na túto etapu v ich pracovnom živote so zámerom priniesť údaje o charakteristike pracovných miest a o samotnej práci, ktorú absolventi vykonávajú, a to najmä vo vzťahu k odboru, v ktorom sa v strednej odbornej škole pripravovali.

Súčasnú podobu pracovných aktivít absolventov stredných odborných škôl ukazuje Tabuľka č. 4 .

Tabuľka č. 4: Súčasná ekonomická aktivita absolventov stredných odborných škôl

Druh ekonomickej aktivity	%
Pracujúci respondenti	51,2
V tom: zamestnanci vo verejnom/štátnom sektore	11,9
zamestnanci v SR v súkromnom sektore	30,4
pracujú v neziskovom sektore (3. sektor)	1,2
pracujú ako živnostníci	4,6
venujú sa podnikaniu (nie sú živnostníci)	3,5
pracujú alebo podnikajú v zahraničí	1,2
Nezamestnaní	16,5
Ekonomicky neaktívni respondenti	32,3
venujú sa ďalej plne štúdiu	28,8
iné dôvody (na materskej / rodič. dovolenke, zdrav. dôvody)	2,7
neuviedli dôvod	0,8

Otázka:

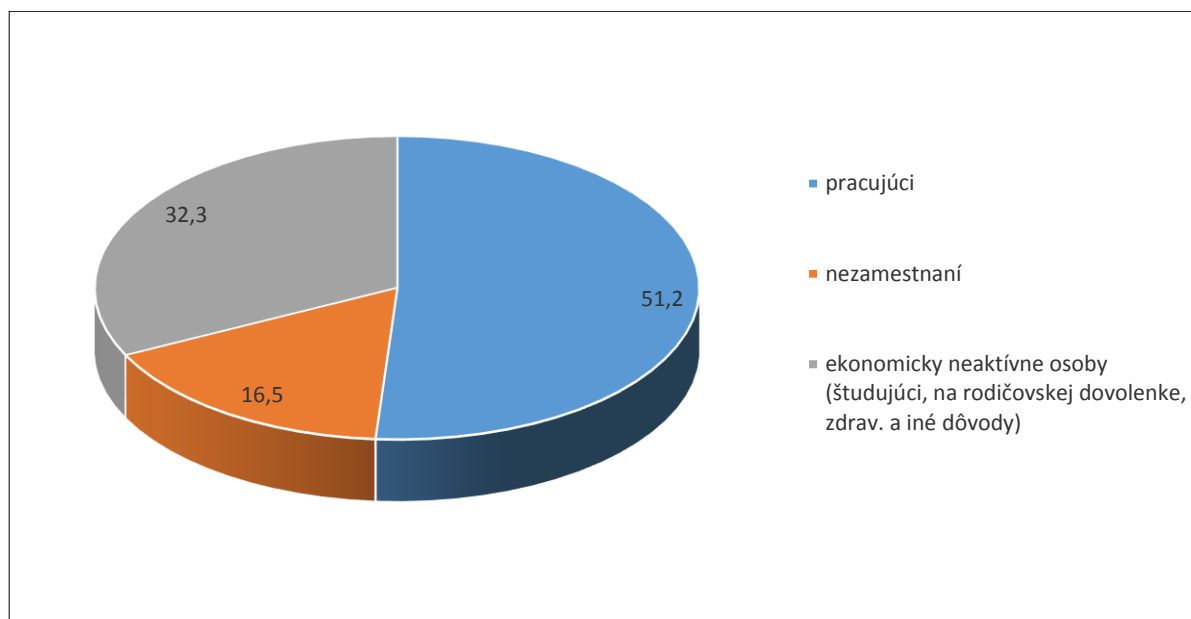
Máte v súčasnej dobe zamestnanie (platenú prácu) trvajúce nepretržite viac ako 3 mesiace ? Ak áno, označte o akú prácu ide:

Poznámka:

Sú zahrnuté údaje od 260 respondentov, ktorí uviedli na otázku odpoveď. Respondenti mohli uviesť viac možností, celkový súčet percentuálnych hodnôt vo vnútri skupín môže preto prekročiť výšku percentuálneho podielu skupiny.

Graf č. 18 ukazuje štruktúru prieskumného súboru z hľadiska troch hlavných skupín respondentov.

Graf č. 18: Súčasná ekonomická aktivita absolventov stredných odborných škôl (%)

Prácu má vyše polovica absolventov, študuje temer 30% absolventov

V čase konania prieskumu bolo do pracovného procesu zaradených 133 absolventov prieskumného súboru, čo predstavuje 51,2% z 260 respondentov, ktorí uviedli údaj o svojej ekonomickej aktivite.

Nezamestnaných bolo 43 respondentov (16,5%).

Prácu nemalo a ani si ju z rôznych dôvodov nehľadalo 84 respondentov (ekonomicky neaktívne osoby; 32,3%). Väčšinou šlo o absolventov, ktorí pokračovali ďalej v štúdiu (28,8% z celého prieskumného súboru).

3.1 Súčasná práca

Na výber práce, ktorej sa ľudia venujú, pôsobí mix rôznorodých faktorov. Osobné, subjektívne dôvody, prečo človek vykonáva určitý druh práce, môžu byť do značnej miery korigované podmienkami, ktoré panujú na regionálnom trhu práce v mieste alebo v blízkom okolí bydliska respondenta. V súčasnosti sa čoraz častejšie dostáva k slovu migrácia za prácou, a to aj do vzdialenejších oblastí, prípadne do zahraničia. V prieskume sme sa snažili podchytiť rôzne aspekty práce absolventov stredných odborných škôl, pričom nás zaujímal aj pohľad samotného respondenta a jeho prežívanie situácií, ktoré s týmito javmi súvisia.

Charakter práce bol sledovaný prostredníctvom skupiny indikátorov, ktoré sa zameriavali na pracovný úväzok a zmluvu, vzťah práce k odboru, v ktorom sa absolvent vzdelával, na uplatnenie získanej odbornej kvalifikácie v práci, na platové podmienky, na otázky migrácie za prácou, stabilitu pracovného miesta a napokon aj na jeho osobný vzťah k práci, ktorú vykonáva.

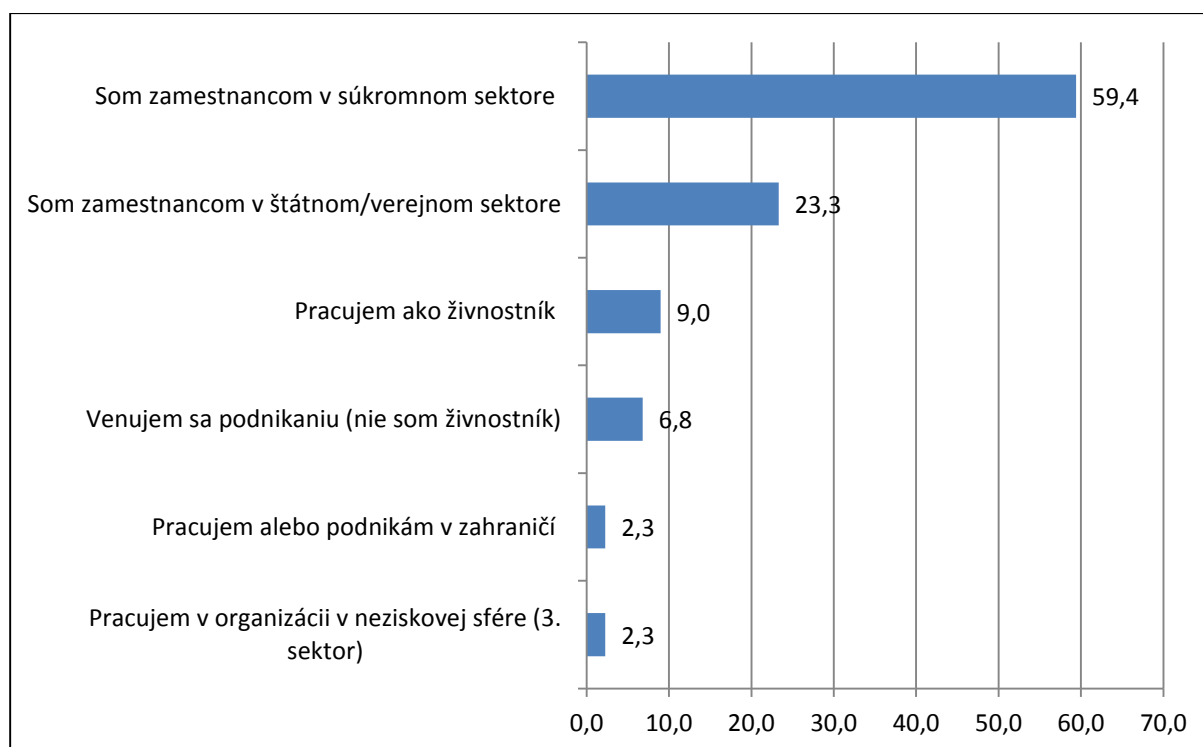
3.1.1 Kde a na akých pracoviskách absolventi pracovali

Absolventi boli zamestnaní zväčša v súkromnom sektore (59,4%).

V štátnom alebo verejnom sektore pracovala len necelá štvrtina z pracujúcich respondentov (23,3%).

9% respondentov pracovalo ako živnostníci, podnikaniu sa venovalo len 6,8% respondentov. Prácu v zahraničí uviedlo len 2,3% respondentov.

Graf č. 19: Druhy pracovných aktivít absolventov stredných odborných škôl (%)

Otázka:

Máte v súčasnej dobe zamestnanie (platenú prácu) trvajúce nepretržite viac ako 3 mesiace ? Ak áno, označte o akú prácu ide:

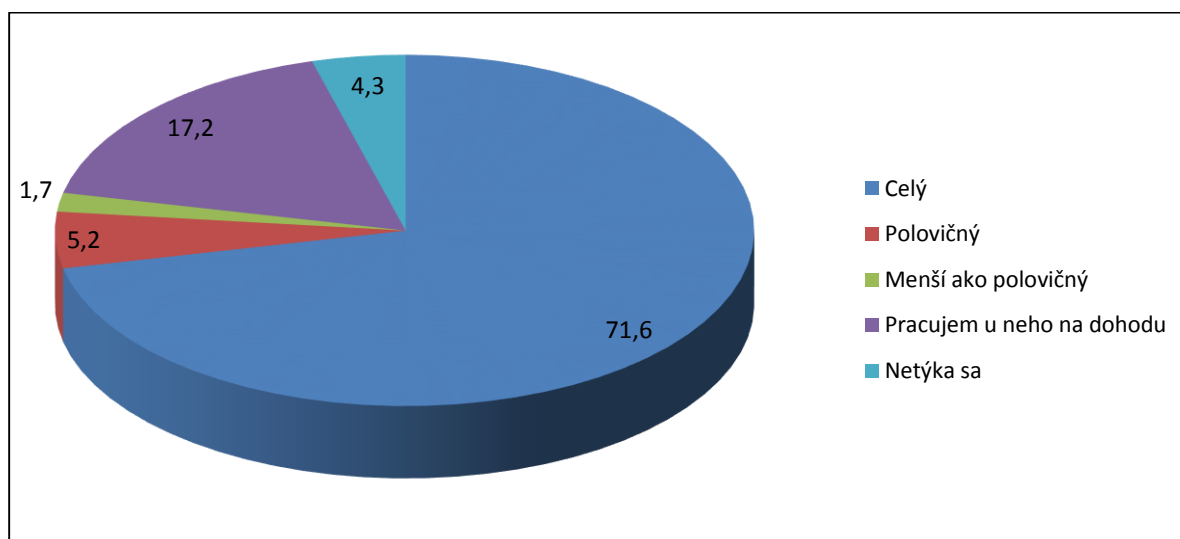
Poznámka:

Respondenti mohli uviesť viac možností, celkové súčty percentuálnych hodnôt môžu preto prekročiť 100%.

Väčšina respondentov pracovala na celý pracovný úväzok (71,6%), polovičný alebo menší úväzok malo len 6,9% respondentov.

Prácu na dohodu uviedlo 17,2% absolventov.

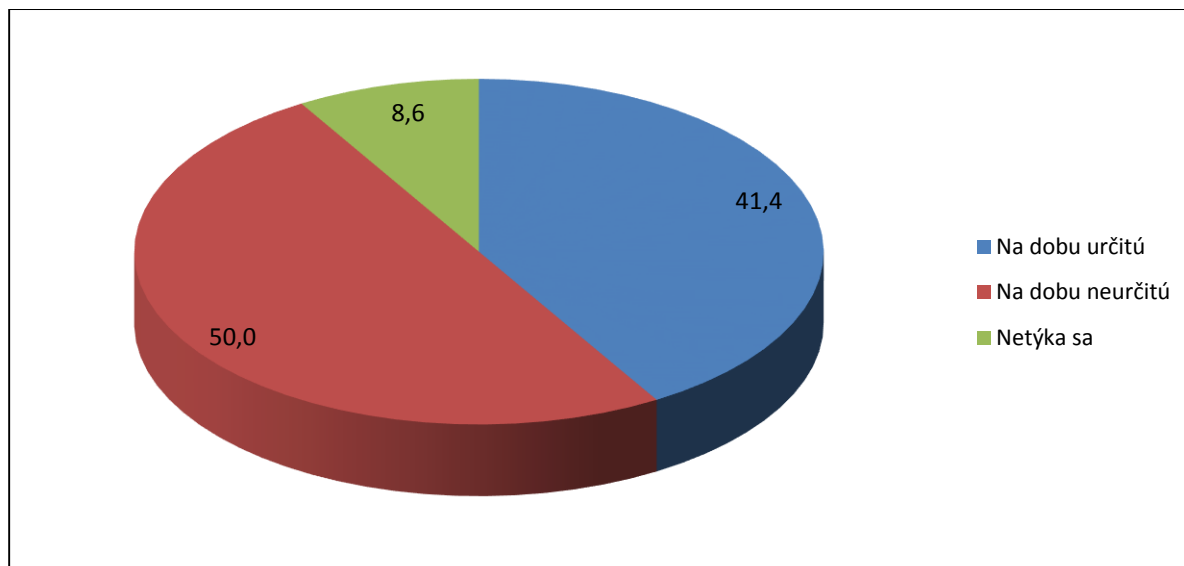
Graf č. 20: Pracovný úväzok absolventov stredných odborných škôl (%)

Otázka: Aký druh pracovného úväzku máte u svojho zamestnávateľa ?

Polovica z pracujúcich absolventov uvádzala, že majú pracovnú zmluvu na dobu neurčitú (50%), zmluvu na dobu určitú malo 41,4%. Odpoveď „netýka sa“ (respondenti venujúci sa podnikaniu, prípadne živnostníci) uviedlo 8,6% respondentov.

Graf č. 21: Pracovná zmluva absolventov stredných odborných škôl (%)

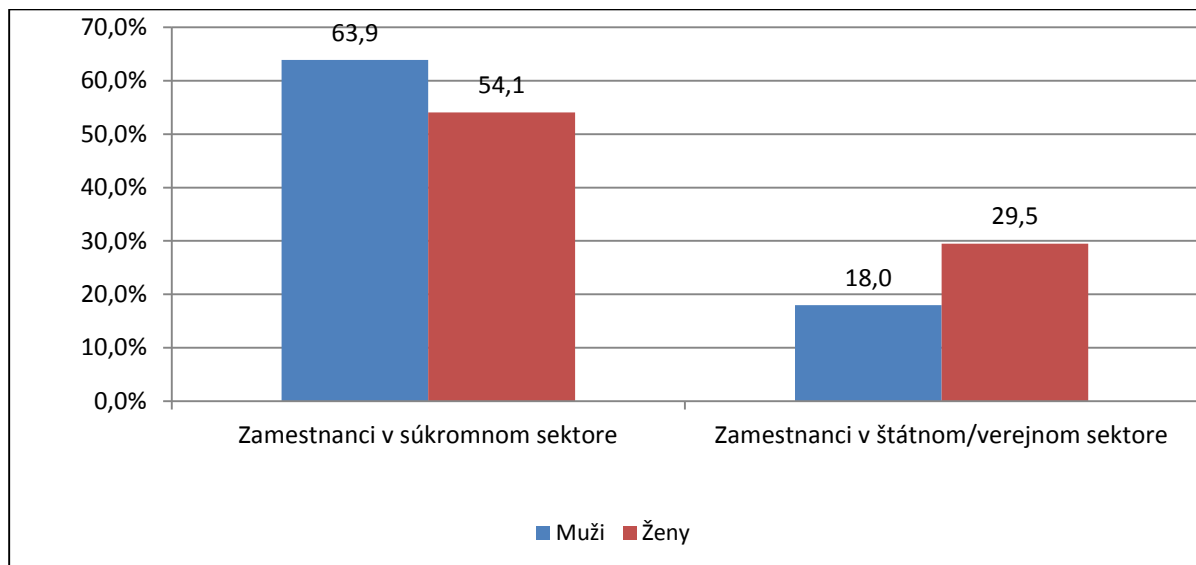

Otázka: Akú máte pracovnú zmluvu ?

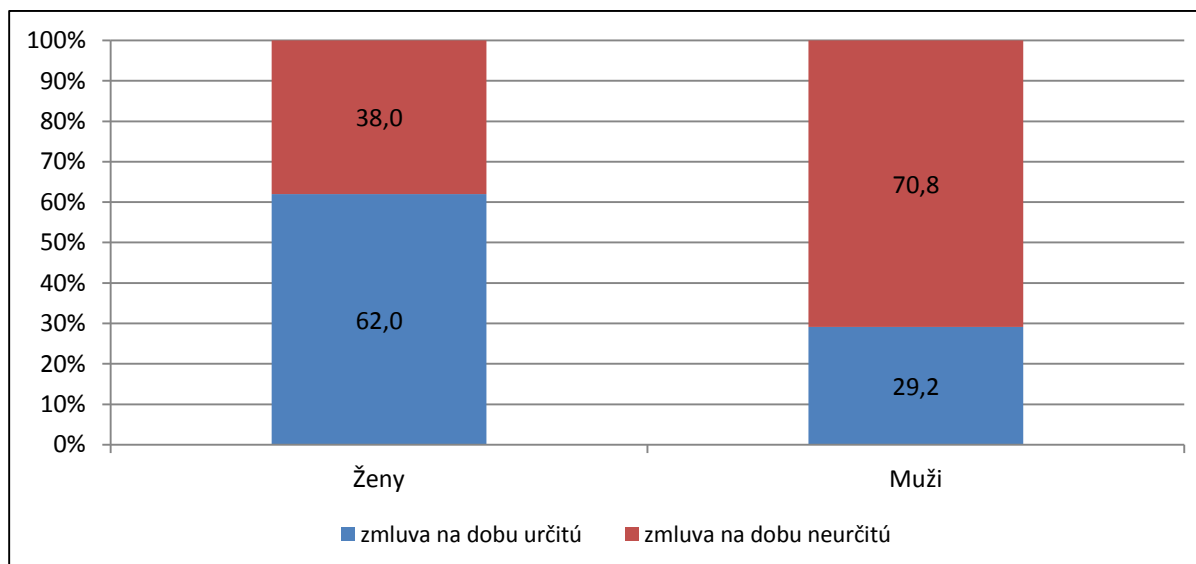
V súkromnom sektore pracovali častejšie muži ako ženy, a to s rozdielom približne 10 percentuálnych bodov (ženy 54,1%, muži 63,9%). Pomer medzi mužmi a ženami pracujúcimi vo verejnom alebo štátnom sektore bol obrátený – zatiaľ čo zo žien v ňom bola zamestnaná takmer tretina (29,5%), z mužov ich tu pracovalo len 18%.

Z respondentov v pracovnom pomere **mali zároveň ženy častejšie ako muži pracovné zmluvy na dobu určitú**. Z mužov mala takúto pracovnú zmluvu necelá tretina respondentov (29,2%), zo žien takmer dve tretiny (62,0%).

Graf č. 22: Absolventi podľa sektorov práce – muži a ženy (%)

Graf č. 23: Absolventi podľa pracovnej zmluvy – muži a ženy (%)

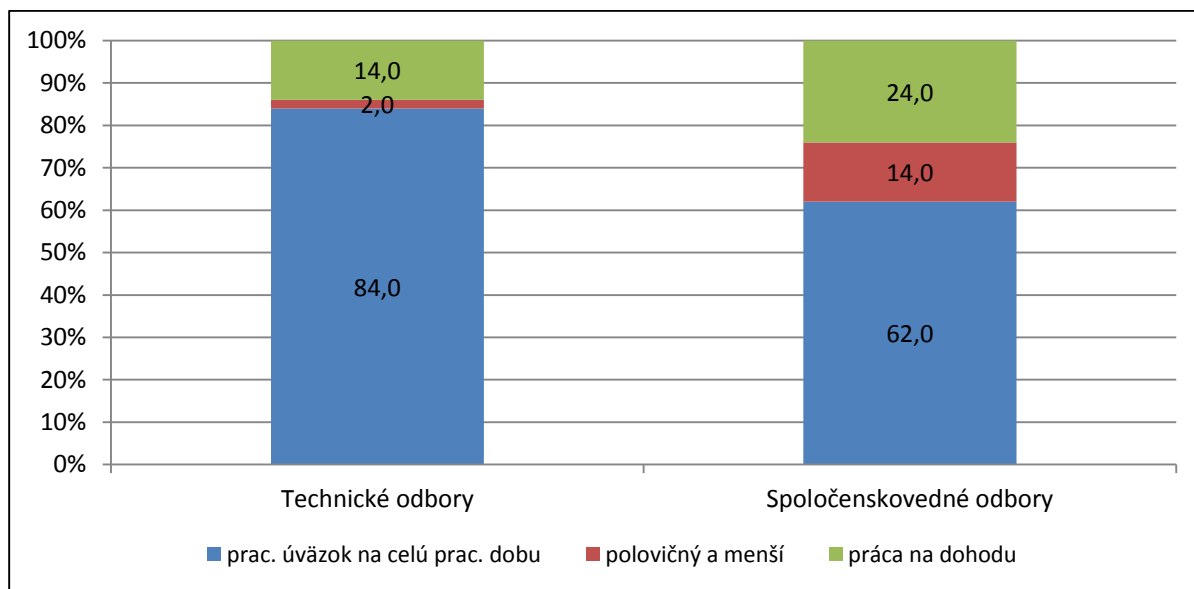

Poznámka: Zahrnutí sú len respondenti v pracovnom pomere s uzatvorenou pracovnou zmluvou

Porovnanie údajov v rámci dvoch veľkých odborových skupín ukazuje, že v súkromnom sektore pracovalo o málo viac absolventov spoločenskovedných ako absolventov technických odborov. Na druhej strane, vo verejnom alebo štátnom sektore bolo zamestnaných viac respondentov s technickým ako spoločenskovedným odborom. Rozdiely boli ale malé – pohybovali sa na úrovni 7 percentuálnych bodov a štatistické testy ich významnosť nepotvrdili.

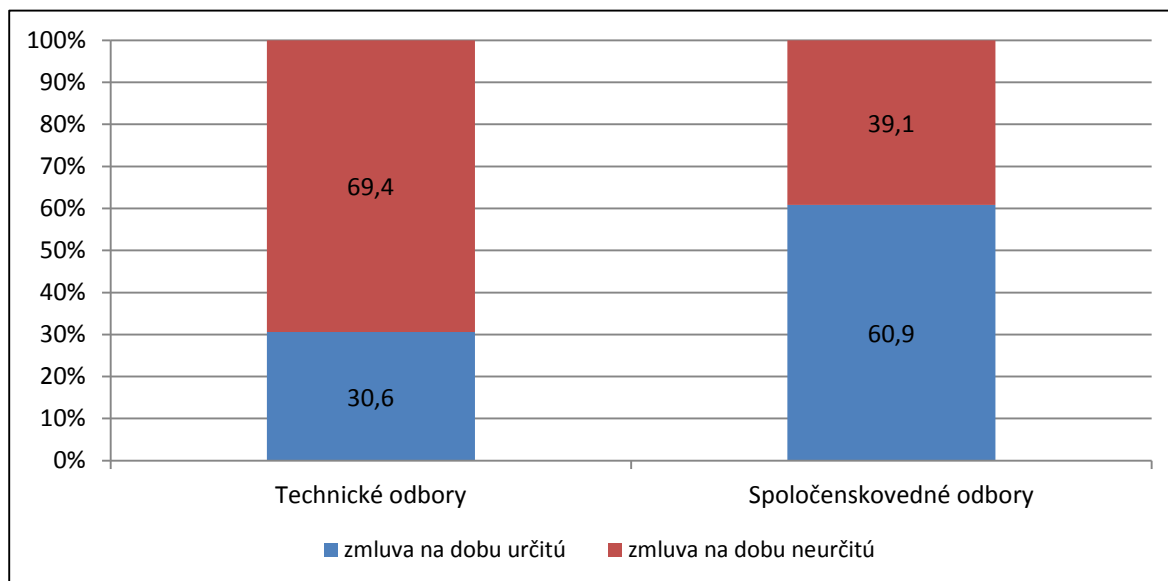
Štatisticky významné rozdiely medzi oboma odborovými skupinami sa prejavili pri charaktere pracovných zmlúv. **Absolventi technických odborov pracovali v porovnaní s absolventmi spoločenskovedných odborov častejšie na celý pracovný úväzok (84,0% k 62,0%)** a takisto **vyšší percentuálny podiel spomedzi nich v porovnaní s absolventmi spoločenskovedných odborov mal pracovnú zmluvu na dobu neurčitú (69,4% oproti 39,1%).**

Graf č. 24:
Absolventi technických a spoločenskovedných odborov podľa pracovného úväzku (%)

Poznámka: Zahrnutí sú len respondenti v pracovnom pomere s uzatvorenou pracovnou zmluvou (100)

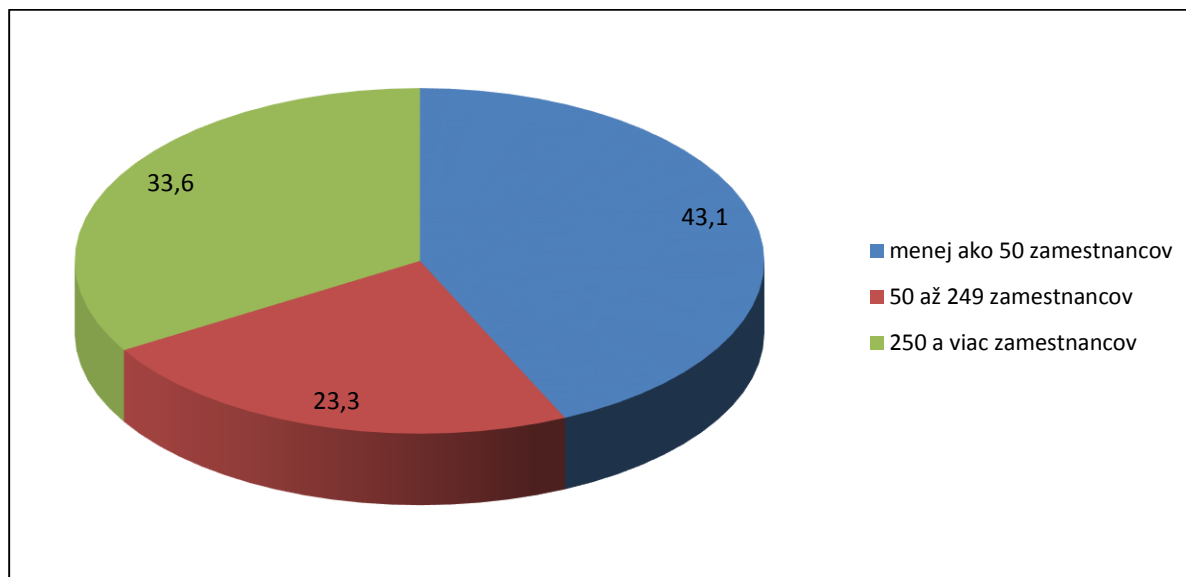
Graf č. 25:
Absolventi technických a spoločenskovedných odborov podľa pracovnej zmluvy (%)

Poznámka: Zahrnutí sú len respondenti v pracovnom pomere s uzatvorenou pracovnou zmluvou (95)

Absolventi pracovali najčastejšie v malých podnikoch a organizáciách zamestnávajúcich menej ako 50 zamestnancov (43,1%). V stredných podnikoch s počtom zamestnancov od 50 do 249 pracovalo 23,3% respondentov a približne tretina respondentov pracovala vo veľkých podnikoch s počtom zamestnancov 250 a viac (33,6%).

Graf č. 26: Podniky, v ktorých absolventi pracujú, podľa počtu zamestnancov (%)

Otázka: Koľko zamestnancov má firma, v ktorej pôsobíte ?

Poznámka: Je zahrnutých 116 respondentov, ktorí mali prácu.

3.1.2 Príjem z práce

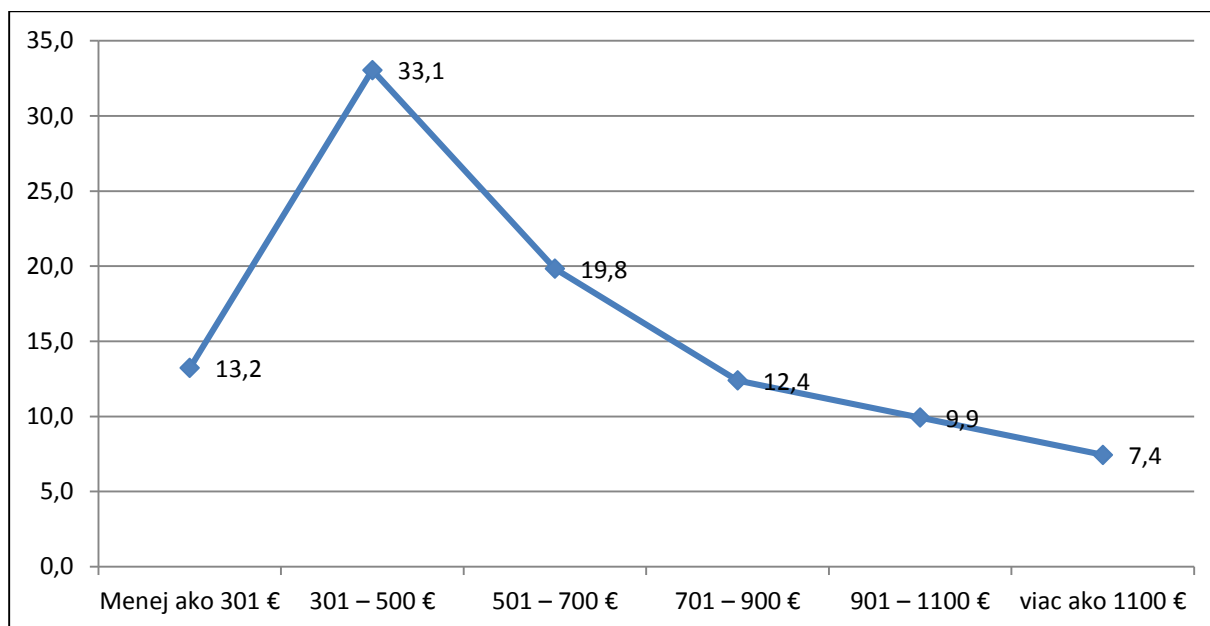
Údaj o priemernom hrubom mesačnom príjme sme získali od 116 respondentov. Ide o citlivý údaj, získané údaje majú preto orientačnú hodnotu, ale umožňujú sledovať určité tendencie v príjmovej situácii mladých ľudí.

Priemerný hrubý mesačný príjem absolventov stredných škôl, ktorí sa zapojili do prieskumu, dosiahol hodnotu 619,8€. Je to príjem pod hranicou priemeru mesačnej mzdy v SR, ktorá podľa údajov Štatistického úradu SR mala v období konania prieskumu hodnotu 1060 € (údaj za 4. štvrtrok 2014; in: Štatistický úrad SR 2015).

Na základe údajov, ktoré nám respondenti poskytli, sa ich príjem pohyboval najčastejšie v rozmedzí od 301 do 500 € – takýto príjem uviedla tretina z respondentov, ktorí odpovedali na otázku o príjme (33,1%). Necelá tretina mala príjem v rozpätí od 501 do 900 € (32,2%), vyšší už len 17,3% respondentov.

Graf č. 27:

Priemerný hrubý mesačný príjem z práce absolventov stredných odborných škôl (%)

Otázka: Aký je Váš hrubý mesačný príjem z pracovnej činnosti (vrátane podnikania) ?

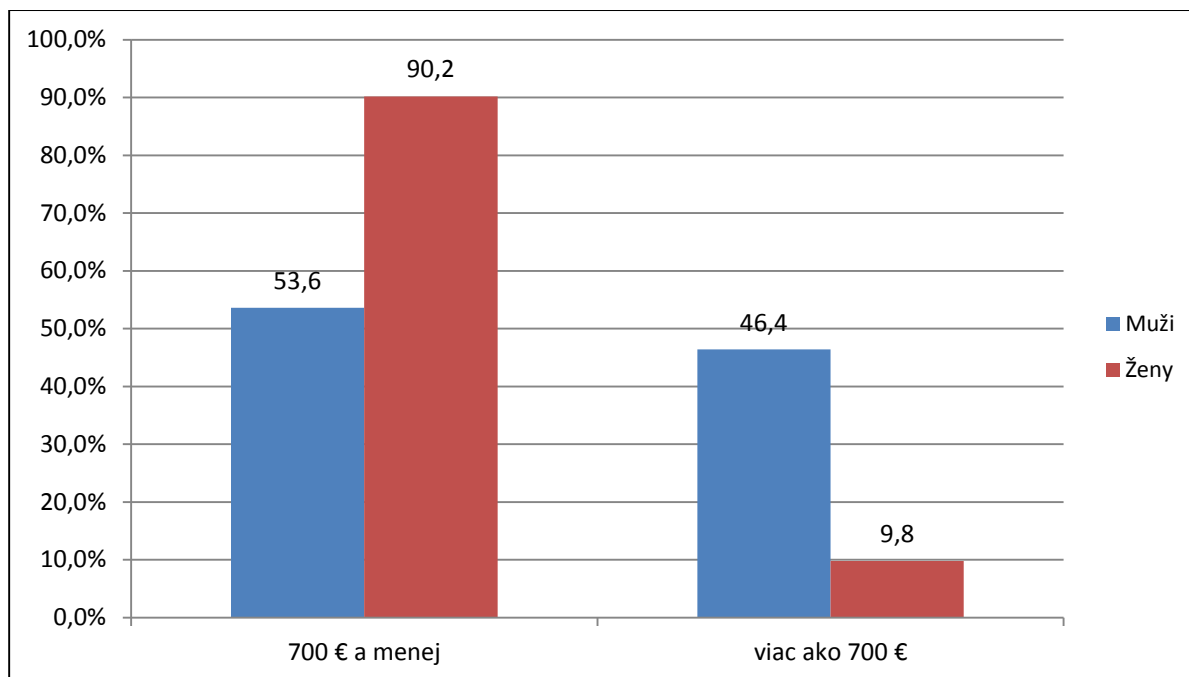
Muži zarábajú viac

Priemerný hrubý mesačný príjem absolventov stredných odborných škôl vykazoval pomerne výrazne rozdiely v rozdelení početností u mužov a u žien. **Zatiaľ čo v súbore žien sa príjmy takmer všetkých respondentiek pohybovali v rozpätí nanajvýš 700 € (90,2%) a vyšší príjem mala len desatina z nich (9,8%), súbor mužov sa u oboch platových rozpätí líšil len málo: príjem do 700 € malo z mužov 53,6%, vyšší príjem prekračujúci túto hranicu 46,4%. Rozdiel v podieloch žien a mužov vo vyššej príjmovej skupine nad 700 € je až 37 percentuálnych bodov.**

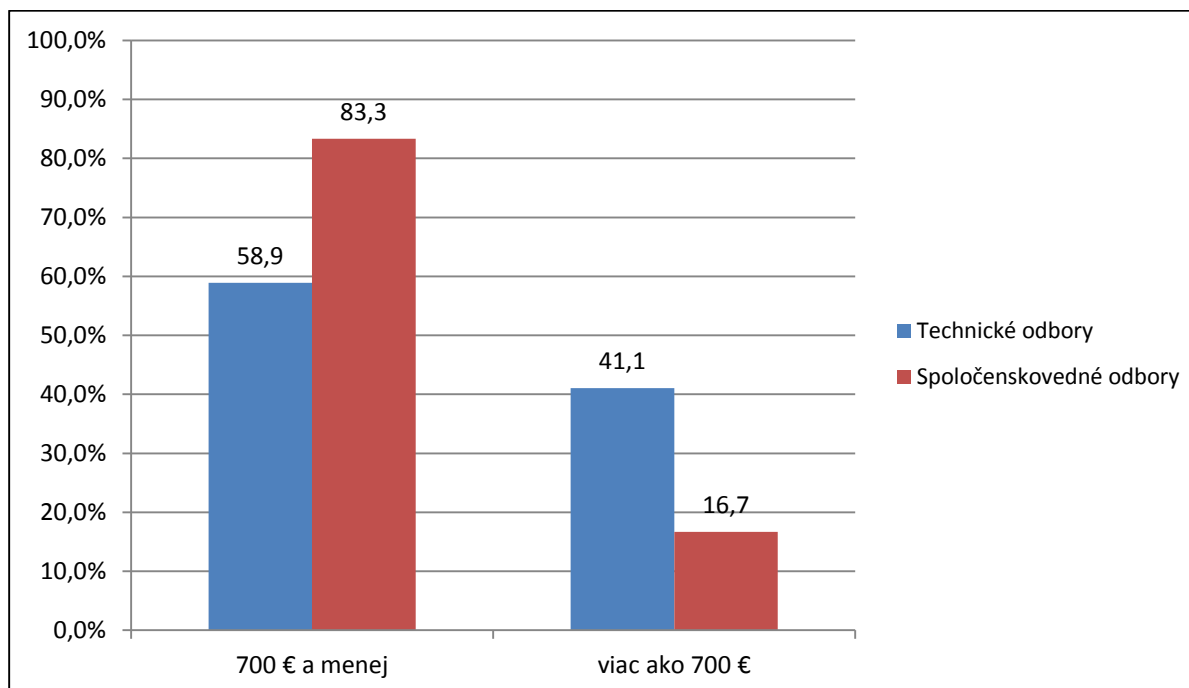
Lepšie zarábajú absolventi technických odborov

Výrazné rozdiely v príjmovej oblasti sa prejavili aj pri porovnaní údajov v skupine absolventov s technicky zameraným odborom a v skupine absolventov so spoločenskovedným odborom. **Zatiaľ čo z absolventov v spoločenskovedných odboroch malo príjem do 700 € až 83,3% respondentov, z absolventov v technických odboroch to bolo 58,9%, čo je rozdiel 24 percentuálnych bodov. Naopak, vyššie príjmy malo percentuálne viac absolventov v technických ako v spoločenskovedných odboroch (41,1% ku 16,7%).** Rozdiely v oboch distribúciách potvrdil štatistický test.

Graf č. 28:
Priemerný hrubý mesačný príjem z práce – muži a ženy (%)

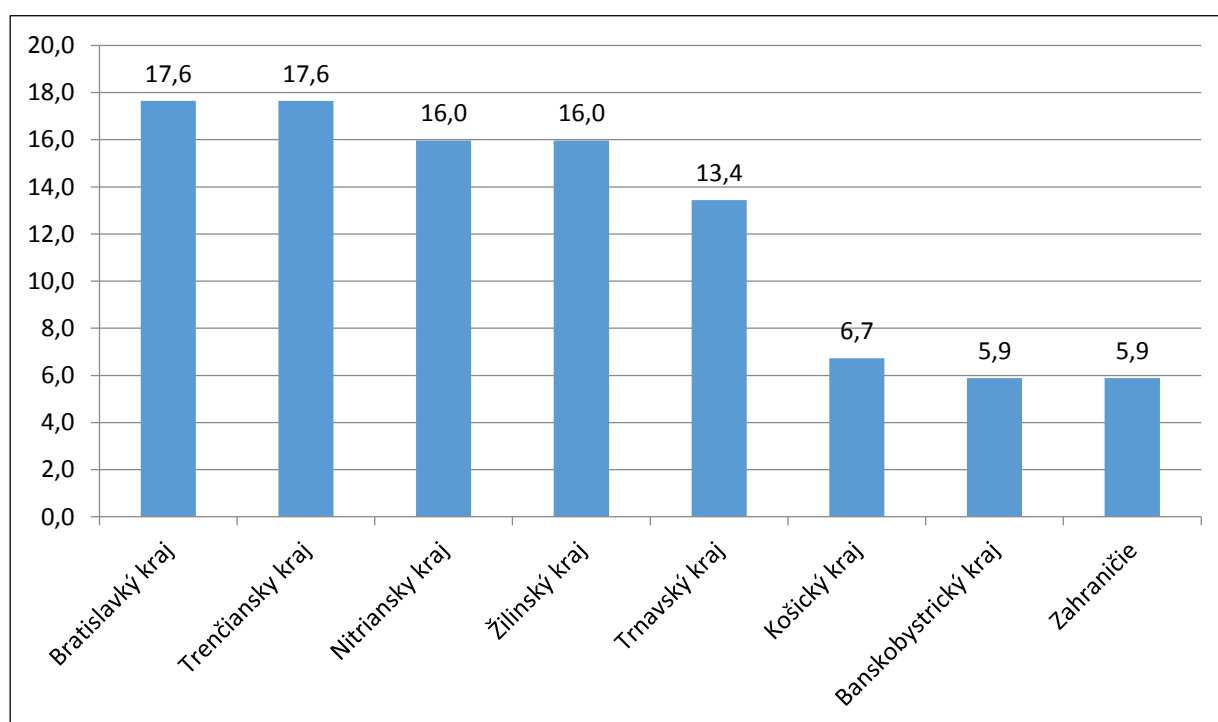
Graf č. 29:
Priemerný hrubý mesačný príjem z práce – absolventi technických a spoločenskovedných odborov (%)

3.1.3 Migrácia za prácou

Pracovisko respondentov bolo pomerne rovnomerne rozložené medzi 5 krajov: Bratislavský (17,6%), Trnavský (13,4%), Trenčiansky (17,6%), Nitriansky (16%) a Žilinský kraj (16%). Zvyšné tri kraje uviedlo ako miesto, v ktorom sa nachádza ich pracovisko, spolu 13,4% respondentov, pričom v Košickom kraji to bolo 6,7%, v Banskobystrickom 5,9% a v Prešovskom kraji pracoval len 1 respondent (0,8%). Pracovisko v zahraničí uviedlo 5,9% respondentov (3 uviedli prácu v Českej republike, 2 vo Veľkej Británii a po jednom respondentovi v Írsku a v Nemecku).

Graf č. 30: Absolventi podľa miesta pracoviska – kraj (%)

Otázka: Kde sa nachádza Vaše súčasné pracovisko (miesto, kde pracujete, nie sídlo organizácie) ?

Poznámka: Kvôli nízkemu počtu respondentov nie sú zahrnuté údaje z Prešovského kraja.

Z hľadiska migrácie za prácou sú zaujímavé údaje, ktoré sme získali porovnaním miesta trvalého bydliska a pracoviska respondenta (Obrázok č. 2).

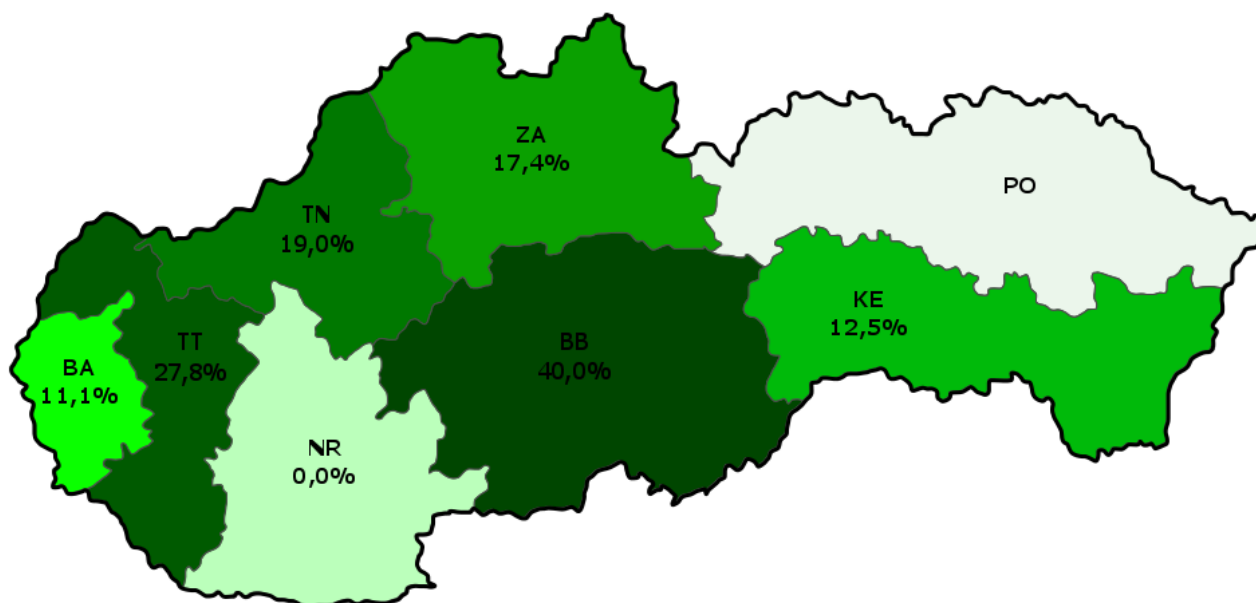
Ku krajom, z ktorých migroval najvyšší podiel respondentov za prácou do iného kraja, patria Banskobystrický kraj (40% respondentov s prácou v inom kraji ako je ich trvalé bydlisko) **a Trnavský kraj** (27,8% respondentov s prácou v inom kraji). Najmenej respondentov migrovalo za prácou z Nitrianskeho kraja (ani jeden respondent s trvalým bydliskom v tomto kraji nepracoval mimo svojho regiónu), z Bratislavského kraja (11,1% s prácou mimo svojho regiónu) a z Košického kraja (12,5% s prácou mimo svojho regiónu).

Najviac pracujúcich respondentov z iného kraja mal Bratislavský kraj (60,0%), v Nitrianskom a v Banskobystrickom kraji bolo po 16,7% respondentov, ktorí sem dochádzali za prácou, v Trnavskom kraji ich bolo 13,3%, v Trenčianskom kraji 5,6%. V Žilinskom, Prešovskom a Košickom kraji nepracoval ani jeden absolvent s trvalým bydliskom v inom kraji.

Vzhľadom na nízky celkový počet respondentov, od ktorých sme získali použiteľné údaje ide o informatívne údaje, ktoré si vyžadujú overenie a aj hlbšie zanalyzovanie v ďalších podobne zameraných prieskumoch.

Obrázok č. 2:

Kraje SR podľa percentuálneho podielu absolventov, ktorí v nich majú trvalé bydlisko a pracujú v inom kraji alebo v zahraničí

Poznámka: Kvôli nízkemu počtu respondentov nie sú uvedené údaje za Prešovský kraj.

3.1.4 Uplatnenie odbornej kvalifikácie a využitie vedomostí, schopností a zručností v súčasnej práci

Po určitom období pohybu na trhu práce môže už práca absolventa získať konkrétnejšie kontúry a mala by sa začať stabilizovať aj po stránke využitia kvalifikácie, ktorú získali štúdiom vo zvolenom odbore.

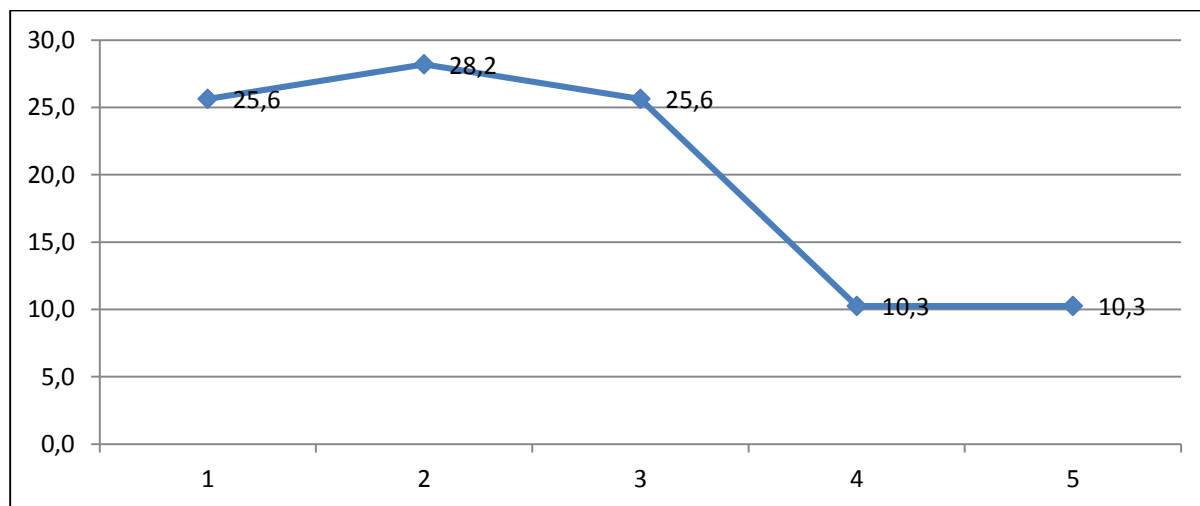
Temer polovica z pracujúcich absolventov vykonávala prácu, ktorá nebola v súlade s ich kvalifikáciou

Z údajov prieskumu vyplýva, že **viac ako polovica z pracujúcich absolventov pôsobí vo svojom alebo v príbuznom odbore**. V čase zberu údajov malo 55,6% respondentov takúto prácu. Na druhej strane **takmer tretina absolventov pracovala v oblasti, ktorá vôbec nekorešpondovala s ich odborom** (29,1%) a 15,4% malo prácu, ktorá si nevyžadovala žiadnu odbornosť. Celkovo teda **až 44,5% z respondentov zapojených do pracovného procesu vykonávalo prácu, ktorá nebola vôbec v súlade s ich kvalifikáciou**.

Využitie svojich vedomostí, schopností a zručností vo vykonávanej práci hodnotilo 53,8% respondentov v podstate priaznivo (hodnotenie počtom bodov 1 a 2), nevyhranené hodnotenie

použilo 25,6%, negatívne hodnotenia (4 a 5 bodov) prisúdilo uplatneniu získaných vedomostí, schopností a zručností 20,6% respondentov (graf č. 31).

Graf č. 31 : Hodnotenie využitia vedomostí, schopností a zručností v práci (%)

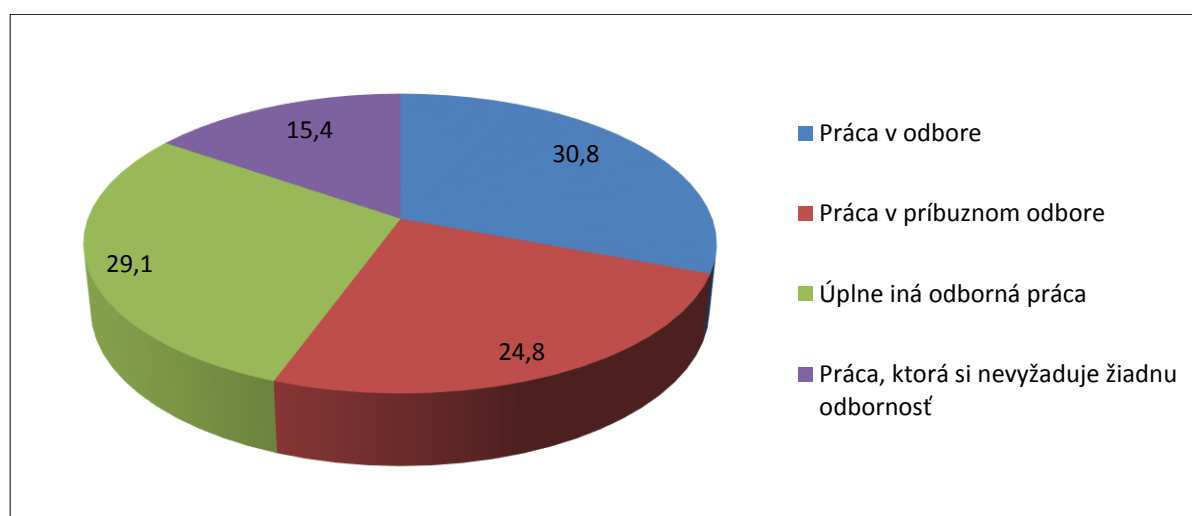

Poznámka: Respondenti hodnotili na stupnici od 1 do 5, kde 1 – sú využité maximálne a 5 – sú využité minimálne alebo vôbec.

Porovnali sme údaje o uplatnení nadobudnutej odbornej kvalifikácie v súčasnej práci s prácou, ktorú si našli ako prvú po ukončení súvislého školského vzdelávania.

V porovnaní s prvým pracovným miestom sú na tom absolventi z hľadiska aktuálneho využitia získanej kvalifikácie o trochu lepšie. V čase zberu údajov malo prácu v odbore, v ktorom nevyužívali svoju kvalifikáciu o 7 percentuálnych bodov menej absolventov ako pri práci na prvom pracovnom mieste.

Graf č. 32: Uplatnenie odbornej kvalifikácie (%)

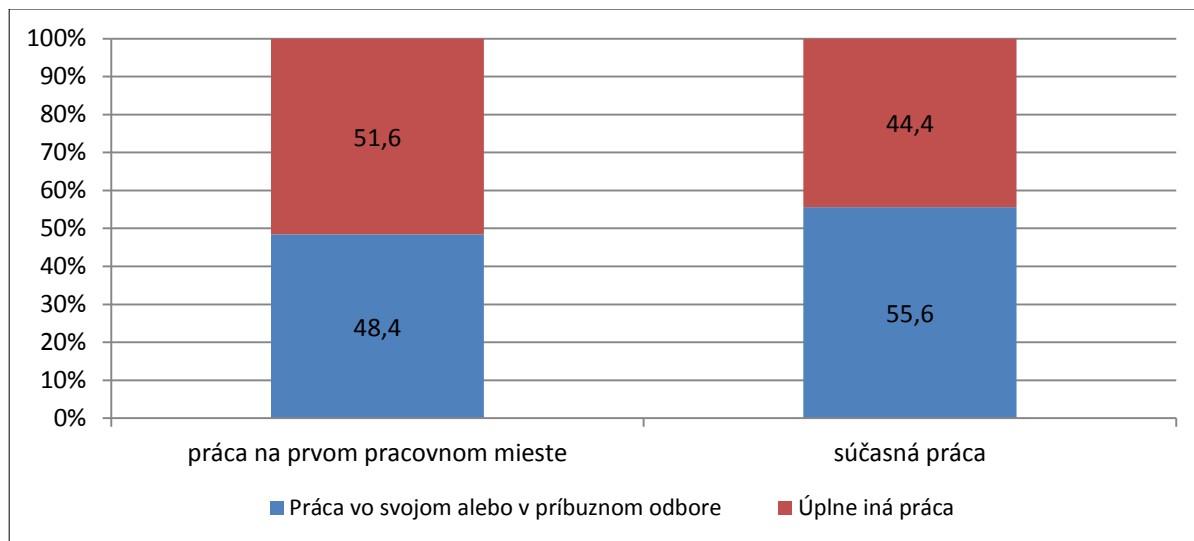

Otázka:

Vaša práca alebo oblasť podnikania je: (respondenti mohli uviesť jednu z možností uvedených v grafe).

Graf č. 33:

Absolventi podľa uplatnenia svojej odbornej kvalifikácie na prvom pracovnom mieste a v súčasnej práci - porovnanie (%)

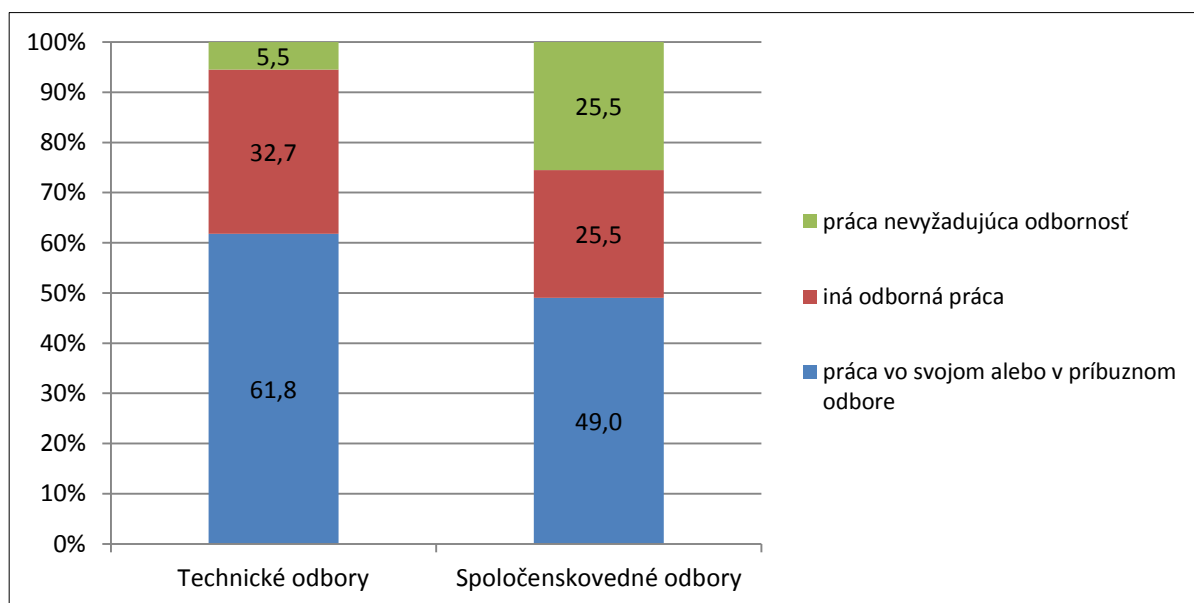

Až štvrtina respondentov s kvalifikáciou v spoločenskovednom odbore vykonáva prácu, ktorá nevyžaduje žiadnu odbornosť.

Prácu, ktorá je v súlade s odborom, v ktorom respondenti získali kvalifikáciu, alebo prácu v príbuznom odbore mali častejšie absolventi s ukončeným technickým ako absolventi so spoločenskovedným odborom (61,8% oproti 49%). Zároveň až štvrtina respondentov, ktorí získali kvalifikáciu v spoločenskovednom odbore, uvádzala, že vykonávajú prácu, ktorá nevyžaduje žiadnu odbornosť (25,5%), pričom medzi absolventmi technických odborov bolo takýchto respondentov len 5,5%.

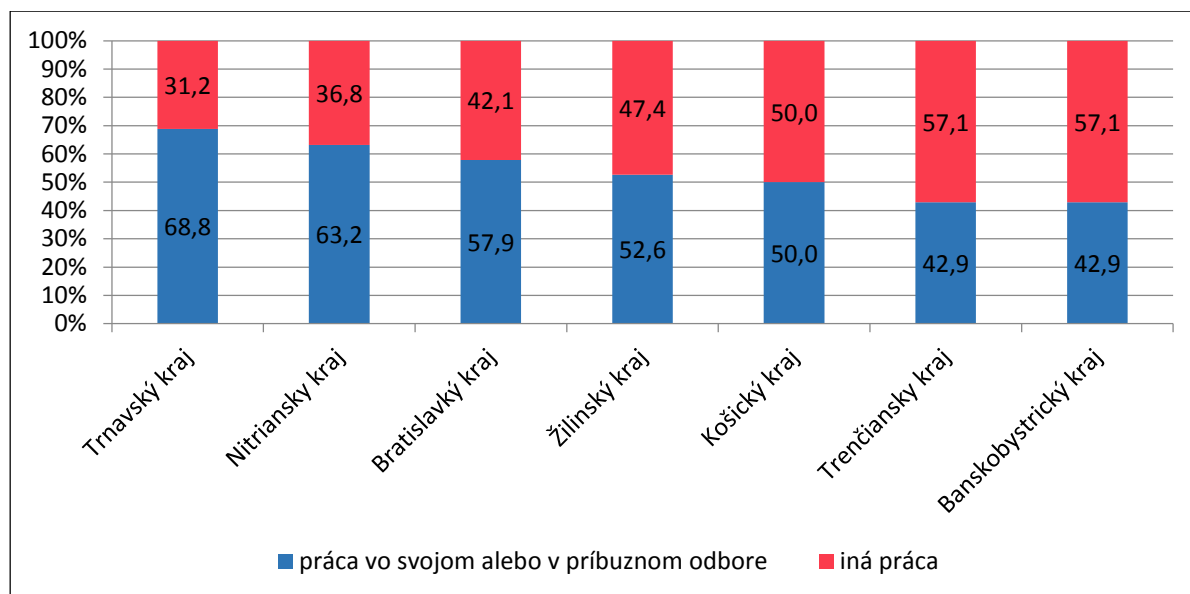
Graf č. 34:

Absolventi technických a spoločenskovedných odborov podľa uplatnenia svojej odbornej kvalifikácie (%)

Z hľadiska územného členenia sa absolventi s prácou, v ktorej nevyužívali svoju kvalifikáciu, najčastejšie vyskytovali v Banskobystrickom (57,1%), v Trenčianskom (57,1%), Košickom (50,0%) a v Žilinskom kraji (47,4%), ale prekvapujúci je aj pomerne vysoký podiel takýchto absolventov v Bratislavskom kraji (42,1%). Údaje majú menšiu výpovednú hodnotu kvôli nízkym početnostiam respondentov v jednotlivých krajoch.

Graf č. 35:
Absolventi podľa uplatnenia svojej odbornej kvalifikácie a podľa sídla pracovísk – kraje (%)

Poznámka: Kvôli nízkemu počtu respondentov nie sú zahrnuté údaje z Prešovského kraja.

Medzi mužmi a ženami sa štatisticky významné rozdiely podľa tohto ukazovateľa nepotvrdili.

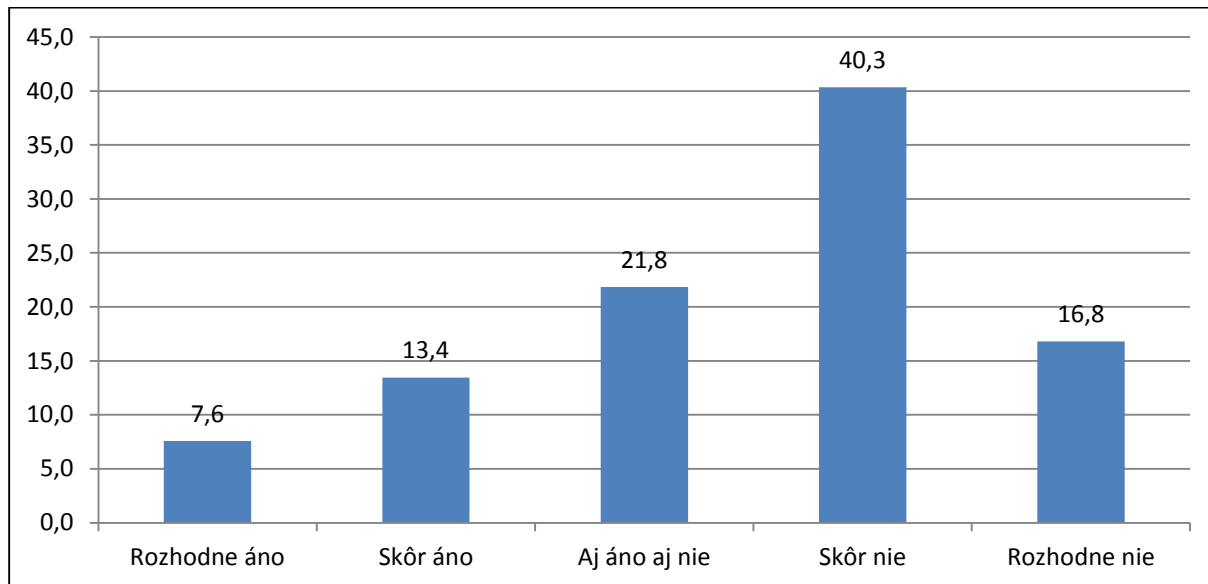
3.1.5 Stabilita práce

Absolventi stredných odborných škôl môžu byť pre zamestnávateľov zaujímavou pracovnou silou, ktorá prinesie do firmy novú energiu, elán, nové poznatky. Myslenie mladých ľudí a ich schopnosti a zručnosti sú flexibilné, bez nánosu rutiny, dajú sa ďalej rozvíjať a tvarovať do želateľnej podoby. Na druhej strane môže byť najmä pre zamestnávateľov v menších firmách náročné pripraviť si čerstvého absolventa tak, aby bol pomerne rýchlo schopný zvládať špecifické pracovné úlohy. Okrem toho môžu nastať problémy vyplývajúce z nedostatku pracovných skúseností, ale aj z nedostatočnej prípravy na škole. Vyvažovanie týchto pozitív a negatív mladej absolventskej pracovnej sily je zvonku ovplyvňované aktuálnou ekonomickou situáciou a vývojovými trendmi v oblasti zamestnanosti. Problémy so zabezpečením výroby a produkcie služieb, zhoršený odbyt a pod. obvykle veľmi negatívne pôsobia vznik nových pracovných miest a aj na ich stabilitu. Absolventi škôl, a to najmä absolventi stredných škôl, sú v tejto situácii mimoriadne zraniteľnou pracovnou silou.

Z respondentskej skupiny pracujúcich absolventov v našom prieskume sa **viac ako polovica neobávala výraznejšie straty práce** (57,1%). Určité, skôr hmlisté obavy je cítiť z odpovede 21,8% respondentov, ktorí odpovedali neurčito („aj áno, aj nie“). Približne rovnaký počet

respondentov priznal obavy z možnej straty práce, pričom 7,6% sa vyjadrilo v tejto súvislosti pomerne jednoznačne odpoveďou „rozhodne áno“.

Graf č. 36: Obavy pracujúcich absolventov z možnej straty práce (%)

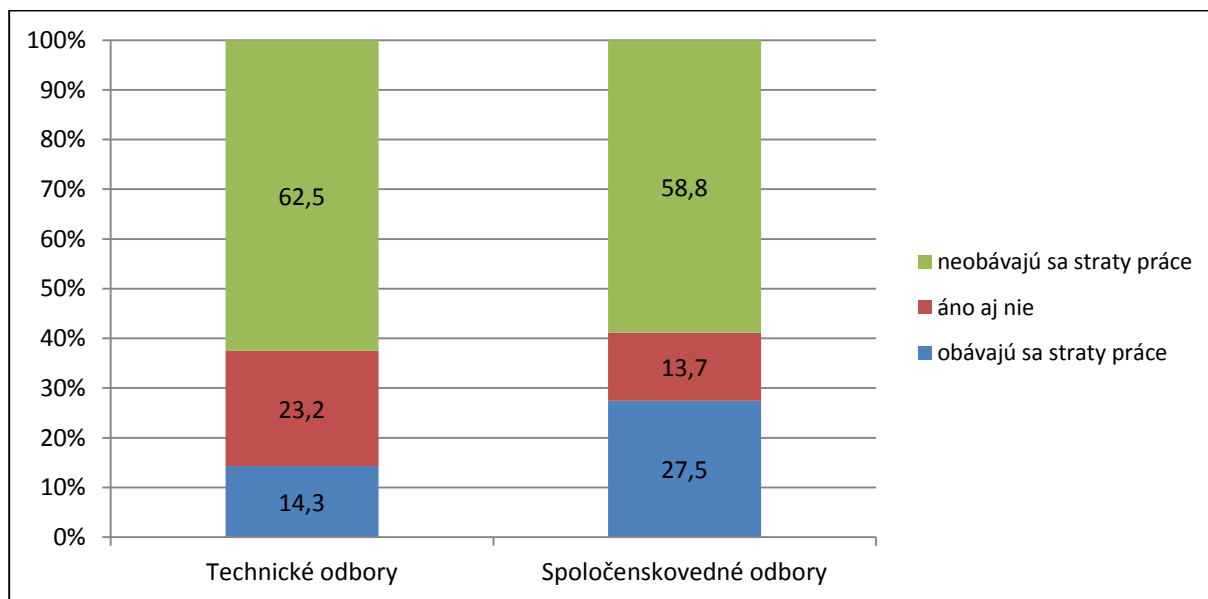
Otázka: Obávate sa v blízkej budúcnosti straty práce (ukončenia podnikania) ?

Obavy zo straty práce v blízkej budúcnosti vyjadrovali častejšie absolventi spoločenskovedných ako absolventi technických odborov (27,5% k 14,3%).

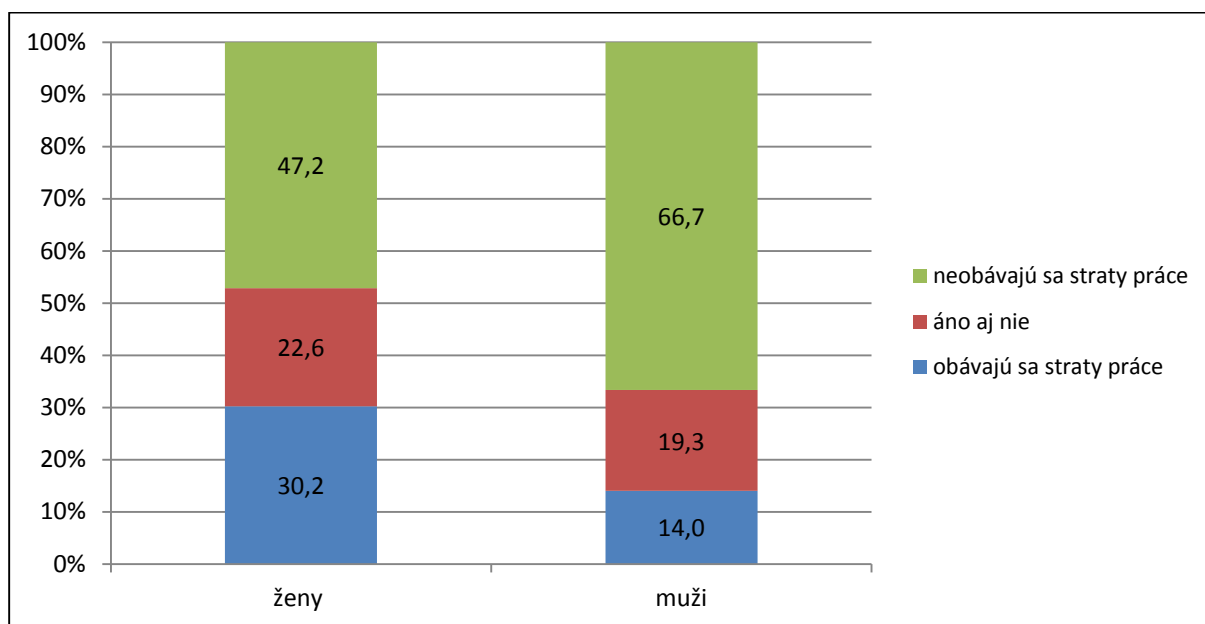
Rozdiely sa prejavili aj medzi mužmi a ženami – zo žien malo takéto obavy 30,2%, z mužov len 14%.

Graf č. 37:

Obavy absolventov technických a spoločenskovedných odborov z možnej straty práce (%)

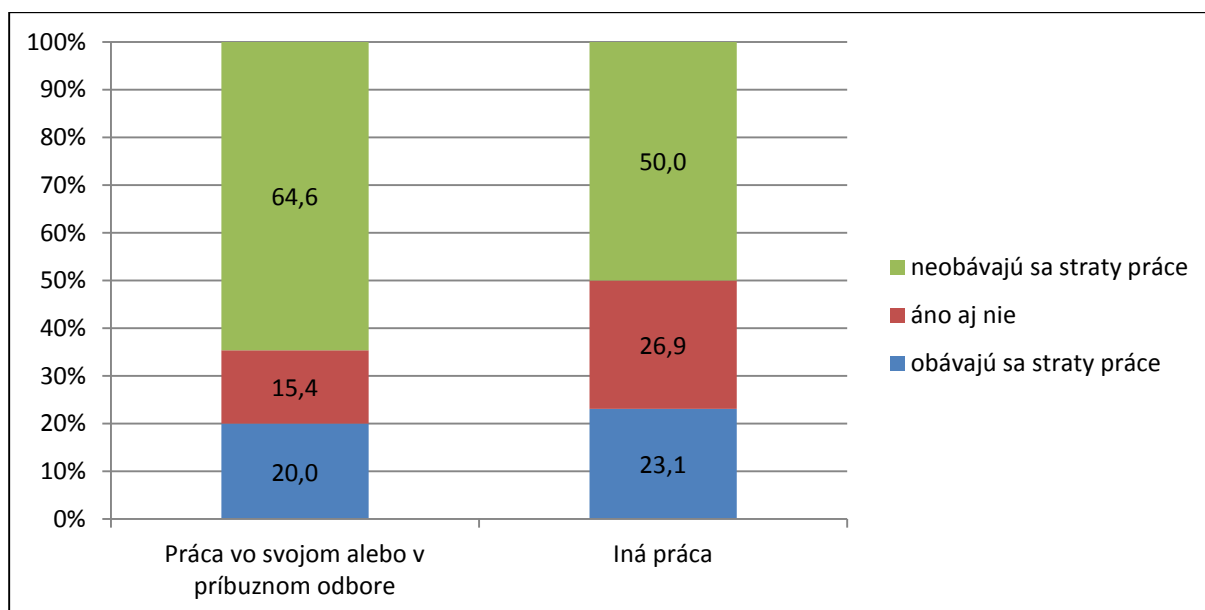

Graf č. 38: Obavy absolventov z možnej straty práce – muži a ženy (%)

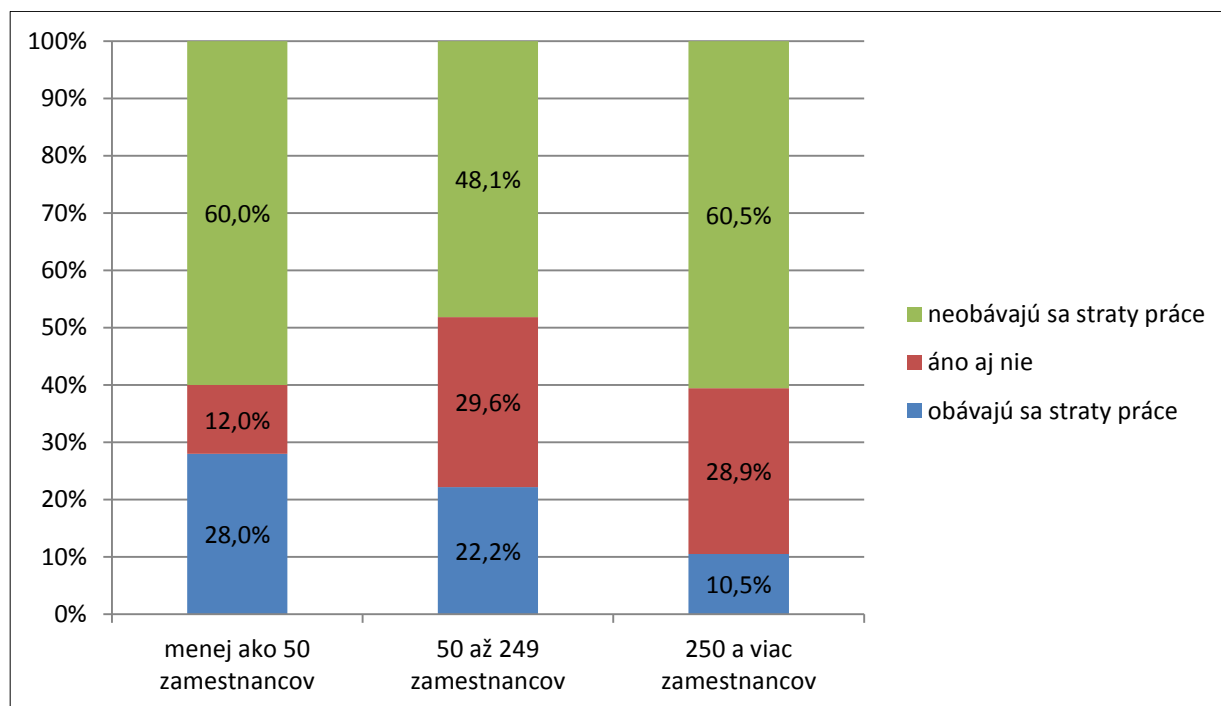
Nižšiu mieru istoty s udržaním si pracovného miesta vyjadrovali zároveň respondenti, ktorí vykonávali prácu v úplne inej oblasti nekorešpondujúcej s ich vyštudovaným odborom. **Istí svojou prácou si boli takmer dve tretiny z absolventov, ktorí mali prácu vo svojom odbore alebo v príbuznom odbore (64,6%), zatiaľ čo z absolventov s prácou v inej oblasti, mimo odboru, v ktorom získali kvalifikáciu, si bola svojou prácou istá len polovica respondentov (50%).**

Graf č. 39 : Obavy absolventov z možnej straty práce podľa práce, ktorú vykonávali (%)

Rozdiely sa prejavili aj podľa veľkosti podnikov z hľadiska počtu zamestnancov, v ktorých absolventi pracovali. **Neistejší v otázke udržania si svojho pracovného miesta sú relatívne častejšie absolventi pracujúci vo firmách s nižším počtom zamestnancov.** Z respondentov pracujúcich v podnikoch s počtom zamestnancov pod 50 sa straty práce obávala viac ako štvrtina (28%), z respondentov pracujúcich v stredne veľkých podnikoch (50 až 249 zamestnancov) takmer štvrtina (22,2%), ale z respondentov, ktorí pracovali vo veľkých podnikoch zamestnávajúcich 250 a viac zamestnancov to bolo už len 10,5%.

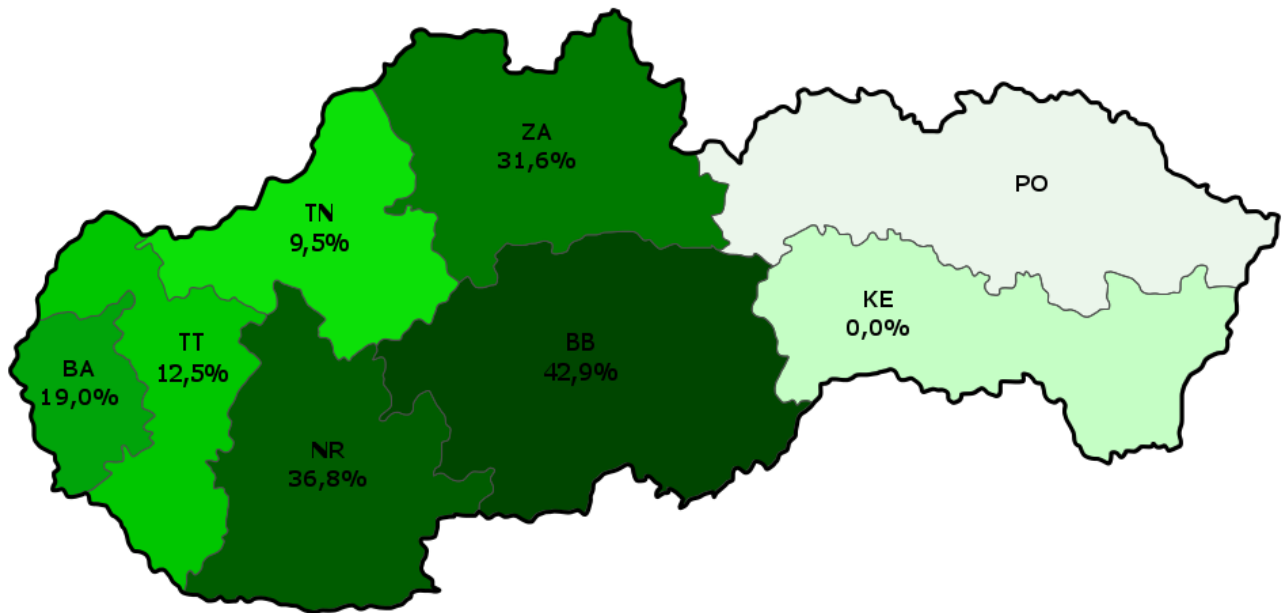
Graf č. 40:
Obavy absolventov z možnej straty práce podľa veľkosti podnikov, v ktorých pracovali (%)

Z regionálneho hľadiska bola vyššia miery neistoty pri vnímaní stability svojho pracovného miesta pozorovaná v Nitrianskom regióne (36,8% obávajúcich sa straty práce) a v regiónoch stredného Slovenska (Banskobystrický kraj: 42,9%, Žilinský kraj: 31,6%), tieto údaje majú ale vzhľadom na nízke počtenosti slabšiu výpovednú hodnotu.

Obrázok č. 3:

Kraje SR podľa percentuálneho podielu absolventov, ktorí mali obavy z možnej straty práce

Poznámka: Kvôli nízkemu počtu respondentov nie sú uvedené údaje za Prešovský kraj.

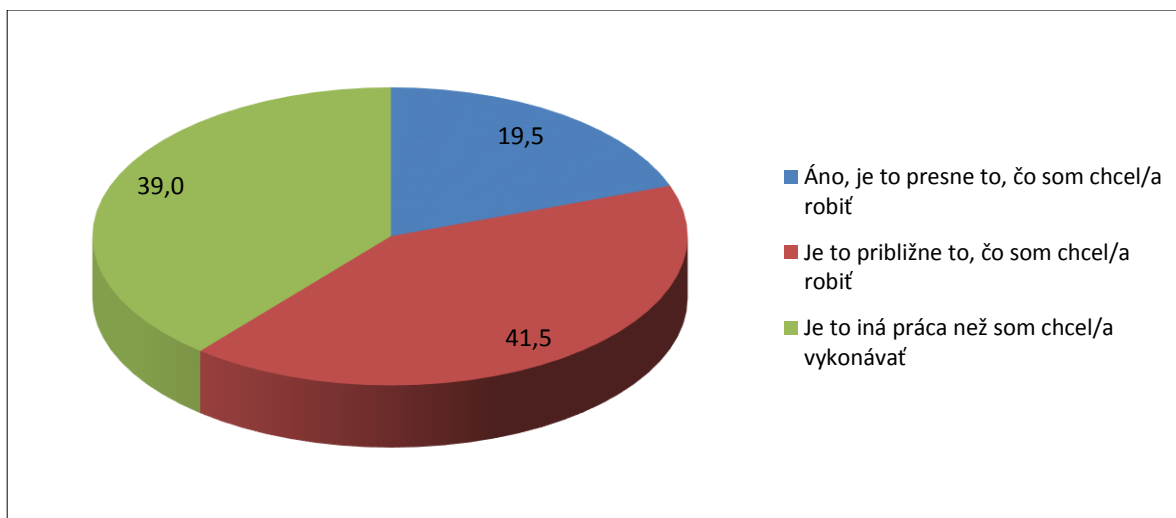
3.1.6 Spokojnosť s prácou a zvažovanie zmeny

Dôležitým korelátom úspešného uplatňovania sa absolventov stredných odborných škôl v práci je aj ich subjektívny pocit spokojnosti s prácou, ktorá býva nakoniec často výsledkom konfrontácie ich predstáv o tom, v akej oblasti chcú pracovať a reálnych podmienok na trhu práce. Je pritom dôležité, aby mladí ľudia vnímali jednotlivé stránky pracovnej činnosti, ktorú vykonávajú, pozitívne. Negatívne skúsenosti, pocity neuznania, neakceptovanie ich názorov, nesúlad ich predstáv s realitou môžu proces zaraďovania sa absolventov škôl do pracovného procesu komplikovať. Poznávanie aj týchto osobnostných aspektov začínajúcej sa profesiovej kariéry mladých ľudí môže mať veľký význam pri ich príprave na vstup do sveta práce.

Viac ako tretina z pracujúcich absolventov vykonávala inú prácu ako bola ich predstava

Päťina respondentov, ktorí mali prácu, v prieskume uviedla, že táto ich práca zodpovedá presne tomu, čo chceli robiť (19,5%). Približnú zhodu súčasnej práce s ich predstavami konštatovalo 41,5% respondentov. **Viac ako tretina absolventov, ktorí boli zapojení do pracovného procesu, vykonávala prácu, ktorá bola iná ako ich predstava o práci, ktorej sa chceli venovať (39%).**

Graf č. 41:
Konfrontácia reálnej práce s predstavou absolventov o práci, ktorú chceli vykonávať (%)

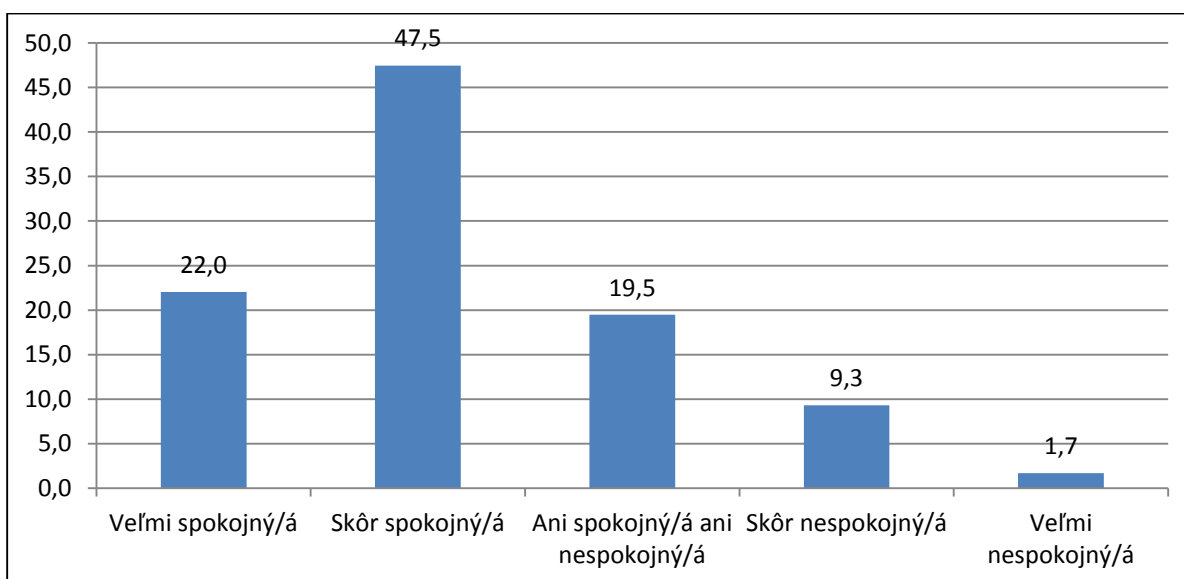

Otázka: Je táto práca tým, čomu ste sa chceli venovať ?

Respondentom, ktorí uviedli, že vykonávajú inú prácu ako bola ich predstava, sme položili otázku zameranú na **dôvody vykonávania takejto práce**. Odpovede sme získali od 43 respondentov, z ktorých väčšina (76,7%) uviedla, že **to bola jediná dostupná možnosť**. Príjem ako dôvod uviedlo 18,6% respondentov a miesto pracoviska 4,7% respondentov.

Aj napriek pomerne vysokému počtu respondentov, ktorí uvádzali, že ich práca nie je do istej miery alebo vôbec v súlade s ich predstavou, väčšina respondentov zaradených do pracovného procesu vyjadrila spokojnosť s prácou, ktorú vykonávajú – veľmi alebo skôr spokojných boli viac ako dve tretiny z nich (69,5%), nespokojnosť uviedlo len 11% respondentov.

Graf č. 42: Spokojnosť absolventov s vykonávanou prácou (%)

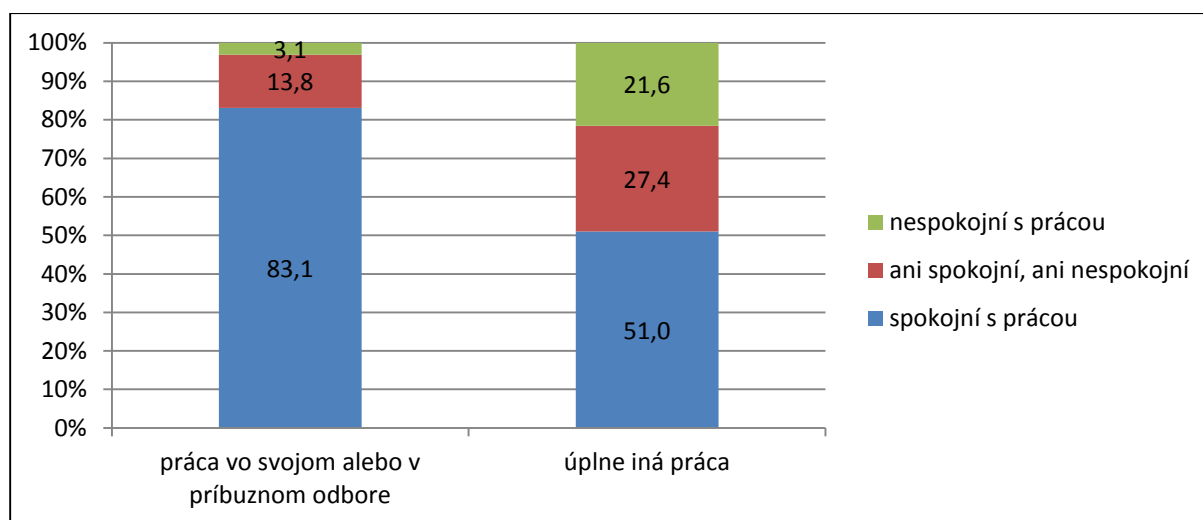

Otázka: Ako ste celkovo spokojný/á s prácou, ktorú vykonávate ?

Nespokojnosť s prácou vyjadrovali častejšie respondenti, ktorí vykonávali prácu, ktorá nebola v súlade s ich odbornou kvalifikáciou. Z tejto skupiny respondentov nebolo s prácou spokojných 21,6% respondentov, z absolventov, ktorí pracovali vo svojom odbore alebo mali prácu, ktorá si vyžadovala kvalifikáciu v príbuznom odbore, bolo nespokojných len 3,1% respondentov. Významnosť rozdielov medzi oboma spomenutými skupinami potvrdil štatistický test.

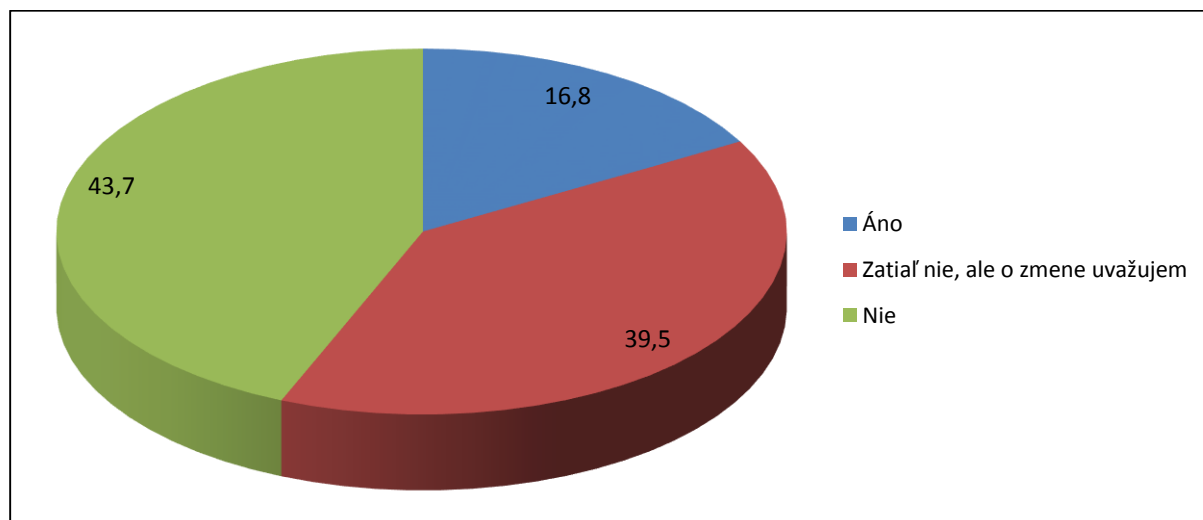
Medzi mužmi a ženami, ani medzi absolventmi rôznych skupín odborov sa u tohto ukazovateľa výraznejšie rozdiely neprejavili.

Graf č. 43:
Spokojnosť absolventov s vykonávanou prácou podľa využitia získanej kvalifikácie (%)

Zmenu práce z vlastnej iniciatívy plánuje 16,8% respondentov, úvahy o prípadnej zmene pripustilo 39,5% z absolventov, ktorí boli zapojení do pracovného procesu. O zmene súčasnej práce neuvažovalo 43,7% absolventov.

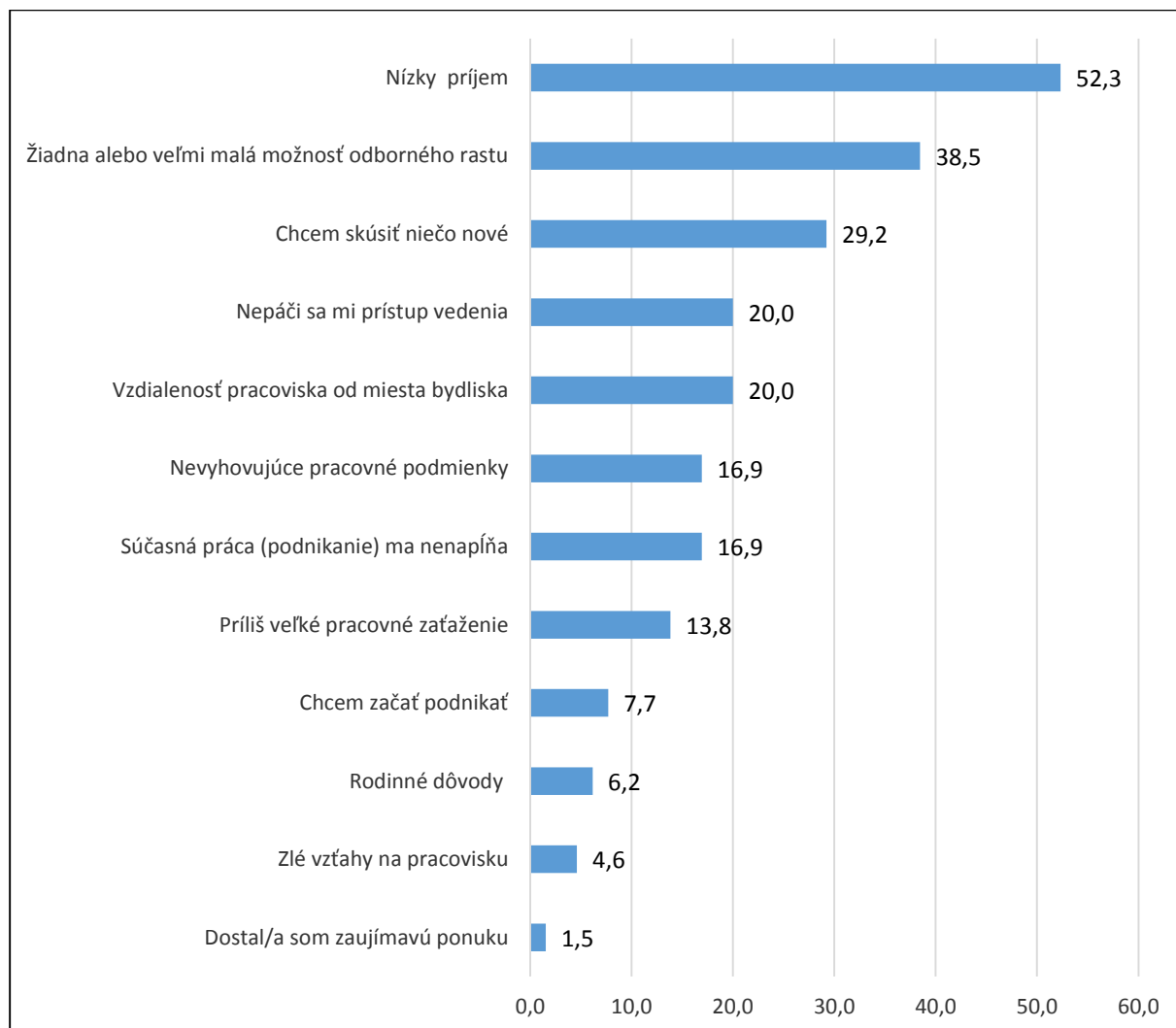
Graf č. 44: Absolventi podľa toho, či uvažujú o zmene práce (%)

Otázka: Hľadáte si nové pracovné uplatnenie ?

Z respondentov, ktorí nad zmenou súčasnej práce uvažujú, uviedlo 65 **dôvodov, ktoré ich viedli k snahe o zmenu súčasného zamestnania. Najčastejšie uvádzaným argumentom bol nízky príjem** – uviedla ho viac ako polovica z respondentov, ktorí uvažujú o zmene práce (52,3%). Viac ako tretina uvádzala ako dôvod len veľmi malú alebo žiadnu možnosť odborného rastu (38,5%) a takmer tretina (29,2%) túžbu spoznávať niečo nové. Poradie dôvodov plánovanej zmeny práce obsahuje graf č. 45

Graf č. 45: Dôvody nožnej zmeny práce (%)

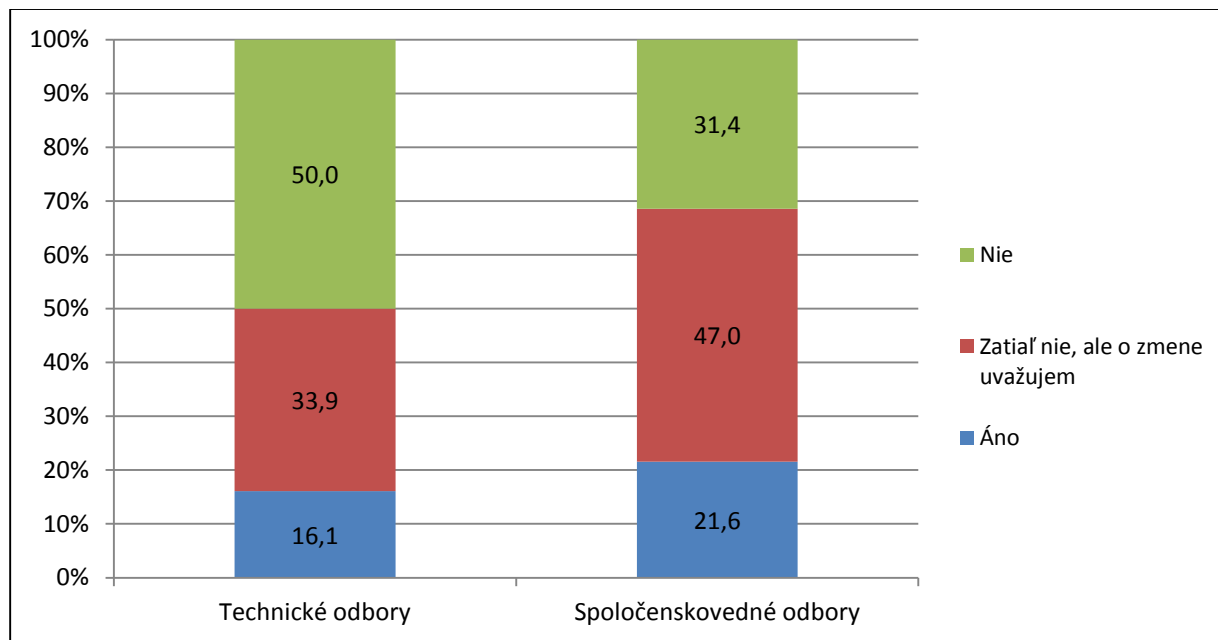
Otázka: Čo je dôvodom Vašich snáh o zmenu pracovného uplatnenia ?

Poznámka: Sú zahrnuté údaje od 65 respondentov, ktorí uvažujú o zmene práce.

Zmena práce sa ako možná alternatíva do budúcnosti častejšie objavovala u absolventov spoločenskovedných odborov. Novú prácu si v čase prieskumu už hľadalo 21,6% absolventov spoločenskovedných odborov a o zmene práce uvažovala takmer polovica z nich (47%). Medzi absolventmi technických odborov bolo naproti tomu len 16,1% respondentov, ktorí si hľadali nové pracovné miesto (o 5,5 percentuálneho bodu menej ako u absolventov spoločenskovedných odborov) a o zmene uvažovala približne tretina (o 13 percentuálnych bodov menej).

Graf č. 46:

Absolventi technických a spoločenskovedných odborov podľa toho, či uvažujú o zmene práce (%)

3.2 Nezamestnaní absolventi stredných odborných škôl

V prieskumnom súbore absolventov stredných odborných škôl bolo v čase prieskumu nezamestnaných 43 respondentov (16,5% z 260 respondentov odpovedajúcich na otázku o súčasnej ekonomickej aktivite). Žien bolo medzi nimi 44,2%, mužov 46,5% (4 respondenti údaj o pohlaví neuviedli).

Evidenciu na úrade práce uviedlo 84% z nezamestnaných absolventov, 16% sa na úrade práce neprihlásilo.

V spoločenskovednom odbore ukončilo štúdium 37,2% nezamestnaných absolventov, v technickom odbore 51,2% absolventov.

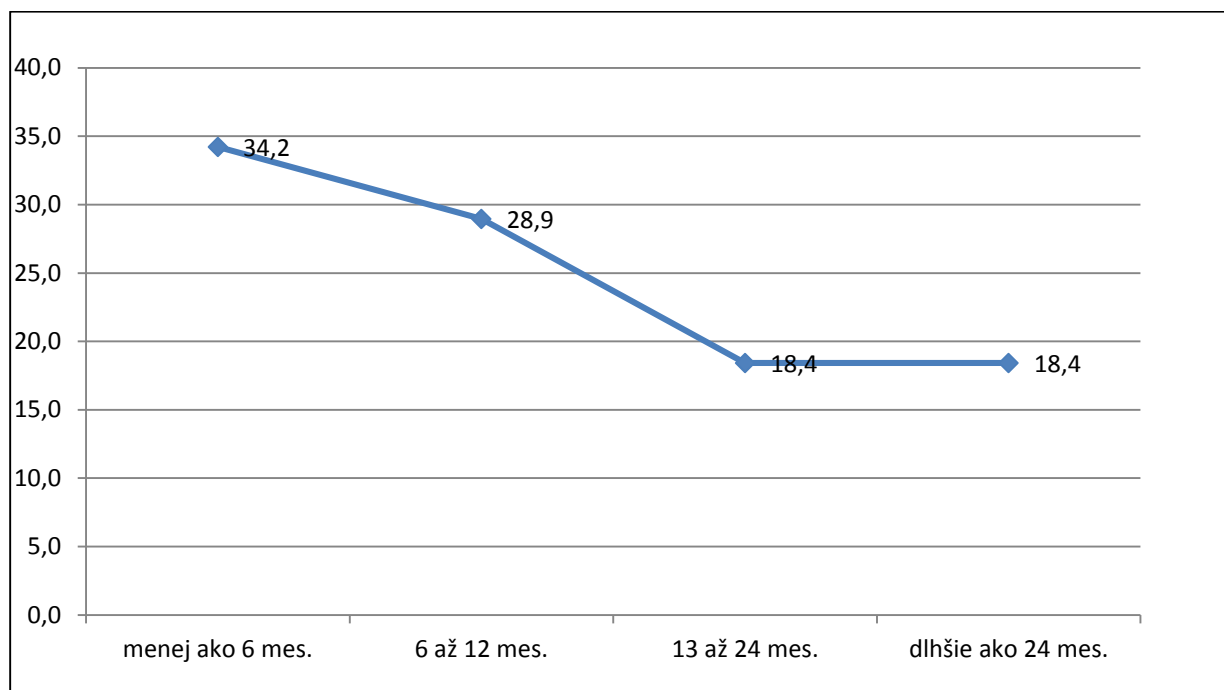
Z absolventov spoločenskovedných odborov takmer všetci ukončili štúdium v odbore zo skupiny Ekonomika a organizácia, obchod a služby (34,9% zo všetkých nezamestnaných). Medzi nezamestnanými absolventmi technických odborov boli zastúpení respondenti širšieho odborového spektra.

Najviac nezamestnaných bolo zo Žilinského (27,9%) a z Nitrianskeho kraja (20,9%), z ostatných krajov sa počet pohyboval zhruba od 5 do 10%.

Nezamestnanosť trvala u absolventov v priemere 15 mesiacov (medián: 10 mesiacov), ale hodnoty vykazujú pomerne veľkú variabilitu (štandardná odchýlka 13,837), uvádzané údaje sa pohybovali v intervale od 1 do 48 mesiacov, pričom najčastejšie uvádzanými hodnotami bolo 1, 24 a 36 mesiacov (po 5 respondentov, ostatné hodnoty sa vyskytovali s nižšími frekvenciami).

Zo 43 nezamestnaných absolventov 17 (39,5%) nebolo vôbec od ukončenia štúdia na strednej škole zapojených do pracovného procesu.

Graf č. 47: Trvanie obdobia nezamestnanosti (%)

Otázka: Ako dlho nie ste nezamestnaný/á ? Uvedte počet mesiacov:

Poznámka: Zahnuté sú údaje od 35 nezamestnaných respondentov, ktorí uviedli odpoveď.

Absolventom, ktorí zostali nezamestnaní po tom, čo mali už prácu, ale ju stratili alebo sami túto prácu opustili (26 respondentov), bola položená otázka zameraná na príčiny odchodu z poslednej práce. Na otázku odpovedalo 22 respondentov. V grafe č. 51 sú dôvody odchodu z posledného zamestnania uvedené v poradí podľa frekvencie výskytu (respondenti mohli uviesť najviac tri najsilnejšie dôvody).

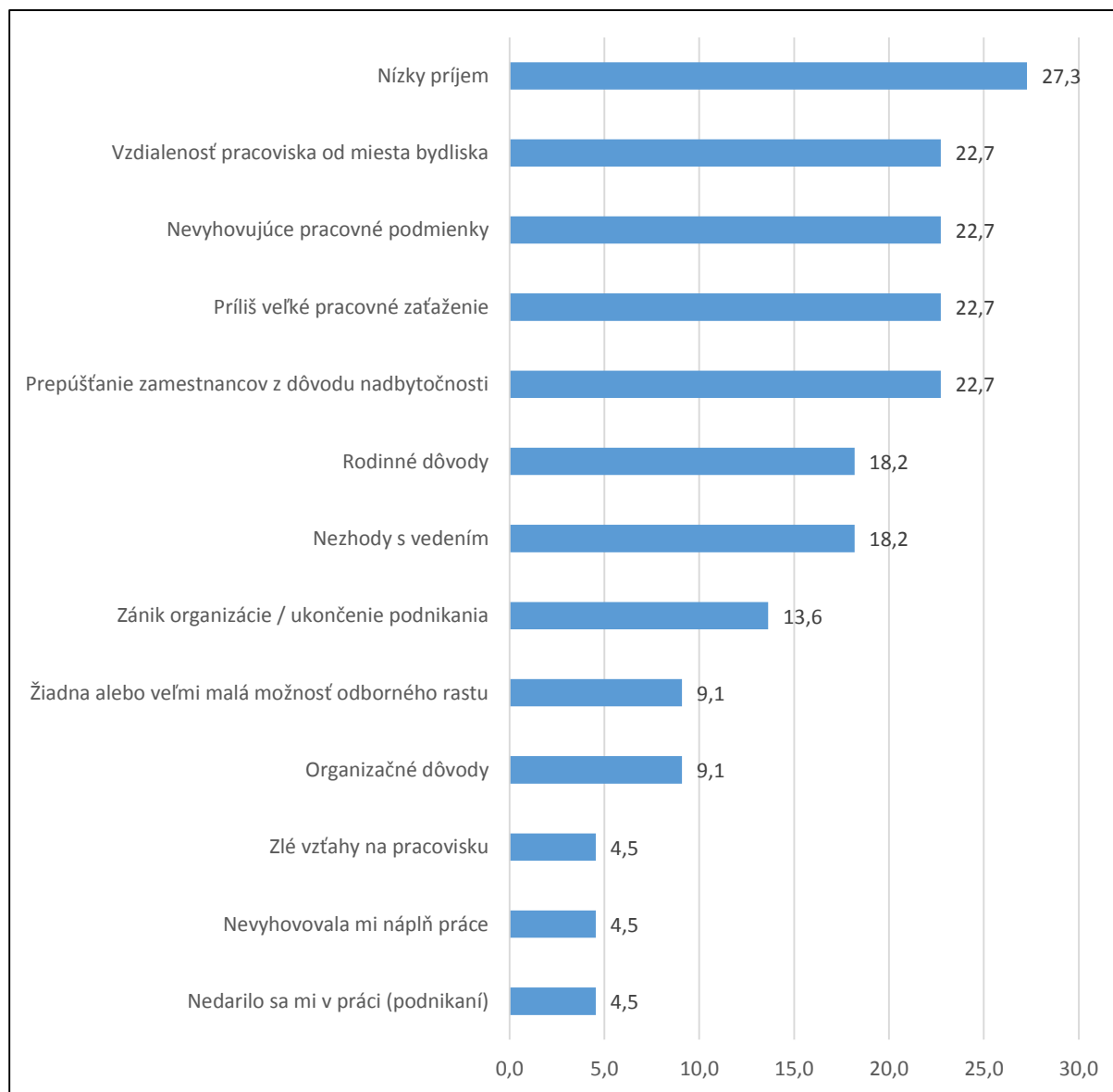
Prepúšťanie zamestnancov z dôvodu nadbytočnosti uviedla ako dôvod odchodu z posledného zamestnania takmer štvrtina nezamestnaných respondentov (22,7%). Je to dôvod, ktorý patril do skupiny najfrekvencovanejších príčin opustenia zamestnania. Respondenti uvádzali pomerne často aj zánik organizácie alebo ukončenie podnikania (13,6%). Približne desatina uviedla v tejto súvislosti organizačné dôvody (9,1%). Tieto dôvody sú odrazom objektívnej situácie na trhu práce a absolventi ich nemôžu ovplyvniť.

Na druhej strane, medzi často uvádzanými dôvodmi sa vyskytovali aj také, ktoré súvisia s postojom absolventov k práci.

Najčastejším dôvodom straty posledného pracovného miesta bol nízky príjem – uviedlo ho 27,3% z nezamestnaných absolventov. S rovnakou frekvenciou 22,7% sa na druhom mieste v poradí vyskytovali: vzdialenosť pracoviska od miesta bydliska, nevyhovujúce pracovné podmienky a príliš veľké pracovné zaťaženie. Sú to argumenty, v ktorých nejde ani tak o samotnú prácu a ambíciu uplatniť v nej svoje vedomosti a schopnosti, ale skôr o preferenciu podmienok, s ktorými je pracovný proces spájaný a benefitov z neho. Svedčí o tom do určitej miery aj fakt, že dôvody súvisiace s nespokojnosťou so samotnou prácou (náplň práce,

nadarilo sa v práci, žiadna alebo malá možnosť odborného rastu) boli uvádzané s frekvenciami len 5 až 10% a sú v poradí na takmer posledných a posledných priečkach.

Graf č. 48:
Dôvody odchodu z posledného pracovného miesta u nezamestnaných absolventov (%)

Otázka: Čo bolo dôvodom pre odchod z Vášho posledného zamestnania? Uveďte najviac 3 najsilnejšie dôvody.

Poznámka: Zahrnuté sú údaje od 22 nezamestnaných respondentov, ktorí uviedli odpoveď.

4 VŠEOBECNÉ, KLÚČOVÉ A ODBORNÉ KOMPETENCIE – TEORETICKÉ A METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ

Vývoj v Európe v druhej polovici 20. storočia ovplyvnil vedecko-technický pokrok, a to najmä v oblasti komunikácií. Jeho pričinením dochádza k tesnejším ekonomickým väzbám medzi jednotlivými krajinami a zároveň k zintenzívneniu konkurencie medzi podnikmi, regiónmi a štátmi medzi sebou navzájom. Popri týchto ekonomických súvislostiach čelí Európa novým výzvam aj v sociálnej oblasti. Demografický vývoj je poznačený starnutím populácie, spoločnosť sa mení aj pod vplyvom narastajúcej migrácie, dochádza k zmenám v štruktúre odvetví, ktoré sa premietajú do zamestnateľnosti ľudí.

V kontexte týchto globalizačných trendov a sociálnych zmien sa profesijné dráhy jednotlivcov, stávajú stále zložitejšími, menia sa nároky na ich vedomosti, zručnosti a aj na vlastnosti. Niektoré skupiny obyvateľstva nedokážu týmto novým výzvam čeliť, narastá u nich riziko nezamestnanosti a s ňou súvisiace hrozba sociálneho vylúčenia.

Významnú úlohu v týchto procesoch má vzdelávanie. Ak má naďalej plniť svoju funkciu a pripravovať ľudí na úspešný pracovný život a aktívnu účasť na živote spoločnosti, musí reflektovať zmenené podmienky. Nejde už len o to, poskytnúť ľuďom poznatky a zručnosti v určitom odbore, ale vyzbrojiť ich aj širšími prierezovými vedomosťami a najmä schopnosťou aplikovať ich v rôznych oblastiach činnosti, naučiť ich efektívne spolupracovať, komunikovať s inými ľuďmi, neustále sa vzdelávať, pružne a pohotovo reagovať na nové situácie, kreatívne využiť zmenené podmienky vo svoj prospech a prospech firmy a pod. V procese vzdelávania sa tak dostáva do centra pozornosti problém kompetencií, objavuje sa nový fenomén, ktorým sú kľúčové kompetencie.

Absolventi škôl predstavujú skupinu, ktorej sa uvedené zmeny dotýkajú osobitným a bytostným spôsobom. Sú „produktom“ vzdelávania, ktoré by ich malo pripraviť tak, aby sa dokázali úspešne zaradiť do pracovného procesu. Druhou stranou mince je realita trhu práce, ktorá nemusí a z veľkej časti ani nekorešponduje s tým, ako sú absolventi škôl pripravení pre pracovný život. Prelínanie oboch sfér – systému vzdelávania a trhu práce, nachádza svoj osobitný odraz v problematike kompetencií.

V kompetenciách sú zakotvené ciele, ku ktorým by mal vzdelávací proces v rámci jednotlivých študijných a učebných odborov smerovať, a to tak ciele, ktoré určujú širšie spektrum vedomostí, schopností a zručností, ako aj užšie odborné ciele, zamerané na špecifické požiadavky na výkon jednotlivých povolání. Príprava v oblasti kompetencií by mala absolventovi umožniť nájsť si na trhu práce vhodné zamestnanie, realizovať svoj odborný potenciál, ktorý v škole získal a uľahčiť mu zároveň proces začlenenia sa do spoločnosti.

Pri operacionalizácii pojmu kompetencie sme na účely prieskumu vychádzali zo základnej definície kompetencií, ktorá sa nachádza v prílohe k **Odporúčaniu Európskej komisie pre celoživotné vzdelávanie**. Podľa nej **predstavujú kompetencie kombináciu vedomostí, schopností a postojov, ktoré sú primerané pre určitú situáciu** (Recommendation, 2006).

V štátnych vzdelávacích programoch pre stredné odborné vzdelávanie sú kompetencie v súlade s odporúčaniami Európskeho parlamentu a Rady o Implementácii Európskeho kvalifikačného rámca pre celoživotné vzdelávanie vymedzené ako „**preukázaná schopnosť využívať vedomosti, zručnosti, postoje, hodnotovú orientáciu a iné spôsobilosti na predvedenie a vykonávanie funkcií podľa daných štandardov v práci, pri štúdiu, v osobnom a odbornom rozvoji jedinca a pri jeho aktívnom zapojení sa do spoločnosti, v budúcom uplatnení sa v pracovnom a mimopracovnom živote a pre jeho ďalšie vzdelávanie.**“ (MŠVVŠ SR, ŠIOV, 2013, str. 296)

V definícii odporúčania Európskej komisie pre celoživotné vzdelávanie, a takisto aj v štátnych vzdelávacích programoch je implicitne zahrnuté, že **kompetencie majú svoju kognitívnu zložku (vedomosti), hodnotovo-normatívnu zložku (hodnoty, normy, postoje), operatívnu zložku (schopnosti, zručnosti) a zložku, ktorá sa viaže na osobnostné predpoklady, ktoré ovplyvňujú činnosť**. Všetky uvedené zložky sa nachádzajú vo všetkých kompetenciách, sú navzájom prepojené a môžu sa prekrývať, pričom však niektoré z nich môžu byť pre určité kompetencie charakteristické viac, niektoré menej.

Z hľadiska funkcie môžeme rozlišovať: **širšie všeobecné kompetencie vrátane kľúčových kompetencií**, ktoré majú širšiu platnosť a sú dôležité pre všetkých ľudí, a užšie **odborné kompetencie**, ktoré sú špecifické pre jednotlivé skupiny profesií alebo pre konkrétne povolania.

Vo svojom súhrne tvoria všeobecné a odborné kompetencie požadovaný profil vedomostí, schopností a zručností, ktorý by mal pokrývať všetky potreby a požiadavky trhu práce a vzdelávania tak, aby absolvent po ukončení vzdelávacieho programu dosiahol potrebnú všeobecnú aj odbornú kvalifikáciu. **Kompetenčný profil absolventa** je jednou zo základných zložiek štátnych aj školských vzdelávacích programov, dôležitých pre tvorbu štruktúry aj obsahu vzdelávania v konkrétnom vzdelávacom programe (MŠVVŠ SR, ŠIOV, 2013). Snahou riešiteľov bolo pokryť jeho jednotlivé zložky.

Kompetencie sme sledovali v rozdelení do dvoch skupín:

Prvou boli **základné všeobecné kompetencie** a osobnostné predpoklady spoločné pre všetkých absolventov stredných odborných škôl (**kľúčové kompetencie**). Tieto kompetencie sme sledovali u všetkých respondentov prieskumného súboru

Druhú skupinu predstavovali užšie **odborné kompetencie, spojené s výkonom konkrétneho povolania, na ktoré sa absolventi pripravovali**. Vzhľadom na osobitosť rôznych skupín povolaní a s nimi previazaných skupín študijných a učebných odborov, v ktorých sa absolventi pripravovali nebolo u týchto koncepcií možné postupovať univerzálne. Z časových, kapacitných, finančných a aj organizačných dôvodov nebolo možné ani podchytiť absolventov všetkých skupín študijných a učebných odborov. Pri výbere sme sa preto zamerali na skupiny odborov, ktoré boli v projekte RSOV definované ako cieľové. Sú to: Hutníctvo, Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba I a II, Elektrotechnika, Technická chémia silikátov, Technická a aplikovaná chémia, Potravinárstvo, Spracúvanie dreva, Stavebníctvo, geodézia a kartografia a Poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka I a II. Pre tieto skupiny odborov boli v časti o odborných kompetenciách zostavené modifikované verzie dotazníka.

4.1 Všeobecné (kľúčové) kompetencie

S cieľom reagovať na výzvy, ktoré vyplynuli z ekonomického a sociálneho vývoja sa členské štáty EÚ v roku 2006 dohodli na **Európskom referenčnom rámci o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie** (Recommendation, 2006). Účelom tohto rámca bolo:

- identifikovať a definovať kľúčové kompetencie potrebné pre sebarealizáciu jednotlivcov, ich aktívne občianstvo, sociálnu kohéziu a zamestnateľnosť vo vedomostnej spoločnosti,

- podporiť členské štáty v zabezpečovaní takého školského vzdelávania, ktoré by vyzbrojilo mladých ľudí po jeho ukončení dostatočne rozvinutými kľúčovými kompetenciami potrebnými pre prechod do dospelosti a pre úspešný rozvoj profesiovej kariéry,
- poskytnúť nástroj, ktorý by usmernil odborníkov a politikov v oblasti vzdelávania k aktivitám sledujúcim spoločne dohodnuté ciele.

Osem kľúčových kompetencií, ktoré by mladí ľudia mali nadobudnúť na konci počiatočného/iniciálneho vzdelávania, je v európskom referenčnom rámci definovaných nasledovne:

Komunikácia v materinskom jazyku

Ide o schopnosť vyjadrovať predstavy, myšlienky, pocity a názory v písomnej aj ústnej podobe (počúvať, hovoriť, čítať a písať) a vhodným a tvorivým spôsobom slovne reagovať vo všetkých situáciách sociálneho a kultúrneho života;

Komunikácia v cudzích jazykoch

Vyžaduje tie isté základné schopnosti ako komunikácia v materinskom jazyku, ale navyše vyžaduje pochopenie iných kultúr a ich sprostredkovávanie;

Matematická gramotnosť a základné schopnosti v oblasti vedy a technológií

Matematická gramotnosť je schopnosť rozvíjať a používať matematické myslenie na riešenie problémov v rôznych každodenných situáciách. Pod základnými schopnosťami v oblasti vedy a technológií sa chápe zvládnutie, používanie a uplatňovanie súboru znalostí a metód potrebných na objasnenie prírodných zákonov. Patrí sem aj pochopenie zmien spôsobených ľudskou činnosťou a občianska zodpovednosť každého jedinca;

Schopnosť pracovať s digitálnymi technológiami

Ide o kritické používanie technológií informačnej spoločnosti, predpokladá teda základné zručnosti v oblasti informačných a komunikačných technológií (IKT);

Schopnosť učiť sa

Súvisí s učením, to znamená so schopnosťou vykonávať túto činnosť a zorganizovať si učenie, a to ako samostatne, tak aj v rámci skupín, podľa vlastných potrieb, a so znalosťou metód a možností;

Sociálne a občianske zručnosti

Sociálne zručnosti zahŕňujú osobné, medziľudské a medzikultúrne zručnosti a pokrývajú všetky formy správania, ktoré jednotlivec využíva na efektívnu a konštruktívnu účasť na spoločenskom a pracovnom živote. Mal by pritom rozumieť pravidlám správania a zvykom, ktoré sú obvyklé v rôznych prostrediach. Občianske zručnosti, najmä poznanie sociálnych a politických koncepcií a štruktúr (demokracia, spravodlivosť, rovnosť, občianstvo a občianske práva) pripravujú jedinca na aktívnu a demokratickú účasť na spoločenskom živote;

Zmysel pre iniciatívu a podnikavosť

Ide o schopnosť zmeniť myšlienky na činy. Predpokladá tvorivosť, schopnosť uskutočňovať nové veci a znášať riziko, ako aj plánovať a riadiť projekty. Jediniec chápe súvislosti svojej práce a je schopný chopiť sa príležitostí, ktoré sa pred ním objavujú. Je základom pre špecifickejšie schopnosti a zručnosti, ktoré sú potrebné pre osoby, ktoré sa zaoberajú sociálnymi alebo obchodnými aktivitami. Malo by sem patriť aj rešpektovanie etických hodnôt a presadzovanie dobrého riadenia;

Kultúrne povedomie a vyjadrovanie

Znamená uznanie dôležitosti tvorivého vyjadrovania myšlienok, zážitkov a emócií rôznymi formami (vrátane hudby, divadelného umenia, literatúra a vizuálneho umenia). (Recommendation, 2006).

Kľúčové kompetencie nie sú primárne založené na získavaní určitého objemu znalostí, ale ich princíp spočíva v tom, že sú využiteľné v rade rôznych činností a oblastí, umožňujú reagovať na zmeny požiadaviek ako v rámci vývoja profesie, tak aj na prípadnú zmenu profesie. Uvedený trend zodpovedá požiadavkám trhu práce, ktorý s ohľadom na stále rýchlejšie technologické a iné zmeny, vyžaduje flexibilnejšiu pracovnú silu, schopnú sa učiť, samostatne rozhodovať a komunikovať.

V našom systéme vzdelávania sa tradične venovala veľká pozornosť najmä všeobecnej a odbornej teoretickej výučbe. Príprava pre život v spoločnosti, v ktorej je všetko v pohybe, kde sa treba rýchlo prispôbovať novej situácii, vedieť sa presadiť, využiť zmenu vo svoj prospech, bola na školách realizovaná nedostatočne. Viac pozornosti sa jej začína venovať až v posledných desaťročiach, a to aj pod tlakom medzinárodných porovnávacích prieskumov u žiakov a odporúčaní medzinárodných inštitúcií.

Kľúčové kompetencie sú z hľadiska funkcie osobitnou kategóriou kompetencií. Podľa Odporúčania Európskej komisie **sú to tie, ktoré potrebujú všetci jednotlivci pre svoju seberealizáciu a osobnostný rozvoj, aktívne občianstvo, sociálnu inklúziu a zamestnateľnosť**. V štátnych vzdelávacích programoch sú kľúčové kompetencie definované ako **všeobecne integrujúce, použiteľné a prenosné súbory vedomostí, zručností, postojov, hodnotovej orientácie a ďalších charakteristík osobnosti**, „**ktoré každý človek potrebuje k svojmu osobnému naplneniu a rozvoju, aktívnemu občianstvu, sociálnemu začleneniu, k tomu, aby mohol primerane konať v rôznych pracovných a životných situáciách na takej úrovni, aby si ich mohol ďalej rozvíjať, zachovávať a aktualizovať v rámci celoživotného vzdelávania**“ (MŠVVŠ SR, ŠIOV, 2013, str. 296).

Kľúčové kompetencie predstavujú výber z celej škály kompetencií na základe ich funkcie **umožniť jednotlivcom v nových ekonomických a sociálnych podmienkach viesť úspešný pracovný život a aktívne sa zapájať aj do ostatných oblastí života spoločnosti**. Sú esenciou z celej škály rôznych kompetencií, sú **komplexné**, to znamená, že zahŕňajú množstvo čiastkových užšie zameraných kompetencií, ich aspektov a rovín, umožňujú sledovať viacero tém, napríklad kreativitu, kritické myslenie, samostatnosť, zodpovednosť a pod.

Pri klasifikácii a výbere kompetencií na účely prieskumu sme sa zamerali najmä na tie kľúčové kompetencie, ktoré súvisia s pracovnou kariérou absolventov. Vychádzali sme pritom zo štátnych vzdelávacích programov, v ktorých sú medzi kľúčovými kompetenciami uvedené: spôsobilosti konať samostatne v spoločenskom a pracovnom živote, spôsobilosť interaktívne používať vedomosti, informačné a komunikačné technológie, komunikovať v štátnom, materinskom a cudzom jazyku a schopnosť pracovať v rôznorodých skupinách (MŠVVŠ SR, ŠIOV, 2013).

V prieskume sme sa snažili zmapovať, **ako proces vzdelávania v strednej odbornej škole prispel k rozvoju kľúčových kompetencií**, pričom z európskeho rámca kľúčových kompetencií sme sa zamerali najmä na tie ich aspekty, ktoré majú úzky súvis s prípravou absolventov stredných odborných škôl a s ich prechodom na trh práce. Kompetencie sme si pritom podľa ich povahy a prevládajúcej zložky rozdelili na dve skupiny:

- 1. Kompetencie, u ktorých dominuje kognitívna a operatívna zložka** (hodnotenie dosiahnutej vedomostnej úrovne a získaných schopností a zručností).

2. Kompetencie, pre ktoré sú charakteristické určité osobnostné predpoklady dôležité pre efektívnu činnosť.

V tabuľke č. 5 sú uvedené obe skupiny kompetencií a ich prevod do rovín skúmania v prieskume a do formy otázok, ktoré boli zahrnuté do dotazníka.

Tabuľka č. 5: Prevod kľúčových kompetencií do ukazovateľov a otázok v dotazníku

Kľúčové kompetencie	Roviny a aspekty skúmania	Ukazovateľ	Metodologická poznámka (forma otázky, vyhodnotenie)
1. Prvá skupina kompetencií – získané vedomosti a zručnosti			
Komunikácia v materinskom jazyku	Čítanie s porozumením, Písomný prejav v materinskom jazyku, rozvoj komunikácie a prezentačných schopností v materinskom jazyku – viazať najmä na pracovnú sféru	Čítanie odborných textov s porozumením	Hodnotenie dosiahnutej úrovne po ukončení štúdia na 5-stupňovej bodovacej škále
		Písanie správ, žiadostí a podobne	
		Komunikácia so spolupracovníkmi	
		Komunikácia s klientom, s obchodnými partnermi a pod.	
		Diskutovanie o odborných témach na poradách a seminároch	
		Prednášanie na seminároch a iných odborných podujatiach, vrátane prezentácií	
Komunikácia v cudzích jazykoch	Jazykové zručnosti v cudzích jazykoch, ktoré si absolventi osvojili počas vzdelávania v strednej odbornej škole, miera ovládania cudzích jazykov	Cudzí jazyk, ktorý sa učili ako prvý v strednej odbornej škole	Označenie cudzieho jazyka, ktorý sa učili ako prvý
		Miera ovládania prvého cudzieho jazyka	Položky s odstupňovanou mierou ovládania cudzieho jazyka - rozumie bežnej hovorovej reči, vie komunikovať v bežnej hovorovej reči, vie komunikovať o odborných témach plus škála
		Cudzí jazyk, ktorý sa učili ako druhý v strednej odbornej škole	Označenie cudzieho jazyka, ktorý sa učili ako druhý
Matematická gramotnosť a základné vedomosti v oblasti vedy a techniky	Matematická gramotnosť	Logické vyhodnotenie číselných údajov v texte a v tabuľke	Úlohy – respondent vyhodnotí úlohy a označí jeden z variantov odpovedí. Vyhodnotenie správnosti podľa kľúča
Zručnosti v oblasti informačných a komunikačných technológií	Počítačové zručnosti	Schopnosť pracovať s textom (word, email)	Hodnotenie ovládania na 5-stupňovej bodovacej škále

		Vytváranie tabuliek a grafov	
		Práca so špecializovanými počítačovými programami	
2. Druhá skupina kompetencií – Osobnostné predpoklady			
Schopnosť učiť sa		Schopnosť učiť sa	Hodnotenie príspevku školy k rozvoju na 5-stupňovej bodovacej škále
Sociálne zručnosti a občianska angažovanosť		Zmysel pre tímovú prácu	Hodnotenie príspevku školy k rozvoju na 5-stupňovej bodovacej škále plus úloha (respondent vyhodnotí úlohu a označí jeden z variantov odpovedí; vyhodnotenie podľa kľúča)
	Manažérske schopnosti	Schopnosť viesť ľudí	Hodnotenie príspevku školy k rozvoju na 5-stupňovej bodovacej škále
		Zmysel pre zodpovednosť	
	Zmysel pre disciplínu	Dodržiavanie termínov, včasné plnenie úloh	
	Organizačné schopnosti	Vedieť si správne zorganizovať prácu	Hodnotenie príspevku školy k rozvoju na 5-stupňovej bodovacej škále plus úloha (respondent vyhodnotí úlohu a označí jeden z variantov odpovedí; vyhodnotenie podľa kľúča)
Ekonomická a finančná gramotnosť	Vedomosti z oblasti ekonomiky a financií	Hodnotenie príspevku školy k rozvoju na 5-stupňovej bodovacej škále	
Iniciatívnosť a zmysel pre podnikavosť		Samostatnosť	Hodnotenie príspevku školy k rozvoju na 5-stupňovej bodovacej škále plus úloha (respondent vyhodnotí úlohu a označí jeden z variantov odpovedí; vyhodnotenie podľa kľúča)
		Vynájdenie sa v neočakávanej, novej situácii	Hodnotenie príspevku školy k rozvoju na 5-stupňovej bodovacej škále
		Predpoklady pre podnikateľské aktivity	Úloha - respondent vyhodnotí úlohu a označí jeden z variantov odpovedí; vyhodnotenie podľa kľúča
Všeobecný kultúrny rozhľad	Neboli zahrnuté do prieskumu	–	–

Treba zdôrazniť, že dáta o kompetenciách absolventov stredných odborných škôl boli väčšinou zbierané formou sebahodnotenia absolventov. Absolventov sme sa pýtali, ako podľa nich škola prispela k rozvoju týchto kompetencií. Iba menšia skupina otázok mala charakter priameho testovania. Išlo napríklad o otázky týkajúce sa matematickej gramotnosti a niektoré otázky zamerané na osobnostné predpoklady.

4.2 Odborné kompetencie

Podľa štátnych vzdelávacích programov sú odborné kompetencie „vyšpecifikované z profilov (štandardov) práce, tradičných a nových povolání. **Sú to sociálne a komunikatívne kompetencie, strategické schopnosti pri kompetenciách založených na riešení problému pri zabezpečovaní úloh, organizačné kompetencie, iniciatívnosť a aktívnosť**“. Odborné kompetencie „**strategicky ovplyvňujú schopnosti absolventa uplatniť sa na trhu práce, prispôsobovať sa jeho zmenám, samostatne rozhodovať o svojej profesijnej kariére a angažovať sa vo svojej vlastnej práci a v spolupráci s inými ľuďmi**“ (MŠVVŠ SR, ŠIOV, 2013, str. 297).

Súčasťou odborných kompetencií môžu byť aj niektoré kľúčové kompetencie, ktoré v prípade konkrétnych profesií variujú čo do rozsahu a hĺbky, a to podľa špecifických potrieb a požiadaviek pre ich vykonávanie (napr. špecifické požiadavky na počítačové zručnosti alebo osobitné osobnostné predpoklady a pod.).

Uskutočniť prieskum v oblasti odborných kompetencií absolventov stredných odborných škôl je náročná úloha. Škála profesií je široká a rozmanitá a rôznorodé čo do obsahu, rozsahu a intenzity sú aj požiadavky na ich vykonávanie. Tie determinujú aj variabilitu nárokov a požiadaviek na vedomosti, schopnosti a zručnosti, ktoré by si mali žiaci v rôznych študijných a učebných odboroch na konci svojho vzdelávania osvojiť. Problematiku odborných kompetencií nie je teda možné obsiahnuť jedným univerzálnym prieskumom, ale bolo treba pristúpiť k tvorbe modifikovaných častí dotazníka pre skupiny príbuzných študijných a učebných odborov. Z organizačných, kapacitných a aj finančných dôvodov nebol realizovateľný ani prieskum, ktorý by obsahoval všetky skupiny odborov vzdelávania. Pri výbere skupín študijných a učebných odborov pre spracovanie častí o odborných kompetenciách sme sa preto zamerali na absolventov skupín odborov, **ktoré boli v projekte RSOV definované ako cieľové. Sú to: Hutníctvo, Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba I a II, Elektrotechnika, Technická chémia silikátov, Technická a aplikovaná chémia, Potravinárstvo, Spracúvanie dreva, Stavebníctvo, geodézia a kartografia a Poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka I a II.**

Prieskum sme vzhľadom na absenciu podobne zameraných prieskumov, z ktorých by bolo možné čerpať skúsenosti, začali realizovať ako **experimentálne overenie metodiky merania kompetencií u absolventov vybraných skupín študijných a učebných odborov**. Cieľom tohto experimentu bolo pokúsiť sa **nájsť metódu, ktorá by umožnila merať odborné kompetencie absolventov stredných odborných škôl vo vzťahu so situáciou na trhu práce a s požiadavkami zamestnávateľskej sféry a priniesť prvé poznatky o tejto problematike.**

Po obsahovej stránke sme sa v súlade so štruktúrou odborných kompetencií zamerali na ich:

- **kognitívnu zložku**, ktorú sme sledovali prostredníctvom **úloh vedomostného charakteru z danej vzdelávacej oblasti**, ktoré mal respondent vyriešiť. Správnosť riešenia bola vyhodnotená podľa kľúča (vedomostná časť);

- **operatívnu zložku**, ktorú sme sledovali cez **otázky s hodnotiacimi škálami**, u ktorých mali respondenti na 5-stupňovej bodovacej škále hodnotiť, **ako si počas štúdia osvojili danú schopnosť alebo zručnosť** (sebahodnotenie).

Pre jednotlivé cieľové skupiny odborov boli spracované **osobitné bloky otázok s členením na vedomostnú časť s úlohami a na hodnotiacu časť**, ktoré tvoria samostatnú modifikovanú časť spoločného dotazníka.

Modifikované časti dotazníka pre jednotlivé skupiny odborov sme spracovávali v spolupráci s učiteľmi a reprezentantmi zamestnávateľov.

Vo svojom súhrne pokrýval prieskum všeobecnú časť kompetenčného profilu absolventov a u vybraných skupín odborov sa zameril aj na odborné kompetencie.

Pred finálnym spustením prieskumu sme dotazník testovali na vzorke 32 dobrovoľníkov, ktorý dotazník vyplnili a poskytli spätnú väzbu o jeho zrozumiteľnosti a čase potrebnom na vyplnenie. Na základe výsledkov skúšobného testovania bol dotazník ešte pred konečným spustením zberu upravený.

4.3 Metódy štatistického spracovania

Dotazník obsahuje v časti o všeobecných a odborných kompetenciách dva typy otázok, od ktorých sa odvíjajú metódy ich štatistického spracovania:

1. **Hodnotiace otázky s 5-stupňovými bodovacími škálami**, kde 1 znamenalo maximálne pozitívne hodnotenie a 5 maximálne negatívne hodnotenie. Škála od 1 do 5 bola použitá kvôli jej paralele so školským hodnotením, ktoré je tejto skupine respondentov blízke a pochopiteľné, pričom body 1 až 5 majú pre nich v spojitosti so známkovaním pomerne jednoznačný význam.

Pri hodnotení respondenti posudzovali mieru rozvinutosti jednotlivých kompetencií u seba, alebo hodnotili mieru, ktorou štúdium v strednej odbornej škole prispelo u nich k rozvoju niektorých kompetencií. Kompetencie boli sledované prostredníctvom položiek v dotazníku. U niektorých otázok boli požiadani aj o celkové vyhodnotenie jedného obsahového bloku.

Pri spracovaní odpovedí bol u týchto otázok použitý výpočet **sumačného indexu**, škála 1 až 5 bola pritom transformovaná na škálu 0 až 4. Hodnota indexu bola vypočítaná z transformovaných hodnôt a pohybuje sa od 0 do 1, pričom **zvyšujúca sa hodnota indexu znamená zhoršujúci sa výsledok hodnotenia respondentov**. Pri interpretácii hodnôt indexu sme vychádzali z nasledujúcej schémy:

Hodnoty indexu	Interpretácia
0,00 až 0,39	veľmi dobré hodnotenie
0,40 až 0,49	dobré hodnotenie, ale už s výskytom určitých problémov
0,50 až 0,69	problematický stav
0,70 a vyššie	alarmujúci stav

Index bol použitý tak u jednotlivých položiek, ako aj za ucelené obsahové bloky zložené z viacerých položiek.⁶ Interpretácia je doplnená percentuálnymi početnosťami pozitívnych (1 a 2) a negatívnych hodnôt (4 a 5).

- 2. Úlohy, pri ktorých mali respondenti možnosť vybrať a označiť z predznačených variantov odpovedí tú, ktorú považovali za správnu. Ich odpovede boli vyhodnotené pomocou kľúča, ktorý určoval správnosť odpovedí.** U týchto otázok používame pri analýze percentuálne podiely počtu správnych a nesprávnych odpovedí z celkového počtu odpovedí, a to tak u jednotlivých úloh, ako aj za celý obsahový blok.

Problémom, ktorý skomplikoval spracovanie údajov bol pomerne vysoký počet respondentov, ktorí neodpovedali, a to aj napriek snahe riešiteľov minimalizovať tento problém. Neodpovedajúci respondenti sa vyskytovali najmä u otázok typu úloh u všeobecných a aj u odborných kompetencií.

Nárast počtu neodpovedajúcich sme zaznamenali najmä u odborných kompetencií. Problémom mohla byť väčšia náročnosť tejto časti a najmä čas potrebný na jej vyplnenie. Odradiť mohla aj neochota respondentov „nechať sa skúšať“ u otázok typu úloh, hoci v oslovení aj u konkrétnych otázok sa zdôrazňuje, že nejde o hodnotenie ich osoby, ale o príspevok školy k celkovému rozvoju ich vedomostí, schopností a zručností.

Vysoký počet neodpovedajúcich respondentov ovplyvnil najmä výsledky za skupiny odborov. Hodnotenia za absolventov cieľových skupín uvádzame aj napriek nízkemu počtu pozitívne reagujúcich respondentov u niektorých skupín odborov. Vzhľadom na tento fakt majú informatívny charakter, môžu však byť impulzom pre ďalší hlbší výskum.

⁶ Index sa vypočítal ako pomer reálne dosiahnutého skóre z hodnotení všetkých respondentov k maximálnej hodnote skóre, ktorá by sa dosiahla pri hodnotení maximálnym počtom bodov všetkými respondentmi. Hodnota indexu sa pohybuje od 0 do 1, Pre výpočet indexu bolo nutné previesť 5-stupňové bodovacie škály na škálu od 0 do 4.

5 PRÍSPEVOK ŠKOLY K CELKOVÉMU ROZVOJU VŠEOBECNÝCH A ODBORNÝCH KOMPETENCIÍ

Pred podrobnejšou analýzou osvojených kompetencií nás zaujímalo, ako v celkovom pohľade vidia samotní absolventi prínos vzdelávania. Ich hodnotenia sú zaujímavé z toho hľadiska, že sa do nich premietajú už prvé skúsenosti s hľadaním práce a takisto s využívaním nadobudnutých vedomostí, skúseností a zručností, predstavujú teda konfrontáciu výsledkov vzdelávania a prípravy s reálnymi podmienkami trhu práce.

Respondentom bola v prieskume daná možnosť zhodnotiť celkový prínos vzdelávania v strednej odbornej škole k rozvoju všeobecných ako aj odborných kompetencií, vrátane praktických, resp. manuálnych zručností. V druhej časti osobitne hodnotili prínos odborného výcviku a odbornej praxe pre ich uplatnenie sa v profesii, na ktorú sa pripravovali.

5.1 Hodnotenie celkového rozvoja všeobecných a odborných kompetencií

Hodnotenia absolventov boli v podstate pozitívne, celkový index z hodnotení všeobecných a odborných kompetencií a získaných manuálnych alebo praktických zručností dosiahol hodnotu 0,36.

Najlepšie bol hodnotený príspevok školy k rozvoju odborných kompetencií (index 0,31). Pozitívne hodnotenia sa u týchto kompetencií vyskytovali u dvoch tretín respondentov (hodnotenia 1 a 2 spolu 65,5%), zatiaľ čo negatívne hodnoty (4 a 5) použila len desatina (10,2%).

V hodnotení príspevku školy k rozvoju odborných kompetencií sa prejavil nejednoznačný postoj respondentov.

Na inom mieste, v inej otázke uviedlo 29,4% respondentov medzi osobnými problémami, ktoré im skomplikovali vstup na trh práce, práve nedostatočné odborné vedomosti. Spomedzi osobných problémov, ktoré mohli respondenti uviesť, bola absencia odborných vedomostí v poradí druhým najčastejšie uvádzaným problémom. Tento nesúlad v odpovediach mohol byť ovplyvnený tendenciou k pozitívnejšiemu hodnoteniu (sebahodnoteniu) vlastných osobnostných charakteristík, ktorý sa premietol do pozitívnejšieho hodnotenia rozvinutosti odborných kompetencií (hoci malo ísť predovšetkým o hodnotenie prínosu školy). Na druhej strane, odpovede v otázkach o problémoch, s ktorými sa stretli pri vstupe na trh práce, mohli byť ovplyvnené aj faktom, že práca, ktorú si našli, vyžadovala poznatky z iného odboru, ktoré im chýbali.⁷

Zdokonalenie sa v oblasti všeobecných vedomostí, schopností a zručností v škole hodnotili respondenti len o málo menej priaznivejšie ako u predchádzajúcej položky (index 0,35). Pozitívne hodnotenia sa v tomto prípade vyskytovali s frekvenciou 58,9%, negatívne použilo len 10,4% respondentov.

⁷ Z výsledkov uvedených v kapitole 3.1.4 vyplynulo, že pomerne veľká časť absolventov sa zamestná na takom pracovnom mieste, kde nie je ich kvalifikácia využitá (v prieskume 44,5% z pracujúcich respondentov)

Tabuľka č. 6:

Celkový prínos strednej odbornej školy k zdokonaleniu sa v oblasti všeobecných a odborných kompetencií

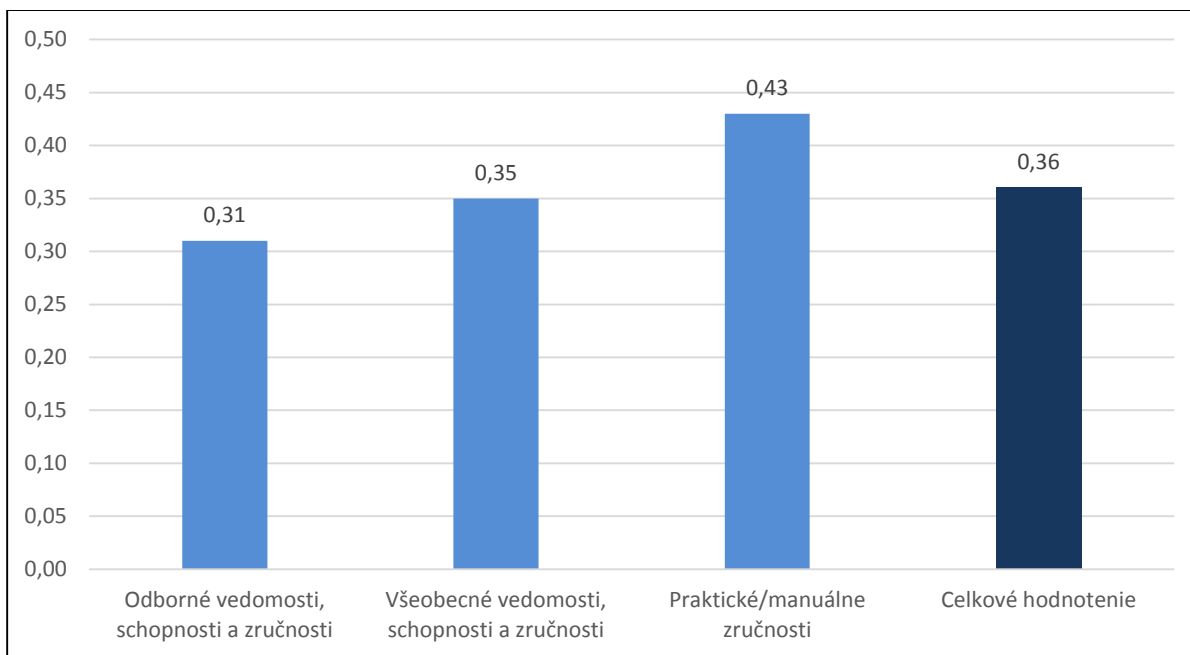
Zdokonalenie sa v oblasti:	Hodnotenie respondentov		
	Positívne (body 1 a 2) %	Priemerné (3 body) %	Negatívne (body 4 a 5) %
Všeobecných vedomostí, schopností a zručností	58,9	30,7	10,4
Odborných vedomostí schopností a zručností	65,5	24,4	10,2
Praktických/manuálnych zručností	49,2	22,3	28,6

Otázka:

Zhodnoťte, ako ste sa štúdiom na strednej odbornej škole zdokonalili v nasledujúcich oblastiach: všeobecné vedomosti, schopnosti a zručnosti, odborné vedomosti, schopnosti a zručnosti a praktické/manuálne zručnosti. (Respondenti hodnotili na škále od 1 do 5, kde 1 znamenalo „veľmi som sa zdokonalil/a“ a 5 „vôbec som sa nezlepšil/a“)

Graf č. 49:

Celkový prínos strednej odbornej školy k zdokonaleniu sa v oblasti všeobecných a odborných kompetencií podľa hodnôt indexu

Poznámka:

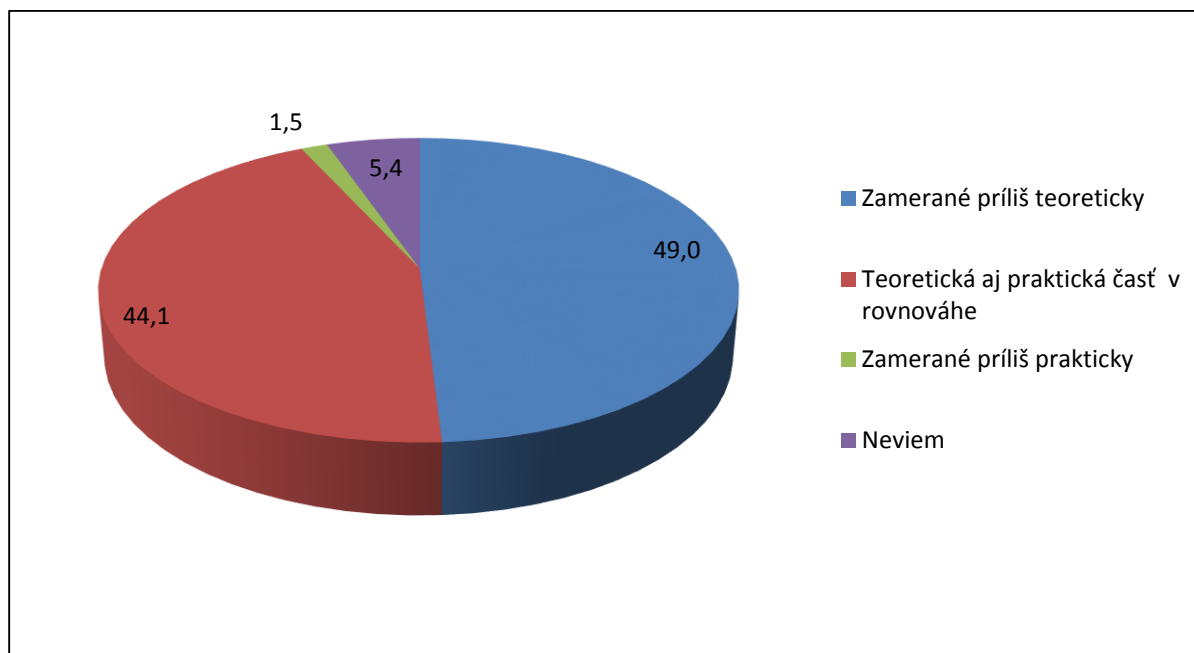
Graf je zostavený z hodnôt indexov za jednotlivé položky a za celkové hodnotenie príspevku školy k rozvoju všeobecných a odborných kompetencií.

Viac ako štvrtina respondentov hodnotila negatívne príspevok školy v oblasti rozvoja praktických a manuálnych zručností

Najhoršie bol hodnotený príspevok školy k rozvoju praktických a manuálnych zručností, pri ktorom sa hodnota indexu pohybovala **v rovine priemeru** (index 0,43). Pozitívne hodnotila túto položku takmer polovica respondentov (49,2%), ale **viac ako štvrtina (28,6%) použila pri jej hodnotení „negatívne“ body (28,6%)**. Je to v súlade aj s odpoveďami respondentov na otázku o pomere teoretickej a praktickej zložky vo výučbe v strednej odbornej škole.

Takmer polovica respondentov u tejto otázky **charakterizovala vzdelávací proces ako príliš teoretický (49,0%)**, vyváženosť teoretickej a praktickej zložky uviedlo 44,1% respondentov. Korešponduje to aj s odpoveďami na otázku o problémoch spojených so vstupom na trh práce, kde viac ako tretina absolventov uvádzala absenciu odborných zručností a praktických skúseností (37,4%; najčastejšie uvádzaný dôvod). Tieto zistenia potvrdzujú rezervy v rozvíjaní praktických a manuálnych zručností v stredných odborných školách.

Graf č. 50:
Hodnotenie štúdia v strednej odbornej škole absolventmi z hľadiska podielu teoretickej a praktickej zložky (%)

Otázka:

Myslíte si, že vzdelávanie, ktoré ste na strednej odbornej škole absolvovali, bolo: zamerané príliš teoreticky; teoretická aj praktická časť vzdelávania boli v rovnováhe; zamerané príliš prakticky bez potrebných teoretických základov; neviem.

Rozvoj všeobecných a odborných kompetencií bol hodnotený horšie absolventmi technických ako spoločenskovedných odborov

Pozoruhodné je, že pri porovnaní dvoch veľkých skupín absolventov, a to absolventov odborov technických a spoločenskovedných⁸, sa pri problematike **rozvoja manuálnych, resp. praktických zručností** nepreukázali štatisticky významné rozdiely, čo by mohlo poukazovať na to, že **rezervy v školskej príprave v tejto oblasti sú zo strany absolventov pociťované v oboch skupinách približne rovnako.**

V prípade rozvoja všeobecných a odborných vedomostí, schopností a zručností sa štatisticky významné rozdiely potvrdili. Pri oboch položkách boli hodnotenia absolventov technických odborov menej priaznivé ako hodnotenia absolventov spoločenskovedných odborov.

⁸ Kvôli nízkym početnostiam nie je možné korektne porovnať údaje za ostatné skupiny odborov.

Pri všeobecných vedomostiach, schopnostiach a zručnostiach dosiahol index u absolventov technických odborov hodnotu 0,40, u absolventov spoločenskovedných odborov to bola hodnota nižšia o takmer 0,1 (index 0,32). Z absolventov spoločenskovedných odborov hodnotili túto položku pozitívne takmer dve tretiny respondentov (63,9%), z absolventov technických odborov o približne 13 percentuálnych bodov menej absolventov (51,0%). Negatívne hodnotenia použilo 13,2% z absolventov technických odborov, z absolventov druhej skupiny 8,9%.

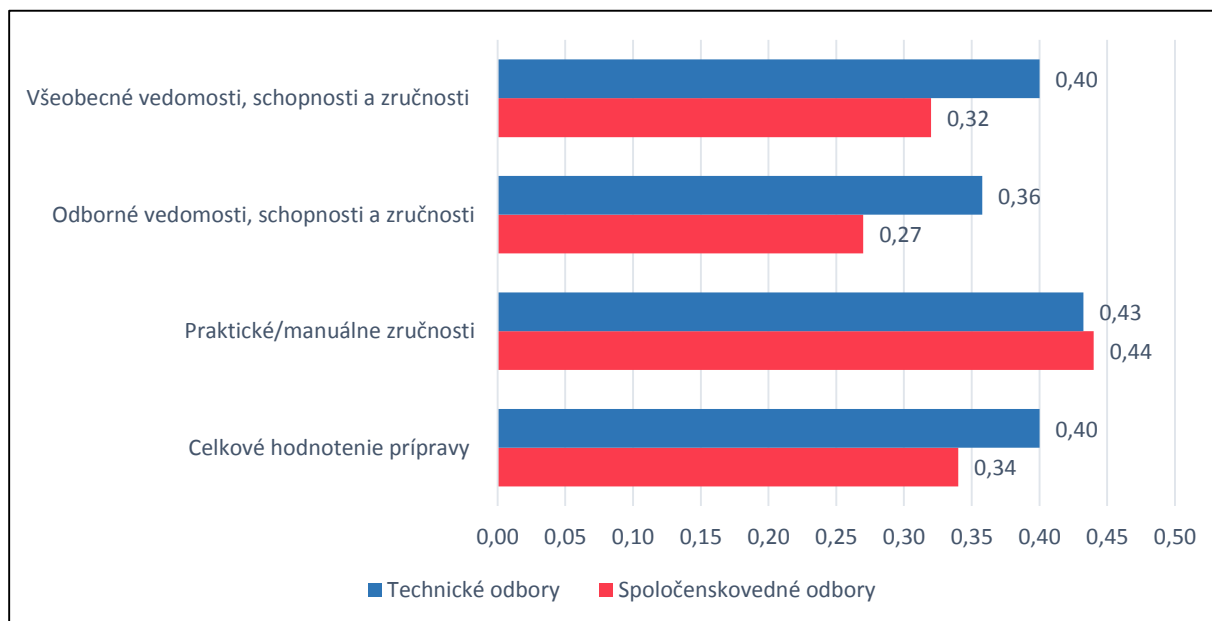
Tabuľka č. 7:

Prínos strednej odbornej školy k celkovému zdokonaleniu sa v oblasti všeobecných a odborných kompetencií – hodnotenie absolventov technických a spoločenskovedných odborov

Zdokonalenie sa v oblasti:	Absolventi technických odborov			Absolventi spoločenskovedných odborov		
	Pozitívne (body 1 a 2) %	Priemerné (3 body) %	Negatívne (body 4 a 5) %	Pozitívne (body 1 a 2) %	Priemerné (3 body) %	Negatívne (body 4 a 5) %
Všeobecných vedomostí, schopností a zručností	51,0	35,8	13,2	63,9	27,2	8,9
Odborných vedomostí schopností a zručností	56,9	30,0	13,2	73,4	20,1	6,5

Graf č. 51:

Prínos strednej odbornej školy k zdokonaleniu sa v oblasti všeobecných a odborných kompetencií podľa hodnôt indexu –technické a spoločenskovedné odbory

Celkové hodnotenia na základe indexu sa **pri príspevku školy k rozvoju odborných vedomostí, schopností a zručností** pohybujú v oboch skupinách v rovine pozitívneho hodnotenia, avšak u absolventov technických odborov dosiahol index vyššiu hodnotu ako u odborov spoločenskovedných (Technické vedy a náuky – index 0,36, Spoločenské vedy, náuky a služby – index 0,27). Z absolventov technických odborov hodnotilo túto položku pozitívne 56,9% respondentov, z absolventov spoločenskovedných odborov až 73,4%, teda takmer tri štvrtiny.

5.2 Prínos odborného výcviku a odbornej praxe pre pracovné uplatnenie absolventov

Z odborných kompetencií sme sa osobitne zamerali na zhodnotenie prínosu odborného výcviku a odbornej praxe absolvovanej počas štúdia z hľadiska pracovného uplatnenia absolventov. Túto problematiku sme sledovali prostredníctvom súboru položiek, v ktorých respondenti hodnotili úroveň odborného výcviku alebo odbornej praxe z hľadiska vyhradeného času, možnosti uplatniť získané odborné vedomosti, ďalej z hľadiska možností práce s moderným strojovým vybavením, respondenti hodnotili tiež prácu majstra, organizačné zabezpečenie odborného výcviku alebo praxe a ich celkový prínos pre vykonávanie povolania, na ktoré sa v škole pripravovali.

Častejší výskyt negatívnych hodnotení pri práci s moderným strojovým vybavením, možnostiach uplatniť odborné vedomosti, organizačnom zabezpečení praxe a pri hodnotení majstra

Respondenti sa kritickejšie vyjadrovali najmä k možnostiam pracovať s moderným strojovým vybavením (index 0,51). Nepriaznivé hodnotenie tejto položky použilo 38,1% respondentov, pozitívne ju hodnotilo takmer rovnaký počet, 37,4%.

Najpriaznivejšie, ale s relatívne vysokým výskytom aj negatívnych hodnotení, sa vyjadrovali k času vyhradenému na odborný výcvik alebo odbornú prax (index 0,41). Pozitívne túto položku hodnotila takmer polovica respondentov (48,3%) a negatívne hodnotenie použila štvrtina z nich (25,4%).

Ostatné položky, t. j. **možnosti uplatniť odborné vedomosti, práca majstra a organizačné zabezpečenie odborného výcviku alebo praxe**, boli hodnotené zhruba rovnako (index u všetkých troch 0,45). **Pri všetkých troch bol výskyt negatívnych hodnotení pomerne vysoký a pohyboval sa na úrovni približne 30%** (možnosť uplatniť odborné vedomosti 30,5%, práca majstra 29,8% a organizačné zabezpečenie 29,6%), pozitívne hodnotenia sa vyskytovali s frekvenciami od 42% do 45%.

Tabuľka č. 8:

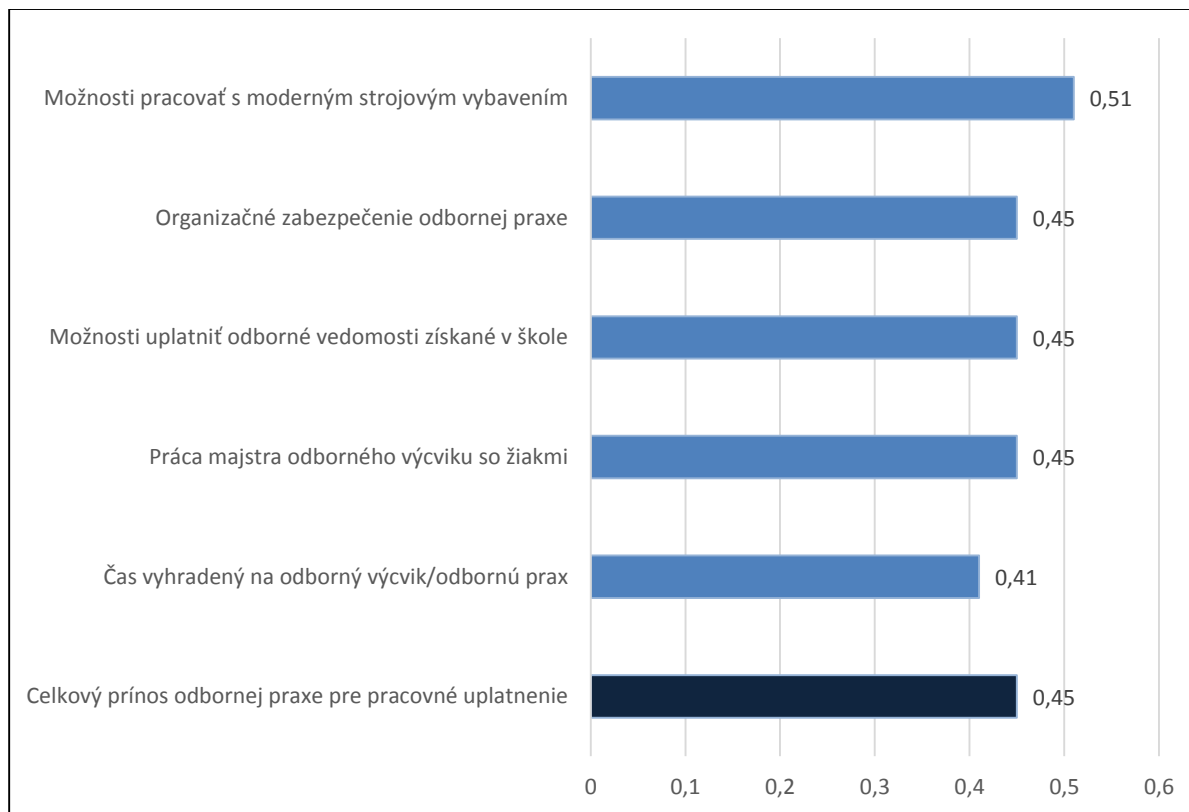
Prínos odborného výcviku/odbornej praxe v škole k pracovnému uplatneniu absolventov

	Hodnotenie respondentov		
	Pozitívne (body 1 a 2) %	Priemerné (3 body) %	Negatívne (body 4 a 5) %
Čas vyhradený na odborný výcvik/odbornú prax	48,3	26,2	25,5
Možnosti uplatniť odborné vedomosti získané v škole	44,8	24,8	30,5
Možnosti pracovať s moderným strojovým vybavením	37,4	24,5	38,1
Práca majstra odborného výcviku so žiakmi	43,7	26,5	29,8
Organizačné zabezpečenie odbornej praxe	43,1	27,3	29,6

Otázka:

Ako hodnotíte úroveň odborného výcviku/odbornej praxe počas štúdia z hľadiska jej prínosu pre Vaše pracovné uplatnenie? (Respondenti hodnotili na škále od 1 do 5, kde 1 znamenalo „výborne“ a 5 „nedostatočne“).

Graf č. 52:
Prínos odborného výcviku / odbornej praxe v škole k pracovnému uplatneniu absolventov –
poradie podľa hodnôt indexu

Poznámka:

Graf je zostavený z hodnôt indexov za jednotlivé položky a za celkové hodnotenie prínosu odborného výcviku/odbornej praxe pre pracovné uplatnenie.

Index za celkový prínos odborného výcviku alebo odbornej praxe k pracovnému uplatneniu dosiahol hodnotu 0,45, čo predstavuje priemerné hodnotenie. Zistené poznatky reflektujú problémy škôl so zabezpečením odborného výcviku a praxe po technickej, ale aj personálnej stránke.

6 PRÍSPEVOK ŠKOLY K ROZVOJU KLÚČOVÝCH KOMPETENCIÍ

Spracovanie údajov o kľúčových kompetenciách je rozdelené do dvoch častí:

V prvej časti analyzujeme údaje, v ktorých **respondenti hodnotili svoje vlastné schopnosti a zručnosti v čase, keď opúšťali školu**. Zmyslom otázok bolo získať ich **spätné hodnotenie prípravy z hľadiska osvojenia si základných kompetencií po ukončení štúdia potrebných pre úspešný štart ich pracovného života**. Do tejto časti sme zahrnuli aj analýzu údajov z úloh, ktoré sú zamerané na problematiku matematických zručností (čítanie a logické vyhodnotenie číselných údajov v tabuľke). Osobitne sú spracované údaje o počítačových a jazykových zručnostiach absolventov.

V druhej časti analyzujeme údaje dotýkajúce sa **osobnostných predpokladov, ktoré sú dôležité pre uplatnenie sa na trhu práce spolu s odhadom miery príspevia školy k ich rozvoju**.

Popri hodnotiacich otázkach (sebahodnotenie absolventov a odhad príspevku školy k ich rozvoju) je v oboch častiach zahrnuté aj vyhodnotenie úloh, cez ktoré sme sledovali reálnu rozvinutosť niektorých osobnostných dispozícií u respondentov.

6.1 Príspevok školy k rozvoju kľúčových kompetencií s prevahou kognitívnej a operatívnej zložky

Respondenti v tejto časti hodnotili svoje schopnosti a zručnosti po ukončení štúdia v strednej odbornej škole. Jednotlivé čiastkové kompetencie boli spracované do podoby položiek s hodnotiacimi škálami. Respondenti sa vyjadrovali k týmto schopnostiam a zručnostiam: čítanie odborných textov s porozumením, písanie správ, žiadostí a pod., komunikácia so spolupracovníkmi, komunikácia s klientom, s obchodnými partnermi a pod., diskutovanie o odborných témach na poradách a seminároch, prednášanie na seminároch a iných odborných podujatiach, vrátane prezentácie, vedomosti z oblasti financií a ekonomiky.

Zo sledovaných schopností a zručností **hodnotili absolventi najpozitívnejšie svoj písomný prejav** (index 0,25). Takmer tri štvrtiny respondentov ohodnotili túto svoju schopnosť na konci štúdia v strednej odbornej škole pozitívne (73,6%) a len necelá desatina ju hodnotila negatívne (9,1%).

O málo menej priaznivo sa vyjadrili k úrovni rozvinutosti čítania s porozumením a ku komunikácii so spolupracovníkmi (pri oboch index 0,31). Čítanie odborných textov s porozumením hodnotili u seba po ukončení štúdia pozitívne približne dve tretiny respondentov (66,3%), negatívne 11,6%, u komunikácii so spolupracovníkmi boli získané veľmi podobné výsledky (pozitívne hodnotenia 64,7%, negatívne 12,1%).

Zamestnávateelia boli pri hodnotení písomného prejavu a takisto čítania s porozumením u čerstvých absolventov kritickejší, hodnota indexu u prvej položky dosiahla u nich 0,53 a u druhej 0,45 (Hrabinská M. a kol., 2015b).

Slabšie rozvinuté komunikačno-prezentačné kompetencie

Osobitnú skupinu predstavujú **kompetencie, ktoré možno zaradiť pod jeden spoločný názov „komunikačno-prezentačné“**. Ide o schopnosti a zručnosti, ktoré sú spojené s ponukou a predajom produktov či služieb alebo s odbornou komunikáciou tém spojených s výkonom povolania. Tieto kompetencie **boli hodnotené podstatne častejšie negatívne ako predchádzajúce kompetencie**.

Hodnota indexu pri **komunikácii s obchodnými partnermi a klientmi** dosiahla 0,39. Viac ako polovica respondentov (51,7%) hodnotila u seba túto položku pozitívne, ale **takmer štvrtina (22,5%) pri nej označila 4 alebo 5 bodov**.

Ešte viac negatívnych reakcií sa vyskytovalo pri komunikácii a prezentácii odborných tém. Pri **schopnosti diskutovať o odborných témach na poradách a seminároch dosiahol index hodnotu 0,47 a pri prednášaní na seminároch a odborných podujatiach a prezentáciách hodnotu 0,51**. Prvú zo spomenutých zručností hodnotili u seba pozitívne necelé dve pätiny respondentov (38,5%), **negatívne ju hodnotilo 29,9%**. **S vystúpením na väčších odborných podujatiach mala problém viac ako tretina absolventov (35,9%)**, pozitívne hodnotilo u seba rozvinutosť tejto kompetencie 34,9%. Napriek takmer zhodnému rozdeleniu početností na strane negatívnych a pozitívnych hodnotení, je samotný fakt, že takmer 36% absolventov nedokáže po ukončení školy verejne odprezentovať nejakú odbornú tému, dôležitým zistením, ktorému je potrebné venovať pozornosť.

Tabuľka č. 9:
Hodnotenie rozvoja všeobecných kompetencií po ukončení štúdia v strednej odbornej škole

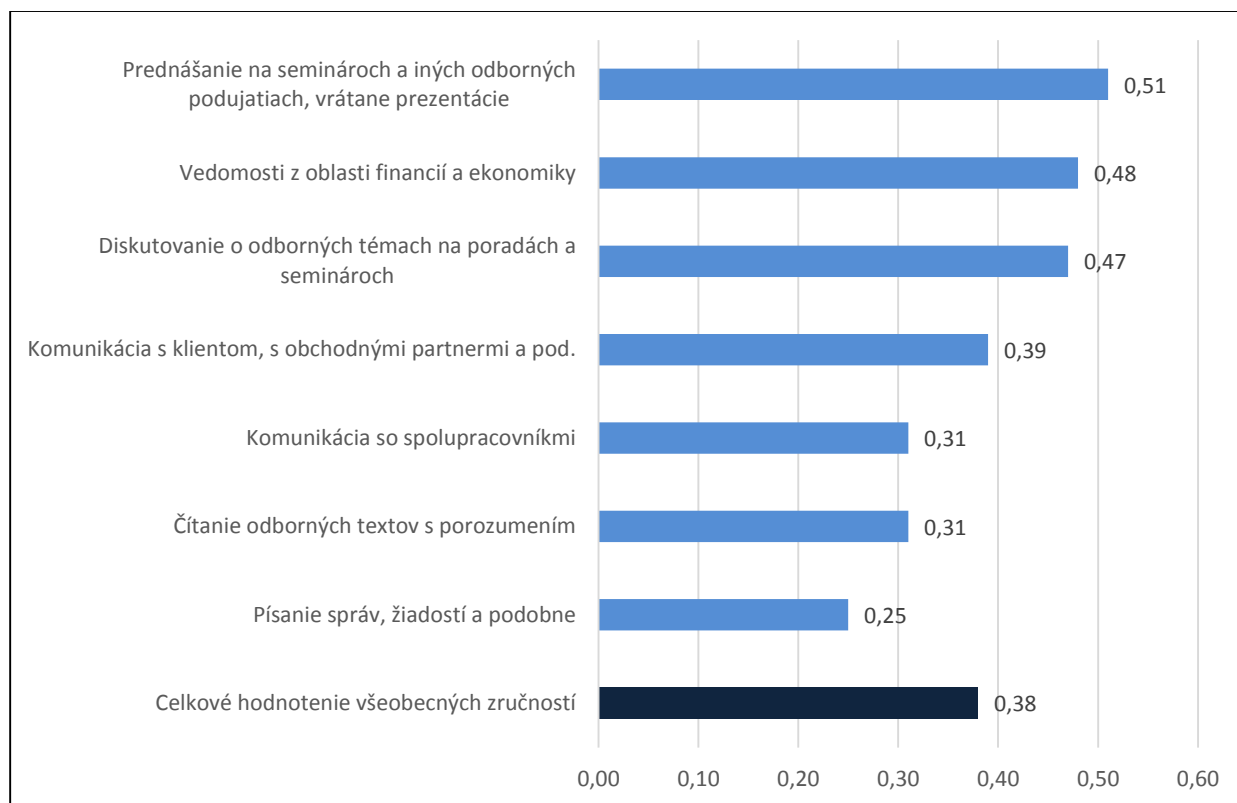
Kompetencie:	Hodnotenie respondentov		
	Pozitívne (body 1 a 2) %	Priemerné (3 body) %	Negatívne (body 4 a 5) %
Čítanie odborných textov s porozumením	66,3	22,1	11,6
Písanie správ, žiadostí a podobne	73,6	17,3	9,1
Komunikácia so spolupracovníkmi	64,7	23,2	12,1
Komunikácia s klientom, s obchodnými partnermi a pod.	51,7	25,8	22,5
Diskutovanie o odborných témach na poradách a seminároch	38,5	31,7	29,9
Prednášanie na seminároch a iných odborných podujatiach, vrátane prezentácií	34,9	29,2	35,9
Vedomosti z oblasti financií a ekonomiky	35,7	39,8	24,6

Otázka:

Aké boli po ukončení štúdia Vaše zručnosti? (Respondenti hodnotili jednotlivé položky na škále od 1 do 5, kde 1 znamenalo „výborné“ a 5 „nedostatočné“).

Graf č. 53 :

Hodnotenie rozvoja všeobecných kompetencií po ukončení štúdia v strednej odbornej škole – poradie podľa hodnôt indexu

Poznámka:

Graf je zostavený z hodnôt indexov za jednotlivé položky a za celkové hodnotenie rozvinutosti kompetencií po ukončení štúdia.

Na problémy v tejto oblasti prípravy absolventov stredných odborných škôl poukazujú aj výsledky hodnotení zo zamestnávateľského prieskumu. Pri komunikácii so zákazníkom dosiahol index z hodnotení zamestnávateľov hodnotu 0,55, pri prezentácii odborných tém na poradách, seminároch a školeniach 0,57 (Hrabinská M. a kol., 2015b).

Menej priaznivé údaje pri tejto skupine kompetencií poukazujú na medzery vo vzdelávacom procese. Ukazuje sa, že učitelia v stredných odborných školách by mali viac pozornosti venovať samostatným vystúpeniam žiakov, ich prezentáciám prác, diskusiám a iným formám výučby, v ktorých môžu žiaci rozvíjať svoje komunikačné zručnosti. Slabší dôraz na takýto spôsob výučby je možné dokumentovať aj výsledkami prieskumu u učiteľov stredných odborných škôl. V otázke zameranej na spôsoby, ktoré učitelia využívajú, aby zlepšili študijné výsledky svojich žiakov, patrili projektové vyučovanie, účasť na medzinárodných fórach a najmä diskusné fóra, teda metódy, ktoré podnecujú rozvoj práve takýchto zručností, k menej využívaným. Projektové vyučovanie uviedla necelá polovica učiteľov (48,7%), podnecovanie účasti žiakov na medzinárodných podujatiach len 29,6% a organizáciu diskusných fór na odborné témy uviedlo len 16,3% učiteľov (Hrabinská a kol., 2015c).

Pri **finančnej a ekonomickej gramotnosti dosiahol index hodnotu 0,48**. Táto kompetencia patrila medzi najhoršie hodnotené, negatívne ju hodnotila takmer štvrtina respondentov (24,6%).

Takmer polovica respondentov uviedla nesprávnu odpoveď v úlohách na overenie matematickej gramotnosti

Osobitne sme sa v prieskume zamerali na overenie **matematickej gramotnosti spojenej so schopnosťou logického vyhodnotenia číselných údajov v texte a v tabuľke**. Respondentom bolo predložených 6 úloh. V prvých troch úlohách mali vyhodnotiť text fiktívnej výročnej správy a posúdiť pravdivosť troch výrokov, v druhej mali prečítať údaje o dovoze a vývoze jednotlivých druhov produkcie a takisto posúdiť pravdivosť troch výrokov.

V celkovom vyhodnotení predstavoval podiel správnych odpovedí 55% a podiel nesprávnych odpovedí 45%. Pri otázkach tohto druhu sa však vyskytovali pomerne vysoké počtosti neodpovedajúcich (od 31 do 35%). Neochota respondentov odpovedať na takéto druhy otázok znižuje do určitej miery výpovednú hodnotu týchto údajov. Napriek tomu pomerne vysoký počet nesprávnych odpovedí naznačuje problémy vo vzdelávacom procese v oblasti aplikácie matematicko-logických operácií do praktických úloh.

6.1.1 Jazykové zručnosti

Veľmi dôležitou kompetenciou je **ovládanie cudzích jazykov**.

Z respondentov prieskumu viac ako dve tretiny (67,9%) uviedli, že na škole absolvovali výučbu anglického jazyka, viac ako štvrtina uviedla nemecký jazyk (29,3%). Z iných jazykov sa u 1,9% vyskytoval ruský jazyk, ostatné jazyky (francúzsky, taliansky a iný) uvádzalo spolu menej ako 1,5% respondentov.

Výučbu druhého cudzieho jazyka uviedlo 265 respondentov, čo predstavuje 72% z celého prieskumného súboru. U ostatných respondentov, ktorých bolo **28%, možno predpokladať, že druhý cudzí jazyk sa v škole neučili**.

Najčastejšie sa ako druhý cudzí jazyk vyskytovala nemčina (44,2% z respondentov, ktorí uviedli druhý cudzí jazyk). Angličtinu uviedlo 29,1%, francúzštinu 9,4%. Medzi uvádzanými cudzími jazykmi sa vyskytla s podielom 14,0% aj ruština, z ostatných jazykov bola uvedená ešte španielčina (2,3%) a taliančina (1,1%).

Druhý cudzí jazyk sa učili takmer všetci absolventi spoločenskovedných odborov (93,3%), z absolventov technických odborov ho uviedlo len 51,9% respondentov.

Tabuľka č. 10: Výučba cudzích jazykov v strednej odbornej škole

Cudzí jazyk	Uvádzaný ako:	
	Prvý – počet respondentov %	Druhý – počet respondentov %*
Anglický jazyk	67,9	29,1
Nemecký jazyk	29,6	44,2
Francúzsky jazyk	0,3	9,4
Španielsky jazyk	0,0	2,3
Taliansky jazyk	0,3	1,1
Ruský jazyk	1,9	14,0
Spolu	100,0	100,0

* % vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich respondentov (265)

Prevalha negatívnych hodnotení pri ovládaní cudzích jazykov

U prvého cudzieho jazyka sme sa zamerali aj na **stupeň jeho ovládania**. Sledovali sme ho prostredníctvom troch odstupňovaných položiek, a to porozumenie hovorenému cudziemu jazyku, bežná komunikácia v cudzom jazyku a komunikácia o odborných témach v cudzom jazyku.

Rozvinutosť svojich jazykových zručností nehodnotili respondenti priaznivo, čo môže poukazovať na nedostatky vo výučbe cudzích jazykov v stredných odborných školách. **Celkový index z hodnotení respondentov u všetkých troch položiek dosiahol hodnotu 0,57, čo je príklon skôr k negatívnemu ako k pozitívnemu hodnoteniu.**

Na stredných odborných školách sa venuje málo pozornosti rozvoju schopnosti komunikovať v cudzom jazyku o odborných témach

Prvú položku zameranú na porozumenie hovorenému cudziemu jazyku hodnotila pozitívne len o málo viac ako tretina respondentov (34,6%), negatívne ju hodnotil takmer rovnaký počet (35,7%). Index dosiahol u tejto položky hodnotu 0,49. Podobné hodnotenia sa vyskytovali aj u druhej položky (pozitívne hodnotenia 36,4%, negatívne 38,9%, index 0,51). **Najhoršie bola hodnotená tretia položka, ktorá mapovala schopnosť respondentov komunikovať v cudzom jazyku o odborných témach.** Pozitívne hodnotilo svoju jazykovú zručnosť po tejto stránke len 15,2% respondentov, pričom negatívne ju ohodnotili približne dve tretiny (66,9%). Index dosiahol hodnotu až 0,71.

Tabuľka č. 11:

Hodnotenie ovládania cudzieho jazyka, ktorý sa absolventi učili v škole ako prvý

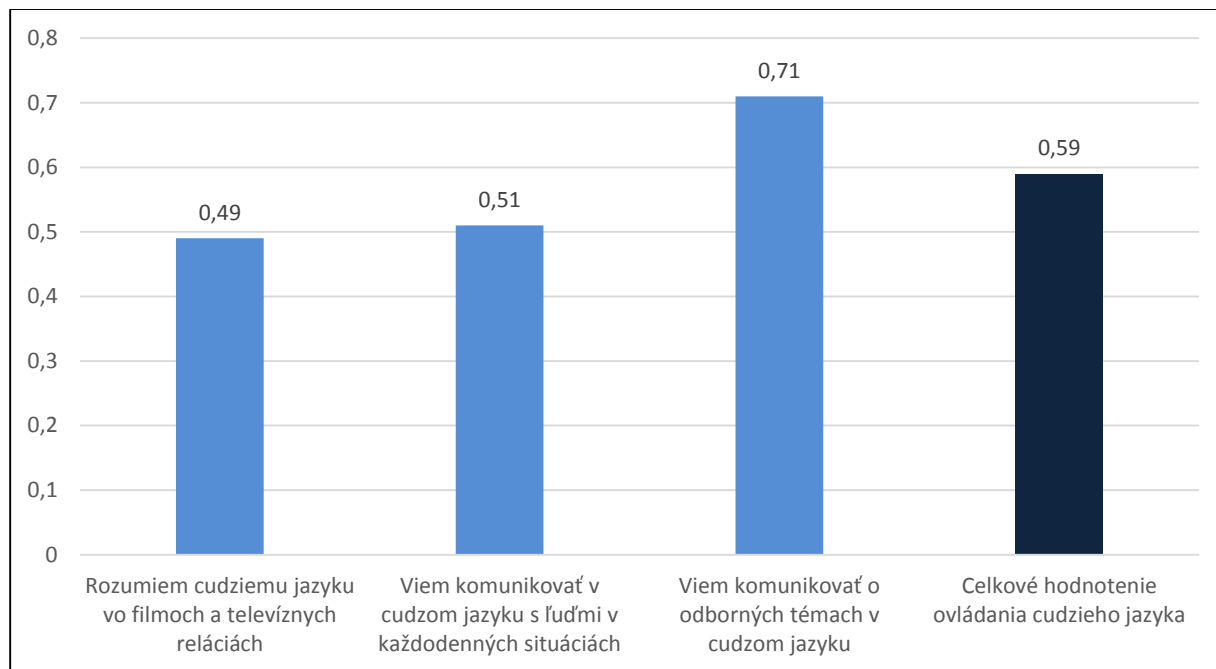
	Hodnotenie respondentov		
	Pozitívne (body 1 a 2) %	Priemerné (3 body) %	Negatívne (body 4 a 5) %
Rozumiem cudziemu jazyku vo filmoch a televíznych reláciách	34,6	29,6	35,7
Viem komunikovať v cudzom jazyku s ľuďmi v každodenných situáciách	36,4	24,6	38,9
Viem komunikovať o odborných témach v cudzom jazyku	15,2	18,0	66,9

Otázka:

Ako by ste ohodnotili svoje vedomosti z cudzieho jazyka, ktorý ste sa učili na strednej škole ako prvý? (Respondenti hodnotili položky na škále od 1 do 5, kde 1 znamenalo „výborné“ a 5 „nedostatočné“).

Graf č. 54:

Hodnotenie ovládania cudzieho jazyka, ktorý sa absolventi učili v škole ako prvý, podľa hodnôt indexu

Poznámka:

Graf je zostavený z hodnôt indexov za jednotlivé položky a za celkové hodnotenie ovládania cudzieho jazyka.

Ovládanie cudzieho jazyka uviedla viac ako štvrtina absolventov ako osobný problém pri vstupe na trh práce (26,0%), čo korešponduje s prezentovanými údajmi o úrovni osvojenia si cudzieho jazyka. Na nedostatky v ovládaní cudzích jazykov u absolventov stredných odborných škôl upozorňuje aj prieskum u zamestnávateľov. Index z hodnotení úrovne ovládania cudzích jazykov u čerstvých absolventov dosiahol u zamestnávateľov pri ústnej komunikácii v cudzom jazyku hodnotu 0,58 a pri písomnej komunikácii až 0,61. Dokumentuje to aktuálnosť témy vo vzťahu k trhu práce a potrebu venovať skvalitneniu výučby cudzích jazykov v stredných odborných školách väčšiu pozornosť.

6.1.2 Počítačové zručnosti

Úspešné zaradenie sa do pracovného procesu predpokladá u absolventov aj primerane rozvinuté **počítačové zručnosti**. Tieto kompetencie boli v prieskume sledované prostredníctvom troch hodnotiacich otázok, ktorými sa zisťovala **schopnosť práce s textovým editorom, e-mailom apod., schopnosť vytvárať tabuľky a grafy a schopnosť pracovať so špecializovanými počítačovými programami**.

Väčšina absolventov hodnotila svoje počítačové zručnosti pozitívne

Celková hodnota indexu za celý tento blok dosiahla 0,28, čo možno hodnotiť ako veľmi dobrý výsledok. Priaznivo boli hodnotené najmä prvé dve položky, v ktorých respondenti hodnotili svoje zručnosti pri práci s textom (index 0,14) a pri vytváraní tabuliek a grafov (index 0,27). V oboch prípadoch boli početnosti respondentov, ktorí hodnotili tieto svoje zručnosti negatívne, veľmi nízke – pri práci s textom to bolo len 5,9% a pri práci s tabuľkami a grafmi len

8,4%. Pri práci so špecializovanými počítačovými programami to už bolo podstatne horšie. Index u tejto položky dosiahol hodnotu 0,43. Pozitívne tieto svoje zručnosti ohodnotilo 44,8% respondentov, negatívne približne štvrtina (25,7%).

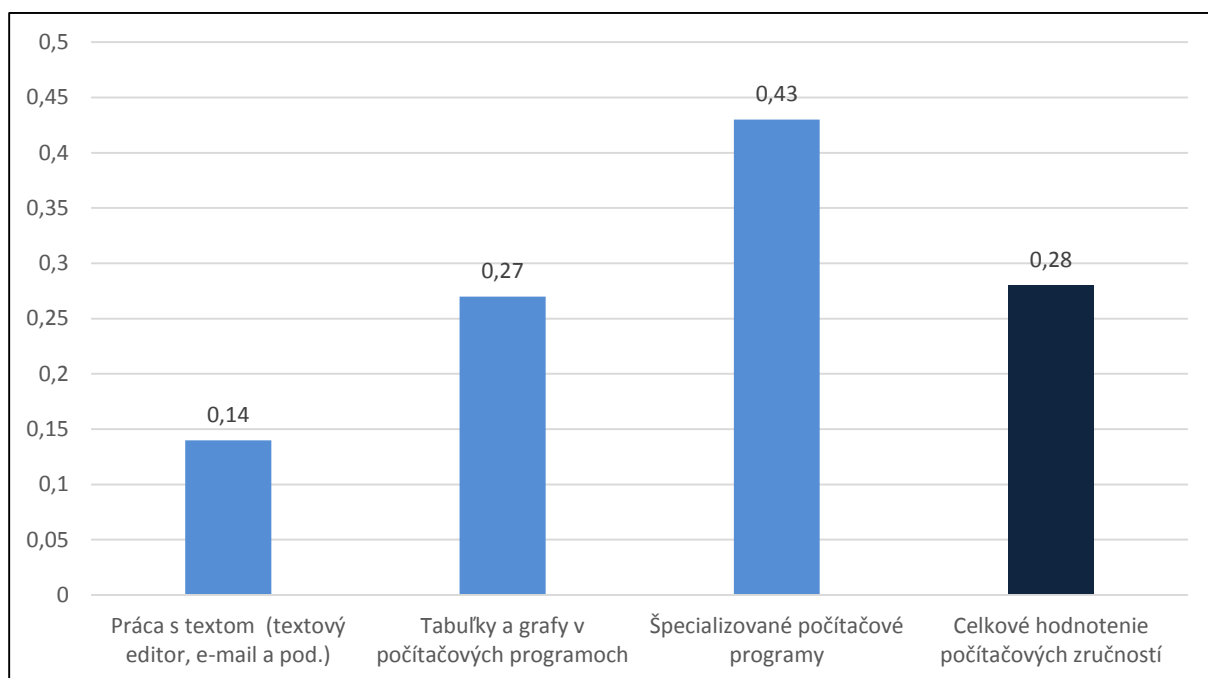
Tabuľka č. 12: Hodnotenie počítačových zručností

Zdokonalenie sa v oblasti:	Hodnotenie respondentov		
	Pozitívne (body 1 a 2) %	Priemerné (3 body) %	Negatívne (body 4 a 5) %
Práca s textom (textový editor, e-mail a pod.)	87,7	6,4	5,9
Vytváranie tabuliek a grafov v počítač. programoch	67,4	24,2	8,4
Práca so špecializovanými počítačovými programami	44,8	29,5	26,7

Otázka:

Ako ovládáte prácu s počítačom? (Respondenti hodnotili položky na škále od 1 do 5, kde 1 znamenalo „výborne“ a 5 „nedostatočne“).

Graf č. 55: Hodnotenie počítačových zručností podľa hodnôt indexu

Poznámka:

Graf je zostavený z hodnôt indexov za jednotlivé položky a za celkové hodnotenie počítačových zručností.

Počítačové zručnosti hodnotili u čerstvých absolventov pozitívne aj zamestnávateľia (index 0,31; Hrabinská M. a kol., 2015c)

6.2 Príspevok školy k rozvoju osobnostných predpokladov

Štátne vzdelávacie programy pre stredné odborné školy vymedzujú osobnostné predpoklady ako súčasť odborných kompetencií, pričom u jednotlivých skupín odborov a stupňov vzdelania je ich spektrum mierne modifikované. Keďže ide často o prierezové kompetencie, z ktorých niektoré sú aj súčasťou európskeho rámca kľúčových kompetencií, zaradili sme ich do tejto časti analýzy, ktorá sa zaoberá základnými všeobecnými kompetenciami. Z celej škály rôznych osobnostných predpokladov uvádzaných v rámci profilov absolventov jednotlivých skupín odborov sme vybrali tie, ktoré majú univerzálnejší charakter, pričom ale zostáva zachovaný ich úzky vzťah k pracovnej sfére.

V prieskume bolo sledovaných sedem osobnostných predpokladov, u ktorých nás zaujímalo, do akej miery prispeli k ich rozvoju u absolventa štúdiom a príprava v strednej odbornej škole. Ide o tieto osobnostné dispozície: schopnosť viesť ľudí, ochota učiť sa, samostatnosť, vynájdenie sa v novej, neočakávanej situácii, schopnosť pracovať v tíme, zodpovednosť a disciplína. Uvedených sedem osobnostných dispozícií bolo zakomponovaných do položiek, u ktorých respondenti hodnotili mieru, ktorou škola podľa nich prispela k ich rozvinutiu u nich samotných.

Absolventi hodnotili príspevok školy k rozvoju svojich osobnostných predpokladov zväčša pozitívne

Respondenti v zásade hodnotili príspevok školy k rozvoju svojich osobnostných dispozícií priaznivo. Pri všetkých spomenutých položkách okrem jednej sa hodnoty indexov pohybovali od 0,24 do 0,35, celkový index za celý obsahový blok dosiahol hodnotu 0,33, čo predstavuje celkovo veľmi pozitívne hodnotenie.

Najpriaznivejšie hodnotili absolventi položku, ktorá indikovala disciplinovanosť v zmysle dodržiavania pracovných termínov a dochvilnosti, pri ktorej dosiahol index hodnotu 0,24. Až tri štvrtiny respondentov si myslia, že škola prispela pozitívne k rozvoju tejto ich osobnostnej črty (74,7%) a len desatina si myslí opak, teda, že škola neprispievala dostatočne k rozvoju tejto ich dispozície (9,7%).

O niečo menej priaznivo hodnotili absolventi príspevok školy k rozvoju ich zmyslu pre zodpovednosť (index 0,30). Pozitívne hodnotili pri tejto dispozícii prínos školy dve tretiny respondentov (66,2%), negatívne sa vyjadrilo 11,6%.

Podobné údaje sme zaznamenali aj pri schopnosti pracovať v tíme (index 0,31; pozitívne hodnotenia 62,1%, negatívne 14,2% respondentov) a pri samostatnosti (index 0,33; pozitívne hodnotenia 62,7%, negatívne 12,5%).

Cez 15% negatívnych hodnotení sa vyskytovalo pri dvoch položkách: pri schopnosti riešiť neobvyklé nové situácie (vynájdenie sa v neočakávanej situácii) a pri ochote učiť sa. Pri oboch položkách dosiahol index hodnotu 0,35. Pozitívne hodnotenia sa pri prvej z nich vyskytovali s podielom 57,7% a pri druhej s podielom 59,2%.

Najhoršie hodnotenou položkou bola schopnosť viesť ľudí (index 0,44). Pozitívne ju hodnotilo 43,4% respondentov a negatívne hodnoty pri nej použilo 27,0%.

Tabuľka č. 13: Príspevok školy k rozvoju osobnostných predpokladov

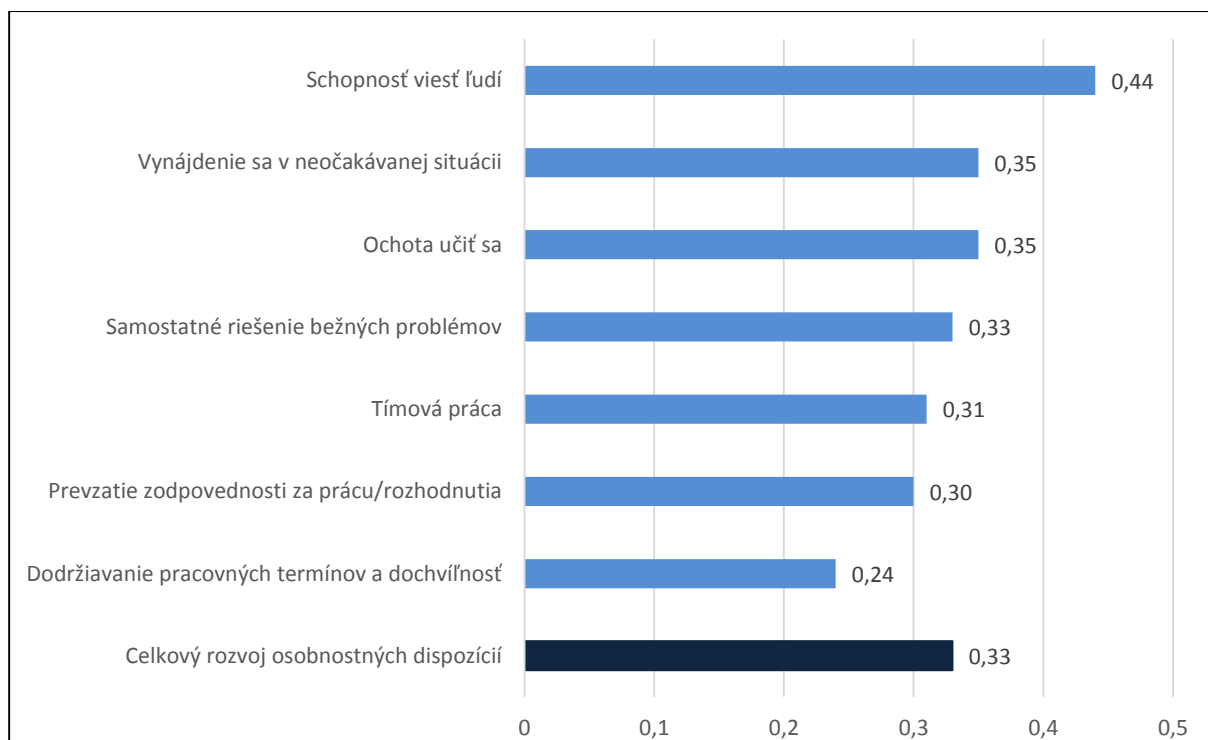
Osobnostné dispozície:	Hodnotenie respondentov		
	Pozitívne (body 1 a 2) %	Priemerné (3 body) %	Negatívne (body 4 a 5) %
Schopnosť viesť ľudí	43,4	29,6	27,0
Ochota učiť sa	59,2	25,2	15,5
Samostatné riešenie bežných problémov	62,7	24,8	12,5
Vynájdenie sa v neočakávanej situácii	57,7	27,3	14,9
Tímová práca	62,1	23,6	14,2
Prevzatie zodpovednosti za prácu/rozhodnutia	66,2	22,3	11,6
Dodržiavanie pracovných termínov a dochvilnosť	74,7	15,6	9,7

Otázka:

Do akej miery štúdium na strednej odbornej škole prispelo k rozvoju Vašich osobnostných predpokladov? (Respondenti hodnotili jednotlivé položky na škále od 1 do 5, kde 1 znamenalo „výborné“ a 5 „nedostatočné“).

Graf č. 56:

Príspevok školy k rozvoju osobnostných predpokladov – poradie položiek podľa hodnôt indexu

Poznámka:

Graf je zostavený z hodnôt indexov za jednotlivé položky a za celkové hodnotenie príspevku školy k rozvoju osobnostných dispozícií.

Otázkou zostáva, do akej miery boli odpovede respondentov objektívne. Aj keď formulácia otázky bola zámerne postavená tak, aby respondenti hodnotili to, ako škola pôsobila na formovanie týchto osobnostných čŕt, u mnohých z nich zrejme došlo k prepojeniu s hodnotením vlastnej osobnosti. Sledované osobnostné dispozície predstavujú veľmi citlivé aspekty osobnostnej výbavy jednotlivcov, ktoré sú všeobecne spojené s pozitívnymi hodnotami v sociálnom prostredí. Možno predpokladať, že časť respondentov nebola ochotná

prezentovať samých seba ako osoby, ktoré nemajú rozvinuté tieto všeobecne pozitívne hodnotené dispozície.

Určitú korekciu k získaným údajom od absolventov predstavujú výsledky zisťovania u zamestnávateľov (Hrabinská M. a kol., 2015b). Ich hodnotenia sú menej priaznivé.

Pri disciplinovanosti dosiahol index z hodnotení zamestnávateľov 0,49 (absolventi len 0,24). Podstatne horšie ako samotní absolventi hodnotili zamestnávateľa u nich zmysel pre zodpovednosť, kde index dosiahol hodnotu 0,58 (absolventi 0,30). Aj schopnosť pracovať v tíme hodnotili zamestnávateľa horšie ako absolventi, hodnota indexu u nich dosiahla 0,47 (u absolventov 0,31).

Výrazne horšie dopadlo u zamestnávateľov hodnotenie samostatnosti absolventov pri riešení bežných problémov. U absolventov patrila táto osobnostná vlastnosť k pozitívne hodnoteným (index 0,33), u zamestnávateľov bolo jej hodnotenie podstatne horšie a index pri nej dosiahol hodnotu 0,54. Podobne hodnotenou bola u zamestnávateľov schopnosť vynájsť sa v neobvyklej situácii (index 0,54), u absolventov bolo hodnotenie podstatne priaznivejšie (index 0,35).

V oboch prieskumoch bola najhoršie hodnotená schopnosť viesť ľudí. U absolventov dosiahol index z ich hodnotení hodnotu 0,47, u zamestnávateľov bolo hodnotenie tejto schopnosti u čerstvých absolventov podstatne horšie – index dosiahol u nich hodnotu až 0,69.

Niektoré z osobnostných dispozícií boli v prieskume absolventov sledované aj prostredníctvom otázok vo forme úloh. Úlohy sa zameriavali na 4 schopnosti, a to: na schopnosť správne si organizovať prácu, na schopnosť samostatne sa rozhodovať a konať v novej situácii, na schopnosť pre prácu v tíme a na predpoklady pre podnikanie.

Škola málo prispela k rozvoju zmyslu pre tímovú prácu a pre podnikanie

Z uvedených schopností dopadla **najlepšie schopnosť správne si zorganizovať prácu**. Z odpovedajúcich respondentov 62,9% vybralo z predložených variantov odpovedí tú, z ktorej sa dá predpokladať, že túto schopnosť majú primerane rozvinutú. Viac ako tretina (37,1%) odpovedala neadekvátne.

Schopnosť samostatne sa rozhodovať prejavilo 41,4% respondentov, neadekvátne odpovede uviedlo 58,6%. Je potrebné ale uviesť, že formulácia úlohy mohla vo vzťahu k určitému pracovnému prostrediu, v ktorom absolvent pôsobí, odradiť od odpovede, ktorá mala byť podľa kľúča správna.

Zmysel pre tímové riešenie úloh prejavilo v prieskume len 21,3% respondentov, ostatných 77,1% sa priklonilo k individualistickému spôsobu riešenia predloženej úlohy. Tento výsledok je v rozpore s pozitívnym hodnotením zmyslu pre tímovú prácu pri posudzovaní rozvinutosti osobnostných dispozícií a poukazuje na už spomenutú tendenciu ukazovať sa „v lepšom svetle“.

Nepriaznivé výsledky boli získané aj pri predpokladoch pre podnikanie. **Len 21,3% absolventov prejavilo zmysel pre podnikateľské aktivity, zatiaľ čo odpovede 78,7% respondentov svedčia o tom, že viac ako tri štvrtiny respondentov takéto predpoklady nemajú.**

7 VŠEOBECNÉ A ODBORNÉ KOMPETENCIE ABSOLVENTOV PODĽA VYBRANÝCH SKUPÍN ŠTUDIJNÝCH A UČEBNÝCH ODBOROV (Experiment)

V tejto časti štúdie uvádzame výsledky za jednotlivé skupiny odborov, pričom v prvej podkapitole sú analyzované údaje o základných všeobecných kompetenciách a v druhej podkapitole údaje o odborných kompetenciách.

Zo skupín odborov boli do spracovania zaradené údaje od absolventov, ktorí absolvovali niektorý z odborov, ktoré boli v projekte RSOV definované ako cieľové. Z nich boli podrobené analýze údaje za 5 skupín odborov, u ktorých sme získali odpovede od viac ako 10 respondentov za skupinu odborov. Zo skupiny odborov zameraných na hutníctvo sa do prieskumu zapojilo 5 respondentov, zo skupiny odborov Spracúvanie dreva 4 respondenti a zo skupiny odborov zameraných na technickú a aplikovanú chémiu len 1 respondent. Tieto tri skupiny odborov sme pre malý počet respondentov z analýzy vylúčili.

Prehľad o počte respondentov podľa cieľových skupín odborov v projekte RSOV uvádza tabuľka č. 14.

Tabuľka č. 14:

Absolventi stredných odborných škôl podľa cieľových skupín odborov v projekte RSOV

Skupina študijných a učebných odborov	Počet respondentov
Hutníctvo	5
Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba	35
Elektrotechnika	39
Technická a aplikovaná chémia	1
Potravinárstvo	20
Spracúvanie dreva	4
Stavebníctvo, geodézia a kartografia	17
Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka	17
Spolu	138

Nízke početnosti respondentov u jednotlivých skupín odborov neumožňujú širšie zovšeobecnenia, naznačujú len možné rozdiely medzi absolventmi rôznych skupín odborov, ktoré si vyžadujú pozornosť a hlbšie preskúmanie.

7.1 Príspevok školy k celkovému rozvoju všeobecných a odborných kompetencií podľa cieľových skupín odborov

Hodnotenia celkového príspevia školy k rozvoju všeobecných a odborných kompetencií u absolventov vybraných cieľových skupín odborov naznačujú, že **absolventi vnímajú svoju prípravu celkovo skôr pozitívne ako negatívne.**

Celkové hodnotenia rozvoja všeobecných a odborných kompetencií spolu dopadli najlepšie u absolventov potravinárskych a poľnohospodárskych a lesníckych odborov (v oboch index 0,31). U absolventov strojárskych odborov dosiahol index hodnotu 0,39. Stále skôr pozitívne hodnotenie, ale už so signalizáciou určitých možných problémov naznačujú vyššie hodnoty indexu u absolventov elektrotechnických (index 0,43) a stavebných odborov (index 0,45).

V oblasti všeobecných kompetencií by sa mohli určité problémy vyskytovať u absolventov, ktorí ukončili štúdium v odbore zo skupiny Stavebníctvo, geodézia a kartografia (index 0,46), a sčasti aj u absolventov elektrotechnických (index 0,40) a strojárskych odborov (index 0,41), naopak veľmi pozitívne hodnotili prípravu na škole z tohto hľadiska absolventi potravinárskych (index 0,31) a poľnohospodárskych a lesníckych odborov (index 0,30).

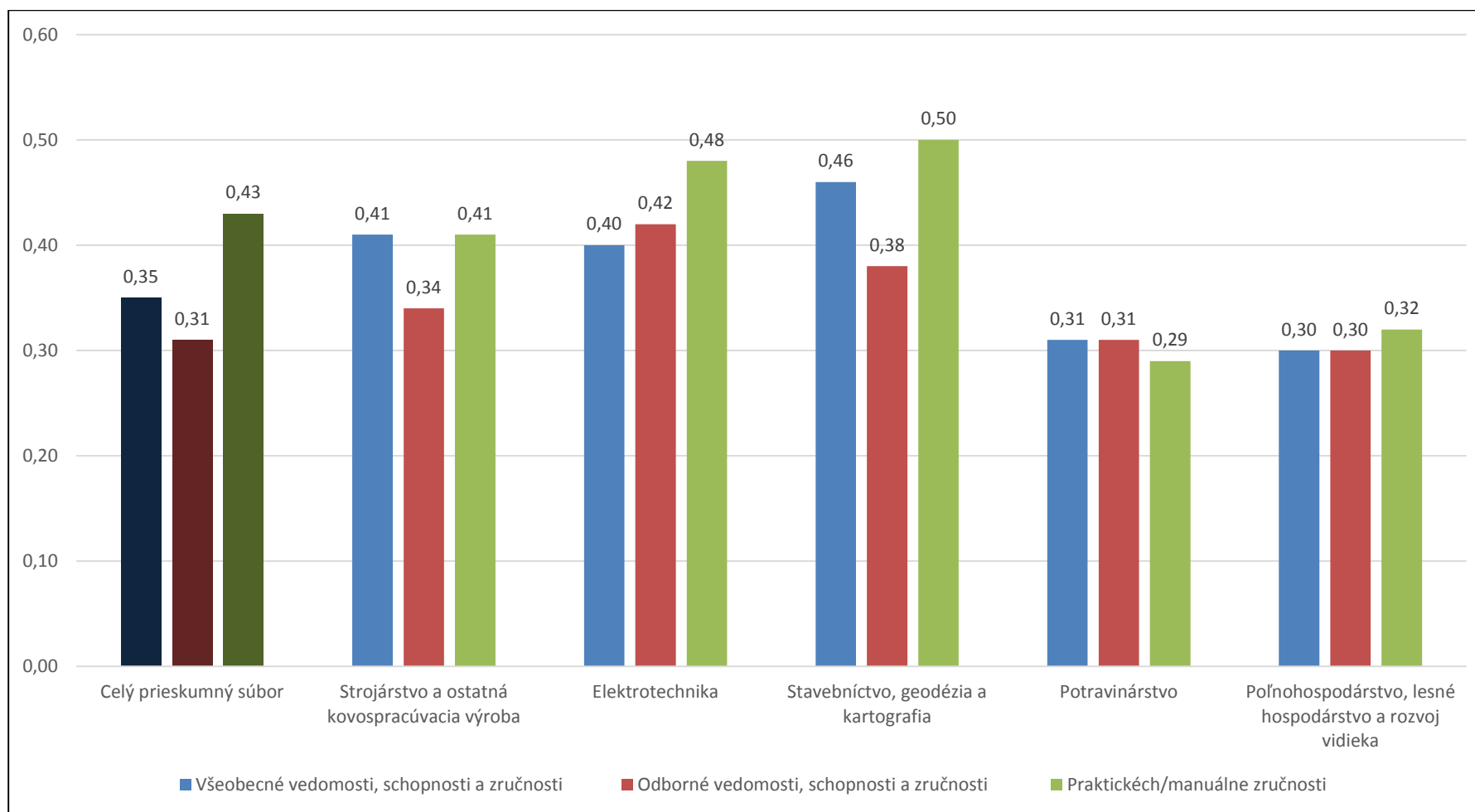
Absolventi sa v porovnaní so všeobecnými vedomosťami, schopnosťami a zručnosťami vyjadrovali podstatne pozitívnejšie k odborným kompetenciám. Výnimkou sú absolventi elektrotechnických odborov, ktorí hodnotili svoju odbornú prípravu o niečo horšie ako prípravu v oblasti všeobecných kompetencií (index u odbornej prípravy 0,42). V porovnaní s ostatnými skupinami sa zároveň vyjadrovali k odbornej príprave najkritickejšie, čo by mohlo poukazovať na pociťovanie určitých problémov v ich odbornej príprave alebo aj na kritickejšiu reflexiu v porovnaní s ostatnými skupinami, tá však môže byť spojená s väčšími nárokmi, s ktorými sa musia v porovnaní s ostatnými absolventmi pri uchádzaní sa o prácu vyrovnávať.

Mierne vyššiu hodnotu indexu ako v ostatných skupinách je možné pozorovať aj u absolventov stavebných odborov (index 0,38). Absolventi potravinárskych a poľnohospodárskych a lesníckych odborov hodnotili svoju odbornú prípravu zhruba rovnako ako prípravu v oblasti všeobecných kompetencií, teda veľmi pozitívne (indexy 0,31 a 0,30).

Veľmi pozitívne hodnotenia absolventov potravinárskych a poľnohospodárskych a lesníckych odborov sa týkajú aj príspevku školy k rozvoju ich praktických a manuálnych zručností (indexy 0,29 a 0,32). V porovnaní s nimi podstatne vyššie hodnoty indexov u ostatných troch skupín odborov by mohli naznačovať, že títo absolventi sa pri prechode na trh práce a na začiatku svojej profesijnej kariéry častejšie stretávali so situáciami, v ktorých pociťovali nedostatky v príprave. Týka sa to najmä absolventov elektrotechnických a stavebných odborov, u ktorých boli indexy za túto časť prípravy pomerne vysoké (Elektrotechnika – index 0,48, Stavebníctvo, geodézia a kartografia – index 0,50).

Výsledky hodnotení prípravy v oblasti všeobecných a odborných kompetencií ukazuje graf č. 57.

Graf č. 57: Celkový prínos školy k zdokonaleniu sa v oblasti všeobecných a odborných kompetencií podľa skupín oborov

Najkritickejšie vyjadrenia k práci majstra, k organizačnému zabezpečeniu praxe a k možnostiam pracovať s moderným strojovým vybavením

Pri celkovom prínose odborného výcviku a odbornej praxe k pracovnému uplatneniu boli hodnotenia najhoršie u absolventov elektrotechnických odborov (index 0,49), u ostatných skupín odborov sa celkový index pohyboval na úrovni 0,43 a menej, pričom hodnotu 0,43 dosiahol u strojárskych, 0,42 u potravinárskych, 0,40 u stavebných a 0,39 u poľnohospodárskych a lesníckych odborov.

Respondenti sa najkritickejšie vyjadrovali k práci majstra, k organizačnému zabezpečeniu praxe a k možnostiam pracovať s moderným strojovým vybavením, ale je potrebné uviesť, že u absolventov strojárskych a elektrotechnických odborov a aj u absolventov potravinárskych odborov dosahovali indexy hodnoty 0,40 a viac aj u času, ktorý bol vyhradený na odborný výcvik alebo odbornú prax (Strojárstvo – index 0,41, Elektrotechnika – index 0,46) a aj pri možnostiach uplatniť počas výcviku alebo praxe to, čo sa naučili v škole (Strojárstvo – index 0,40, Elektrotechnika – index 0,46, Potravinárstvo – index 0,40).

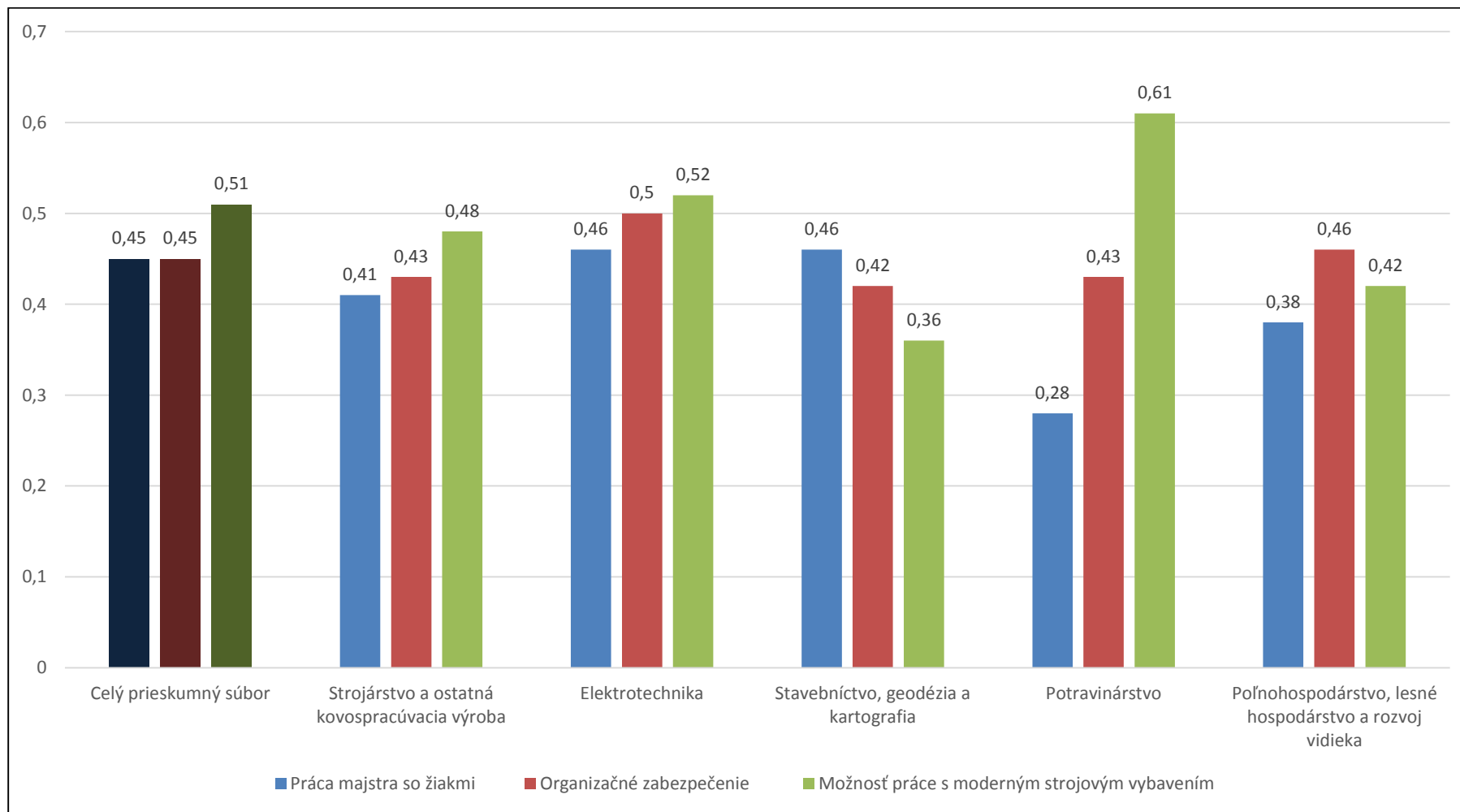
Nasledujúci graf č. 58 ukazuje prehľad o hodnotení položiek Práca majstra odborného výcviku, Organizačné zabezpečenie odbornej praxe a Možnosti pracovať s moderným strojovým vybavením. Vyplýva z neho, že práca majstra môže byť určitým problémom najmä u absolventov elektrotechnických a stavebných odborov (v oboch index 0,46) a čiastočne aj u absolventov strojárskych odborov (index 0,41).

Organizačné zabezpečenie odborného výcviku a odbornej praxe je zrejme istým problémom u všetkých analyzovaných skupín odborov, ale tento problém sa najviac spomedzi nich môže dotýkať absolventov poľnohospodárskych a lesníckych odborov (index 0,46).

Určitým problematickým miestom v príprave absolventov môžu byť aj obmedzené možnosti škôl zabezpečiť v rámci odborného výcviku alebo odbornej praxe prístup žiakov k modernému strojovému vybaveniu. Tento problém je zrejímavý z hodnotení absolventov všetkých skupín okrem absolventov stavebných odborov (index 0,36). Pomerne nepriaznivo sa k tomuto aspektu odborného výcviku alebo odbornej praxe postavili najmä absolventi potravinárskych odborov, u ktorých index za túto položku dosiahol až 0,61. U absolventov elektrotechnických odborov dosiahol index 0,52, u absolventov strojárskych odborov 0,48 a u absolventov poľnohospodárskych a lesníckych odborov 0,42.

Graf č. 58:

Hodnotenie práce majstra, organizačného zabezpečenia a možnosti práce s moderným strojovým vybavením počas odborného výcviku / odbornej praxe podľa cieľových skupín odborov

7.2 Príspevok školy k rozvoju jednotlivých kľúčových kompetencií podľa cieľových skupín odborov

Z hodnotených konkrétnych všeobecných schopností a zručností sa v rovine výrazne pozitívnych hodnotení ocitli u všetkých skupín absolventov tieto: čítanie odborných textov s porozumením, písanie správ, žiadostí a pod. a komunikácia so spolupracovníkmi. Indexy u týchto položiek sa u všetkých skupín pohybovali pod úrovňou 0,40. Spomenúť ale možno skupinu absolventov potravinárskych odborov, u ktorých dosiahol index u čítania s porozumením hodnotu 0,39, teda tesne pod spomenutou hranicou.

Problematickými z konkrétnych všeobecných kompetencií môžu byť komunikačné a prezentačné zručnosti. Medzi ne môžeme zaradiť komunikáciu s klientmi a s obchodnými partnermi, zapájanie sa do diskusií o odborných témach na poradách a seminároch a vystúpenia a prezentácie na seminároch, odborných podujatiach a pod.

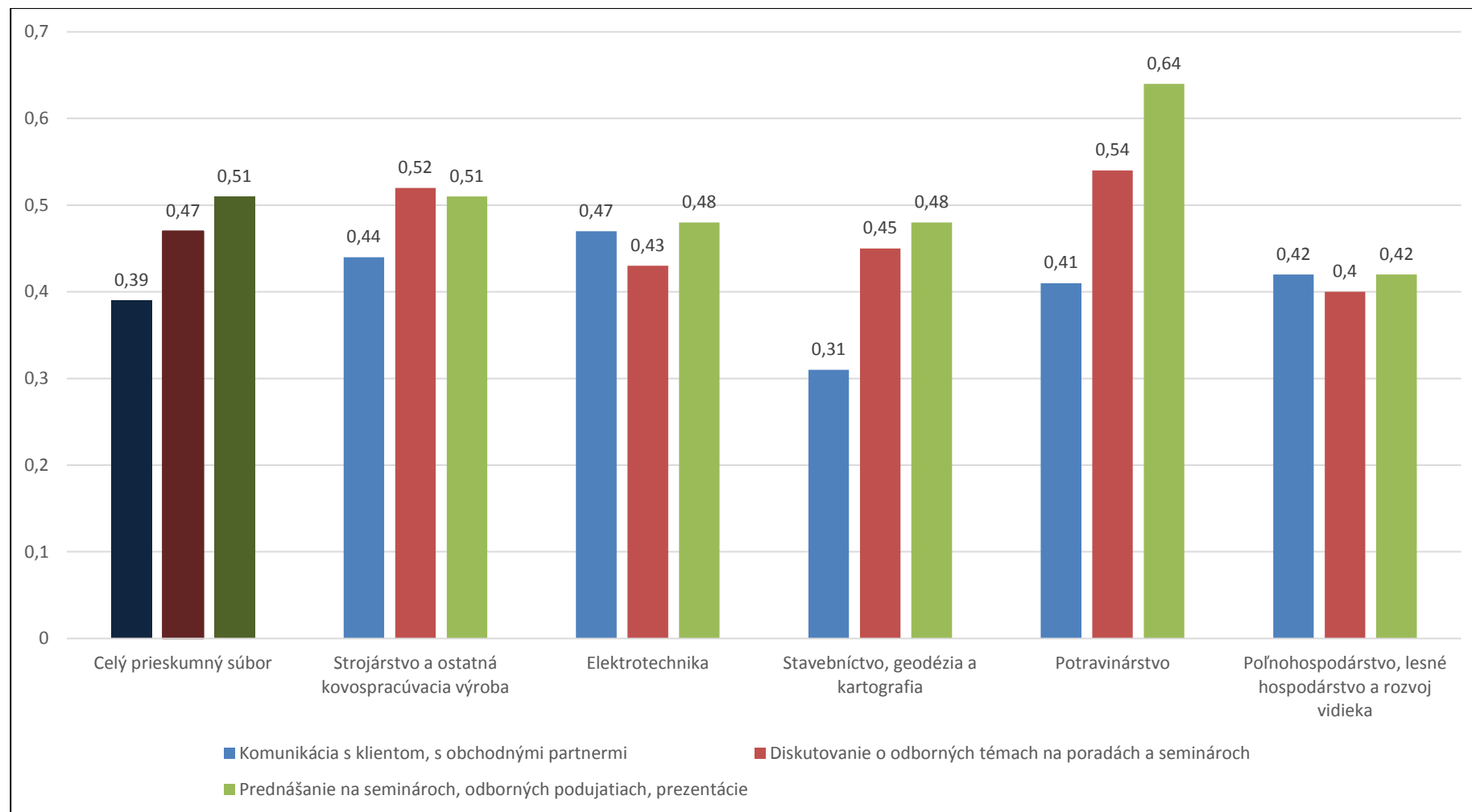
Komunikácia s klientmi a s obchodnými partnermi bola najhoršie hodnotená absolventmi elektrotechnických odborov (index 0,47), ale v porovnaní s ostatnými skupinami môžu mať o niečo väčšie problémy s týmto aspektom prípravy aj absolventi strojárskych odborov (0,44). V pozitívnej rovine hodnotenia sa táto položka nachádzala u absolventov stavebných odborov (0,31).

Diskutovanie o odborných témach na poradách a seminároch a takisto prednášanie na odborných podujatiach a prezentácie sú najväčším problémom pre absolventov potravinárskych (indexy 0,54 a 0,64) a strojárskych odborov (indexy 0,52 a 0,51), ale stretávajú sa s ním častejšie aj absolventi stavebných (indexy 0,45 a 0,48) a elektrotechnických odborov (indexy 0,43 a 0,48).

Vedomosti a potrebné zručnosti, ktoré možno zhrnúť pod pojem **finančná gramotnosť** sú takisto výraznejším problémom absolventov všetkých skupín. Najvyššiu hodnotu dosiahol index u tejto položky, a teda aj najhoršie hodnotenie, u absolventov poľnohospodárskych a lesníckych odborov (index 0,58), ale len o málo nižší bol u absolventov stavebných odborov (index 0,55). U absolventov strojárskych a potravinárskych odborov dosiahol index 0,51, najnižšiu hodnotu mal u absolventov elektrotechnických odborov, ale aj u nich dosiahol takmer 0,50 (index 0,49).

Graf č. 59 ukazuje hodnotenie dosiahnutej úrovne komunikačných a prezentačných zručností.

Graf č. 59: Hodnotenie komunikačných a prezentačných zručností podľa cieľových skupín odborov

Jazykové zručnosti

Väčšina z absolventov, ktorí ukončili štúdium v niektorom z cieľových skupín odborov, sa, podobne ako v celom prieskumnom súbore, učila v škole ako prvý cudzí jazyk angličtinu. Výnimkou sú absolventi strojárskych a poľnohospodárskych a lesníckych odborov, u ktorých bola pomerne silne zastúpená aj nemčina (42,9% a 50,0%). Popri týchto dvoch jazykoch uvádzali absolventi strojárskych, stavebných a poľnohospodárskych a lesníckych odborov aj ruštinu, a to s podielmi od 5,7%, 5,9% do 7,1%. Prvý cudzí jazyk uviedli vo všetkých skupinách odborov všetci absolventi.

Druhý cudzí jazyk neuviedlo v sledovaných odborových skupinách zhruba od 30% do 60% respondentov, z čoho možno usudzovať, **že výučbu druhého cudzieho jazyka absolvovala len určitá časť absolventov**. Najmenej často uvádzali druhý cudzí jazyk prekvapujúco absolventi elektrotechnických odborov (len 41,0%). K polovičnému podielu sa blížil počet absolventov, ktorí neuviedli druhý cudzí jazyk, v skupine stavebných odborov (47,1%) a len polovica z celkového počtu absolventov ho uviedla v skupine poľnohospodárskych a lesníckych odborov (50,0%). Z absolventov potravinárskych odborov uviedlo druhý cudzí jazyk 60,0%, z absolventov strojárskych odborov ho uvádzalo najviac respondentov, a to 71,4%.

Z hľadiska stupňa ovládania cudzieho jazyka, ktorý sa učili v škole ako prvý, boli hodnotenia vo všetkých odborových skupinách skôr negatívne ako pozitívne. Najhoršie hodnotenia sme získali od absolventov potravinárskych (index 0,70) a poľnohospodárskych a lesníckych odborov (index 0,63). U absolventov stavebných odborov dosiahol index 0,53, u absolventov elektrotechnických odborov 0,56 a u absolventov strojárskych odborov 0,59.

Problémovou je najmä schopnosť komunikácie v cudzom jazyku, a to najmä schopnosť používať cudzí jazyk pri preberaní odborných tém. Pri tejto položke sa indexy pohybovali nad úrovňou 0,60, čo už možno považovať za pomerne zlé hodnotenie. Najhoršie hodnotili túto položku absolventi potravinárskych (index 0,82), strojárskych (index 0,72) a poľnohospodárskych a lesníckych odborov (index 0,71). Podrobnejšie údaje o hodnotení jednotlivých položiek sú uvedené v grafe č. 60.

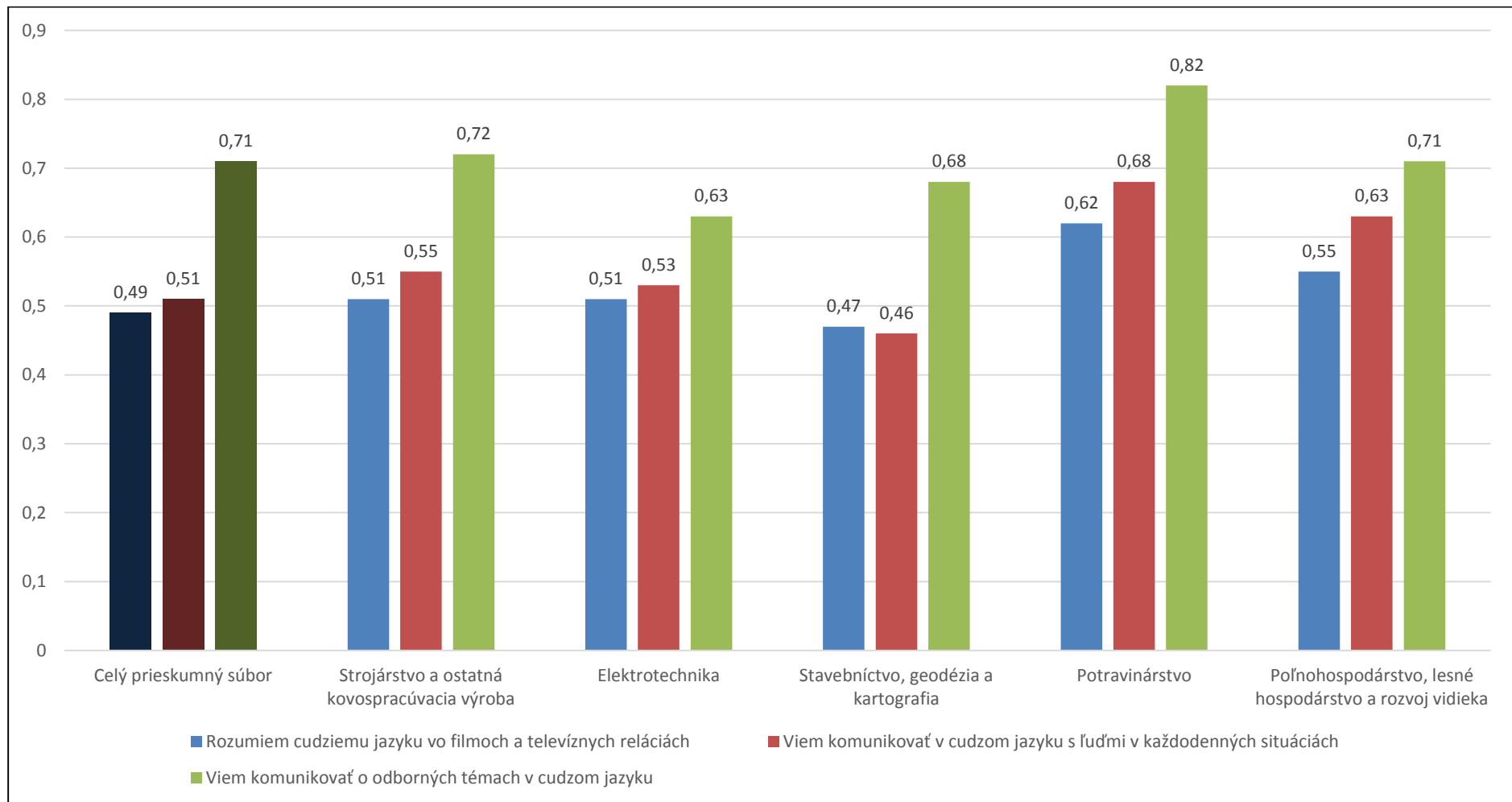
Tabuľka č. 15:

Výučba prvého a druhého cudzieho jazyka podľa cieľových skupín odborov

	Celý prieskumný súbor	Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba	Elektrotechnika	Stavebníctvo, geodézia a kartografia	Potravinárstvo	Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka
	%	%	%	%	%	%
Cudzí jazyk - prvý						
Angličtina	67,9	48,6	69,2	64,7	60,0	42,9
Nemčina	29,6	42,9	30,8	29,4	40,0	50,0
Francúzština	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Španielčina	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Taliančina	0,3	2,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Ruština	1,9	5,7	0,0	5,9	0,0	7,1
SPOLU	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Cudzí jazyk – druhý*						
Angličtina	29,1	40,0	43,8	25,0	41,7	57,1
Nemčina	44,2	40,0	43,8	62,5	50,0	42,9
Francúzština	9,4	4,0	6,2	0,0	0,0	0,0
Španielčina	2,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Taliančina	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ruština	14,0	16,0	6,2	12,5	8,3	0,0
SPOLU	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Absolventi, ktorí uviedli:						
1. cudzí jazyk	99,2	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2. cudzí jazyk	72,0	71,4	41,0	47,1	60,0	50,0

* Percentuálne podiely pri údajoch o výučbe druhého cudzieho jazyka sú vypočítané z celkového počtu respondentov, ktorí uviedli údaj o výučbe druhého cudzieho jazyka.

Graf č. 60: Stupeň ovládania prvého cudzieho jazyka podľa cieľových skupín odborov

Celkové zhodnotenie rozvoja všeobecných (kľúčových) kompetencií u absolventov cieľových skupín odborov

Absolventi jednotlivých skupín odborov vyhodnotili svoju prípravu v oblasti všeobecných kompetencií vcelku pozitívne. Problematickými do určitej miery môžu byť komunikačné a prezentačné schopnosti a zručnosti, pri ktorých sa častejšie vyskytoval príklon aj k negatívnemu hodnoteniu. Markantnejšie to bolo najmä pri položke Prednášanie na seminároch, odborných podujatiach, prezentácie a pod.

Osobitným problémom je výučba cudzích jazykov

Pomerne vysoký počet respondentov na otázku o druhom cudzom jazyku, ktorý sa učili v škole, neodpovedal. Dá sa z toho predpokladať, že ide o absolventov, ktorí sa druhý cudzí jazyk v škole neučili.

Z hodnotení úrovne ovládania prvého cudzieho jazyka sa dá dedukovať, že kvalita výučby cudzích jazykov v stredných odborných školách nie je zaručená. **Ovládanie cudzieho jazyka na pokročilej úrovni možno predpokladať len u menšej časti respondentov.**

Absolventi strojárskych odborov hodnotili pozitívne čítanie s porozumením a bežný písomný prejav potrebný pri riešení pracovných záležitostí, problematická nie je podľa ich hodnotení ani príprava v oblasti bežnej pracovnej komunikácie so spolupracovníkmi. Problematickejšími sú komunikácia s klientmi a obchodnými partnermi a najmä odborná komunikácia na širších odborných podujatiach a pri prezentácii svojej firmy, produktov, služieb a pod. Slabším miestom môže u nich byť problematika kvality výučby cudzích jazykov.

Absolventi elektrotechnických odborov hodnotili takisto pozitívne čítanie s porozumením a bežný písomný prejav, o málo horšie ako absolventi strojných odborov úroveň prípravy v oblasti komunikácie so spolupracovníkmi. Aj v ich príprave sa mohli vyskytovať určité problémy v oblasti zvládania odbornej komunikácie a prezentačných schopností, ich hodnotenia však boli o málo menej kritické ako u absolventov strojných odborov. Pozitívnejší boli aj pri hodnotení stupňa ovládania cudzích jazykov, **zvládanie odbornej komunikácie v cudzom jazyku bolo u nich hodnotené dokonca najlepšie** spomedzi všetkých odborových skupín, hodnotenia sa však aj u nich pohybovali viac v negatívnom ako v pozitívnom rozsahu.

Absolventi stavebných odborov hodnotili prípravu v škole v oblasti zvládania čítania s porozumením, bežného písomného prejavu a komunikácie so spolupracovníkmi ako veľmi dobrú. Pozitívne hodnotili aj komunikáciu s klientmi a obchodnými partnermi, ktorá sa v ostatných skupinách zaradovovala už medzi problémovjšie položky. O niečo menej pozitívne hodnotili prípravu v oblasti komunikačných a prezentačných schopností a zručností na širších odborných podujatiach. Jazyková príprava je aj u nich slabším miestom, a to najmä v zvládaní odbornej komunikácie.

Absolventi potravinárskych odborov sa vyjadrili pozitívne k príprave v oblasti písomného prejavu, ale o niečo horšie ako v ostatných skupinách hodnotili prípravu pre čítanie s porozumením a aj pre komunikáciu so spolupracovníkmi. Osobitne problematickou je u nich dosiahnutá úroveň ovládania cudzieho jazyka, ktorá bola hodnotená najhoršie zo všetkých odborových skupín, a to tak z hľadiska porozumenia hovorenému cudziemu jazyku, bežnej komunikácie v ňom a aj v odbornej komunikácii.

Absolventi poľnohospodárskych a lesníckych odborov hodnotili pozitívne čítanie s porozumením, písomný prejav ako aj komunikáciu so spolupracovníkmi, menej pozitívne hodnotili svoje komunikačné a prezentačné schopnosti, ale v porovnaní s ostatnými

odborovými skupinami sú ich hodnotenia v tejto oblasti priaznivejšie. Podobne ako u absolventov potravinárskych odborov, aj u nich je boľavým miestom v príprave výučba cudzích jazykov. V stupni ovládania cudzích jazykov patrili z hľadiska porozumenia hovorenému cudziemu jazyku, bežnej komunikácie v ňom a aj v odbornej komunikácii medzi najhorších z hodnotených odborových skupín.

7.3 Príspevok školy k rozvoju odborných kompetencií podľa cieľových skupín odborov

U odborných kompetencií sme pri analýze údajov podľa cieľových skupín odborov použili **sebahodnotenie respondentov a riešenie úloh** v osobitnej časti dotazníka, a to **zvlášť pre každú cieľovú skupinu odborov**. Spolu bolo vytvorených 8 osobitne upravených častí dotazníka, a to pre skupiny odborov: Hutníctvo, Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba, Elektrotechnika, Technická a aplikovaná chémia, Potravinárstvo, Spracúvanie dreva, Stavebníctvo, geodézia a kartografia a Poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

Pre každú z cieľových skupín odborov boli v súlade s príslušným štátnym vzdelávacím programom vybrané špecifické odborné kompetencie, ktoré boli spracované do podoby 6 až 8 položiek. Respondenti každú položku hodnotili pomocou 5-stupňových bodovacích škál, pričom text v položke ich usmerňoval v tom, aby hodnotili, ako si počas štúdia osvojili vymenované schopnosti a zručnosti. Z odpovedí respondentov bol vypočítaný index za jednotlivé položky a aj za celkové hodnotenie príspevku školy k osvojeniu si odborných kompetencií.

Okrem hodnotiacich otázok boli súčasťou modifikovaných častí dotazníka pre jednotlivé skupiny odborov 2 až 6 úloh, ktoré mali charakter testu. Respondenti pri každej z úloh vyberali z predznačených odpovedí jednu, ktorú vyhodnotili ako správnu. Správnosť odpovedí bola vyhodnotená podľa osobitného kľúča.

Pri konečnom analytickom spracovaní sme z prezentácie výsledkov pre veľmi nízky počet respondentov vylúčili tri skupiny odborov, a to Hutníctvo, Technická a aplikovaná chémia a Spracúvanie dreva.

Zaradenie modifikovaných častí o odborných kompetenciách do dotazníka sme od začiatku vnímali ako experiment, ktorý môže overiť metodický postup pri prípadnom ďalšom testovaní pripravenosti absolventov po ukončení štúdia a prípravy na zaradenie sa do pracovného procesu.

Otázky zamerané na odborné kompetencie sa u absolventov stretli s rozpačitou reakciou. Pomerne veľký počet z nich po tom, ako sa dostali k časti o odborných kompetenciách, s vyplňovaním skončil, čo sa prejavilo na vysokom počte neodpovedajúcich respondentov v tejto a v nasledujúcich častiach. Na druhej strane, **viac ako polovica z respondentov, ktorí ukončili štúdium v niektorom z cieľových odborov** (približne 53%; presný údaj sa nedá určiť, pretože počet odpovedajúcich respondentov sa pri jednotlivých otázkach líšil) **túto časť vyplnila a poskytla možnosť údaje spracovať a vyhodnotiť aj ich poznávaciu funkciu**.

Keďže celkový počet respondentov v rámci jednotlivých skupín odborov bol u niektorých skupín nízky, môžu byť výsledky porovnávania problematické. Napriek tomu ich považujeme za zaujímavé a podnetné pre ďalší výskum.

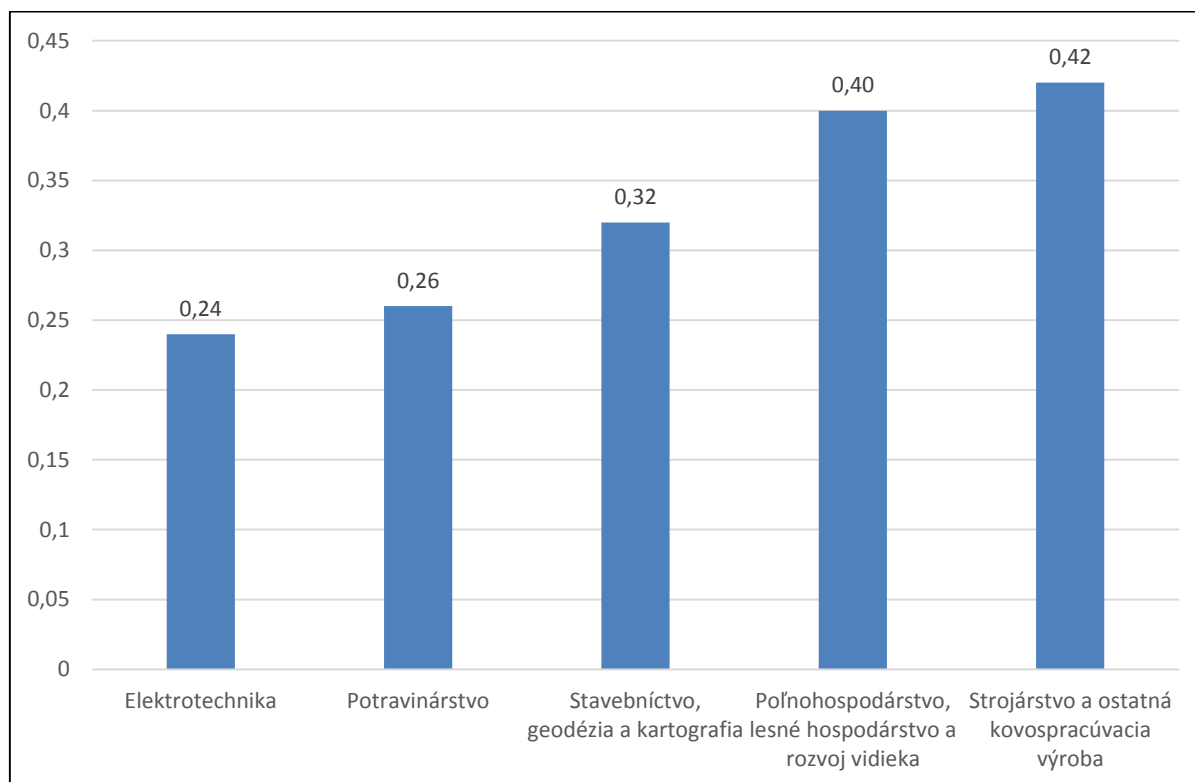
Výsledky hodnotenia respondentov

Najlepšie hodnotili osvojenie si potrebných schopností a zručností pre vykonávanie povolania, na ktoré sa pripravovali, absolventi elektrotechnických odborov. Celkový index z ich hodnotení dosiahol 0,24. Len o málo horšie, ale stále v pásme veľmi dobrého hodnotenia sa ocitli absolventi potravinárskych odborov (index 0,26). Pozitívne možno hodnotiť aj osvojenie si odborných kompetencií u absolventov stavebných odborov (index 0,32).

Výraznejšiu odchýlku smerom k horšiemu hodnoteniu od spomenutých troch skupín odborov možno pozorovať u absolventov poľnohospodárskych a lesníckych (index 0,40) a strojárskych odborov (index 0,42). Z uvedených hodnôt indexu možno usudzovať, že v príprave absolventov týchto skupín odborov sa môžu vyskytovať určité problémy, celkove sa ale hodnotenia nevychýlili z prevahy skôr pozitívnych ako negatívnych hodnotení.

Prehľad o celkovom vyhodnotení osvojenia si odborných kompetencií ukazuje graf č. 61

Graf č. 61:
Osvojenie si odborných kompetencií podľa cieľových skupín odborov – celkové hodnotenie (index)

Na hodnotiace otázky o odborných kompetenciách odpovedalo:

- 53% absolventov zo skupiny odborov Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba,
- 60% absolventov zo skupiny odborov Elektrotechnika,
- 59% absolventov zo skupiny odborov Stavebníctvo, geodézia a kartografia,
- 73% absolventov zo skupiny odborov Potravinárstvo a
- 54% absolventov zo skupiny odborov Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka

Najúspešnejší absolventi elektrotechnických odborov

Absolventi elektrotechnických odborov boli zároveň najúspešnejší pri preverovaní odborných vedomostí cez zadané úlohy. Spolu 8 úloh riešila necelá polovica z celkového počtu absolventov z tejto odborovej skupiny (49%). Nesprávne odpovede z celkového počtu odpovedí na všetky úlohy predstavovali u nich 19,8%, čo je najnižší podiel zo všetkých analyzovaných odborových skupín.

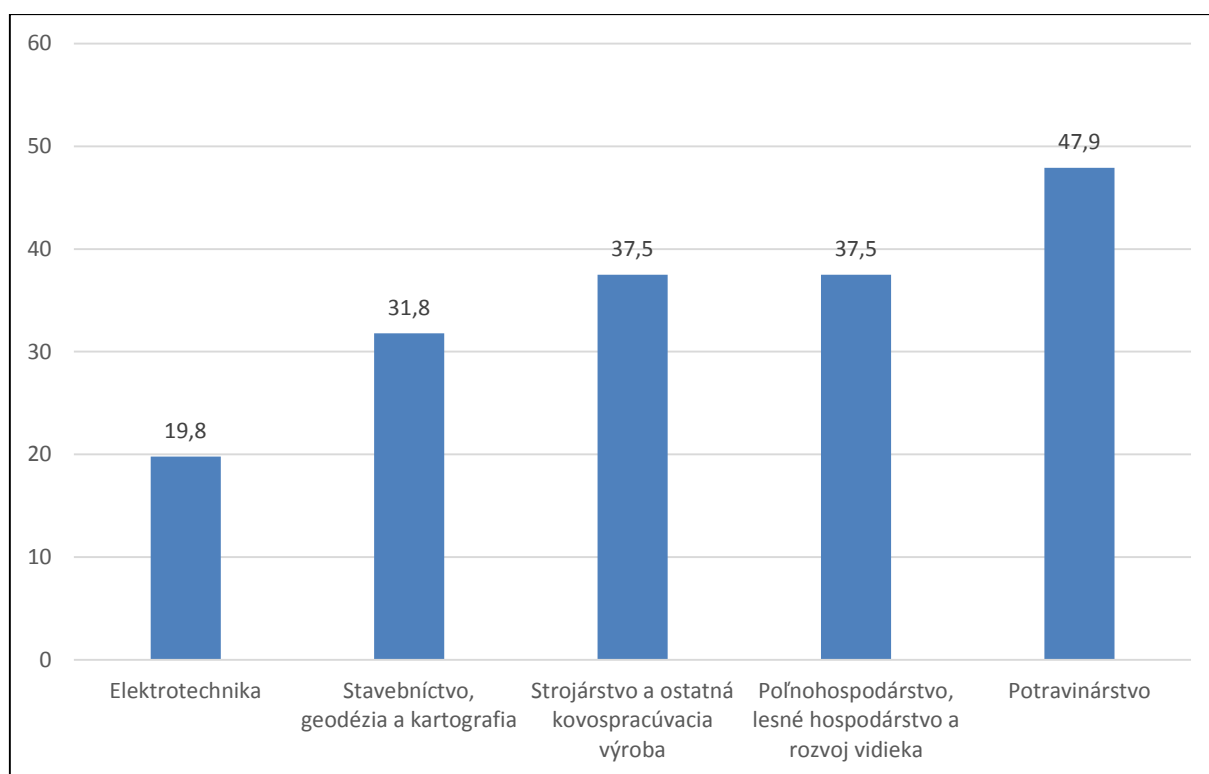
Ostatné skupiny mali percento neúspešnosti pri riešení úloh podstatne vyššie.

U absolventov stavebných odborov bol percentuálny podiel neúspešne vyriešených úloh 31,8%. Spolu 4 úlohy riešilo 65% absolventov z tejto skupiny.

Rovnaký výsledok, a to 37,5% nesprávnych odpovedí, dosiahli absolventi strojárskych a poľnohospodárskych a lesníckych odborov. Obe skupiny absolventov riešili po dve úlohy. Z absolventov strojárskych odborov sa do riešenia zapojilo 53% a z absolventov poľnohospodárskych a lesníckych odborov 67% respondentov.

Graf č. 62:

Absolventi cieľových skupín odborov podľa miery neúspešnosti vo vedomostných úlohách (%)

Najhoršie výsledky pri riešení úloh sme zaznamenali u absolventov potravinárskych odborov. Percentuálny podiel neúspešne vyriešených úloh predstavoval u nich takmer polovicu (47,9%). Absolventi z tejto skupiny riešili 6 úloh a do riešenia sa zapojilo 63% respondentov.

V závere možno konštatovať, že pri hodnotení odborných kompetencií boli **najlepšie výsledky získané u absolventov elektrotechnických odborov**. Naopak, **najproblematickejšou skupinou sú absolventi poľnohospodárskych a lesníckych**

odborov, u ktorých boli horšie výsledky získané tak pri hodnotiacich otázkach, ako aj pri overovaní ich vedomostnej úrovne.

Za problematickú by vo svetle údajov získaných v tomto prieskume mohla byť považovaná aj skupina absolventov strojárskych odborov. V hodnotení osvojenia si odborných kompetencií samotnými respondentmi sa umiestnili na poslednom mieste v poradí a miera neúspešnosti pri riešení vedomostných úloh bola u nich 37,5%, čo je pomerne vysoká hodnota.

U absolventov stavebných odborov boli získané pomerne priaznivé hodnotenia osvojenia si odborných kompetencií v škole, ale pri riešení vedomostných úloh bola z celkového počtu odpovedí takmer tretina nesprávnych.

Nejednoznačné výsledky hodnotení boli získané u absolventov potravinárskych odborov. Samotní absolventi hodnotia osvojenie si odborných kompetencií počas prípravy v škole pozitívne, ale v riešení vedomostných úloh zo svojho odboru sa umiestnili na poslednom mieste.

8 KONFRONTÁCIA PREDSTÁV A AMBÍCIÍ ABSOLVENTOV S REALITOU TRHU PRÁCE

Mladí ľudia po ukončení štúdia a prípravy v stredných odborných školách vstupujú na trh práce s určitými predstavami o svojom uplatnení. Tieto ich predstavy a ambície môžu byť poznačené nedostatkom skúseností s pracovnými aktivitami a neznalosťou situácie na trhu práce. Po prvých skúsenostiach dochádza ku korekciám v ich cieľoch a možno aj k prvým sklamaniam.

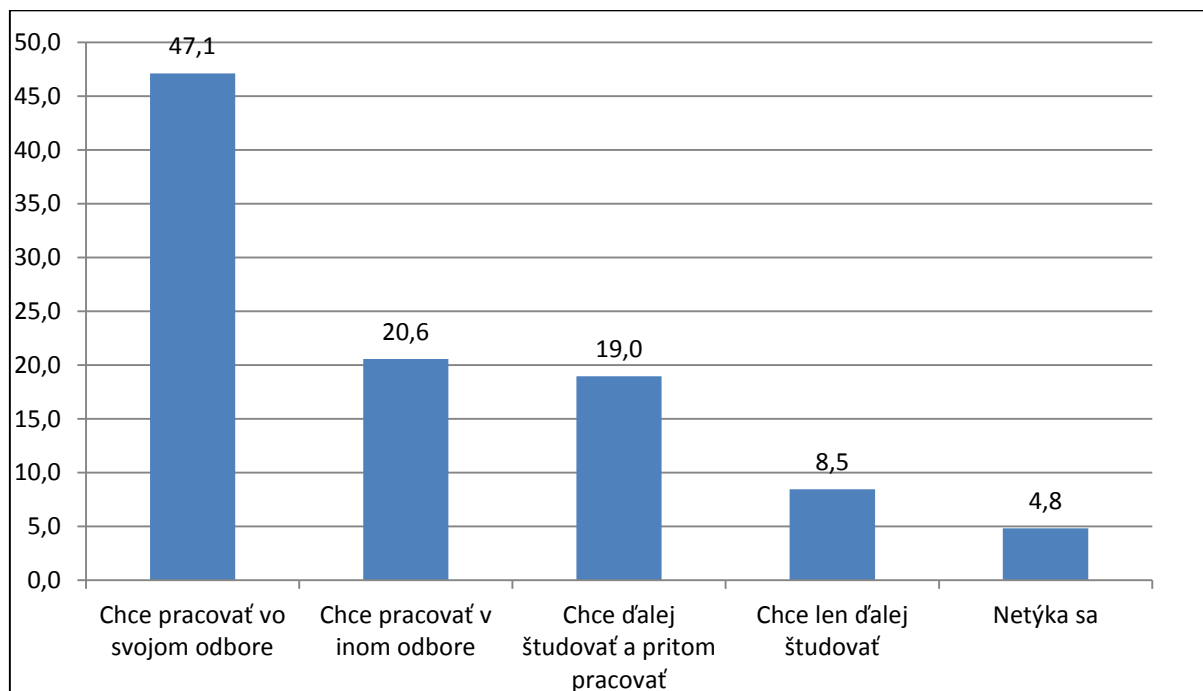
V prieskume nás zaujímalo, aký je vzťah absolventov k odboru, v ktorom ukončili prípravu, či sa chcú v tomto odbore zamestnať, s akými prekážkami sa stretli pri hľadaní práce a ako spätne po prvých skúsenostiach so svetom práce hodnotia výber študijného alebo učebného odboru, v ktorom ukončili prípravu.

V tejto súvislosti je však potrebné uviesť, že na otázky z druhej časti dotazníka, vrátane otázok k tejto téme, už pomerne veľký počet respondentov neodpovedal. Počty neodpovedajúcich sa pohybovali od 120 do 150, t. j. od 33 do 40%. Pri analýze sme používali údaje od odpovedajúcich respondentov a z ich celkového počtu sú vypočítané aj percentuálne početnosti.

8.1 Predstavy o práci

Takmer polovica z absolventov, ktorí odpovedali, chce pracovať alebo podnikáť v odbore, v ktorom vyštudovali (47,2%). Pre inú oblasť práce, ktorá nie je v súlade s ich odborom, sa rozhodovalo 20,6% absolventov.

Graf č. 63: Predstavy absolventov o práci, ktorú chcú vykonávať (%)

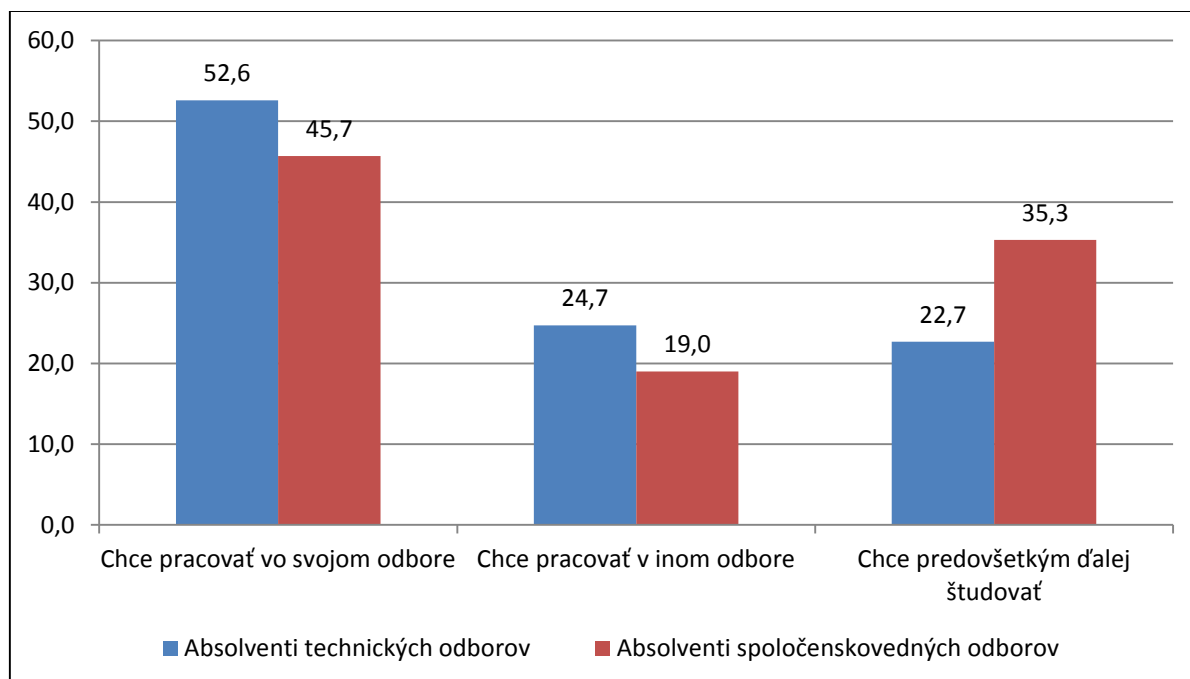

Otázka: Aké sú Vaše predstavy týkajúce sa Vášho pracovného uplatnenia?

Viac ako štvrtina absolventov však nemá v súčasnosti ambíciu pracovať, ale predovšetkým ďalej študovať a kvalifikáciu si rozšíriť alebo zvýšiť (27,4%), pričom 19% chce štúdium kombinovať s prácou.

Z porovnania dvoch veľkých odborových skupín, absolventov technických a spoločenskovedných odborov, vyplýva, že ďalšie štúdium preferujú najmä absolventi spoločenskovedných odborov. Z absolventov technických odborov chce ďalej študovať necelá štvrtina respondentov (22,7%), z absolventov spoločenskovedných odborov viac ako tretina (35,3%). Významný rozdiel v oboch údajoch potvrdil štatistický test.

Graf č. 64:
Predstavy absolventov o práci, ktorú chcú vykonávať – absolventi technických a spoločenskovedných odborov (%)

8.2 Problémy pri vstupe absolventov na trh práce

Absolventi stredných odborných škôl sú z hľadiska zamestnateľnosti považovaní za jednu z najrizikovejších skupín. Potvrdzujú to štatistiky o nezamestnanosti, v ktorých absolventi stredných odborných škôl predstavujú najväčšiu skupinu.⁹

Ako vnímajú samotní absolventi stredných odborných škôl svoju pozíciu na trhu práce a kde oni vidia problémy pri svojom zaradovaní sa do pracovného procesu? Aj tieto otázky boli predmetom prieskumu.

Pri skúmaní prechodu mladých ľudí zo škôl na trh práce sme sa zamerali na dve skupiny problémov: Prvá skupina problémov vyplýva z postojov zamestnávateľov k absolventskej

⁹ Nezamestnanosti absolventov stredných odborných škôl sa venuje výstup J. Hericha v rámci projektu RSOV (Herich J.,2015)

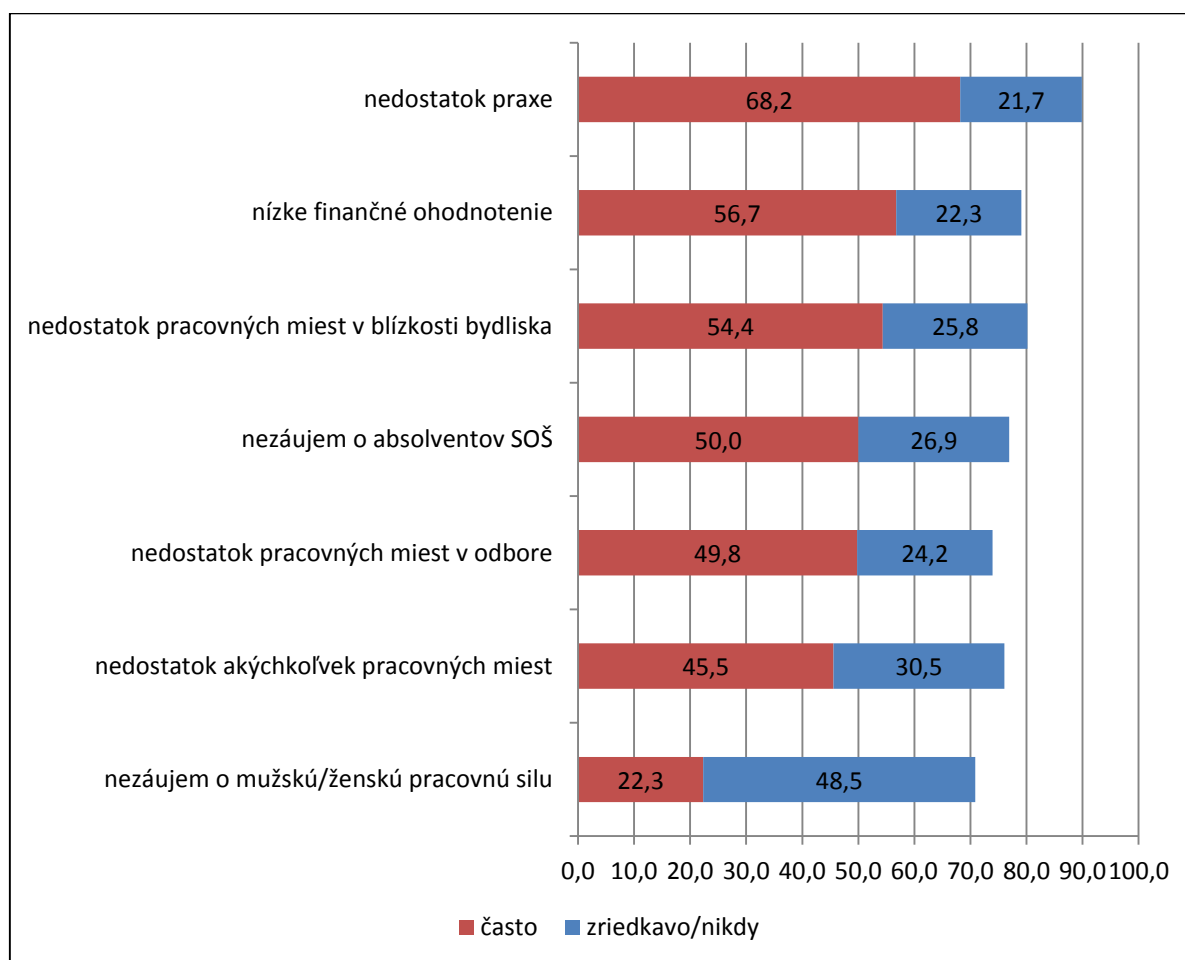
pracovnej sile a z celkovej situácie na trhu práce, má teda objektívny charakter, druhá vyplýva z osobnostných charakteristík absolventa, má teda skôr subjektívny charakter. Obe sa však môžu aj prekrývať, prípadne sa navzájom podmieňovať.

8.2.1 Prekážky na strane trhu práce

Najzávažnejším problémom absolventskej pracovnej sily je absencia praxe. V prieskume uviedli nedostatok praxe ako častý problém pri hľadaní práce viac ako dve tretiny respondentov (68,2%).

Na zhruba rovnakej pozícii sa medzi problémami ocitli dva, a to **nízke finančné ohodnotenie a nedostatok pracovných miest v blízkosti bydliska.** Oba ako problémy s častým výskytom uviedlo 56,7% resp. 54,4% respondentov.

Graf č. 65: Prekážky pri hľadaní práce na strane zamestnávateľa

Otázka:

S akými prekážkami zo strany zamestnávateľa a ako často ste sa stretli pri hľadaní práce? Respondenti hodnotili položky na škále od 1 do 5, kde 1 – skoro nikdy, 2 – zriedkavo, 3 – nedá sa jednoznačne povedať, 4 – často, 5 – veľmi často. Graf je zostavený z hodnôt redukovanej škály, ktorá vznikla zlúčením bodov 1 a 2 (zriedkavo/nikdy) a 4 a 5 (často).

Najzriedkavejšie sa v kategórii častých problémov vyskytoval nezáujem o mužskú alebo ženskú pracovnú silu, ale fakt, že ho uviedla takmer štvrtina respondentov (22,3%), je pozoruhodný.

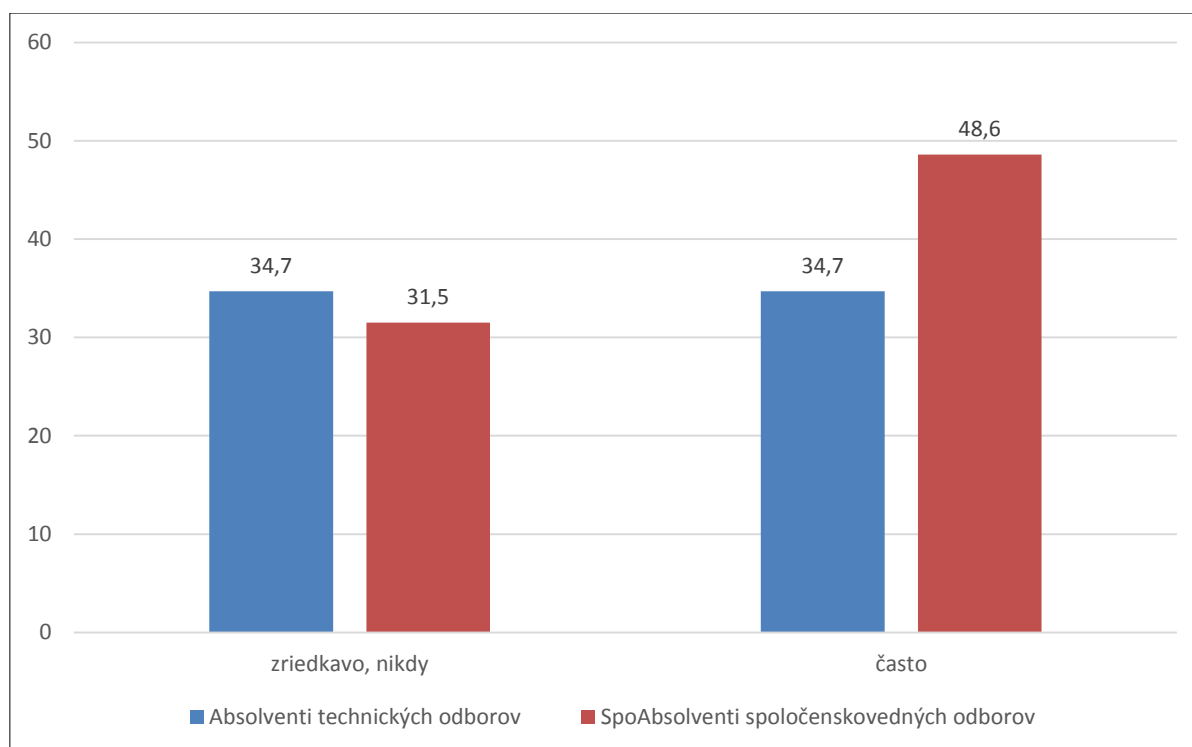
Polovica respondentov označila ako častý problém pri hľadaní práce **nezáujem o absolventov stredných odborných škôl** (50,0%), a s približne rovnakou frekvenciou bol ako častý uvádzaný aj **problém nedostatku pracovných miest v odbore** (49,8%).

Nedostatok akýchkoľvek pracovných miest sa ako častý problém vyskytoval s frekvenciou 45,5%.

Štatisticky významné rozdiely sa pri vnímaní problémov na strane trhu práce medzi absolventmi technických a spoločenskovedných odborov potvrdili pri jednej položke, a to pri nedostatku akýchkoľvek pracovných miest. Uviedlo ho ako častý až 48,6% absolventov spoločenskovedných odborov, zatiaľ čo medzi absolventmi technických odborov to bolo len 34,7%, čo je o 13,9 percentuálneho bodu menej.

Graf č. 66:

Nedostatok akýchkoľvek pracovných miest ako častý problém pri hľadaní práce u absolventov technických a spoločenskovedných odborov (%)

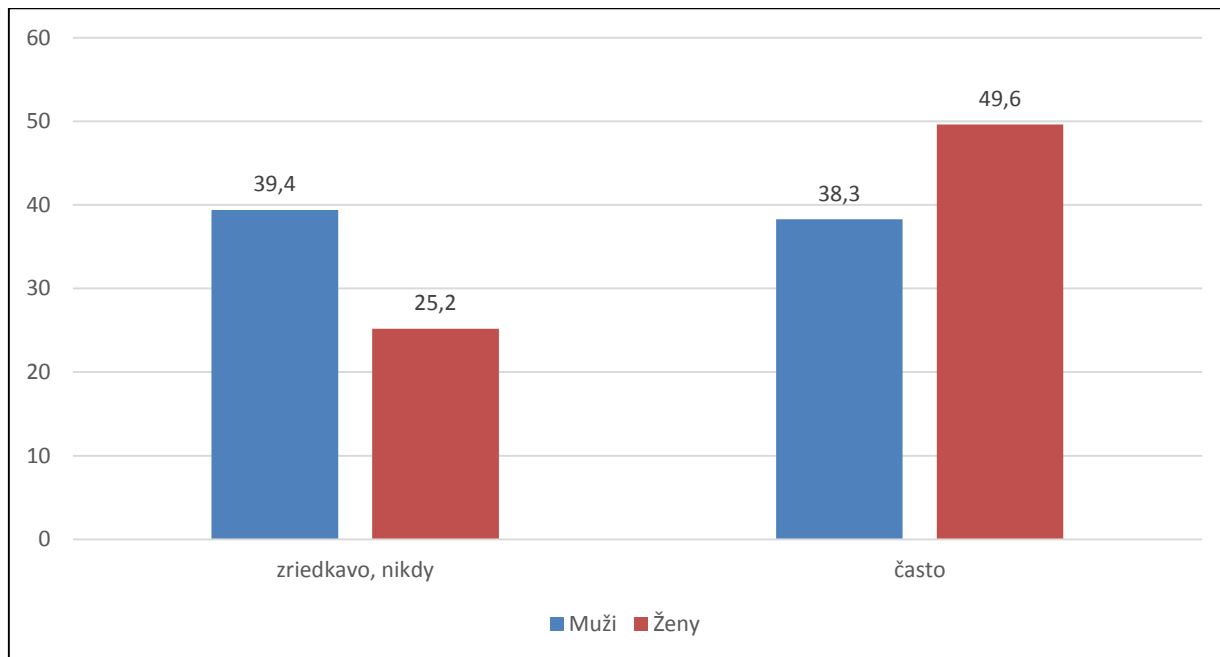
Viac rozdielov sa ukázalo medzi mužmi a ženami.

Ženy sa častejšie ako muži sťažovali na nedostatok pracovných miest v odbore. Ako častý vnímala tento problém takmer polovica žien (49,6%), z mužov 38,3%, čo je v porovnaní so ženami o 11,3 percentuálneho bodu menej.

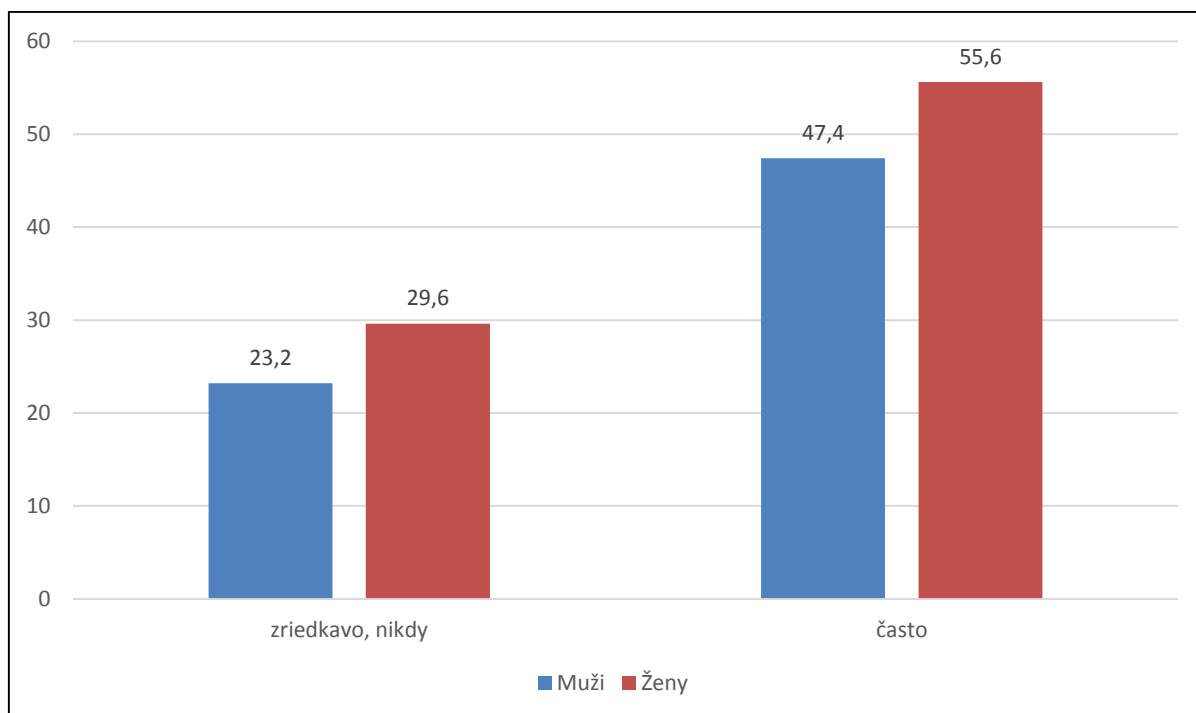
Je zaujímavé, že ženy zároveň relatívne častejšie vnímali ako problém nízke finančné ohodnotenie, čo môže byť podmienené celkovo nižšími platmi v profesiách so

spoločenskovedným zameraním, v ktorých ženy zväčša pracujú. Spomedzi žien uviedlo ako častý problém s nízkym finančným ohodnotením až 55,6% žien, z mužov ho takto vnímalo 47,4%, teda o 8,2 percentuálneho bodu menej.

Graf č. 67:
Nedostatok pracovných miest v odbore ako častý problém pri hľadaní práce u mužov a u žien (%)

Graf č. 68: Nízke finančné ohodnotenia ako častý problém pri hľadaní práce u mužov a u žien (%)

8.2.2 Subjektívne problémy

Zo subjektívnych dôvodov, ktoré najviac spôsobovali absolventom problémy pri prechode zo škôl na trh práce, bola uvádzaná najmä **absencia odborných zručností a praktických skúseností**. Tento dôvod uviedlo ako častý 37,4% respondentov. Je to problém, ktorý priamo nadväzuje na už spomenutý nedostatok praxe, ktorý objektívne spôsobuje mladým ľuďom problémy s hľadaním zamestnania a súvisí s postojom zamestnávateľov k prijímaniu čerstvej absolventskej pracovnej sily.

Nedostatočné odborné vedomosti predstavovali v poradí druhý subjektívny dôvod, ktorý absolventi vnímajú ako častý problém pri snahách nájsť si vhodné pracovné miesto. Uviedla ho takmer tretina absolventov (29,4%).

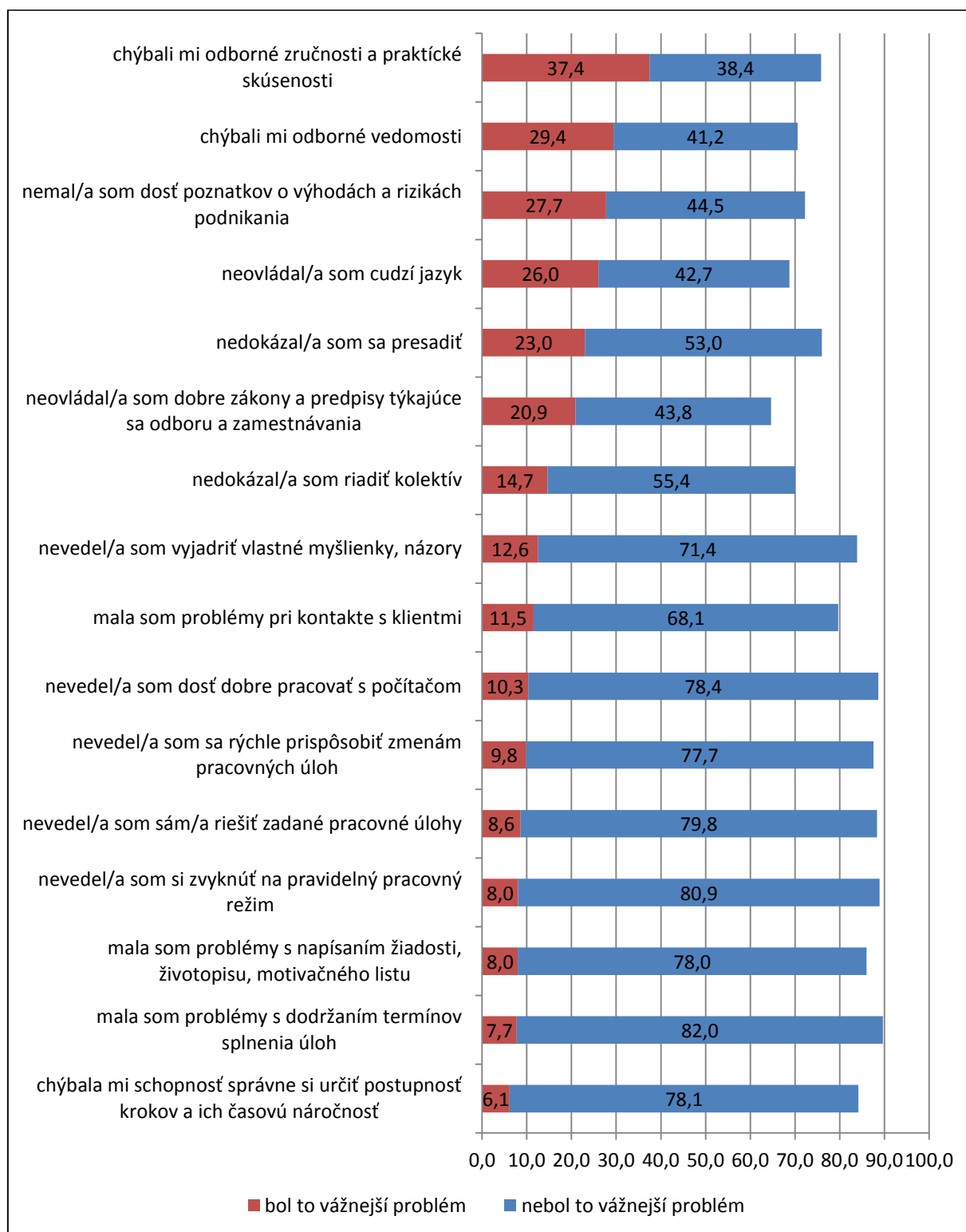
Zaujímavé tretie miesto v poradí zaujala **absencia poznatkov o výhodách a nevýhodách podnikania**, ktorú uvádzalo ako častý dôvod 27,7% absolventov. Jeho výskyt medzi ťažkosťami pri zaradovaní sa do pracovného procesu naznačuje, že školy by mali v rámci vzdelávacieho procesu venovať viac času aj praktickým problémom, ktoré môžu sprevádzať rôzne aspekty začiatku profesijnej kariéry, vrátane založenia a prevádzky vlastnej firmy.

Problém s ovládaním cudzích jazykov nadväzuje na nedostatky vo výučbe cudzích jazykov v škole. Tento problém uvádzala ako častý takmer štvrtina absolventov (23,0%).

Nedostatočné ovládanie zákonov a predpisov týkajúcich sa vyštudovaného odboru a takisto hľadania si práce a uzatvárania pracovných zmlúv je podobne ako chýbajúce poznatky o podnikaní, praktického charakteru a mal by byť viac reflektovaný vo vzdelávacom procese v stredných odborných školách. Tento problém vnímalo ako častý 20,9% respondentov.

Z ďalších subjektívne vnímaných ťažkostí, ktoré komplikujú mladým ľuďom prechod na trh práce s menším dopadom sú: schopnosť riadiť pracovný kolektív, schopnosť komunikovať svoje myšlienky a názory, problémy pri kontakte s klientmi a ďalšie problémy, ktoré boli uvádzané menej často (graf č. 69).

Graf č. 69: Subjektívne problémy pri hľadaní práce (%)

Otázka:

S akými osobnými problémami ste sa stretli pri hľadaní práce a pri svojich začiatkoch v práci a ako veľké tieto problémy boli? Respondenti hodnotili položky na škále od 1 do 5, kde 1 – nebol to pre neho žiadny problém a 5 – veľmi veľký problém. Graf je zostavený z hodnôt redukovanej škály, ktorá vznikla zlúčením bodov 1 a 2 (nebol to vážnejší problém) a 4 a 5 (bol to vážnejší problém).

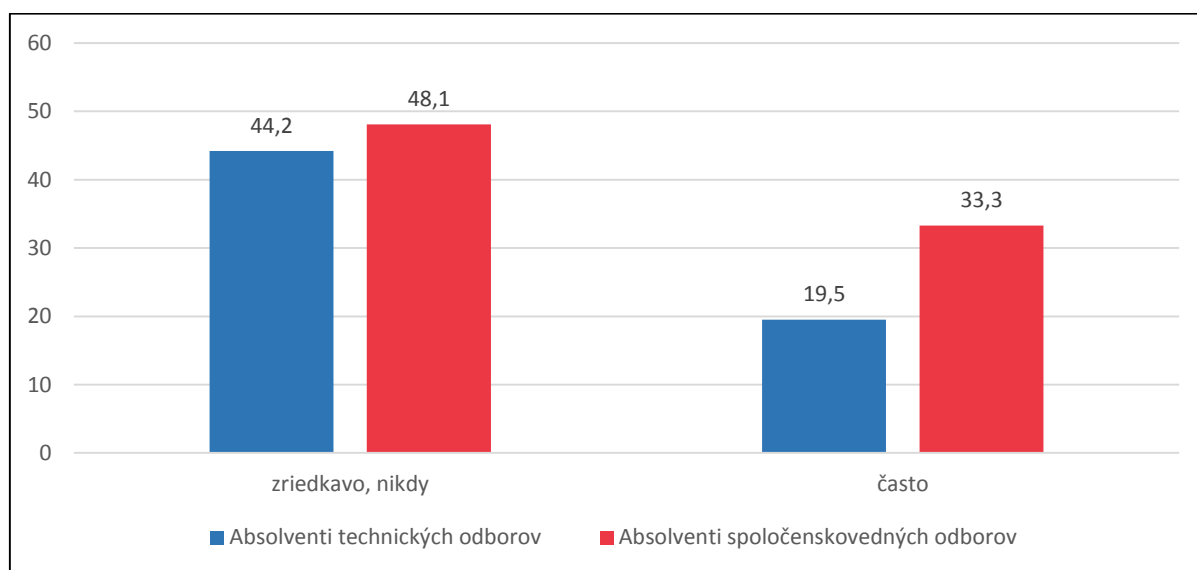
Štatisticky významné rozdiely medzi absolventmi technických a spoločenskovedných odborov sa prejavili pri dvoch položkách: pri nedostatku poznatkov o výhodách a nevýhodách podnikania a pri neschopnosti presadiť sa.

Nedostatok poznatkov o výhodách a nevýhodách podnikania hodnotilo ako častý problém 33,3% absolventov spoločenskovedných odborov, z absolventov technicky zameraných odborov len 19,5% respondentov.

Neschopnosť presadiť sa bola častým dôvodom pre 27,7% absolventov spoločenskovedných odborov, z absolventov technických odborov len pre 14,6% (grafy č. 70 a 71).

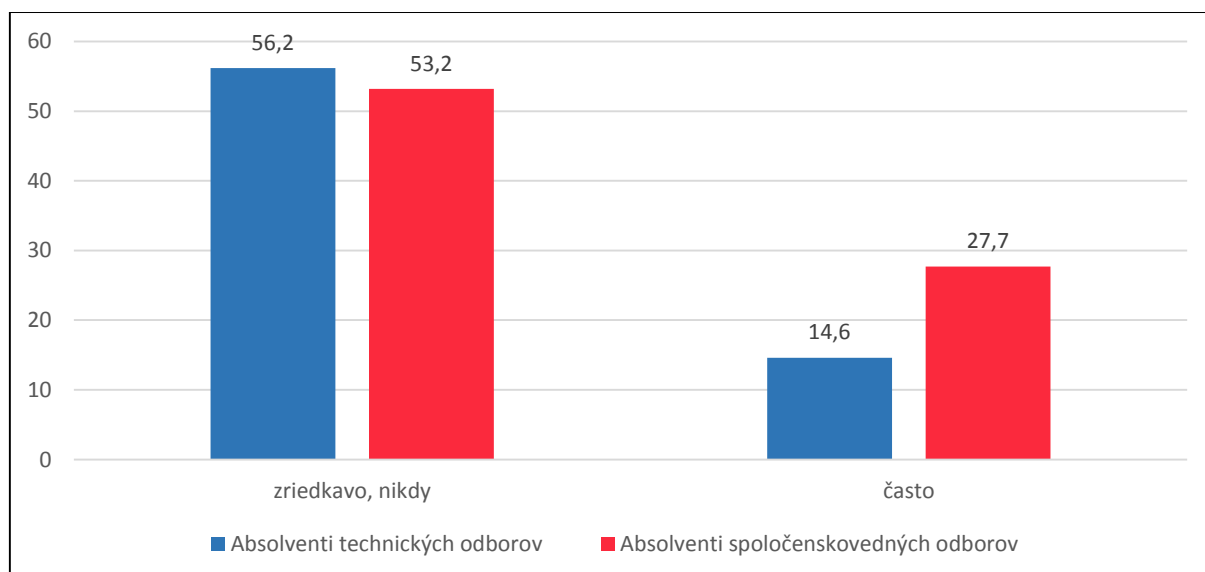
Graf č. 70:

Nedostatok poznatkov o výhodách a nevýhodách podnikania ako častý problém pri hľadaní práce u absolventov technických a spoločenskovedných odborov (%)

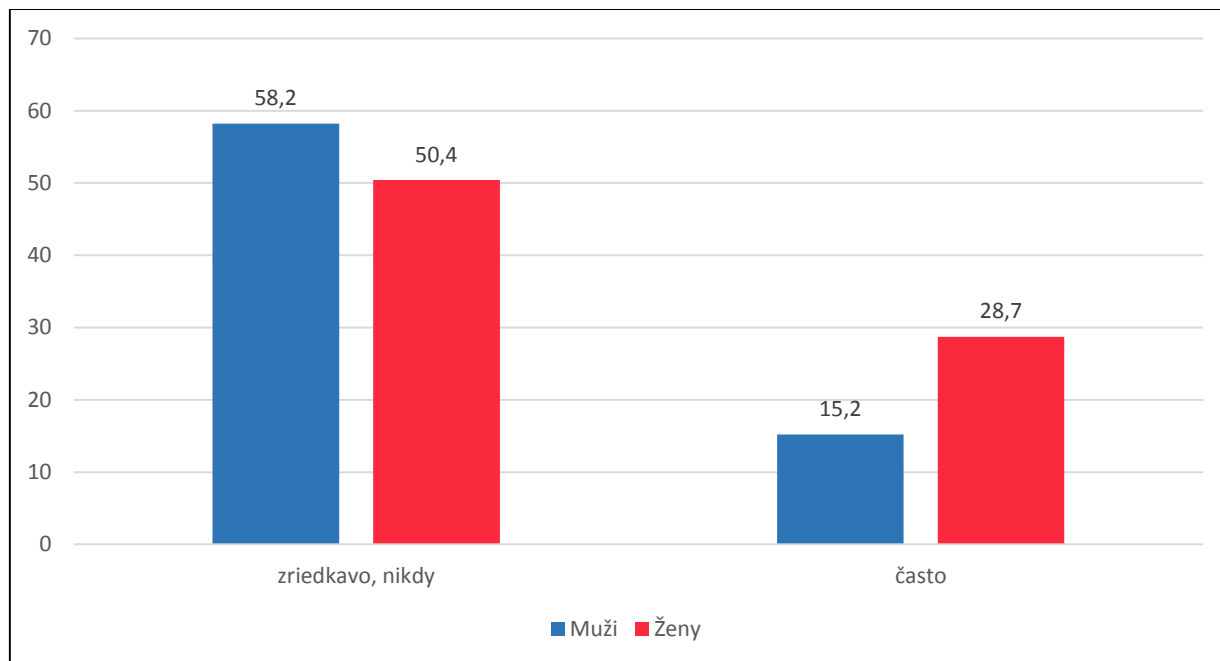
Graf č. 71:

Neschopnosť presadiť sa ako častý problém pri hľadaní práce u absolventov technických a spoločenskovedných odborov (%)

Medzi mužmi a ženami sa štatisticky významný rozdiel ukázal pri položke „nedokázal/a som sa presadiť“. Zo žien ho uviedlo ako častý dôvod pri uplatnení sa v práci 28,7%, z mužov len 15,2%.

Graf č. 72: Neschopnosť presadiť sa ako častý problém pri hľadaní práce u mužov a u žien (%)

8.3 Spätný výber študijného alebo učebného odboru a školy

Po prvých skúsenostiach sprevádzajúcich pohyb na trhu práce prichádza čas, keď absolventi dokážu vyhodnotiť svoje rozhodnutie pre štúdium v konkrétnom študijnom alebo učebnom odbore a takisto výber školy, ktorú si pre štúdium zvolili. Respondentom sme preto položili aj otázku, ako by sa rozhodovali dnes s optikou súčasných skúseností s hľadaním práce a uplatnením svojej kvalifikácie, keby si mali znovu vybrať študijný alebo učebný odbor a školu.

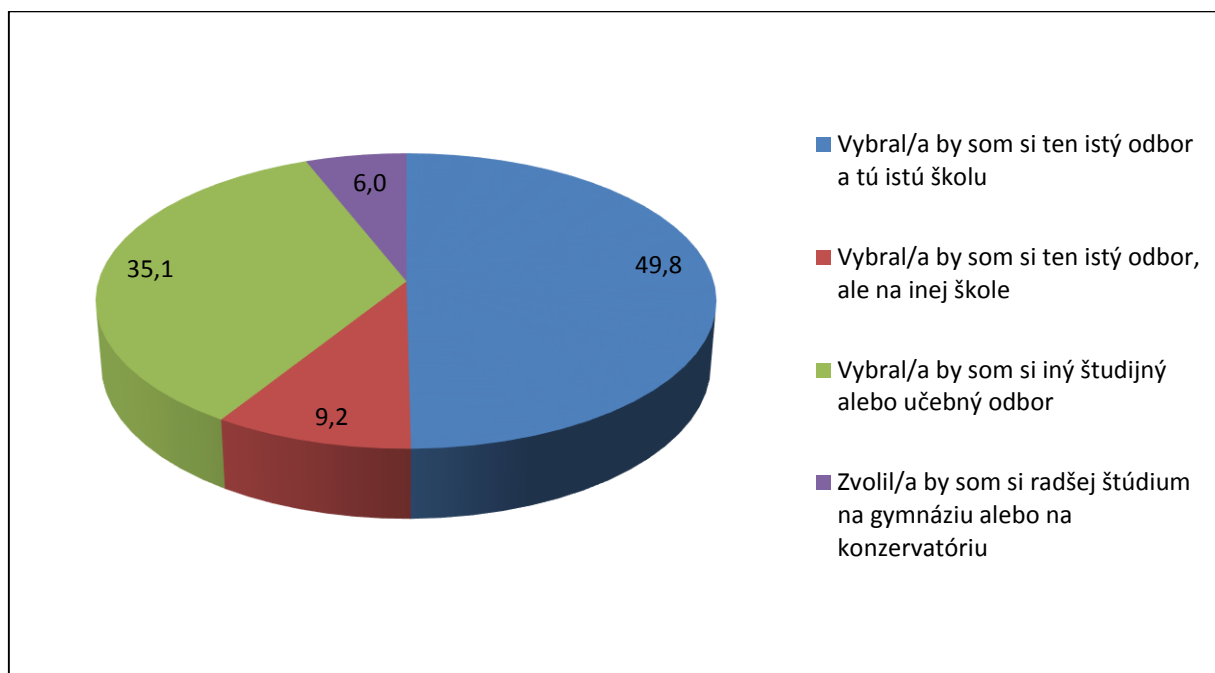
Svoje rozhodnutie o výbere odboru a školy by nemenila iba necelá polovica absolventov

Približne polovica respondentov z prieskumného súboru, ktorí na otázku odpovedali, by svoje rozhodnutie nezmenila (49,8%), ale **až 41,1% by si vybrala iné študijné zameranie.**

Problém s prehodnotením výberu odboru vzdelávania u pomerne veľkej časti respondentov môže mať rôzne pozadie. V čase rozhodovania sa o ďalšom štúdiu zrejme nie sú mnohí z nich ešte dostatočne zrelí pre správnu voľbu, ktorá by zodpovedala ich osobnostným dispozíciám. Svoju rolu zohráva aj neznalosť pracovného prostredia a nárokov, ktoré rôzne povolania na človeka, ktorý ho bude vykonávať, kladú.

Štatistický test nepreukázal významnosť rozdielov pri spätnom prehodnotení výberu študijného zamerania medzi absolventmi technicky a spoločenskovedne zameraných odborov, ani medzi mužmi a ženami.

Graf č. 73: Spätný výber odboru/školy (%)

Otázka:

Máte za sebou určitý čas od skončenia štúdia na strednej škole. Ako by ste sa pri výbere štúdia na strednej škole rozhodli na základe súčasných skúseností ?

Z respondentov, ktorí by preferovali v súčasnosti zmenu, uvádzalo najviac práve problémy s hľadáním zamestnania (až 44,8% z tých, ktorí uviedli výber iného odboru vzdelávania v súčasnosti).

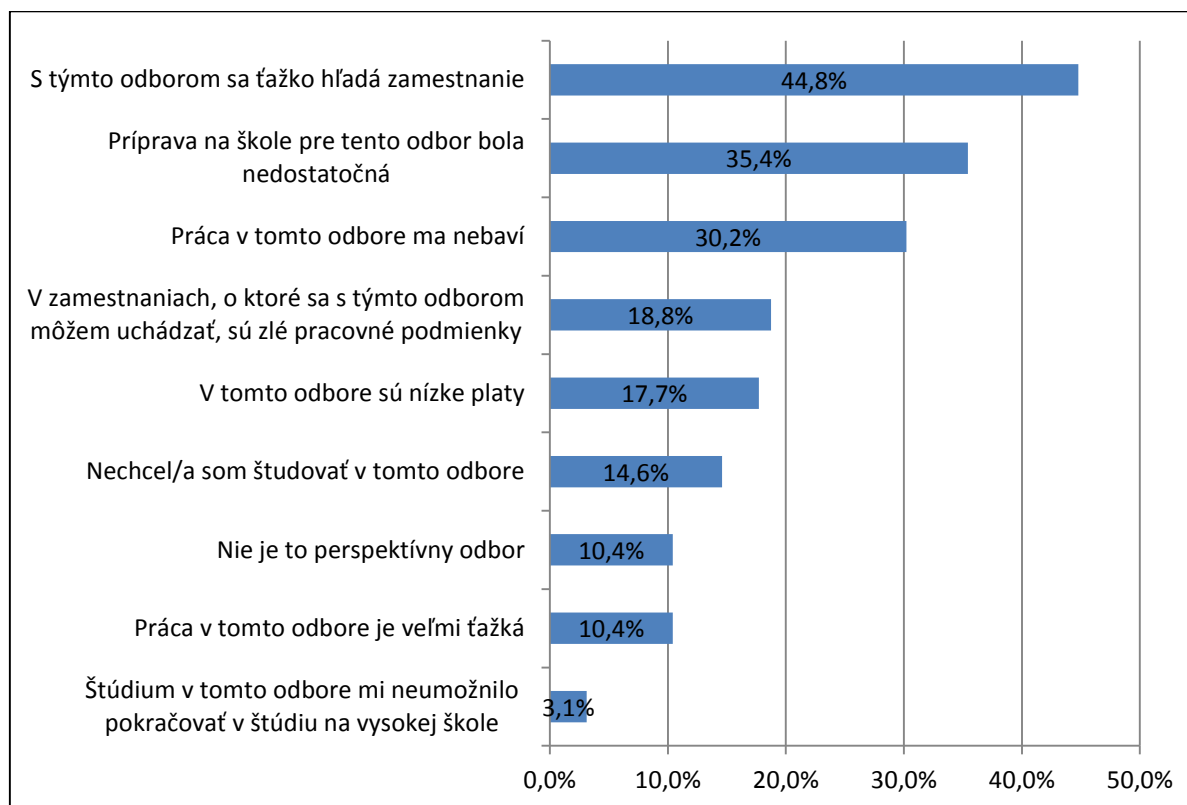
Pomerne významnú rolu z hľadiska súčasných skúseností s uplatnením môže zohrávať aj **nedostatočná príprava v škole**. Tento závažný problém uviedlo prekvapujúco až 35,4% z respondentov, ktorí by volili zmenu študijného alebo učebného odboru.

Značný počet respondentov, až takmer tretina (30,2%), uviedol ako dôvod zmeny pri možnom opätovnom výbere študijného zamerania **nezáujem o prácu v aktuálnom odbore**, čo by mohlo signalizovať nedostatočnú osobnostnú zrelosť časti respondentov pri výbere štúdia a aj v súčasnosti. U tejto časti populácie je zrejme potrebné počítať aj s týmto faktorom a brať ho s väčším dôrazom do úvahy pri skvalitňovaní najmä poradenskej práce pri vývoji profesijnej orientácie u žiakov a pri voľbe povolania.

S podielom necelých 20% sa na ďalších miestach v poradí umiestnili dôvody prípadnej zmeny súvisiace s charakterom a podmienkami práce, ktorú môžu s aktuálnym odborom vykonávať. 18,8% absolventov uviedlo ako dôvod zmeny odboru vzdelávania zlé pracovné podmienky a 17,7% respondentov sa domnieva, že s kvalifikáciou, ktorú majú, si málo zarobia.

Ostatné uvádzané dôvody sa vyskytovali s nižšími percentuálnymi podielmi, z nich možno spomenúť neperspektívnosť súčasného odboru a ťažkú prácu, ktoré sa ako dôvody zmeny vyskytli s podielmi zhodne po 10,4%.

Graf č. 74: Dôvody zmeny odboru/školy pri spätnom výbere (%)

Otázka:

Prečo by ste sa rozhodli pre iné študijné zameranie? Respondenti mohli uviesť tri najsilnejšie dôvody

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z počtu respondentov, ktorí uviedli zmenu študijného zamerania pri prehodnotení výberu školy alebo študijného odboru

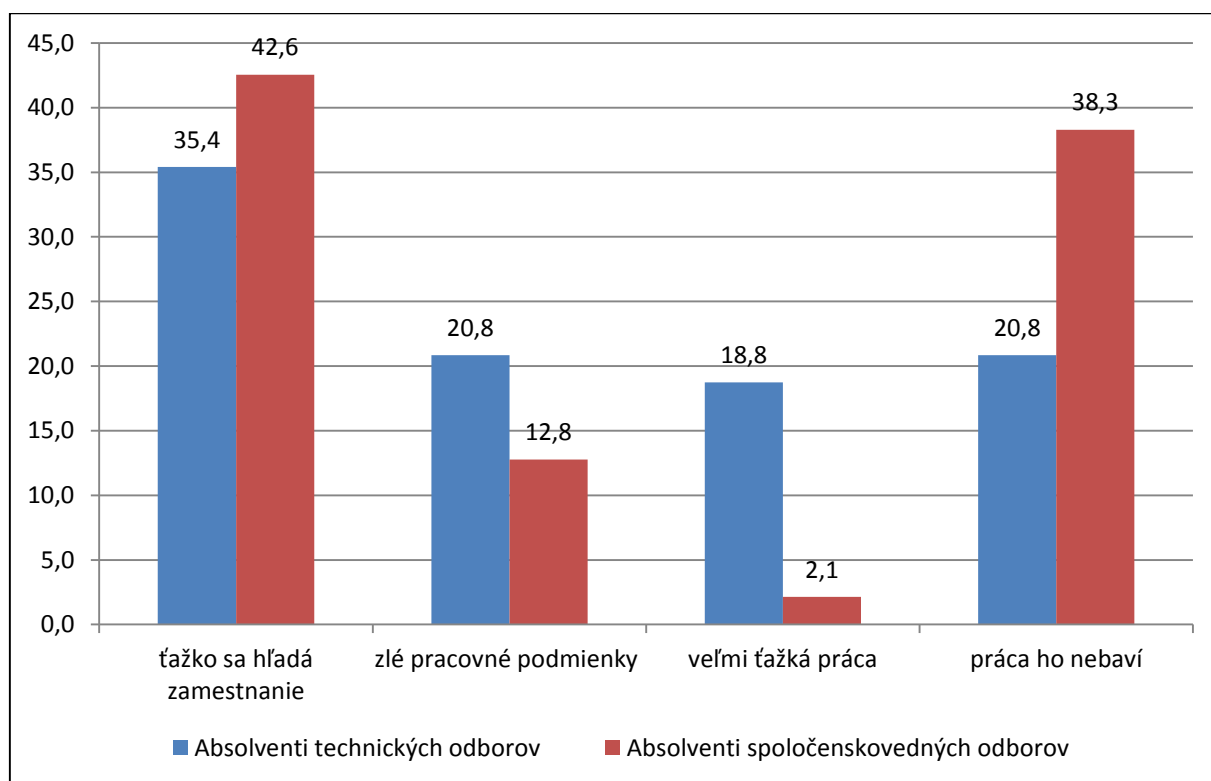
Ako dôvod zmeny študijného zamerania uvádzali absolventi spoločenskovedných odborov relatívne častejšie ťažkosti pri hľadaní zamestnania, čo potvrdzuje všeobecne známy problém s hľadaním si práce v humanitne a spoločenskovedne orientovaných oblastiach práce. Dôvod „s týmto odborom sa ťažko hľadá zamestnanie“ uviedlo 42,6% absolventov so spoločenskovedným odborom, na druhej strane je zaujímavé, že ho uviedlo aj 35,4% absolventov v odboroch s technickým zameraním. Je to síce o 7,2 percentuálneho bodu menej ako u absolventov spoločenskovedných odborov, ale napriek tomu ide o pomerne vysoký počet respondentov z týchto odborových skupín, ktorí takýto problém riešia napriek tomu, že dopyt po technických kvalifikáciách na trhu práce už dlhodobejšie prevyšuje ponuku.

Absolventi technických odborov uvádzali v porovnaní s absolventmi spoločenskovedných odborov relatívne častejšie dôvody, ktoré sú zamerané na charakter práce. Zlé pracovné podmienky uviedlo 20,8% respondentov z tejto skupiny, z absolventov spoločenskovedných odborov len 12,8%, a ťažkou prácou argumentovalo 18,8% respondentov s technickými odbormi, zatiaľ čo v druhej skupine to bolo len 2,1%.

Zaujímavý je údaj o položke „práca v tomto odbore ma nebaví“. Tento dôvod uviedlo 20,8% z respondentov s technickým odborom, ktorí by radi zmenili svoje odborné zameranie, ale až 38,3% absolventov so spoločenskovedným odborom. Navodzuje to viaceré otázky, ktoré sa dotýkajú motivácie, ktoré rozhodli o výbere tohto študijného zamerania u týchto absolventov. Aká bola ich motivácia pre štúdium v odbore, v ktorom ich napokon práca nebaví? Mali

dostatok informácií o tom, čomu sa budú po skončení štúdia venovať? Nerozhodol o ich študijnom zameraní niekto iný? Odpovede na tieto otázky by pomohli skvalitniť prácu v oblasti poradenských služieb pri výbere štúdia a mali by sa stať témou ďalších prieskumov v tejto oblasti.

Graf č. 75:
Dôvody zmeny odboru/školy pri spätnom výbere – absolventi technických a spoločenskovedných odborov (%)

Medzi mužmi a ženami sa rozdiely prejavili najmä v uvádzaní nezájmu o prácu v danej oblasti ako dôvodu zmeny študijného zamerania. Čiastočne to korešponduje s výsledkami z triedenia podľa technických a spoločenskovedne zameraných odborov, keďže medzi absolventmi spoločenskovedných odborov je prevaha žien.

Nezáujem o prácu v danej oblasti ako dôvod prehodnotenia výberu študijného zamerania uviedlo z mužov 19,5%, ale medzi ženami bol podiel respondentiek, ktoré uviedli tento dôvod až 34,4%.

ZÁVER

Prieskum priniesol pomerne závažné fakty najmä o tom, že značná časť absolventov má problémy s uplatnením sa v odbore, v ktorom získali kvalifikáciu. Tie môžu byť spôsobené štrukturálnym nesúlalom medzi absolventskou pracovnou silou a trhom práce a taktiež kvalitou prípravy absolventov z hľadiska požiadaviek a potrieb zamestnávateľskej sféry.

Medzery v kvalite vzdelávacieho procesu vo vzťahu k tomu, čo zamestnávatelia od absolventov očakávajú prieskum vo viacerých smeroch potvrdil. Absolventi poukazovali najmä na nižšiu úroveň odborného výcviku a odbornej praxe, a to hlavne pri využívaní modernejšieho technického vybavenia počas odborného výcviku a odbornej praxe a na nedostatky v ich príprave a organizácii, pričom respondenti sa kriticky vyjadrovali hlavne k možnostiam pracovať s moderným strojovým vybavením a k práci majstra. Korelátom k tejto problematike je pomerne často uvádzaná absencia odborných zručností a praktických skúseností, ktorá im komplikovala začiatky ich profesiovej kariéry. Závažným problémom, ktorý z prieskumu vyplynul, je aj nedostatočná príprava v oblasti komunikačných a prezentačných schopností, problémy v matematickej gramotnosti a nedostatočná jazyková príprava absolventov.

V pozadí uvedených a aj ďalších problémov so zaraďovaním sa absolventov stredných odborných škôl do pracovného procesu môže byť okrem iného nedostatočná väzba medzi systémom vzdelávania a trhom práce. Chýba najmä spätná väzba, ktorá by vzdelávaciemu systému avizovala konkrétne problémy u absolventov konkrétnych študijných odborov. So zámerom pomôcť pri poskytnutí takejto spätnej väzby sa tím riešiteľov v rámci projektu RSOV pokúsil zrealizovať experiment s meraním rozvoja odborných kompetencií u absolventov stredných odborných škôl, ktorý by poskytol poznatky pre tvorbu metodiky pravidelného monitoringu odborných kompetencií absolventov stredných odborných škôl.

Nástrojom zisťovania rozvoja odborných kompetencií bol dotazník vyplňovaný absolventmi po dvoch až troch rokoch od absolvovania prípravy v strednej odbornej škole. Osobitné časti venované problematike odborných kompetencií boli spracované zvlášť pre jednotlivé skupiny odborov (v prieskume pre 8 cieľových odborových skupín v rámci projektu RSOV).

Metóda merania odborných kompetencií u absolventov bola zostavená:

1. Z hodnotenia príspevku školy k osvojeniu si odborných kompetencií samotnými absolventmi pomocou škálovaných otázok
2. Z vedomostných úloh, ktoré mali absolventi riešiť a ktoré sa vyhodnocovali podľa osobitného kľúča

Pri vyhodnotení údajov bola použitá metóda sumačného indexu, ktorá uľahčuje komparáciu údajov za jednotlivé hodnotené položky a zároveň poskytuje možnosť porovnávať získané výsledky medzi rôznymi skupinami respondentov.

V rámci experimentálneho zisťovania rozvoja kompetencií u absolventov stredných odborných škôl boli zistené zaujímavé výsledky, z ktorých možno predpokladať, že použitá metóda má potenciál, ktorý možno využiť pri realizácii projektu pravidelného monitoringu. Problémy, ktoré je potrebné vyriešiť, možno zhrnúť do nasledujúcich bodov:

1. Získanie databázy absolventov stredných odborných škôl.

V prípade realizácie takéhoto projektu by bolo potrebné zabezpečiť úzku spoluprácu škôl, ktoré by viedli a poskytli kontakty na absolventov (osvedčuje sa kontakt cez email, prípadne komunikácia cez sociálne siete).

2. Eliminácia počtu neodpovedajúcich respondentov.

Je potrebné motivovať absolventov k spolupráci na takomto projekte. V tomto prípade by bola opäť nutná spolupráca škôl, ktoré by podrobne informovali absolventov v období ukončovania štúdia o existencii a význame takéhoto projektu a o spolupráci a potrebnej ochote z ich strany participovať na ňom.

3. Rozsah dotazníka.

Spojenie experimentu s prieskumom o uplatnení absolventov stredných odborných škôl na trhu práce viedlo k neúmernému rozsahu dotazníka, ktorý mohol veľkú časť respondentov odradiť. Samotný monitoring by mal prebiehať osobitne v zameraní iba na oblasť odborných kompetencií. Prieskum o uplatnení absolventov je potrebné riešiť osobitne. Pri úvahách o pravidelnom zisťovaní uplatnenia absolventov stredných odborných škôl na trhu práce je potrebné uvažovať o časovom rozložení oboch projektov tak, aby sa nerealizovali súčasne.

Pre projekt je ďalej potrebné pripraviť v spolupráci s pedagógmi a zamestnávateľmi kvalitné otázky zamerané na hodnotenie príspevku školy k rozvoju odborných kompetencií a vedomostných úloh, pričom treba prehodnotiť počet otázok tak, aby bol únosný z hľadiska časových nárokov na vyplnenie.

POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE:

Herich, Ján, 2015: Vývoj a stav nezamestnanosti absolventov stredných odborných škôl (II.). Projekt Projekt RSOV, čiastková aktivita 1.1.4, ŠIOV 2015. Rukopis

Hrabinská, M. a kol. 2015a: Atraktivnosť vzdelávania na stredných odborných školách: Ktoré faktory sú dôležité ? Výsledky dotazníkového prieskumu z roku 2014. Projekt RSOV, ŠIOV 2015

Hrabinská, Mária a kol. 2015b: Vedomosti, schopnosti a zručnosti absolventov stredných odborných škôl z pohľadu zamestnávateľov. Výsledky dotazníkových prieskumov z roku 2015 – 1zamestnávateľský prieskum. Projekt RSOV, čiastková aktivita 1.1. 4, ŠIOV 2015. Rukopis

Hrabinská, Mária a kol. 2015c: Zvýšenie záujmu o štúdium na škole a zabezpečenie úspešného ukončenia štúdia čo najväčším počtom žiakov. Projekt RSOV, čiastková aktivita 1.1. 4, ŠIOV 2015. Rukopis

Kostolná Z., Hanzelová E. 2010. Nezamestnanosť absolventov škôl a prístupy k jej riešeniu v členských štátoch EU v období globálnej ekonomickej krízy. Záverečná správa VÚ č. 2145. Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2010. Dostupné na [www: <http://www.ceit.sk/IVPR/index.php?option=com_php&Itemid=22&lang=sk&ty=VYSK-S&rv=2010>](http://www.ceit.sk/IVPR/index.php?option=com_php&Itemid=22&lang=sk&ty=VYSK-S&rv=2010) [cit. 2015-09-10].

MPSVaR SR 2014. Národná stratégia zamestnanosti Slovenskej republiky do roku 2020. Dostupné na [www: <http://www.employment.gov.sk/sk/praca-zamestnanost/podpora-zamestnanosti/narodna-strategia-zamestnanosti/>](http://www.employment.gov.sk/sk/praca-zamestnanost/podpora-zamestnanosti/narodna-strategia-zamestnanosti/) [cit. 2015-09-10].

MŠVVaŠ SR 2013. Správa o stave školstva na Slovensku a o systémových krokoch na podporu jeho ďalšieho rozvoja. Dostupné na [www: <https://www.minedu.sk/sprava-o-stave-skolstva-na-slovensku/>](https://www.minedu.sk/sprava-o-stave-skolstva-na-slovensku/) [cit. 2015-09-12].

MŠVVaŠ SR, ŠIOV 2013: Štátny vzdelávací program pre odborné vzdelávanie a prípravu. Skupina študijných a učebných odborov 23, 24 Strojárstvo a ostatná kovospacúvacia výroba I., II. Dostupné na [www: <http://www2.siov.sk/files/statne-vzdelavacie-programy/library/svp-platne-od-01--09--2013/svp_pre_OVP/svp_23_24.pdf>](http://www2.siov.sk/files/statne-vzdelavacie-programy/library/svp-platne-od-01--09--2013/svp_pre_OVP/svp_23_24.pdf) [cit. 2015-10-18].

Recommendation 2006/962/EC of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. In: Official Journal of the European Union L 394 z 30.12.2006, s. I. 394/10 – I. 394/12. Dostupné na [www: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=SK>](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=SK) [cit. 2015-10-11].

Štatistický úrad SR 2015. Zamestnanci a priemerné mesačné mzdy v SR 2014. Dostupné na [www: <http://slovak.statistics.sk/>](http://slovak.statistics.sk/) link:Produkty – Katalóg publikácií

Zákon č. 245/2008 Z. z., o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 184/2009 Z. z., o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v aktuálnom znení

Zdroje údajov:

Dáta z online dotazníkových prieskumov realizovaných v roku 2014 a 2015

ÚPSVaR: Štatistiky, Nezamestnanosť – absolventi - štatistiky
<http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-absolventi-tatistiky/2014.html?page_id=513596>

Štatistický úrad SR: Štatistiky – Demografia a sociálne štatistiky
< <http://slovak.statistics.sk/>>

Databáza CVTI SR

